MEMORII
DR. GALINA RĂDULEANU
REPETIȚIE LA MOARTE
DIN SPATELE GRATIILOR
MANU SCRIS

Galina Răduleanu se naşte pe 9 martie 1933 la Bălţi, în Basarabia, în familia preotului Boris Răduleanu. În urma ocupării Basarabiei, familia sa este nevoită să se mute în ţară. Aici Galina Răduleanu îşi continuă studiile, însă instaurarea comunismului în România face ca parcursul acesteia în şcoală să fie unul anevoios. Pârâtă de o colegă de clasă din liceu, Galina este trasă la răspundere pentru deţinerea unui jurnal în care îşi nota păreri considerate „duşmănoase" la adresa regimului. Este eliminată definitiv din liceu la 17 ani. Reuşeşte însă să reia şi să finalizeze studiile liceale în Lugoj şi apoi absolvă cursurile Facultăţii de Medicina din Cluj. Este arestată pe 23 septembrie 1960 din Poiana Mărului, unde profesa ca medic şi dusă la Braşov, apoi la Uranus. Avea 24 de ani. Tatăl său, Boris Răduleanu, era deja arestat din martie 1960. În urma procesului a fost condamnată la 7 ani de închisoare. În acelaşi proces sunt condamnaţi şi tatăl, fratele şi verişoara Galinei. Trece prin închisorile Jilava, Oradea, Arad. Este eliberată în 1964 şi în prezent profesează ca medic psihiatru în Bucureşti.

Coperta:
Asign

Ilustraţii:
Andrei Mănescu

Sursă ilustraţii:
Fortul 13 – Jilava
Fostul penitenciar Râmnicu Sărat

Redactor:
Doina Jela

Studiu introductiv şi note:
Alina Urs

DTP:
Valentin Dan

© Manuscris, 2017

Manuscris
Str. Negru Vodă 30
Piteşti, Argeş, România
0774 651 257
edituramanuscris.ro

DR. GALINA RĂDULEANU

REPETIȚIE LA MOARTE

... din spatele gratiilor

STUDIU INTRODUCTIV

MANUSCRIS EDITURA

Pitești / 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
RĂDULEANU, GALINA
Repetiţie la moarte... din spatele gratiilor /
dr. Galina Răduleanu ; cu un studiu introd. de Alina Urs.
- Piteşti : Manuscris, 2017
ISBN 978-606-94284-0-5
I. Urs, Alina (pref.)

821.135.1-94

STUDIU INTRODUCTIV

Fata „Călătorului" sau despre viața Galinei Răduleanu[1]

„Închisoarea a fost o experiență de viață pe care nu o regret"[2], îi spunea în toamna anului 1964 Galina Răduleanu unui coleg, după o vizită făcută copiilor bolnavi pe care îi îngrijeau împreună la spitalul din Păclișa. Povestindu-și fără mari menajamente viața, nu bănuia cu cine stă de vorbă: cel pe care îl credea a fi un simplu coleg medic, era, în același timp, „Matei Tudor", informator de cursă lungă al Securității[3]. „Matei" de la Păclișa avea să fie doar unul dintr-un lung șir de cunoștințe, colegi, vecini și prieteni apropiați care, pe parcursul a douăzeci și șase de ani,

[1] „Călătorul" – numele de cod dat de Securitate uneia dintre acțiunile de urmărire informativă care l-au vizat pe preotul Boris Răduleanu, tatăl Galinei Răduleanu. Vezi Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității – ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, f. 11.

[2] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, vol. 1, f. 4.

[3] *Ibidem*, f. 25.

au furnizat sute de pagini de note informative poliției politice[4], fără ca Galina să-i bănuiască o clipă. Intențiile celor din jur treceau cu desăvârșire neobservate de tânăra femeie, care după eliberarea din închisoare avea „în cap doar meseria și călătoriile"[5]. În ciuda supravegherii permanente și cu mijloace variate, Galina Răduleanu își amintea, în vara lui 2016, că, pe tot parcursul perioadei comuniste, „habar n-aveam că sunt urmărită"[6]. Stupefacția trăită de ea după consultarea arhivelor Securității, a fost dublată de lipsa de reacție a celor care, cu câțiva ani înainte, întocmiseră detaliate dări de seamă cu privire la părerile, activitățile și preocupările sale. Din partea foștilor informatori n-a venit nici o explicație, nici un regret; unii erau morți de mult, iar cei care trăiau au refuzat cu obstinație să-și discute trecutul și să mai vorbească cu ea[7].

Cum s-a scris „Repetiție la moarte... din spatele gratiilor"

Cartea de față datează din perioada în care Galina Răduleanu, eliberată de abia câteva luni, rememora, nu fără melancolie, anii petrecuți în detenție. Pe lângă discuțiile

[4] Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 211313, vol. 1-4, *passim*; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, București.
[5] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, București.
[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*.

ce se iscau la muncă, uneori din senin, alteori provocate de „prietenii" informatori, ea începuse și să scrie despre viața din închisoare. Tatăl ei, preotul Boris Răduleanu, care făcuse la rându-i detenție politică, îi spusese că, dacă nu va scrie, va uita[8]. Singură în cameră, în timpul care se scurgea între gărzile pe care le avea la spitalul de neuropsihiatrie din Păclișa, lucra la însemnările sale, fără să știe nimeni. „Binevoitorii" din jurul ei nu au prins de veste, căci nu avem nici un indiciu care să arate că Securitatea ar fi aflat vreodată de manuscris. După doi ani, teancul de foi scrise cu stiloul a luat calea străinătății, în poșeta unei franțuzoaice[9]. Femeia în cauză era căsătorită cu Leonid Mămăligă[10] și tocmai făcuse o vizită în România. Aici a întâlnit-o pe cumnata ei, Xenia Mămăligă[11] (în volumul

[8] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, București.

[9] *Ibidem.*

[10] Leonid Mămăligă (cu pseudonimul literar L. M. Arcade), figură proeminentă a exilului românesc în Franța, fratele Xeniei Mămăligă. S-a născut în 1921 la Vaslui, a studiat dreptul și filosofia la București, iar în 1946 a plecat la Paris unde și-a dat doctoratul în Drept. A organizat sau participat la numeroase cenacluri literare, iar în 1966 a publicat *Poveste cu țigani*. A murit la Paris în 2001. Vezi http://www.alternativaonline.ca/LMArcade.html (29.08.2016).

[11] Xenia Mămăligă, prietenă apropiată a familiei Răduleanu și în relații de rudenie cu aceștia, s-a născut în 1922 la Lugoj și a urmat Facultatea de Chimie Industrială, profesând ca inginer chimist. A fost arestată la 31 august 1960 și condamnată la 10 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Uranus, Jilava, Arad și Oradea, fiind eliberată la 28.07.1964. Urmărită în mod asiduu de Securitate după eliberare, dosarele de urmărire informativă pe numele X.M. totalizează aproximativ 1000 de file. În prezent este călugăriță la Mănăstirea Diaconești, județul Bacău. După 1990 s-a implicat în publicarea predicilor și lucrărilor teologice ale preotului Boris Răduleanu și a

de față „Nina"), care fusese închisă împreună cu Galina, cele două fiind foarte bune prietene. Cu această ocazie, Xenia a profitat de vizita rudei sale și a rugat-o să transporte memoriile Galinei peste graniță. Din 1966 până în 1990, manuscrisul a stat pe raft, în biblioteca familiei Mămăligă din Franța. După Revoluție, Galina Răduleanu și-a recuperat „dosarul cu foi", însă între ea și amintirile de tinerețe stătea acum o viață întreagă: „când o văd, o văd ca făcută de altcineva". Au trecut iarăși mai mulți ani în care foile au stat neatinse, de această dată în chiar biblioteca Galinei Răduleanu din București. Inevitabil, „într-o bună zi, m-am apucat să le recitesc", însă recitirea echivala cu retrăirea[12], iar manuscrisul ascundea câteva concluzii dureroase. După patruzeci de ani de la eliberare, cu naivitatea tinereții demult spulberată, unele colege din detenție i-au apărut într-o lumină cu totul diferită de cum le văzuse prima dată: devenise deodată limpede că nu bunătatea le determinase să se arate blânde și amabile față de Galina, ci poveștele anchetatorilor ei, care urmăreau să o inducă în eroare. Astfel că textului inițial i-au fost aduse mici modificări de către autoare, menite să lămurească cititorul asupra păienjenișului de capcane confecționat de Securitate în centrele de interogatorii sau în penitenciare. Volumul a avut, deci, șansa remarcabilă de a avea anumite fragmente reinterpretate și descifrate de către însăși protagonista

poeziilor părintelui Ilie Imbrescu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1-2, dosar nr. 161569 vol. 1-2 și dosar nr. 161515 vol. 1-2; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[12] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, București.

lui. Cu toate adăugirile autoarei, memoriile și-au păstrat ingenuitatea aproape neverosimilă a tinereții: „eram de o naivitate care friza prostia!"[13]. Un idealism inflexibil și exclusivist, flancat de o umbră de egoism specific vârstei (pe care autoarea însăși îl recunoaște, în retrospectivă), zugrăvesc o lume a închisorilor politice cât se poate de pământeană: conflicte de tot soiul, dezbateri pe teme culturale sau gospodărești, prietenii solide, închipuite sau de-a dreptul fabricate, tertipuri de zi cu zi și probleme de sănătate covârșitoare.

Memoriile Galinei Răduleanu nu sunt lipsite de o candoare pe alocuri exasperantă pentru cititorul care și-ar dori ca fiecare „episod" să se termine cu bine. Dar tocmai această naivitate desăvârșită a personajului principal dă măsura grozăviilor din spatele proceselor politice ale României comuniste.

Titlul cărții provine dintr-un veritabil laitmotiv al volumului, trăirile de ordin spiritual încercate de Galina Răduleanu pe parcursul anilor de închisoare fiind cele care au dat sensul deplin al experienței carcerale. „Acolo am avut o senzație de moarte a unei părți a existenței mele; cum se spune în creștinism, în momentul morții îți revezi toată viața. În închisoare am revăzut existența mea, destul de puțină, dar suficientă cât să îmi dea remușcări și păreri de rău. De asta am și spus că era un fel de repetiție, căci credeam că așa va fi – și așa va fi! – în momentul morții", a explicat ea. În paginile de final ale capitolului „Eliberarea", Galina era rezervată cu privire la viitor: știa de pe atunci că

[13] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, București.

sentimentul de „regăsire a eului interior și a lui Dumnezeu" nu va fi lesne de păstrat în libertate[14].

Viața înainte de închisoare: două refugii, o exmatriculare și un vis împlinit

Până când Galina a împlinit șapte ani, în familia Răduleanu s-a vorbit numai rușește. Trăiau în Basarabia și cu toții fuseseră educați și pe deplin obișnuiți cu limba rusă. Dar abia ce a terminat clasa I, că „peste noapte", Basarabia a fost cedată Uniunii Sovietice[15], iar preotul Răduleanu a început demersuri disperate pentru a se putea refugia cu toții în România. Mezinul familiei, Mihai, avea atunci abia trei ani. Fugind cu ceea ce aveau pe ei, „chinuiți, băgați în niște vagoane de marfă", erau în pericol să ajungă în Siberia: tatăl a fost acuzat de spionaj pentru NKVD, un neadevăr care se putea dovedi mortal dacă nu izbuteau să convingă autoritățile române[16]. Micuța Galina a fost, și ea, terorizată la momentul trecerii graniței, dar din alte motive. Doamna Răduleanu ascunsese câteva bijuterii moștenite de la bunica ei în capul păpușii fetiței, iar copilul știa că ține în brațe ceva foarte important, ce trebuie păzit cu orice chip. În final, nimeni nu a controlat-o, păpușa a rămas neatinsă și cei patru au ajuns cu bine la Craiova.

[14] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[15] La 28 iunie 1940, în urma ultimatumului emis de Uniunea Sovietică, România a cedat acesteia Basarabia, Ținutul Herța și Bucovina de Nord.

[16] Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, f. 29. Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, București.

Din acel moment, mama Galinei nu a vrut să mai audă niciodată în casă limba rusă.

Dar Boris nu putea sta deoparte: „tata era un luptător, împotriva ateismului, împotriva răului"[17]. În 1941, după ce trupele române au trecut Prutul, familia Răduleanu s-a întors și a luat totul de la capăt. La puțin timp după aceea, el fost trimis pe front ca preot militar la Cotul Donului, fiind în pericol să cadă prizonier. Când s-a rupt frontul, în vara anului 1944, Galina și Mihai erau rămași singuri acasă, iar vecinii se întrebau dacă să îi pună într-o căruță ca să îi salveze de tăvălugul trupelor sovietice. În ultima clipă, părinții au sosit de la București, și-au luat copiii și, profitând de statutul de militar al lui Boris, s-au urcat într-unul dintre trenurile care mergeau spre România. Pentru a doua și ultima oară, Basarabia a fost lăsată în urmă.

Galina a terminat patru clase de liceu la Lugoj, unde familia Răduleanu avea niște prieteni, iar din 1948 s-au mutat în București, tatăl ei fiind numit preot la o parohie din Chitila. În adolescență, cei doi frați, Mihai și Galina, aveau deja preocupări cu totul diferite. În vreme ce Mihai, viitor fizician, își petrecea vremea „cu șuruburile", Galina era cuprinsă de interesul pentru literatură. Își cumpărase chiar și o lanternă pe care o folosea pentru cititul clandestin, noaptea, sub plapumă, fără știrea părinților.

Încă de mică, eleva Galina a avut un comportament „dușmănos" față de regimul comunist. Pe când învăța la Liceul Gheorghe Lazăr din capitală, fusese foarte aproape de a fi închisă pentru... un jurnal. Educată de tatăl ei să

[17] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 22 februarie 2016, București.

scrie despre ceea ce se întâmplă în jur, ținea în timpul orelor un caiet pe care își nota felurite păreri, inclusiv asupra unor teme politice. O prietenă de la școală, secretară UTM, sesizând ocazia de a se remarca, a adus la cunoștința direcțiunii preocupările extra-curriculare ale colegei ei, prezentând și dovada: caietul cu pricina, pe care i-l furase. „Norocul" a fost, cum își amintește Galina Răduleanu, că s-a decis exmatricularea ei, dar nu și anunțarea Securității. În martie 1950, directoarea și inspectoarea școlară erau încă „pe stil vechi".

La momentul eliminării din liceu, Galina era în clasa a 10-a... și nu mai avea nici o speranță. Căzuse „într-o depresie teribilă"[18]. Visa să fie medic, învățase la unul dintre cele mai bune licee din țară, iar acum singura ușă pe care o mai găsea deschisă era la o tipografie, unde s-a și angajat ca magazioneră. Acolo s-a împrietenit cu muncitorii, care, și ei, erau formați pe un calapod al lumii de altă dată. Însă fetei care vroia nici mai mult nici mai puțin decât „să salveze lumea" nu-i era de ajuns. Când totul părea pierdut, iar „comunismul părea veșnic", cineva i-a dat tatălui ei ideea să declare că au rătăcit certificatul de absolvire a opt clase primit de la Lugoj. Zis și făcut! În anul următor, Galina a dat din nou examenele pentru trei clase de liceu și admiterea la Facultatea de Medicină din Cluj, unde a reușit. După un an greu, în care ziua de muncă începuse la ora cinci dimineața, a venit și decontul: s-a îmbolnăvit de TBC. Dar, în final, a răzbit, iar viața de cămin din Cluj a fost tot ceea ce își dorise: teatru, cărți, spectacole, audiții muzicale.

[18] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 22 februarie 2016, București.

După terminarea facultății, în 1958, a urmat un stagiu de un an la Brașov, iar apoi, din 1959, munca de medic de țară la Poiana Mărului[19]. Acolo începe și povestea acestei cărți. „Era un sat unde se mâncau alune, cartofi copți și mere". Galina Răduleanu a fost primul medic stabilit acolo, într-o „perioadă de pionierat". Pe cât de frumos era peisajul, pe atât de primitive au fost condițiile de viață, localitatea rămânând deseori fără telefon și curent electric. Comunitatea număra 4000 de suflete, oameni „frumoși, foarte puri, foarte credincioși", care duceau o existență cu desăvârșire patriarhală: „64 de kilometri pătrați, pe înălțimi, era muntele și casa". Un singur conflict a avut doctorița Răduleanu cu sătenii: localnicii refuzau vaccinarea copiilor, neînțelegând de ce trebuie făcută „injecție" unui copil sănătos. Abia după lungi dezbateri și chiar o amenințare cu amendarea, s-au lăsat convinși. Câteva luni mai târziu, i-au mulțumit, spunându-i că, iată, copiii „au început să se îngrașe", pesemne că știuse ea ceva.

După un an în Piatra Craiului, pe 16 noiembrie 1960, a venit Securitatea.

„Problema legionară"

În fișele matricole penale, tată și fiică, Boris și Galina Răduleanu, figurează ca „legionari"[20]. Acuzația a fost

[19] Localitate din proximitatea masivului muntos Piatra Craiului, județul Brașov.

[20] Vezi fișele matricole penale din AANP, disponibile online la http://biblioteca-represiunii.ro/ (mai departe AANP).

folosită, în spiritul epocii, pentru a obține o condamnare mai mare, acționând ca factor agravant. Pentru Boris Răduleanu, în spatele acestei etichete a existat un motiv plauzibil: s-ar părea că în 1940, prietenul său, preotul Ilie Imbrescu[21], legionar, l-ar fi trecut pe o listă de membri, deși el nu avea nicio intenție de a face politică, pentru a-l salva de suspiciunile de spionaj în favoarea sovieticilor[22].

În cazul Galinei Răduleanu, dosarul de anchetă din anii '60 face referire la legionarismul care ar fi fost ascuns „sub masca" religiei. Abia documentele târzii ale Securității admit că „din punct de vedere politic, Galina Răduleanu nu a făcut parte din organizația legionară"[23]. Fără să fi fost, deci, vreodată legionară, ea a fost plasată în timpul detenției, în virtutea apartenenței politice de pe fișă, în compania unor persoane care făcuseră parte din această organizație. Femeile i-au câștigat simpatia[24], așa cum reiese și din volumul de față. Într-o bună măsură, comportamentul acestora, normele etice pe care le respectau, viața religioasă intensă la care luau parte și anti-comunismul specific au fost asociate

[21] Ilie Imbrescu (1909-1949), preot, arestat în 26/27 martie 1948, pentru apartenența la un grup de rezistență anti-comunistă și pentru afilierea la Mișcarea Legionară. A fost condamnat la 10 ani pentru „crimă de complot în scop de răzvrătire" și la 15 ani de muncă silnică pentru „crimă de organizare și participare la formațiuni politice de tip fascist". Vezi Adrian Nicolae Petcu, Gheorghe Vasilescu, „Părintele Ilie Imbrescu, un promotor al României creștine", disponibil online la http://www.fericiticeiprigoniti.net/ilie-imbrescu/1105-parintele-ilie-imbrescu-un-promotor-al-romaniei-crestine (1.08.2016).

[22] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, București.

[23] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 133 bis.

[24] *Ibidem*, f. 262.

de tânăra Galina Răduleanu cu Mișcarea Legionară[25] în ansamblul său. Informațiile despre Mișcare și, mai ales, despre violențele comise de legionari în perioada Statului Național Legionar și a rebeliunii legionare, i-au parvenit din aceleași surse, implicit subiective. Merită menționat că într-o încercare neasumată de a se delimita de episoade extrem de violente din istoria Mișcării, deținutele legionare negau cu vehemență responsabilitatea legionarilor pentru crimele comise, vina fiind dată pe infiltrarea comuniștilor în rândurile lor, așa cum se va vedea și în carte. Astăzi însă, există dovezi, indiscutabile asupra vinovăției unora dintre membrii Mișcării Legionare, care reies din documente deja publicate[26].

Menținerea în această ediție a cărții a unor fragmente care ar putea fi interpretate drept cvasi-disculpatoare la adresa Mișcării Legionare (dar cu adnotările de rigoare) urmărește să ilustreze o situație des întâlnită în memorialistica detenției. În acest sens, trebuie luat în calcul faptul că, în cazul Mișcării Legionare, deși prezent în constructul ideologic al organizației, recursul la violență nu a fost nici acceptat, nici asumat și cu atât mai puțin practicat de toți membrii sau simpatizanții săi și, deci, nici de toți cei care erau închiși pentru „legionarism". Varianta acestora asupra evenimentelor era, de cele mai multe ori, cosmetizată suficient cât să lase în umbră violențele comise; dar nu poate

[25] Mișcarea Legionară – organizație politică de extremă dreapta.

[26] Vezi Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport final*, Polirom, Iași, 2008. Pentru o istorie a Mișcării Legionare după 1944, care explică și contextul istoric în care astfel de afirmații erau frecvente, a se vedea Ilarion Țiu, *Istoria Mișcării Legionare 1944-1968*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

fi exclus nici faptul că unele persoane credeau în versiuni alternative asupra evenimentelor, care să disculpe Mișcarea.

Tânăra Galina Răduleanu nu împărtășea, așa cum reiese cu limpezime din memoriile de față, nici unul dintre crezurile distructive și violente ale Legiunii. În virtutea educației primite, însă, găsea un teren comun în anti-comunismul vehement, în creștinismul și morala strictă propovăduite de legionari.

Edificator pentru discuția de față este capitolul în care Aneta Vasilache (maica Nicodema) înfruntă administrația penitenciarului, apărând Mișcarea Legionară în timpul ședințelor de „reeducare" de la Oradea. Din carte transpare o admirație nedisimulată a Galinei față de femeia de lângă ea. Privit prin lentilele prezentului, fragmentul poate părea, pentru unii cititori, inexplicabil. Momentul are însă o altă conotație pentru Galina Răduleanu, care a asistat, pe viu, la confruntare, și care până atunci nu ar fi bănuit-o niciodată pe maica Nicodema ca fiind capabilă de un asemenea gest. La vremea aceea, nu se știa că urmează decretele de grațiere, iar atitudinea călugăriței ar fi putut să-i prelungească acesteia detenția. Autoarea își explică astfel atitudinea: „Indiferent, indiferent cine și ce concepție îmbracă, dacă el e gata să se sacrifice pentru ea – dar nu să sacrifice pe alții – dacă ești gata să te sacrifici pentru o idee, chiar ideea comunistă, eu zic bravo! Ai capacitatea de jertfă! [...] Dacă omul respectiv a făcut un lucru omenesc, eu îl admir! Ca și comuniștii. Comuniștii au fost niște bestii, dar printre ei au fost oameni care au salvat oameni! Eu nu fac apologia Mișcării Legionare! Dar dacă a fost un om cumsecade? Nu trebuie să stigmatizăm un om pentru ceea ce a fost. Ce a făcut în calitate de legionar? Învinuiește-l pentru faptele lui,

nu pentru ale celorlalți". Consultând memorialistica perioadei, este lesne de observat că Galina Răduleanu nu a fost singura care a împărtășit acest punct de vedere. Tocmai de aceea, credem că menționarea și explicarea acestor episoade în volum are un rol educativ net superior eliminării lor și, implicit, cenzurării manuscrisului original.

Cât despre fratele Galinei, Mihai, care avea cinci ani în perioada Statului Național Legionar și, pe deasupra, era și membru al Uniunii Tineretului Muncitoresc, acuzația de „discuții dușmănoase" a fost considerată suficientă. Legionarismul unui copil de grădiniță era mai greu de argumentat.

Un proces în familie

Totul a început de la niște poezii ascunse într-un fotoliu. Fuseseră scrise de preotul Ilie Imbrescu, prieten vechi al tatălui Galinei, care a fost închis la Jilava și Aiud, unde a și murit în 1949. Făcuse peritonită, iar aprobarea pentru transferul la spital a sosit prea târziu. Ca o reminiscență de comportament burghez, hainele sale au fost trimise soției, iar ea și-a dat seama că în guler stă ascuns ceva. A descoperit poeziile, scrise pe o foiță subțire de hârtie, și a hotărât să le dea lui Boris Răduleanu. Galina era pe atunci minoră, însă își amintește că tatăl ei le-a dat spre multiplicare Xeniei Mămăligă, iar cele patru copii au ajuns la părintele Dumitru Stăniloae și la alți prieteni comuni, care au fost și ei arestați. Securitatea nu găsise însă originalele. Când și ea a fost arestată, Xenia a declarat imediat că le-a dat foc. La fel ca în cazul Galinei însă, anchetatorii

s-au decis să lucreze la starea psihică a arestatului: știind că Xenia este credincioasă, au plasat în camera ei o cunoscută călugăriță. Planul a reușit. Xenia a avut încredere deplină în colega ei și după fiecare interogatoriu i „se spovedea în totalitate", sfătuindu-se cu ea. Într-un sfârșit, i-a mărturisit că poeziile nu au ars, ci sunt ascunse în brațul unui fotoliu din casa ei. Cu primul prilej, maica stareță a relatat totul ofițerului anchetator. S-a organizat o percheziție și poeziile au fost găsite și au devenit un element de acuzare la dosar. Dar epopeea nu avea să se sfârșească aici. După '90, Xenia Mămăligă, devenită între timp călugăriță, le-a regăsit în dosarele de la CNSAS, le-a copiat și s-a îngrijit de publicarea lor: „Ca să vezi cum lucrează Cel de Sus. Cum răul pe care ți-l face cineva este întors spre bine: dacă poeziile rămâneau în fotoliu, cum toată mobila a fost dată, nu le mai găseai. [...] Maica, indirect, a salvat poeziile. Deși ea a vrut să se salveze pe ea."[27]

În timpul interogatoriilor, Xenia a încercat să o apere pe Galina, spunând că aceasta nu a văzut poeziile niciodată[28], însă fără succes. Boris, Galina și Mihai Răduleanu au fost cu toții arestați. Transcrierea unui proces verbal de interogatoriu al Xeniei Mămăligă din octombrie 1960 arată presiunile Securității din timpul anchetei: în vreme ce aparent Xenia răspunde afirmativ la întrebarea privind participarea Galinei la discuții legionare, ea insistă să se consemneze că nu au existat discuții dușmănoase la adresa

[27] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București. Deși cunoaște identitatea călugăriței care a dat informații, Galina Răduleanu nu dorește să îi facă public numele.

[28] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, f. 27.

regimului între cele două[29]. Edificatoare este și ancheta lui Boris Răduleanu, care după ce spune în mod repetat ca nu a desfășurat niciodată activitate legionară, este presat, în final, să admită că ar fi făcut asta[30].

Neputând fi acuzați de o implicare substanțială, Galina și fratele ei au fost condamnați pentru uneltire, pe baza acuzației de „discuții dușmănoase"[31].

Lumea închisorilor politice de femei

Memoriile de închisoare ale Galinei Răduleanu conduc cititorul de-a lungul unei călătorii prin toate fazele experienței unui deținut politic: arestarea, interogatoriile, procesul, condamnarea și apoi, închisoare după închisoare până în ziua eliberării. Cel neinițiat în istoria represiunii regimului comunist în România ar putea rămâne uimit în fața diversității faptelor care au trimis femei de toate vârstele și din toate păturile sociale în detenție. Ba poate chiar s-ar întreba dacă nu cumva „personajele" cărții Galinei Răduleanu își cosmetizau trecutul, potrivit unui obicei deseori întâlnit la secția de drept comun. În definitiv, ce pericol pentru securitatea statului puteau provoca niște „spiritiști"? De ce să fie condamnate călugărițe sau martori ai lui Iehova?

Într-un stat totalitar însă, chiar și o ghicitoare poate avea un mesaj potențial periculos: ea își poate încuraja clienții

[29] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161569, vol. 1, ff. 169-171.
[30] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553 vol. 1, f. 85.
[31] ACNSAS, Fond Rețea, dosar nr. 178203, f. 1.

să creadă că regimul e... „pe ducă" și că, prin urmare, nu merită să adere la politicile duse de acesta[32]. În România, cei dispuși să creadă în astfel de iluzii nu erau puțini, căci comuniștii erau departe de a fi populari. Partidul Comunist din România avusese în jur de 1000 de membri în perioada interbelică, iar la sfârșitul celui de-al doilea război mondial societatea românească era departe de a fi un mediu propice pentru propagarea ideologiei comuniste. Intrarea României în sfera de influență sovietică s-a făcut în urma unui calcul strategic al Moscovei. După cum i-ar fi spus Stalin lui Gheorghi Dimitrov, unul dintre liderii comuniști bulgari, războiul care tocmai se încheia nu era ca cele dinainte: de această dată, oricine ocupa un teritoriu, oricât de departe îi ajungea armata, impunea populației din zonele respective propriul sistem politic și social; iar Armata Roșie ajunsese până la Berlin. În România, încă de la 23 august 1944, când Regele Mihai a decis întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, sovieticii au început infiltrarea instituțiilor statului cu persoane favorabile URSS și persecutarea celor care se arătaseră ostili noului aranjament de putere. Odată cu falsificarea alegerilor din 1946, alianța electorală controlată de comuniști a preluat puterea, ceea ce i-a deschis drumul spre înlăturarea monarhiei și instaurarea republicii, la 30 decembrie 1947. Iar din acel moment, persecutarea celor care se opuneau noului regim a devenit sistematică, având deopotrivă și rolul de a teroriza populația prin puterea exemplului. În plus, reformele economice și sociale

[32] Vezi Constantin Vasilescu, *A statistical view on women in communist prisons,* studiu prezentat în cadrul conferinței „Femei în comunism. Destine colective și individuale", 3 martie 2016, București.

înfăptuite de comuniști, precum colectivizarea, naționalizarea și centralizarea economiei au stârnit opoziție, ceea ce a dus la noi și noi valuri de represiune[33].

Documentele indică un minim de 76.000 de persoane arestate în toată țara, pe motive „politice" din cele mai diverse[34]. După arestare, urma ancheta, care putea dura de la câteva zile la câțiva ani, iar apoi, în funcție de faptele comise, fie (1) judecata, condamnarea și trimiterea la o închisoare sau colonie de muncă, fie (2) internarea administrativă și repartizarea la o colonie de muncă sau la închisoare. Internarea administrativă echivala cu privarea de libertate, dar nu în urma unei sentințe judecătorești, ci în urma unei decizii luate de Ministerul de Interne la propunerea organului local de Securitate, care nu putea fi contestată pe căi legale și care se dădea pe o perioadă de 6, 12, 24, 36 de luni cu posibilitate de prelungire. Dacă persoana care își sfârșea de executat condamnarea era considerată a fi un „element îndărătnic", putea primi, în plus, o condamnare administrativă. Eliberarea unui deținut politic putea surveni fie în urma unui decret de grațiere, fie la termen, fie cu întârziere (din cauza incompetenței birocratice sau în mod intenționat)[35]. Dar opreliștile impuse asupra libertății de mișcare a persoanei nu se terminau în mod

[33] Vezi Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, București, 2006, accesibil online la *https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf.*

[34] Vezi fișele matricole penale din AANP, disponibile online la http://biblioteca-represiunii.ro/.

[35] Vezi cazul Mariei Dorothea Ersek, eliberată cu trei zile întârziere din cauza unor greșeli birocratice comise de personalul de la Penitenciarul Miercurea Ciuc. ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P091429, ff. 29-34.

necesar odată cu ieşirea din penitenciar. Mai departe, dacă deţinutul era considerat „element duşmănos", atunci putea fi trimis în domiciliu obligatoriu sau i se puteau aplica anumite restricţii domiciliare (refuzându-i-se eliberarea unui buletin pentru anumite localităţi)[36].

Cât despre femei, fără a putea, nici în acest caz, avansa o cifră exactă, numărul deţinutelor politice se situează, potrivit fişelor matricole penale din Arhiva ANP în jurul a 3700 de persoane[37], la care se mai adaugă probabil şi alte câteva sute, care nu figurează momentan în statistici. Acestea erau închise în penitenciare mixte sau dedicate femeilor, în funcţie de situaţie.

În Bucureşti, de pildă, se găseau centre de anchetă ale Securităţii la Rahova, Uranus, Malmaison şi la Ministerul de Interne[38]. În apropiere se găsea şi Închisoarea Jilava – Fortul 13, care, fiind de tranzit, a găzduit un număr mare de deţinute politice, aflate în drumul spre alte închisori sau aduse acolo pentru anchete suplimentare. În capitală era localizat şi Văcăreştiul, care era utilizat atât ca închisoare de tranzit, cât şi ca spital pentru deţinuţii politici sau de drept comun. Reţeaua carcerală din ţară cuprindea, ca închisori de femei, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad,

[36] Vezi Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, Bucureşti, 2006, ff. 157-396, accesibil online la https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf.m

[37] Constantin Vasilescu, *op.cit.*

[38] Vezi Andrei Muraru (coord.), Clara Mareş, Dumitru Lăcătuşu, Cristina Roman, Marius Stan, Constantin Petre, Sorin Cucerai, *Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Editura Polirom, Iaşi, 2008.

Oradea, Dumbrăveni, dar pe lângă acestea erau utilizate alte penitenciare din diverse localități (ex: Timișoara, Cluj, Iași, Suceava, Galați, Craiova, Târgu-Mureș, Pitești etc.), precum și colonii și unități de muncă. Traseul Galinei Răduleanu este ilustrativ: arestată la Brașov, este ținută la Uranus pentru anchetă, apoi trimisă la Jilava, Arad și Oradea. „Ratează" regimul dur de la Miercurea Ciuc, așa cum își aduce aminte mai târziu, cu o undă de regret aproape adolescentin pentru lumea închisorilor, pe care a prins-o abia la final.

Motivele pentru care erau închise deținutele politice variau între acțiuni anti-comuniste și fapte care aparțineau cu precădere de sfera vieții personale a individului, dar care prin natura lor interferau cu obiectivele regimului. Unele femei s-au implicat în mod direct în sprijinirea sau participarea la acțiuni ale unor grupuri de rezistență anticomunistă, în redactarea și împărțirea de manifeste, spionaj, acte de opunere la colectivizare, au deținut funcții de conducere în anumite partide politice anti-comuniste, au criticat conducerea de partid sau au colaborat cu naziștii în timpul războiului. Altele s-au făcut vinovate de omisiune de denunț, de apartenență la organizații religioase interzise (greco-catolici, Martorii lui Iehova, diverse „secte"), au găzduit sau au dat ajutor fugarilor, au încercat să treacă frontiera ilegal etc. Din punct de vedere al situației juridice, majoritatea acuzațiilor aveau acoperire în Codul Penal, iar, în caz contrar, se utiliza internarea administrativă pomenită mai sus. Mulți deținuți, inclusiv femei, au fost încadrați la articolul 209 – „crimă de uneltire", ceea ce, în practică, putea însemna aproape orice, în funcție de situație și de imaginația ofițerului anchetator.

Instantanee din detenția feminină

După arestare, violența, terorizarea, șantajarea și umilirile aplicate celor avuți în vizor atingeau cote paroxistice. Mărturia Ecaterinei Juriari[39], care a evitat să vorbească despre experiența din detenție până în primăvara anului 2016, este edificatoare. Ea a fost arestată și condamnată alături de cele trei surori ale sale, dintre care pe Ghega[40] a cunoscut-o și Galina Răduleanu în detenție. În ancheta de la Uranus, din toamna anului 1953, a fost bătută crunt: „Mă anchetau în chip și fel, prin toate metodele. Ultima metodă, chiar prostească, n-am înțeles ce a fost. M-au agățat pe un băț, unul mă învârtea pe băț și altul mă bătea". A fost atât de

[39] Ecaterina Juriari s-a născut la 15.05.1929 în Lupa-Rece, Basarabia. A absolvit Facultatea de Chimie, profesând mai apoi în domeniu. A fost arestată la 5.09.1953 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „înaltă trădare" („știind de Golea Ion că se află la sora sa în casă și că este spion nu l-a denunțat autorităților"). A fost închisă la Jilava, Văcărești, Spitalul nr. 9 București. A fost eliberată la 13.08.1957. Informații din fișele matricole penale din AANP. Alături de ea, au mai fost închise și surorile ei, Marina (Ghega), Alexandra și Sofia, alături de alți membri ai familiei sau cunoscuți. Interviu cu Ecaterina Juriari realizat de Alina Urs, martie 2016, București.

[40] Marina Chiriţescu s-a născut la 26.09.1924 în Chișinău, Basarabia. Dintr-o familie de moșieri, Marina Chiriţescu a absolvit medicina și a fost o susținătoare a Mișcării Legionare. A fost arestată la 5.09.1953 și condamnată la 25 ani m.s. pentru „favorizare la crimă de înaltă trădare" („A găzduit și a alimentat pe Golea Ion știind de el că este parașutat de aviația americană pentru spionaj"). A fost închisă la Jilava, Văcărești, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Aiud. A fost eliberată la 22.06.1964 prin decret de grațiere. Alături de ea au fost închiși și alți membri ai familiei, inclusiv cele trei surori: Ecaterina, Alexandra și Sofia. Informații din fișele matricole penale din AANP. A se vedea și nota biografică referitoare la Ecaterina Juriari.

rău, încât „cucoanele puse în celulă ca să mă tragă de limbă s-au speriat când m-au văzut". Ecaterina Juriari a refuzat să colaboreze cu ancheta. În toată perioada interogatoriilor a fost „obsedată" de gândul că ar putea face rău cuiva prin declarațiile sale. În plus, fiind sora mai mică, familia o protejase, așa că ea știa prea puține legate de activitatea anti-comunistă a rudelor. Efectele violențelor din anchetă s-au văzut după proces, când Ecaterina a suferit o cădere nervoasă din care nu și-a mai putut reveni timp de ani de zile. Internată la Văcărești, nu s-a mișcat din pat și nu a vorbit cu nimeni un an și jumătate, fiind îngrijită zilnic de o colegă deținută, Aristina Pop Săileanu. Licențiată în Chimie, dar fiindu-i în continuare greu să vorbească, o vreme după eliberare a lucrat într-un colectiv de surdo-muți. Abia mai târziu și-a revenit complet și s-a putut angaja în domeniul ei de pregătire[41].

Momente greu de imaginat au apărut și în urma umilințelor la care erau supuse femeile. Tudora Cristea[42] mărturisea că în timpul interogatoriilor i se refuzaseră orice produse sanitare, iar în timpul menstruației era lăsată să sângereze și pe scaunul de anchetă: „Mi se umpleau pantofii

[41] Interviu cu Ecaterina Juriari realizat de Alina Urs, martie 2016, București. Vezi și Aristina Pop Săileanu, *Să trăiască partizanii până vin americanii,* Editura Fundația Academia Civică, 2008, fragment disponibil online la http://atelier.liternet.ro/articol/5869/Aristina-Pop-Saileanu/Sa-traiasca-partizanii-pana-vin-americanii-Povestiri-din-munti-din-inchisoare-si-din-libertate.html (31.09.2016).

[42] Tudora Cristea s-a născut la 7.10.1933 în Purani, Teleorman și a fost de profesie tehnician geolog. La arestare, în 15.07.1958, era căsătorită și avea un copil. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Constanța, Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 14.01.1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

de sânge, făceam numai urme pe acolo [...] Și rochița mea se usca de sânge, era vară"[43].

Se recurgea și la șantaj în cazul celor care nu puteau fi determinate să colaboreze cu nici un chip. Într-un scenariu tipic, în camerele de interogatoriu se întâmpla să se audă voci ale celor apropiați, care fie aparent, fie în mod real erau arestați și bătuți pentru ca anchetata „să recunoască" ceea ce se aștepta de la ea[44].

Așa cum i s-a întâmplat și Galinei Răduleanu, în această etapă se făcea și uz de documente false, inclusiv așa zise declarații ale unor co-inculpați sau martori, pe care semnăturile erau plastografiate[45].

În instrumentarul Securității se regăseau și „confruntările": dacă declarațiile a doi inculpați nu se potriveau, respectiv dacă unul dintre ei fusese determinat să accepte varianta oficială a poliției politice, atunci erau aduși împreună, pentru descurajarea celui care refuza să își adapteze discursul.

În tot acest timp, reacțiile anchetatelor erau urmărite cu atenție și de informatoarele din celulă, care, sperând că își vor ușura propria soartă, descriau atent și detaliat starea de spirit a celei vizate. La fel ca Galina Răduleanu, nu toate deținutele își dădeau seama de pericolul la care se expun împărtășind colegelor detaliile interogatoriului și planurile lor de a induce în eroare Securitatea. În 1958, Albu Susana era anchetată la Cluj pentru apartenența la

[43] Interviu cu Cristea Tudora realizat de Alina Urs, 29 ianuarie 2016, Alexandria.

[44] Vezi Lena Constante, *Evadarea tăcută*, Editura Humanitas, 2013, București.

[45] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, București.

organizația religioasă interzisă Martorii lui Iehova. Femeia, în vârstă de 60 de ani, spera că va reuși să îi protejeze pe cei apropiați din grup, pentru că la început părea că încă nu se cunoștea amploarea activității desfășurate de ea. Dar, în acest timp, Ana D., colega ei, o întreba, în nenumărate rânduri, despre situația ei. Apoi dădea raportul Securității: „Am văzut că era tulburată, îi era frică de ce va declara"[46]. Ana D. mergea chiar mai departe: „Eu n-o cred, este destul de rafinată bătrâna"[47]. Cu aceste informații, anchetatorii puteau fi mereu cu un pas înainte, căci știau ce se petrece în mintea femeii arestate, care mărturisese colegei că: „Sunt hotărâtă să nu spun tot, pentru că nu vreau să fie nimeni arestați [sic!] în urma declarațiilor mele, pe mine mă pot condamna cum vor dori. Cred că voi primi și bătaia, dar sunt pregătită să o suport, la ultima anchetă mi s-a promis"[48]. Nici după ce a văzut că lucrurile se complică, n-a putut-o bănui pe Ana. A crezut că altcineva, din libertate, a trădat. La proces, făcându-se uz de toate informațiile date de Ana D., Albu Susana a fost condamnată la 16 ani de muncă silnică[49].

Viața de zi cu zi în detenție varia de la un loc la altul, însă înfometarea, apa puțină, frigul din timpul iernii sau căldura excesivă pe timp de vară, imposibilitatea de a respecta reguli de bază ale igienei, cvasi-absența asistenței medicale erau o regulă a detenției politice. Acolo unde se și lucra, atingerea normelor obligatorii era o corvoadă în

[46] ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. 1939, vol. 3, f. 48.
[47] *Ibidem*, f. 56.
[48] *Ibidem*, f. 50.
[49] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 708993, f. 3.

plus, pentru care multe femei bolnave și înfometate munceau până la epuizare.

Mâncarea era, cu puține excepții, „nu vă spun...oribilă", după cum își aminteau deținutele, și cu totul insuficientă. Eugenia Hențiu a mărturisit că timp de doi ani, în fiecare noapte s-a culcat flămândă. Într-o zi, s-a speriat de ea însăși, după ce s-a surprins pe sine jinduind la bucata de pâine a surorii ei: „M-am cutremurat când mi-am dat seama ce puteam să fac numa' pentru o fărâmă de pâine"[50]. La Jilava, masa era încă un prilej de umilire, căci arpacaşul era amestecat cu intestine, fălci sau copite rămase nespălate, „erau pline de murdării și miroseau...de nu le puteai mânca"[51]. De obicei, doar cele care aveau voie să muncească în ateliere (de obicei femeile cu pedepse mai mici), aveau șansa la o alimentație rezonabilă.

Starea de mizerie era intensificată de plasarea în interiorul celulelor din unele penitenciare a unor „hârdaie mari în care trebuia să îți faci necesitățile", în fața celorlalte femei. În multe locuri se băteau și obloane în geamuri, astfel încât aerul să nu poată circula, ceea ce crea, mai ales vara, o atmosferă otrăvită. În anumite închisori, șoarecii erau de neoprit: „Dacă ziua lăsai o bucățică de pâine lângă tine, aici ți-o mâncau, în celulă! Noaptea treceau peste tine, peste gură... Era ceva ce nu se poate închipui!"[52].

[50] Interviu cu Eugenia Hențiu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. III, Polirom, Iași, 2009, f. 136.

[51] Interviu cu Aurelia Cosma în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. I, Editura Polirom, Iași, 2007, f. 257.

[52] Interviu cu Ion Elena Arnăuțoiu, în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. V, Polirom, Iași, 2011, f. 30.

Program de zi cu zi era epuizant pentru femeile deja sleite de puteri. Trezirea se făcea la ora cinci dimineața, iar stingerea se dădea la ora 22.00, ceea ce se traducea în fapt printr-o chinuire perfidă a deținutelor. În timpul zilei, ele nu se puteau odihni decât dacă primeau o permisiune specială din partea conducerii penitenciarului. Structura programului zilnic era reglementată de așa natură, încât femeile închise să nu poată face rabat în nici un fel de la activitățile prevăzute, în nici o situație, fie ea de boală, praznice religioase etc.

Respectarea ordinelor și a regulamentului intern era urmărită în fiece clipă de gardienii și gardiencele din penitenciare. Iar dacă vreunul dintre cei însărcinați cu paza ținea să facă exces de zel, putea transforma cu ușurință viața deținutelor într-un infern. Exemplele sunt nenumărate, atât în memorialistică, dar și în documentele Securității care au înregistrat sancțiunile aplicate femeilor pe motive dintre cele mai puerile. Abaterile se notau la dosar, iar în unele cazuri influențau decizia asupra trimiterii unei femei în domiciliu obligatoriu după eliberare.

Supravegherea nu se făcea doar din afara celulei, cu privirea vigilentă al gardianului care pătrundea prin vizetă. De multe ori, cele mai grave vești despre abaterile disciplinare se aflau de la o sursă din interior, o deținută care, dintr-un motiv sau altul, alegea să dea informații. Lipsurile teribile cu care se confruntau și întreruperea oricărui contact cu exteriorul erau speculate în mod curent și intenționat de administrația închisorii. De multe ori, trimiterea unei cărți poștale pentru primirea unui pachet era condiționată de oferirea unor informații. Planul de recrutare chiar așa și era conceput: se știa că o deținută

și-ar dori să scrie acasă, ar vrea să fie scoasă la muncă sau are nevoie de medicamente și se acționa în cunoștință de cauză, făcându-se promisiuni adaptate țintei. În genere, acestea se îndeplineau, căci respectarea unor drepturi minimale pentru câteva deținute nu presupunea nici un fel de efort suplimentar din partea conducerii penitenciarului. Din punct de vedere legal sau administrativ, scrierea unei cărți poștale și primirea unui pachet erau departe de a fi o măsură excepțională. Unele femei acceptau, altele refuzau; unele erau bănuite de colege, în vreme ce altele reușeau să-și mascheze activitatea. În anumite cazuri ofițerul politic înscena semnele unei colaborări, pentru a scădea influența unor deținute în cadrul grupului. Stabilirea unui climat de neîncredere în colectivul deținutelor era unul dintre obiectivele administrațiilor de penitenciar[53].

Dacă Galina Răduleanu prezintă viața la penitenciarul Oradea așa cum a fost ea în ultimele luni de detenție politică, situația nu fusese însă întotdeauna atât de lejeră. În anii '50, tânăra soră socială Maria Dorothea Ersek, închisă pentru „spionaj în favoarea Vaticanului" cu o condamnare la 10 ani de muncă silnică, fusese pedepsită disciplinar de șapte ori cu izolarea. O inventariere succintă a acestora relevă motive diverse: statul în pat în timpul zilei, adică în intervalul orar 5.00 – 22.00 (trei zile izolare), deținerea unui ac de cusut (trei zile izolare), neexecutarea ordinelor (trei izolare), intenția de a vorbi cu deținute din altă cameră, dar și faptul că a dat unui deținut contra-revoluționar zahăr și tigări (șapte zile izolare)[54]. De multe ori,

[53] Vezi și interviul cu Eugenia Hențiu..., f. 136.

[54] ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P91429, f 28.

supraveghetorii erau mai duri decât direcțiunea. În primăvara anului 1957, sergentul major Bonet, s-a simțit provocat de sora Maria, care a încercat să vorbească cu o altă deținută, motiv pentru care a cerut o pedeapsă chiar mai mare decât a fost dispus comandantul penitenciarului să aprobe: „propun pedepsirea cu trei zile izolator crezând că ne duce în eroare că nu este văzută". Comandantul n-a fost însă impresionat bravura sergentului Bonet, (care scrisese și pe raport că „eu fără să mă vadă am prins-o în faptă"), ordonând doar o mustrare. În general însă, încercările de a comunica cu alte celule sau deținerea de obiecte interzise (ace improvizate, bucăți de tablă etc.), care puteau fi utilizate în vreun fel de femei se pedepseau cu duritate.

Accesul la asistență medicală era problematic, deoarece de multe ori gardienii nu țineau cont de starea de rău a deținutelor. Edificator este poate un exemplu minor petrecut tot la Oradea: în decursul unui an calendaristic, o deținută (în vârstă de 33 de ani) a fost diagnosticată cu o boală cronică, apoi declarată sănătoasă, apoi din nou diagnosticată cu aceeași boală; medicul între timp dăduse permisiunea pentru repaus la pat, dar după ce permisiunea expirase, sergentul de pază cerea pedepsirea cu patru zile de izolare... pentru că deținuta nu s-a putut ridica din pat, ceea ce s-a tradus în faptul că „nu a vrut să execute ordinul dat de către mine"[55].

Nici la Mislea viața nu a fost ușoară. La un moment dat, unul dintre directori le-a vorbit pe șleau deținutelor din atelierul de croitorie: „Ce să iasă din mâinile voastre? Că dacă ar fi după mine, v-aș pune pe toate la perete și cu

[55] *Ibidem*, ff. 66-104.

pușcă mitralieră v-aș curăța pe toate"[56]. Din cauza condițiilor grele de muncă, deținuta Maria Judith Fenyvesy ar fi încercat declanșarea unei greve în februarie 1956, refuzînd să mai muncească. Abaterea a fost, desigur, pedepsită, 30 de zile[57], iar Maria Judith a petrecut toată luna martie în izolare severă. Și o altă deținută, Aurelia Cosma, și-a amintit de o grevă de la Mislea care a durat două săptămâni, în primăvara anului 1956. Totul ar fi început de la „o bucată de mămăligă": femeile care erau scoase la muncă doreau să poată mânca mămăligă pe parcursul zilei, în ateliere, ca să reziste ritmului epuizant; dar supraveghetorii vroiau ca deținutele să nu mai vină cu mămăliga în atelier, ca să nu irosească nici o clipă în îndeplinirea normelor de lucru. După anchete, izolări și investigații făcute de oameni sosiți de la București, deținutele au obținut în final dreptul de a avea o pauză de masă la ora 10 în care să poată mânca mămăligă[58].

Închisoarea care a avut o faimă mai rea decât toate celelalte a fost cea de la Miercurea Ciuc. „Ascultă aici! A fost cea mai cruntă închisoare", își amintea Elena Ion Arnăuțoiu[59]. Numărul deceselor confirmă: acolo au murit mai multe femei decât la spitalul penitenciar de la Văcărești (cu 16 decese înregistrate)[60]. Deținutele erau pedepsite pentru aproape orice, iar frigul din timpul izolării le înrăutățea starea de sănătate. Comparativ, dacă la Oradea pentru

[56] Interviu cu Maria Cristescu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. V, Polirom, Iași, 2011, f. 172.
[57] ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P8112, f. 45.
[58] Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 261.
[59] Interviu cu Elena Ion Arnautoiu..., f. 32.
[60] Constantin Vasilescu, *op.cit.*

deținerea unui ac de cusut de cusut se dădeau trei zile de izolare, la Miercurea Ciuc se dădeau șapte zile de izolare[61]. Chiar și un simplu râset putea să rezulte într-o pedeapsă de cinci zile cu izolarea pentru toate cele care vorbiseră[62]. Foamea era, și aici, copleșitoare: „Erau pereții albi, văruiți, iar noi simțeam nevoia să-nfigem dinții, gândind că e caș. Să mâncăm din pereți de foame... Eram moarte de foame, ne clătinam [...] Acolo a murit și mama, acolo a murit și Maria Plop"[63].

Abia la Arad, așa cum își amintește și Galina Răduleanu în carte, regimul a fost oarecum mai blând. Femeile au avut voie să lucreze, să vorbească între ele și chiar să scrie

[61] Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 263.

[62] *Ibidem*, f. 264.

[63] Elena Ion Arnăuțoiu face referire la mama ei, Laurența Arnăuțoiu, și, respectiv, la Maria Plop, care a plecat în munți alături de Toma Arnăuțoiu, împreună cu care a avut și un copil, pe Ioana-Raluca Voicu Arnăuțoiu. Laurența Arnăuțoiu s-a născut la 18.10.1894 în Berevoiești, Argeș și a avut cinci copii, pe Toma, Petre, Ion, Anton și Elena. Prima dată a fost arestată la 5.07.1949 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („nu și-a denunțat fiul care era urmărit de organele noastre, având caracter antidemocrat"), fiind închisă la Jilava și la Mislea. A fost eliberată la 3.07.1955, dar apoi a fost rearestată la 3.09.1958 și condamnată la 10 ani temniță grea pentru „acte de teroare". A fost închisă la Pitești, Jilava și Miercurea Ciuc, unde a și murit, la 24.05.1962. Maria Plop s-a născut la 14.09.1927 în Prisăcani, Iași. Ea a făcut parte încă de la început din grupul de rezistență anti-comunistă din comuna Nucșoara înființat de Toma Arnăuțoiu în martie 1949. A fost arestată alături de Toma și de Petre Arnăuțoiu la 20 mai 1958, când fiind înconjurați, au fost nevoiți să se predea. În urma activității sale în grupul de partizani, fost condamnată la muncă silnică pe viață. A fost închisă la Pitești, Jilava și la Miercurea Ciuc, unde a decedat, la 31.01.1962. Vezi http://www.eroinenucsoara.ro, accesat la 1.08.2016; Fișele matricole penale din AANP.

acasă pentru a primi pachet, fără presiuni suplimentare din partea administrației. Chiar și mâncarea era „ardelenească, mai bună, mai consistentă"[64].

Zilele cu sărbători religioase erau vânate de gardienii mai zeloși, pentru că le ofereau ocazia de a cere pedepsirea deținutelor. Pentru un colindat în seara de Ajun s-au dat și șapte zile de izolator, executate în perioada cea mai friguroasă a iernii, de Bobotează, timp în care celor izolate li s-a dat o singură masă caldă[65]. Pentru refuzul de a lucra de Paște s-au dat și pedepse de trei zile, fără menționarea în acte a motivului real[66].

După ani de zile în care multe femei nu știuseră nimic despre familie lor și nici cei din libertate nu aflaseră nimic despre ele, momentul eliberării a fost înfricoșător, cu precădere pentru cele care aveau copii. Deseori, copiii nici nu știau că ele există, căci oamenii care îi creșteau le ascunseseră adevărul pentru a-i proteja. Alteori, ei nu își recunoșteau mamele și nici nu vroiau să se apropie de ele, privindule ca pe niște străine. În ciuda trecerii timpului, mulți copii nu s-au putut atașa niciodată de mamele lor așa cum ar fi făcut-o dacă ele n-ar fi stat, ani la rândul, la închisoare. Poveștile care circulau printre femei, relatau situații tragice de la eliberare: părinți care au făcut infarct când și-au revăzut copiii[67], oameni care au divorțat și s-au recăsătorit crezând că soțul sau soția nu se mai întoarce sau care au vrut să scape de stigmatul social.

---

[64] Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 236.
[65] Interviu cu Aurelia Cosma...,f. 263.
[66] ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P8112, f. 58.
[67] Interviu cu Cristea Tudora, realizat de Alina Urs, 29 ianuarie 2016, Alexandria.

Fostele deținute politice au continuat să preocupe Securitatea și după eliberare. Regimul își găsea ochi și urechi printre rude, prieteni, colegi sau vecini, ba chiar și printre partenerii de viață[68]. Uneori, se intervenea pentru a zădărnici încercările lor de a-și găsi un loc de muncă sau de a se stabili cu forme legale într-o localitate. Eugenia Hențiu povestea că „N-a fost întreprindere din Brașov care să nu mă refuze când era vorba să mă angajeze"[69].

Pentru unele femei hărțuirile au continuat la nesfârșit. Când, după 18 ani de la ieșirea din închisoare, Aureliei Cosma i s-au cerut iarăși explicații de către un căpitan de Securitate venit la locul ei de muncă, ea n-a mai rezistat: „Nu v-o fost dumneavoastră destul? Mi-ați ucis soțul, mi-ați dat zece ani de închisoare, mi-ați luat tot ce am muncit timp de cinci ani de căsnicie, [...] mi-ati lăsat fetițele pe drumuri, nu mi-am putut exercita meseria pentru care mi-am ros coatele pe băncile școlii 14 ani, ce mai vreți de la mine? N-am făcut destulă pedeapsă pentru o farfurie de mâncare pe care i-am dat-o fratelui meu? Nu v-o fost destul?"[70].

Viața în oglindă (1). În celulă cu Galina Răduleanu

Nelipsitele informatoare apar și în lucrarea de față: după câțiva ani de detenție, Galina Răduleanu începuse

[68] Cazul Veronicăi G.B., „Susnumita s-a căsătorit iar soțul său este agent al organelor noastre, care lucrează cinstit cu noi, fiind caracterizat ca un bun agent", vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. I972632, f. 15.
[69] Interviu cu Eugenia Hențiu..., f. 153.
[70] Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 270.

să le privească cu suspiciune pe unele dintre colegele de celulă, mai ales că în penitenciare, lumea vorbea. Dar, ne putem întreba, avea dreptate să fie suspicioasă? Consultându-i dosarul de la Arhivele CNSAS reiese că într-adevăr, la Oradea, două deținute stăteau cu ochii pe ea, „Ionescu Elena" și „Stan Georgeta", coordonate de căpitanul de Securitate Kiss Ioan, prolific în recrutarea informatoarelor, numele lui putând fi întâlnit și în alte dosare ale unor femei închise la Oradea.

Cu câteva luni înainte de eliberarea în masă a deținuților politici din vara anului 1964, supravegherea era în toi. Sursa „Ionescu Elena" nu pregeta să povestească despre ceea ce se întâmplă în celula ei, unde se afla și Galina[71]. Așa cum povestește și în carte, ea era departe de a-și arăta entuziasmul cuvenit față de „reeducare", ba chiar dimpotrivă, era destul de pasivă. Ziarele, diafilmele, cărțile oferite mai nou de administrația penitenciarului eșuau cu totul în a-i suscita interesul. Culmea, aflăm din notele informative că prefera să spele vase în loc să vadă filme și să participe la discuții. „O atitudine inadmisibilă", scrisese și informatoarea „Stan Georgeta" cu un an înainte[72]. În vreme ce toate deținutele plecau plângând de la proiecții, Galina și prietena ei, Xenia Mămligă, nici nu catadicseau să se prezinte.

Mai multe detalii despre viața Galinei în închisoare găsim și în dosarul Xeniei Mămăligă. Agenta „Eugenia Georgescu" relata că deținuta Mămăligă a intrat în „greva

[71] Notă informativă dată de „Ionescu Elena" căpitanului Kiss Ioan de la Penitenciarul Oradea, 13.03.1964, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. I329559, ff. 11-12.

[72] Notă informativă dată de „Stan Georgeta" la Penitenciarul Oradea, 24.06.1963, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, ff. 13-15.

vorbirii", dar nu știa de ce. Dosarul de urmărire, la unison cu amintirile Galinei Răduleanu, lămuresc misterul: era forma Xeniei de a riposta la separarea celor două prietene[73], dar și un simptom al unei boli nervoase rezultate în urma detenției[74]. Concluziile ofițerului erau limpezi, regimul avea de-a face cu două „fanatice religioase" cu care trebuia să se muncească mult pentru a fi reeducate[75].

„Ionescu Elena" remarcase și cum Galina încerca să „învețe ceva"[76] și, ca să afle mai multe, s-a prefăcut că nu observă nimic. Câteva zile mai târziu, a surprins-o iarăși: „am văzut-o din nou cu bucata de săpun în mână, postată în fața patului lui Stănulețiu Viorica, care era culcată în pat și întoarsă cu spatele spre ușă, mascând-o pe Răduleanu care scria ceva, iar Stănulețiu V. îi dicta." Galina și Viorica bănuiau ceva privitor la colega lor (neidentificată de noi), căci atunci când ea s-a dat jos din pat, încercând să se apropie, „au ascuns săpunul" și s-au prefăcut că stau de vorbă[77]. Atâta vreme cât cercul de prietene al Galinei era suspect, până și urările de însănătoșire erau privite cu circumspecție și notate: „de când s-a îmbolnăvit Răduleanu, Nicolicescu nu uită dimineața când se dă încolonarea pentru muncă să nu-i dea un ultim salut [sic!]"[78]

---

[73] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, f. 17.

[74] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 1; ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161569, vol. 1, f. 162.

[75] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 13.

[76] Galina Răduleanu își amintește că încerca să învețe Acatistul Maicii Domnului. Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie, București.

[77] *Ibidem*, f. 12.

[78] *Ibidem*. Nota face referire la Natalia Nicolicescu, născută la 26.08.1915, în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială",

Viața în oglindă (2). „Basarabeanca"

Abia trecuseră câteva luni de la momentul eliberării descris la finalul acestei cărți, când Galina Răduleanu a fost luată în evidență de Securitate și verificată sub numele de cod „Doctorul". Din acest moment până în decembrie 1989, supravegherea ei a fost continuă, luând toate formele: informatori, interceptarea corespondenței, filaj, instalarea de tehnică de ascultare la domiciliu.

Trecutul o urmărea peste tot. Nici mențiunile asupra „unui oarecare Bing", o ființă imaginară căreia Galina îi adresase jurnalul buclucaș care a dus la eliminarea ei din liceu, în 1950, nici faptul că, pe lângă misteriosul Bing, mai fusese reperat și un „alfabet secret" (tot un joc de copii), nu erau lăsate deoparte[79]. Ceea ce, credem noi, a pecetluit luarea ei în urmărire a fost faptul că ea nu se dădea în lături de la a povesti despre procesul familiei sale și despre viața în închisoare. Felul ei liber de a discuta astfel de subiecte a convins ofițerii care se ocupau de cazul ei că, fără doar și poate, regimul avea de-a face cu o „fanatică"[80]

---

figurează ca „mic-burgheză", iar din punct de vedere al activității politice a fost încadrată la Mișcarea Legionară. A absolvit Facultatea de Medicină și a profesat ca medic. A fost arestată la 5.01.1950 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („nu a denunțat pe mai mulți legionari"). A fost închisă la Timișoara, Văcărești, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc. La 24.09.1958 a fost condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcărești. A fost eliberată la 28.07.1964, prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[79] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 10.

[80] *Ibidem*, f. 48.

anticomunistă. Intransigența care o caracteriza nu lăsa prea mult spațiu de manevră: la fișa personală se menționează că „nu a fost recrutată și nici nu s-a încercat recrutarea ei"[81].

Dar lumea în care credea Galina Răduleanu că trăiește era alta. Nu părăsise niciodată ideea de a pleca în lume să ajute oamenii. În 1966 chiar s-a prezentat la Ambasada Indiei, pentru a-și oferi serviciile. „Eu, aeriană, parcă nu trăiam pe lumea asta. M-am dus la Ambasada Indiei, m-a primit ambasadorul, era și ziua de Crăciun. I-am explicat că eu sunt medic și vreau să mă duc să lucrez în India. «Dacă țara dumneavoastră acceptă, noi cu bucurie.» M-am fleșcăit. Credeam că dacă el cere, atunci imediat. Acum îmi dau seama, la sfârșit m-a pupat pe amândoi obrajii, ca pe cineva picată din lună"[82].

Din cauza notelor informative care descriau atitudinea ei față de regim, s-a ajuns la concluzia că nu poate prezenta încredere. Numeroase cereri de plecare în străinătate au fost refuzate. A putut vizita doar RDG, Cehoslovacia și, în mod repetat, în Uniunea Sovietică, dar, remarcile ei, redate de informatorul G. „peste tot o dictatură a celor proști", nu au îmbunat Securitatea[83]. Abia târziu, în 15 decembrie 1989 i s-a aprobat cererea de plecare în Franța.

Nu toate sursele dădeau însă informații cu tentă politică despre Galina. Dar ceea ce informatorii mai neutri poate că nu știau, era că și notele cu un conținut aparent banal erau exploatate de Securitate pentru înlesnirea supravegherii.

[81] *Ibidem*, f. 10
[82] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, București.
[83] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 194.

Nimic nu scăpa neluat în seamă, de la detalii de viață intimă până la chestiuni mundane. Spre exemplu, informațiile despre schimbarea locuinței: aflând că nu și-a schimbat și postul telefonic, au hotărât să profite de momentul prielnic pentru a introduce mijloace de ascultare fără să apară suspiciuni[84].

Dacă Galina Răduleanu nu își bănuia informatorii și nici nivelul de supraveghere la care era supusă, acest fapt poate fi explicat nu doar prin „naivitatea" invocată deja, ci și prin faptul că, într-adevăr, preocupările ei nu afectau în nici un fel siguranța statului. O notă de la dosar denotă exasperarea unui colonel care, primind raportul cu ce se discută acasă la Galina (modă, vreme, sănătate, artă, spectacole și gătit) și ce activități mai are (se uita la televizor...) a ajuns la concluzia că așa nu se mai poate: „Dacă nu vom acționa și prin alte măsuri (surse) de a determina discuții care să formeze obiectul muncii noastre, folosirea TO nu ne va sluji în raport de interesele noastre operative."[85]

În realitate, cu puține excepții, dosarul de peste o mie cinci sute de pagini se ocupă în mod cu totul disproporționat de viața privată a Galinei Răduleanu, pe parcursul a douăzeci și șase de ani. Sute de pagini tratează exclusiv relațiile ei personale, întâlnirile cu prietenii sau cu părinții, excursii și discuții de zi cu zi. Rezultatul unei asemenea desfășurări de forțe a fost infim. Dar impactul asupra vieții personale a fost copleșitor, căci mai mulți oameni din cercul ei intim au dus o viață dublă și chiar să și-au adaptat relația cu Galina la cerințele și planurile Securității.

[84] *Ibidem*, f. 234.

[85] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 211313, vol. 2, f. 86.

În plus față de ceea ce se găsește la dosarul de la CNSAS al Galinei, dosarele de urmărire ale celor apropiați (tatăl ei, Boris Răduleanu, fratele ei, Mihai Răduleanu și prietena ei, Xenia Mămăligă) vin în completarea puzzle-ului confecționat de poliția politică sub numele de cod „Doctorul" sau „Basarabeanca". Familia Răduleanu și prietenii au fost ținuți sub supraveghere până în pragul Revoluției. La un moment dat, în filajul lui Mihai Răduleanu – „Roco", din vara anului 1972, a fost implicat chiar și un elev, B.V., dar urmărirea nu s-a soldat cu obținerea unor informații relevante[86].

Boris Răduleanu, care avea 84 de ani în octombrie 1989, era și atunci „menținut în atenție", sub numele de cod „Călătorul"[87], deși veștile despre el deveniseră în timp cu desăvârșire anodine. În dosarul său de urmărire poate fi identificat chiar un exemplu aiuritor de frondă închipuită împotriva regimului, dat ca motiv pentru supraveghere: refuzul său de a dărâma un balcon. „Cel în cauză nu face comentarii politice la domiciliu și nici nu este semnalat cu manifestări dușmănoase. Totuși se apreciază că nu este un adept al politicii duse de partidul si statul nostru. Acest aspect a ieșit în evidență cu ocazia dezafectării balcoanelor, nici până în prezent nu a demolat balconul, deși a fost somat și amendat în repetate rânduri"[88].

Ceea ce a salvat-o pe Galina Răduleanu de posibile repercusiuni a fost, credem noi, munca: era o profesionistă desăvârșită. Nici cei mai critici dintre informatori nu i-au

[86] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 375859, ff. 93-94
[87] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, ff. 1-11.
[88] *Ibidem*, f. 16.

negat calitățile: „Un om de un caracter admirabil, cinstită, muncitoare, corectă, sinceră, capabilă de abnegație si jertfă pentru știință și pentru binele altora"[89].

O prietenie periculoasă: „Doctorul" și „Sfânta"

Prietenia dintre Galina Răduleanu și Xenia, personaj important al cărții de față, a fost supravegheată de Securitate la fel de abitir ca și viața particulară a celor două femei. După eliberare, Securitatea din Hațeg[90] întreba: cine este Xenia Mămăligă?[91] Cei din Caransebeș vroiau, și ei, să afle: cine este Galea?[92] Odată găsit răspunsul la întrebări, pentru următorii douăzeci și șase de ani prietenia dintre ele a fost un motiv veșnic invocat pentru continuarea supravegherii[93].

Apropiate încă din perioada refugiului familiei Răduleanu la Lugoj, implicate împreună în proces, cele două au rămas în relații strânse peste ani, în ciuda șicanărilor mascate ale Securității. Xenia a fost urmărită și ea la fiecare pas de Securitate, sub o pleiadă de nume de cod: „Chimista", „Poenaru Elena", „Mara" sau „Sfânta". Dosarul „Sfintei"[94]

[89] *Ibidem*, ff. 194-195.
[90] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 25.
[91] *Ibidem*, f. 3.
[92] Vezi „Planul de măsuri" al MAI Serviciul Raional Caransebeș, 16.06.1966, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, f. 17.
[93] Vezi „Notă de analiză în dosarul de urmărire informativă «Mara»", 30.01.1989, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 335.
[94] Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, copertă.

se interesectează frecvent cu cel al „Basarabencei", iar ofițerii care se ocupau de cele două femei făceau schimb de informații în mod curent. Atunci când aflau că cele două urmează să se viziteze, dirijau din timp agenții de la fața locului ca să le iasă în întâmpinare și să afle ce planuri au[95].

Intruziunea în viața personală a fost, la fel ca în cazul Galinei, majoră. Simptomatic pentru modul de acțiune al poliției politice, unele scrisori și cărți poștale trimise de fratele ei Leonid Mămăligă din Franța au fost chiar oprite pe drum. Așa s-a făcut că Xenia n-a mai aflat la timp de scrisoarea prin care i se propunea să fie nașa nepoatei sale și n-a mai văzut nici fotografiile cu fetița[96].

La sfârșitul anilor '70, Securitatea din București a întocmit chiar planuri de măsuri care le vizau pe amândouă, în grup[97]. Informațiile care-i puseseră pe jar, poate singurele care aveau un sens în logica represivă a regimului, dezvăluiau că cele două au mers la biserică și au asistat la o predică a părintelui Calciu, pe care Galina îl caracterizase drept „cult, inteligent și foarte curajos". Ba, mai mult, Xenia copiase și distribuise predicile lui, iar Galina le citise și ea[98]. În consecință, s-a propus chiar efectuarea unor percheziții domiciliare de către miliție, sub legenda ca Xenia ar avea valută, iar Galina ar... deține stupefiante. S-a prevăzut chiar ca în timpul în care cele două ar fi fost reținute în anchetă să fie luate mulaje după chei, care să fie folosite pentru pătrunderea secretă în locuințele lor și introducerea de tehnică de

[95] *Ibidem*, vol. 1, f 29.
[96] *Ibidem*, vol. 1, ff. 14-16.
[97] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 132 bis.
[98] *Ibidem*, f. 1.

ascultare. Se pare însă că, în final, nu s-a considerat necesar să se meargă chiar atât de departe, căci nu există indicii care să arate că s-ar fi pus în practică ideile propuse.

În 1989, cele două au fost chemate, separat, la „discuții", cerându-li-se informații una despre cealaltă și fiind obligate să povestească, iarăși, istorii vechi de treizeci-patruzeci de ani, începând cu momentul în care s-au cunoscut. Cu ce greșiseră? Aparent ascultaseră și comentaseră împreună știrile de la Radio Europa Liberă și, pe deasupra, discutaseră și cazul părintelui Calciu. Xenia a fost chiar amenințată cu închisoarea în cazul în care mai repetă faptele pentru care i s-a arătat „clemență" și a fost avertizată că articolul 166 din Codul Penal, unde se încadra „infracțiunea de propagandă împotriva orânduirii socialiste" prevedea o pedeapsă de 10 ani închisoare[99].

„Sfânta" a început să fie ascultată acasă încă înainte de Galina, din 1977[100], iar de la un punct încolo, Securitatea afla ce discutau cele două femei din două direcții: atât de la domiciliul Xeniei, cât și de la domiciliul Galinei. În august 1977 s-a propus instalarea echipamentului de ascultare în camera din casa Xeniei unde se găsea și telefonul, cu mențiunea că „în mod deosebit ne interesează următoarele probleme: discuțiile pe care le poartă cu Galina (Galea) Răduleanu, cu Boris Răduleanu și alte persoane"[101]. Rezumatele conversațiilor au fost însă aride: sănătatea preotului Răduleanu, cumpărături, mâncare etc. Deseori, tovarășii scriau că s-a discutat, iarăși, „pe teme comune".

[99] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 330.
[100] *Ibidem*, vol. 2, *passim*.
[101] *Ibidem*, f. 10.

Printre ultimele note de la dosar, într-una datată octombrie 1989, regăsim planul de urmărire al Xeniei si Galinei pentru începutul anului 1990, unde la loc de cinste era identificarea bisericilor unde cele două femei mergeau să se roage[102].

Epilog

În 2016 s-au împlinit cincizeci de ani de când Galina Răduleanu a terminat de scris memoriile de față. Astăzi, autoarea lor nu se mai recunoaște pe sine în „Repetiție la moarte...". I se pare că fata care visa să exploreze locurile albe de pe harta lumii nu mai există. Într-o seară de iulie, după rememorarea plină de vervă a câtorva călătorii remarcabile făcute după 1989 în America Latină, a exclamat: „Vedi Peru e poi muori!" Dar, după un moment de pauză, a adăugat că a mai rămas un loc pe glob unde visează să ajungă: Insula Paștelui. După 83 de ani de viață, fata „Călătorului" nu s-a schimbat, iată, prea mult.

[102] *Ibidem*, f. 334.

REPETIȚIE LA MOARTE

... din spatele gratiilor

În memoria tatălui meu,
Preotul Boris Răduleanu
care m-a determinat
să scriu această carte.

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea aceasta a trebuit să părăsească țara în 1966, înainte de a fi terminată.

Atunci când s-a ivit prilejul, manuscrisul a fost trimis în Franța, unde a „domiciliat" până în 1990, când mi-a fost înapoiat.

O bună bucată de vreme nu m-a interesat recitirea lui, considerându-l lipsit de importanță și temându-mă în plus de reactualizarea unor amintiri dureroase.

Au trebuit să treacă niște ani buni, ca să-mi depășesc complexele și să-l fac să vadă lumina tiparului. Indiferent de felul în care va fi întâmpinat, în parcurgerea acestei cărți, trebuie luate în considerare câteva aspecte: întreaga detenție a fost trăită și privită prin prisma unui om abia ieșit de pe băncile facultății, a cărui existență se derulase între poezie, muzică și natură; închisoarea a reprezentat pentru mine prima lecție de viață, dar pe care n-am descifrat-o cu profunzimea unui matur. În consecință, multe dintre colegele de închisoare m-au tratat ca pe un copil, evitând să mi se dezvăluie. De aici rezultă și absența sau creionarea insuficientă a atâtor personaje, care, datorită multor ani de detenție, își închiseseră trecutul în adâncul lor. Dar chiar și în aceste condiții, ele au constituit pentru mine un model moral și caracterial, pentru care le sunt recunoscătoare.

De asemenea, pentru o bună înțelegere a cărții, trebuie luat în considerare că perioada pe care am străbătut-o (1960–1964) era una de așa zisă „îndulcire" a regimului de detenție. În realitate, ea a revelat o altă fațetă, mai subtilă și mai diabolică, a aceluiași scop: anularea eului și a personalității, proces continuat pe scară națională și în așa-zisa libertate.

Ceea ce cred că va face dificilă sau poate chiar imposibilă pentru unii din cei „de-afară" înțelegerea acestor rânduri îl constituie faptul că închisoarea este descrisă mai puțin în elementele sale de constrângere fizică (torturi, lanțuri, cătușe, înfometare, frig), cât mai ales ca o istorie a trăirilor interioare. Or, acest lucru este aproape imposibil de transmis.

Vreau să cred că, printre cărțile care au încercat să descrie acest Moloh numit comunism, amintirile mele din detenție vor reprezenta un mic fragment din mozaicul general.

AUTOAREA

PARTEA ÎNTÂI

ARESTAREA

Pentru mine, bătaia Destinului a răsunat într-o dimineață strălucitoare de septembrie. Era vineri, 23 septembrie 1960. La 9:30, la poartă mi-a bătut moașa de la dispensar care, cu gura făcută pungă, semn că ceva nu-i plăcea, m-a anunțat: „Domnișoara doctor, vă caută niște domni". Unul dintre ei mi-a zis: „Vă rog să veniți la dispensar, fiindcă avem niște probleme de discutat". „Precis că sunt de la raion[1]", mi-am zis, cu o inexplicabilă strângere de inimă. A trebuit să renunț la micul dejun cu caracter festiv, pe care voiam să-l servesc fratelui meu[2], student, venit în vizită la mine.

M-a surprins faptul că mă așteptaseră la poartă. Am trecut bârna care servea drept punte peste pârâul zgomotos și am intrat în dispensar. Mircea, felcerul, tocmai consulta un copil pe care m-a rugat să-l văd și eu. N-a mai fost cazul. Cei doi domni s-au prezentat, ca fiind de la Securitate[3]. Voiau să știe dacă aveam lucruri personale în dispensar. N-aveam.

---

[1] Unitate teritorial-administrativă din cadrul unei regiuni, în România anilor 1950-1968.

[2] Mihai Răduleanu, fratele Galinei Răduleanu, s-a născut la 13 noiembrie 1935 în Răduleni, Basarabia. A absolvit Facultatea de Fizică la Cluj. Arestat pe când era student, a fost inițial condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" și a fost închis la Uranus, Jilava și Gherla. I s-a casat sentința și a fost eliberat la 3.08.1962. A fost urmărit îndeaproape de Securitate, însă a reușit să emigreze în Franța în 1983, unde l-a urmat și soția, doi ani mai târziu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 375859, *passim*. Vezi și Studiul introductiv, pp. 12, 13, 19, 43.

[3] Direcția Generală a Securității Poporului sau Securitatea, cum era denumită în epocă, a fost înființată de regimul comunist la 30 august 1948. Obiectivul principal era „apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior" (Decretul nr. 221 pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului din

În cameră însă, sub pat, tocmai îmi fusese adusă, cu 24 de ore înainte, o servietă cu caiete cu însemnări personale din ultimii opt ani. Deşi ar fi trebuit să le controlez sau să le ard, n-o făcusem, cu toate că tata era arestat de şase luni[4] şi eu însămi fusesem ridicată, cu câteva luni în urmă,

30 august 1948). Mai precis, noua instituţie avea misiunea de a dejuca orice tentative de opoziţie la noul regim, ceea ce includea măsuri de identificare şi arestare a persoanelor bănuite de atitudini anti-comuniste. Utilizarea pe scară largă de către Securitate a unor mijloace represive care includeau violenţa, tortura, arestări abuzive, şantaj etc. a dus la instaurarea unei stări de teroare în societatea românească. Vezi Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. I (1948-1967), coord. Florica Dobre, Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006 (în continuare CNSAS, *Securitatea...*).

[4] Boris Răduleanu (fost Babcenco), preot, tatăl Galinei şi al lui Mihai Răduleanu. S-a născut la 2 octombrie 1905 în Izbeşti, Basarabia. A absolvit Facultatea de Teologie şi Facultatea de Litere şi Filozofie din Cernăuţi în 1931, iar în 1932 a fost repartizat la parohia din satul Răduleni (Soroca), după care şi-a luat şi numele. A studiat teologia şi la Paris, unde a fost trimis în 1936 cu o bursă, iar după ce s-a întors în ţară a avut o bogată activitate publicistică. În 1940, odată cu cedarea Basarabiei s-a refugiat cu familia la Craiova, dar s-a întors în 1941 la Bălţi, împreună cu armata română, preluând parohia bisericii Sf. Nicolae din Bălţi. Mai apoi a servit şi pe front, în ciuda faptului că nu era preot militar. După 1944 s-a refugiat pentru a doua oară, la Lugoj, iar în 1948 s-a mutat în Bucureşti. La baza arestării, petrecută pe 14 martie 1960, a stat atât activitatea sa din perioada interbelică şi din timpul războiului, dar şi atitudinea sa de după 23 august, preotul Răduleanu refuzând să se conformeze restricţiilor impuse de regimul comunist asupra preoţilor. A fost condamnat la 15 ani de temniţă grea. A fost închis la Uranus, Jilava, Aiud, şi Văcăreşti şi eliberat la 29.07.1964. A fost urmărit de Securitate până la căderea regimului, ultimul raport de la dosarul său informativ fiind datat 19 octombrie 1989. A murit în decembrie 1990. Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar

pentru a da declarații. Încurcată într-un hățiș sentimental, amânasem în mod condamnabil să fac acest lucru, amânare ce mă putea costa libertatea, întrucât gândeam puțin „prietenos" față de regim.

Conform uzanței, au chemat și doi martori: sergentul satului și gazda mea, Bragheș, funcționar la Sfat[5]. Ca din întâmplare, acțiunea au început-o din colțul opus. De rucsacul fratelui meu nu s-au atins. Am vrut să-i șoptesc să afirme că servieta este a lui, dar ar fi reprezentat un mare pericol. Inutil. Pe scurt, unul dintre securiști a luat servieta. Zarurile fuseseră aruncate. Când au deschis-o, au frunzărit niște foi care i-au înveselit, remarcând că vor citi și scrisori de dragoste.

Mi-au răvășit o serie de fotografii. Unul dintre ei chiar mi-a admirat un peisaj de iarnă de la Bâlea, imagine luată printre țurțurii de gheață de la geamul cabanei. „Acum vor pleca" am gândit. Nu s-a întâmplat așa. Mi-au spus să iau câteva lucruri cu mine și să-i însoțesc. „Sunt arestată?" „Nu".

Din câte auzisem despre închisoare, știam că deținuții sunt ținuți în pivniță, pe paie, în întuneric, printre șoareci etc. Așa că, mi-am înghesuit într-o geantă câteva haine groase și o lanternă. Ca să nu creadă că mă gândesc la o reținere mai îndelungată nu mi-am luat paltonul (ce-am mai regretat ulterior!). Pastă și periuță de dinți n-avea rost să-mi iau, fiindcă știam că acolo nu te speli. În mod infantil,

---

nr. 210331, f. 1. ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210335, *passim*. Vezi și Studiul introductiv, pp. 9, 12-16, 19-21, 43.

[5] Sfatul Popular – organele locale care reprezentau puterea de stat la nivel administrativ-teritorial, în perioada 1950-1968.

am luat cu mine o ilustrată cu Piatra Craiului, pe care o vedeam zilnic şi pe care o iubeam mult (mi-au rupt-o la prima percheziţie). Aşa îmbrăcată mi-am aruncat o ultimă privire asupra camerei, a cărţilor, a covorului imens de pe perete – moştenire de la străbunicul din Basarabia – şi a atâtor alte lucruri pe care n-aveam să le mai văd niciodată. În tindă i-am dat fratelui meu ceasul de la mână, ca să i-l dea lui Mircea, spre păstrare. L-am încurajat spunându-i că mă voi întoarce repede. Nu părea să mă creadă. În curte, Gruia, câinele meu lup, dormea cu botul pe labe. Am vrut să-l mângâi, însă mi s-a părut un gest teatral şi am făcut-o numai din ochi (în absenţa mea a fost împuşcat).

Pe treptele dispensarului se strânsese întregul colectiv. Lucraserăm împreună vreme de un an, ne legaseră atâtea momente grele şi frumoase ale unei activităţi de pionierat. Eram primul medic stabil al unei comune de 64 km^2, întinsă pe înălţimi până la 900 m şi pe care o iubisem cu înflăcărarea şi dăruirea începutului. Nu îndrăzneam să-mi iau rămas bun de la nimeni. Toţi stăteau muţi şi inexpresivi. Încercam să afişez o veselie forţată, sfătuindu-i să adune cât mai multe fonduri pentru Crucea Roşie, de la balul de duminică. Nimeni nu mi-a răspuns.

La fratele meu n-aveam curajul să mă uit şi, atunci a survenit catastrofa. Mircea, care parcursese şi el câţiva ani de detenţie (perioada Canalului[6]), cu o figură de mască de

[6] Sub influenţă sovietică, Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Române a luat decizia de a construi Canalul Dunăre-Marea Neagră, în mai 1949. Lungimea prevăzută a acestuia era de 65-70 de kilometri, pe parcursul cărora au fost amplasate mai multe puncte de lucru, inclusiv lagăre de muncă forţată, printre care Cernavodă, Saligny, Poarta Albă, Peninsula şi Capul Midia. Deşi obiectivul oficial al proiectului era

ceară, s-a apropiat și mi-a strâns mâna cu putere. L-am înțeles. Dar căldura și durerea care izvora din acest gest, mi-a topit toată rezistența și m-am trezit că-mi curg lacrimile. Am fost întrebată de ce plâng. Într-adevăr, n-aveam nici un motiv.

Așa am pornit pe șoseaua care șerpuia printre munți. Dragii mei munți! Alături de muzică, era tot ce iubeam mai mult în lumea asta. Iată și ultimele case risipite pe înălțimile Poienii Mărului, acest sat minunat pe care l-am păstrat în suflet toată perioada închisorii.

După eliberare am aflat că în urma sentinței cu confiscarea totală a averii, hainele mele au fost vândute la cooperativa sătească, cărțile, atât medicale cât și cele de beletristică, au fost trimise unei biblioteci din Brașov. Cele care nu se cădea a fi citite, ca Biblia, *Eroii* lui Carlyle[7] și *Viața lui Iisus*

---

asigurarea unei căi de transport mai rapide spre Marea Neagră, în realitate, regimul de muncă la care erau supuși deținuții trimiși la Canal viza exterminarea lor fizică. Aceștia erau forțați să muncească în condiții extrem de dificile, peste 10 ore pe zi, bătuți, lipsiți de o alimentație corespunzătoare, fără acces la medicamente și la asistență medicală. În funcție de procentul în care era îndeplinită norma de muncă, se stabilea câtă hrană vor primi, dacă au voie să scrie familiei și să primească pachet. Deoarece costurile prilejuite de construirea Canalului erau greu de suportat pentru economia națională, în vara anului 1953, tot la sugestia sovieticilor, lucrările s-au sistat. Vezi Andrei Muraru (coord.), Clara Mareș, Dumitru Lăcătușu, Cristina Roman, Marius Stan, Constantin Petre, Sorin Cucerai, *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Editura Polirom, Iași, 2008, pp. 199-211 (în continuare Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor...*).

[7] Thomas Carlyle (1795-1881), filosof, eseist și istoric scoțian. În volumul său *Despre eroi, cultul eroilor și eroismul în istorie* (1841), Carlyle argumentează că în centrul istoriei umanității se află anumite persoane care au avut un rol hotărâtor, folosind ca exemple, printre alții, pe Dante

de Papini[8] au fost arse în curtea casei. Restul de inventar a fost luat de Sfatul Popular pentru amenajarea camerei de oaspeți. În 1964, când m-am dus să-mi iau actele, un activist[9] aflat în vizită, îmi spunea cât de bine și-a încălzit spatele „de bivol" cu plapuma mea. După '89, fostul secretar de Sfat, Nică Băloiu, mi-a spus că totul a fost casat (citește împărțit) și că dacă ar fi știut că mă întorc, mi le-ar fi înapoiat. Nici cărțile nu mi le-am putut recupera. Li se pierduse urma. Tot ce s-a putut găsi a fost covorul basarabean cu cruce la mijloc.

Între timp mașina intrase în Brașov. Ne apropiam de clădirea pe lângă care trecusem zilnic, ca stagiară, fără să știu ce ascund porțile mari de fier. Am coborât cu bagajul și am intrat într-o cameră unde la un birou stătea un militar tânăr cu o mustață subțire. Mi-a cerut indiferent să-i spun numele și datele de stare civilă. A venit pe urmă o femeie tânără, încruntată, care m-a percheziționat. Apoi mi s-au oferit niște ochelari cu lentile negre, pe care am fost invitată să mi-i pun la ochi. Fără să vreau am zâmbit și le-am spus că eu văd foarte bine și n-am nevoie de ei. Fiindcă insistau, i-am lăsat să mi-i pună. Se fixau cu un elastic, iar în dreptul ochilor aveau două rotunduri metalice, sticla fiind situată numai pe dinafară.

Alighieri, William Shakespeare, Napoleon Bonaparte, Oliver Cromwell sau Martin Luther.

[8] Giovanni Papini (1881-1956), scriitor și jurnalist italian. Volumul *Viața lui Iisus*, publicat în 1921, a marcat convertirea autorului la creștinism și s-a bucurat de un remarcabil succes la public.

[9] Membru militant al unui partid sau al unei organizații de masă, care se ocupă în exclusivitate cu chestiunile de ordin politic. În cazul de față, autoarea se referă la un membru al Partidului Muncitoresc Român.

Așadar, iată-mă oarbă. Pe drum mi s-au dat unele directive: că voi ajunge într-o cameră în care voi avea un pat curat și unde o doamnă îmi va da lămuririle necesare. Pentru mai multe lămuriri, pe pereți voi găsi instrucțiuni precise. După niște scări și coridoare, cu un scrâșnet de zăvoare (Doamne, cât mai urma să le aud...) am pătruns într-o încăpere. Mi s-a spus să-mi scot ochelarii. Până în acel moment, persoana din cameră stătuse cu spatele. Când s-a întors, m-a izbit paloarea chipului și suferința care i se citea în ochii mari, încercănați. Deși căruntă, nu părea să aibă mai mult de 40 de ani. Nu mi-a pus nicio întrebare și nici nu m-a cercetat cu privirea, lucru pentru care i-am fost recunoscătoare. A continuat să răsucească atent o hârtie cu niște tutun în ea. Eu rămăsesem în picioare, lângă perete, într-o stare de șoc, de care nu eram conștientă. Camera era însă complet diferită de ceea ce îmi imaginasem. Destul de spațioasă, văruită în alb, cu geam mare cu gratii, care se deschidea în afară. În interior erau trei paturi, cu cearșafuri curate, două pături, o pernă umplută cu paie, cu față de pernă. Pe peretele din fund era prinsă o măsuță mică de lemn. Pe jos ciment. Deasupra ușii un bec învelit în rețea metalică. La mijlocul ușii exista o ferăstruică de fier, cu deschidere în exterior. Ulterior am aflat că i se spune vizetă. În centru avea o tăietură rotundă acoperită de o sticlă, care avea la rându-i o clapă metalică batantă. Era „ochiul magic" pe care eram „vizionate" zi și noapte.

La început mi s-a părut înfiorzitor, când prin transparența sticlei am văzut o sclerotică albă, cu un iris și o pupilă mobilă. Era ceva sinistru, iar tu aveai senzația de obiect de vitrină sau de pește în borcan.

Prima noapte mi-a fost bântuită de coşmaruri. A doua zi, sâmbătă, am făcut cunoştinţă cu baia închisorii Braşov, unde nefiind aglomeraţie, lucrurile se desfăşurau mai calm. Colega de cameră a încercat să înjghebeze o conversaţie. O interesa motivul arestării mele. De fapt nu-l ştiam nici eu, dar o precauţie instinctivă (pe care n-am avut-o ulterior) m-a făcut să-i spun că din motive religioase, fiindcă mă duceam Duminica la biserică. A părut mulţumită. După masă a fost chemată din celulă. Atunci şi mult timp după, nu am realizat rolul acestor „bune gazde".

Şi... „a fost seară şi dimineaţă" şi-a venit şi ziua a treia.

Fiind încă sub anestezia şocului, primele amintiri sunt destul de estompate. După masă m-au scos din cameră cu bagaj cu tot şi am fost poftită într-o maşină mică, în spate, între doi indivizi atletici, care mi-au atras atenţia să nu cumva să fac vreo prostie. În faţă, alături de şofer era o namilă rotofeie şi rozalie, care nu era altul decât dl. Gheorghe Enoiu[10], care-şi petrecuse weekendul la

[10] Gheorghe Enoiu (1927-2010), colonel de Securitate şi director al Direcţiei de anchete penale între anii 1963 şi 1967. A participat la anchetarea unora dintre cele mai celebre „loturi" de arestaţi din perioadă: grupul Vasile Luca, „reeducatorii" de la Piteşti, studenţii arestaţi în urma protestelor din toamna anului 1956, suspecţii de jaful Băncii de Stat a RPR din 1959. Era recunoscut pentru violenţa de care dădea dovadă în timpul interogatoriilor: lovea deţinuţii cu pumnii şi cu picioarele, mai ales în cap; pentru a nu se murdări de sânge, se dezbrăca până la brâu şi se acoperea cu un cearşaf. Paul Goma a mărturisit că Enoiu l-ar fi bătut pe unul dintre colegii săi de facultate, Negrea Ştefan, până când acesta a înnebunit şi s-a sinucis „l-a bătut în cap, în cap, în cap, până a înnebunit şi s-a spânzurat, la Gherla". Cercetările întreprinse de IICCMER arată că Enoiu a fost ofiţer al Securităţii până în 1989; în 1997 s-a pensionat, după ce a lucrat ca jurist la Aeroportul Otopeni. Vezi Octavian Roske (coord.), *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist.*

Brașov. Nu-mi amintesc nimic din drumul pe Valea Prahovei. Știu doar că la Ploiești, în piața centrală unde s-au oprit, la megafoanele staliniste, se transmitea un concert de pian al lui Liszt. Abia atunci am început să simt durerea Antigonei pe drumul spre peștera sfârșitului.

Seara târziu, am pătruns în sediul Securității de pe Uranus[11], din București.

Represiunea. A-E, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2011, p. 85 (în continuare Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I). Vezi „Profesiunea mea tortura. Anchetatorii Securității: Cazul Gheorghe Enoiu", disponibil online la http://www.iiccr.ro/workshop-profesiunea-mea-tortura-anchetatorii-securitatii-cazul-gheorghe-enoiu/ (31.07.2016)

[11] Uranus – închisoare aflată pe strada omonimă din București. A funcționat ca închisoare militară și, mai apoi, ca centru de anchetă al Securității. Cei arestați erau supuși unor metode violente de interogatoriu, fiind bătuți, torturați, înfometați, șantajați, ținuți în izolare și nu de puține ori obligați să semneze declarații false. Vezi Andrei Muraru (coord.), *Dictionarul penitenciarelor...*, pp. 166-177.

PARTEA A DOUA

URANUS

Așadar era duminică, ora 9 seara, când, cu bagajele în brațe și ochelarii pe nas, am apărut în celulă. Mai târziu, Ina mi-a spus că, după aspect, a crezut că mă aduc de la partizani[12]. Când s-a deschis ușa am văzut, conform regulamentului, două spinări. „Întoarceți-vă. Vă cunoașteți?" Fiind o naivă din naștere, aveam impresia c-ar trebui să le cunosc, astfel nu înțelegeam rostul întrebării. Noroc că una dintre persoane a răspuns cu un „nu" zâmbitor. După închiderea ușii mi-a luat hainele din brațe și, cu mișcări precise a început să-mi facă patul. Total inexplicabil, cu acea intuiție care nu dă greș, Mia nu mi-a plăcut. Avea ceva rece ascuns în fundul ochilor și un zâmbet neautentic. M-am silit să trec peste aceste semnale, poate pentru a nu da impresia de antisemitism. De fapt, Miei nu-i puteam reproșa nimic. Din contră, nu-i găseam decât calități. În celulă era o admirabilă colegă, echilibrată, calmă, un om citit, cu o vastă cultură muzicală. Și totuși... și totuși...

Mult mai târziu, de fapt prea târziu, am aflat că ea era reprezentanta primeia dintre cele trei „porți de intrare" în viața de deținut, cu un rol foarte activ și bine determinat în funcționarea Securității.

---

[12] Partizani – denumire dată membrilor grupurilor de rezistență anticomunistă. Printre cele mai celebre se numără Grupul Ion Gavrilă „Ogoranu" (versantul nordic al Munților Făgăraș), Grupul Arsenescu și Grupul Toma Arnăuțoiu/„Haiducii Muscelului" (versantul sudic al Munților Făgăraș), Grupul Teodor Șușman (Răchițele, jud. Cluj), Grupul Capotă-Dejeu (zona Huedin, jud. Cluj), Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia. Vezi Constantin Vasilescu, *Rezistența armată. O istorie în imagini*, editura Manuscris, Pitești, 2016. Pentru istoria Mișcării Naționale de Rezistență din Oltenia a se vedea Radu Ciuceanu, *Mișcarea națională de rezistență din Oltenia*, vol. I-III, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001, 2003, 2004.

Psihologic vorbind, deşi mi se părea grozav să faci închisoare (de-acolo ieşeai sau un om adevărat, sau o nulitate, sau un monstru), nu-mi puteam împiedica un sentiment de teamă: „oare voi putea să rezist?" Deşi Mia mă asigurase că pe femei nu le bat, ci doar le ruşinează cu „înjurături", dimineaţa de luni o începusem prin a simţi o „gheară" în zona plexului solar.

La ora 8 dimineaţa soarele pătrundea în celulă sub forma unei dungi luminoase. Mi se strângea inima, fiindcă începeau anchetele. Îi urmăream cu înfrigurare parcursul. La ivirea razei pe uşă începeam să mă mai liniştesc. La ora 14 raza era lângă geam. Ce mult o iubeam atunci!

Animaţia de la începutul zilei se manifesta prin scrâşnetul zăvoarelor, care se trăgeau brusc, crestându-ţi nervii pentru totdeauna (şi vă miraţi că nu suport zgomot de uşi trântite...). Fără să vrei, la deschiderea uşii, ţi se răceau extremităţile şi tot corpul se transforma într-un arc. Trebuia să ne întoarcem cu faţa la perete, iar vocea metalică a „Tigrului" ne identifica printr-un „dumneata din dreapta". Cu un gest sigur, arunca „ochelarii" pe pat, apoi îşi lua victima „în bot". Ca un gest reflex, de uşurare, celelalte se înghesuiau la tinetă.

Luni, cu toate că i-am auzit paşii duduitori, celula noastră a fost ocolită. După masă, tocmai când pe Mia o apucase îngrijorarea că nu mi se dă nicio atenţie, zăvorul a fost dat de-o parte şi cu un „dumneata din dreapta" am fost înhăţată de braţ. Am parcurs un culoar lung, cu celule pe ambele părţi, şi printr-o uşă batantă am pătruns într-o sală cu un covor lung, roşu, sprijinită de coloane dreptunghiulare, în care plutea un iz de parfum greţos de frizerie de mahala. La a treia uşă „Tigrul" a bătut şi am intrat. După salut, am fost invitată la o măsuţă aşezată lângă uşă. Personajul

de la birou era un tânăr serios, cu o înfățișare plăcută la prima vedere. Când vorbea sau când zâmbea apăreau însă doi dinți scurți și despărțiți, care-i dădeau un aer tâmp și neghiob, spulberând prima impresie.

Discuția inițială, conform instructajului care li se făcea, trebuia să aibă un aer amical, „sirenoid" și blând. S-au spus o mulțime de banalități. Firește c-am fost întrebată, cu cel mai fermecător zâmbet, care este motivul prezenței mele acolo.

Așa m-am lansat în povestea vieții mele. Tata era arestat de șase luni, așa încât bănuiam că acesta este motivul aducerii mele. De fapt, mai fusesem ridicată în urmă cu câteva săptămâni și adusă la Uranus sub amenințarea că voi fi arestată dacă nu dau declarație că tata m-a influențat să gândesc și să vorbesc împotriva regimului. În realitate, chestiunea avea rădăcini mult mai vechi, datând de la vârsta de 15 ani.

La liceu, în clasa a VIII-a, la ora de dirigenție, la tema „Patriotism" scrisesem că acesta „înseamnă să-l iubești pe Dumnezeu și pe Rege". Ca un protest împotriva ateismului și deznaționalizării, crucea de la gât îmi era prinsă pe o panglică tricoloră. Uram rusificarea și stalinizarea, iar în orele de română, când ni se preda biografia lui Stalin, scriam într-un carnețel comentarii pline de satiră și dispreț la adresa acestui „Zeus". Simțeam nevoia unei acțiuni. Cu încă două colege modificam sensul lozincilor, luând unele litere. Astfel, „Școala în afara politicii este o minciună și o ipocrizie". Prin luarea primelor două litere din primul cuvânt rămânea „oala".

Responsabila U.T.C.[13], Livia P., ne pândise, ne-a prins și ne-a dus la directoare. D-na Săvulescu ne-a iertat, după ce

[13] U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist.

am recunoscut fapta. Da, dar la scurt timp, din geanta mea dispărea carnețelul cu comentarii despre Stalin și regimul comunist. Mult timp am bănuit-o (ca toți ceilalți) pe Livia P., care se mutase în bancă cu mine. După 1989 am căutat-o la telefon, dar a negat. Nici acum nu știu cum și-a început viața cu un asemenea gest.

În orice caz, am fost interogată de o inspectoare care mi-a pus întrebarea-cheie: „Recunoști că tovarășul Stalin e un geniu?" Am încercat să fiu diplomată și, fără să-mi calc conștiința, i-am răspuns: „Nu știu, nu l-am cunoscut personal". Cu asta mi-am semnat sentința de eliminare pentru totdeauna din toate școlile. A fost un șoc teribil, întrucât visam să fiu medic și să ajut omenirea (după cum se vede eram „modestă").

Îmi consideram viața sfârșită – aveam 17 ani – și căutam cu înfrigurare posibilitatea de a mă duce la partizani. N-am găsit-o, așa că am lucrat ca magazioneră la tipografia Litera Nouă, când unui prieten de familie i-a venit o inspirație de Sus. Întrucât venisem de la Lugoj, am declarat certificatul de absolvire a șapte clase pierdut. Cu duplicatul primit m-am înscris la fără frecvență, absolvind într-un an clasele a IX-a, a X-a, a XI-a. Pentru a nu fi prinsă, m-am înscris la Facultatea de Medicină din Cluj, pe care am și absolvit-o. „Cum ne-ai scăpat atunci...", scrâșnea „domnul" König, primul meu anchetator. Într-adevăr, diploma nu mi-o puteau anula. Dumnezeu a vrut să-mi încep mai târziu detenția. Eu hotărâsem să renunț la orice preocupări socio-politice, având ca unic țel să fiu medic bun și să călătoresc. Fără voia mea însă, a trebuit să redevin „om politic".

Mult mai târziu mi-am dat seama că cele trei „porți" de intrare în Securitate, respectiv gazdele care te întâmpinau,

aveau caracteristici diferite. În funcție de acestea era și plasamentul noilor veniți. Astfel, Nina[14], având preocupări religioase, a fost încredințată unei persoane în care ea avea toată încrederea, pe care o cunoscuse din viața liberă, unde fusese considerată aproape o sfântă. Așa încât ei i se și destăinuise, ca la o spovedanie.

Eu, cu înclinații de intelectuală, am fost încredințată unei „tovarășe" cu care puteam comunica pe plan literar, artistic și care avea un înnăscut simț al manipulării, pe care l-a folosit cu succes.

Am pornit în anchetă cu convingerea că întreg procesul se sprijină pe mine și numai mărturia mea ar putea să-i acuze pe tata și pe Nina.

În condițiile acestea rezistam vitejește, deși îmi era foarte frică. Am și acum în fața ochilor desenul de pe dulapul camerei de anchetă, măsuța, scaunul și răceala umedă care mă pătrundea când intram.

De fapt, nu prea înțelegeam ce vor de la mine. Eram un neînsemnat medic de la o circă foarte grea, care se lupta cu

[14] Xenia Mămăligă, prietenă apropiată a familiei Răduleanu și în relații de rudenie cu aceștia, s-a născut în 1922 la Lugoj și a urmat Facultatea de Chimie Industrială, profesând ca inginer chimist. A fost arestată la 31 august 1960 și condamnată la 10 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Uranus, Jilava, Arad și Oradea, fiind eliberată la 28.07.1964. Urmărită în mod asiduu de Securitate după eliberare, dosarele de urmărire informativă pe numele X.M. totalizează aproximativ 1000 de file. În prezent este călugăriță la Mănăstirea Diaconești, județul Bacău. După 1990 s-a implicat în publicarea predicilor și lucrărilor teologice ale preotului Boris Răduleanu și a poeziilor părintelui Ilie Imbrescu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1-2, dosar nr. 161569 vol. 1-2 și dosar nr. 161515 vol. 1-2; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

autoritățile ca să le determin să construiască un dispensar nou, colindam munții ca să tratez bolnavii și să vaccinez copiii, practicând medicina ca pe o religie.

Faptele din liceu nu mai erau pentru mine de actualitate. E adevărat, dar după logica lor ele se puteau actualiza. O deducție era sigură, obligatorie și matematică. Două unități egale cu a treia sunt egale între ele. Sau „ce naște din pisică șoareci mănâncă". Deci, un tată care scrisese articole împotriva ateismului bolșevic și fiica acestuia care se manifestase anticomunist prin faptă și prin scris, în mod obligatoriu discutaseră dușmănos sau mai exact „activaseră". Mult timp n-am priceput întrebarea terorizantă: „Ce activitate ai dus?" În sinea mea chiar zâmbeam liniștită, știind că n-am făcut nimic. După un timp, unul dintre anchetatori m-a lămurit: „În noile condiții, elementele dușmănoase, mai ales legionarii, nu pot să întreprindă o activitate organizatorică, cu înscrieri, cotizații, ședințe. Forma nouă sunt discuțiile". Deci, în noul dicționar al noii limbi române, a vorbi înseamnă a activa. Dacă și a gândi înseamnă a activa, eram vreo 20 de milioane de inculpați.

„A, răsuflase ușurată Mia, vor să te bage la articolul 209, pct. 2, litera a. Ăsta e cel mai ușor și chiar e pe cale să se scoată din noul cod[15]" (o minciună pe care am înghițit-o cu ușurință).

[15] „Constitue delict de uneltire contra ordinei sociale și se pedepsește cu închisoare corecțională dela 3 la 7 ani, amendă dela 2.000 la 20.000 lei și interdicție corecțională de la 3 la 5 ani faptul de a face propagandă pentru răsturnarea în mod violent, a ordinei sociale existentă în Stat". Vezi Codul Penal în vigoare de la 02.02.1948 până la 01.01.1969, disponibil online la http://lege5.ro/Gratuit/g42doobz/codul-penal-din-1936 (accesat la 09.08.2016).

Am înțeles destul de greu termenul de „discuții dușmănoase". Cuprindea orice idee rostită, având un conținut antiregim. „Treaba voastră ce gândiți, ziceau anchetatorii, totul e să nu vorbiți!" Pedeapsa pentru discuții dușmănoase era între trei și zece ani. Exista și un banc pe tema asta. Doi inși se întâlnesc: „Ce, faci, nu te-am mai văzut de mult". „Am fost în închisoare." „Cât timp?" „Trei ani." „Pentru ce?" „Pentru nimic!" „Fii serios, pentru nimic se dau zece ani."

„Bunul" Sporea, anchetatorul, ca să mă înveselească, îmi spunea rânjind: „Nu fi tristă! În închisoare sunt grei primii și ultimii zece ani." Era drăguț. Tot ca să-mi redea optimismul, îmi explica răbdător, că legea este elastică și că, dacă ești sincer și cinstit, recunoscând de la început infracțiunea de a fi vorbit și mai ales mărturisind cu cine, primești minimum de pedeapsă. Dacă însă ești fanatic și negi cu încăpățânare, pe lângă anumite „mijloace de rememorare" pe care le pot folosi, ți se dă și maximum de ani. Asta mi-o spunea așa, „ca de la om la om" și fiindcă mă vedea fată tânără. În rest, în toate birourile de anchetă, limbajul era făcut din aceleași expresii șablon – „Ei, te-ai hotărât să lămurești problema?" sau „să fii sinceră?". Domnul Sporea avea și originalități de limbaj ca „umbli cu cioara vopsită" sau „o-ntorci ca la Ploiești", ori ca să mă stimuleze, începea: „Zi-le, mă Galino!". Oricum punctul central îl constituia „ce discuții ați vorbit?" (cu tata). Azi, când se pot vorbi sau scrie minciuni, calomnii, murdării, fără ca cineva să fie tras la răspundere, a face ani grei de închisoare fiindcă ți-ai exprimat gândul pare de domeniul absurdului. Teroarea comunistă voia însă să-ți ucidă capacitatea de a gândi personal, să te reducă doar la un exemplar indistinct dintr-o turmă necuvântătoare.

De fapt, sondajele făcute în anul de grație 1999, care-l situează pe Ceaușescu în fruntea marilor personalități ale secolului, dovedesc din plin că experimentul a reușit[16].

Trebuie să recunosc că aveau un oarecare simț psihologic, folosind și jocul „șoarecelui cu pisica". Astfel îți puneau în față declarații, uneori false, ale celorlalți, care să-ți arate că ai mințit, ca să te facă să spui tu „restul". Trebuia să-ți dea impresia că deja „știu totul" și că este o naivitate care te va costa faptul că „nu ești sincer".

Așa mi-au adus declarația Ninei, în care aceasta recunoștea că fusese legionară și că avusese discuții legionare (habar n-aveam) sau că Medeea[17] îmi citise sau se pregătise să-mi citească poezii de Radu Gyr[18].

---

[16] Potrivit studiului realizat de Septimiu Chelcea, în 1999, 54% dintre cei peste 18 ani erau de acord cu afirmația „comunismul a fost idee bună, dar care a fost pusă în practică greșit". Vezi Septimiu Chelcea, „Justiția socială socialistă și comunismul rezidual în România după un deceniu de tranziție" în *Psihologie socială*, 2001, 7, apud Ionela Șufaru, „Românii nu regretă comunismul", în *Jurnalul* național, 7 noiembrie 2009, accesibil online la http://jurnalul.ro/special-jurnalul/romanii-nu-regreta-comunismul-526525.html (31.07.2016).

[17] Medeea Hanuțiu s-a născut la 04.09.1923, în București. A absolvit Facultatea de Medicină și a profesat ca medic. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este menționat că ar fi fost „legionară". A fost arestată la 24.01.1961 și condamnată la 8 ani muncă silnică. A fost închisă la Uranus, Jilava, Miercurea Ciuc, Aiud. A fost eliberată la 14.04.1964 prin D. 176/1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[18] Radu Demetrescu (Radu Gyr, 2 martie 1905, Câmpulung, județul Argeș – 29 aprilie 1975, București). Poet, dramaturg, eseist, gazetar. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", figurează „Mișcarea Legionară". În 1941 a fost închis un an pentru „insultă lui Antonescu". A fost arestat la 4 iunie 1945 și condamnat la 12 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani pentru „crimă de dezastrul

Apăruseră și poeziile părintelui Ilie Imbrescu, prietenul tatei. Arestat în 1948, murise la Aiud în 1949. În gulerul paltonului trimis din Aiud soției (pe atunci încă se mai practica) aceasta găsise un teanc de poezii scrise pe foiță subțire. Erau profund religioase. Doamna Imbrescu i le dăduse tatei, care le-a bătut la mașină în câteva exemplare și le-a ascuns. Ei bine, le-au găsit pe toate, inclusiv originalul (cu ajutorul unei colege de celulă a Ninei). Multă bucurie au mai avut bieții anchetatori. Deși lațul începea să se strângă în jurul meu, nu le era suficient. Pentru ca să mă condamne trebuia să recunosc că „am vorbit discuții". Cu tata, firește!

Începuse să mi se acorde importanță. În biroul lui Sporea apăruse și domnul Enoiu, comandantul centrului de anchete Uranus. În cadrul aceluiași mecanism psihologic de intimidare, acesta mi-a spus calm că ei cunosc întreaga mea activitate desfășurată atât în anii studenției, cât și ca medic stagiar la Brașov. Ca-n Kafka, începusem să mă întreb, obsedant chiar, dacă totuși, fără să știu, nu m-am făcut vinovată de ceva. Trebuie să recunosc că știau să te manipuleze psihologic, mai ales când te vedeau „gâscă". Așa încât atunci când mi-au arătat procesul verbal falsificat, în care tata recunoștea că a fost legionar și c-ar fi activat și la București, rezistența

---

țării", „activitate intensă contra clasei muncitoare" („în anul 1937 a scris articole la ziar contra evreilor"), în cadrul „procesului ziariștilor". A fost închis la Jilava, Aiud, Văcărești. A fost eliberat la 6 iulie 1956, și rearestat la 18 iulie 1958. A fost condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani, pentru „insurecție armată". A fost închis la Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 24 mai 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP. Pentru mai multe detalii despre „procesul ziariștilor", se poate consulta Emil Rus, *Delictul de opinie: procesul ziariștilor: 1945*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012.

mea se apropia de cota zero. Dacă tata își semnase propria condamnare, eu nu mai aveam pe cine apăra (în realitate se folosiseră de un tertip, falsificând iscălitura tatei).

Așa a apărut ordonanța de învinuire în care se menționa că, împreună cu tata, am preconizat schimbarea regimului. „Acum îți vor face proces, îmi spunea atotștiutoarea Mia, dacă îți menții declarațiile."

La una din anchete a venit și un domn blonziu, de vreo 50 de ani, căruia i se spunea „domnul colonel", cu o privire albastră, învăluitoare. I-am zis „Păianjenul". A încercat să mă convingă că mi s-a dat o educație legionară. „De ce?" „Fiindcă numai legionarii s-au folosit de elementul creștin". „Bine, dar creștinismul datează de 2000 de ani, pe când legionarii există de 40 de ani". Nu l-am convins. M-a asigurat că sunt vinovată și că a nega acest lucru înseamnă a-l insulta. Era o persoană care inspira teamă. A doua oară, când mi-a spus că va schimba metoda fiindcă „nu sunt sinceră", l-am crezut.

Enoiu încerca să mă ia „la sentiment". „Uite ce e, Galino, noi ne purtăm frumos cu tine, dar și tu trebuie să ne înțelegi că suntem obligați să ne facem datoria." Înduioșător. Lui Sporea i-a spus: „Nu-i mai arăta nici o declarație (de fapt nici nu mai aveau). Trebuie să mărturisească singură." Și-am mărturisit.

„Prea mici pentru un război atât de mare"

În fiecare seară mă culcam cu gândul „Doamne, dă-mi putere pentru ziua următoare". Dormeam cu aviditate, penru ca în cele șapte ore să-mi iau necesarul de energie.

Și totuși rezistența mea începea să se fisureze. „Șarpele" care mi-a întins „mărul" a fost Mia. De fapt în asta și consta misiunea ei. Când într-o seară i-am relatat că mi s-a spus că voi fi dată pe mâna plutonierilor, Mia și-a luat un aer grav și mi-a spus: „La urma urmei, de ce să ajungi aicea? Tatăl tău și cu Nina sunt ca și condamnați pentru poeziile părintelui Imbrescu și pentru activitate legionară (o minciună care nici în proces n-a apărut). Deci tu nu acuzi pe nimeni. Cel mult pe tine. Or, tu consideri închisoarea ca pe o posibilitate de ridicare spirituală. Așa încât ce-ar fi ca mâine dimineață, ducându-te la anchetă, să te așezi frumos pe scaun și să le spui tot. Mai ales că nici nu ar fi un neadevăr. Parcă voi n-ați discutat?". Bine jucat. Cât ți-au redus din pedeapsă pentru acest joc? Oriunde ai fi, Mia, meriți un premiu.

Și eu eram convinsă că pentru tata existau capete de acuzare independent de așa zisele discuții dușmănoase cu mine. Pe de altă parte, în anchetă apăruseră nume noi. Insistau asupra lui Mircea, felcerul meu de la Poiana Mărului, exmatriculat în anul V de facultate pentru că făcuse detenție politică. Țineau morțiș să-l reintroducă în „horă". Începuseră să mă întrebe și despre băieții de la Cluj: Cipi[19],

[19] Probabil Stoica Ciprian, născut la 14 ianuarie 1929 în Dobra, Hunedoara. A fost arestat la 13 octombrie 1947, pe când era elev, pentru „uneltire" („a făcut parte dintr-o organizație subversivă") și condamnat la 5 ani închisoare corecțională. În fișa matricolă penală se consemnează că a fost închis la Colonia Valea Neagră, Jilava, Aiud și Gherla. Galina Răduleanu susține că a fost închis și la Târgșor. Eliberat la 12 februarie 1953. Autoarea își amintește că Stoica Ciprian s-a înscris la Facultatea de Medicină, dar în anul V a fost exmatriculat și ulterior arestat. În AANP nu există date suplimentare care să vizeze a doua arestare. (Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București).

Mircea[20], Rimboiu[21]. Îi cunoscusem extrem de puțin în anii studenției, dar îi prețuiam atât de mult! Fuseseră și ei închiși politic. Mă îngrozea gândul că voi fi maltratată, ca să dau declarații mincinoase, așa încât șuierătura ispititoare a Miei „dă-le, dă-le și tu ceva, ca să vadă că nu ești pornită să negi totul", începuse să-și facă loc în mintea mea. „Dacă mă voi autoacuza, nu-mi vor cere mai mult și astfel ceilalți vor fi salvați" (toți au fost condamnați). Convingându-i de „sinceritatea" mea, puteam să refuz orice declarație mincinoasă împotriva băieților. Zic eu – poate însă că voiam să dau o tentă de sacrificiu și eroism fricii animalice de camera de tortură.

În cele din urmă, ca să nu părăsesc totuși rolul de „eroină", mi-am zis că le voi spune în față tot ce gândesc, de se vor cutremura. Nu eram totuși pe deplin liniștită. Pe undeva simțeam că sunt „manipulată", dar perspectiva

[20] Mircea Mureșan – arestat ca elev, închis la Târgșor. După eliberare a urmat Facultatea de Matematică la Cluj, iar apoi a fost rearestat fiind profesor, fiind parte a lotului în al cărui process Galina Răduleanu a fost martoră. (Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București).

[21] Probabil Septimiu Rîmboiu, născut la 24 octombrie 1928 în Cluj. A fost arestat ca elev la 13 august 1948 și condamnat la 3 ani închisoare corecțională pentru uneltire („participare la organizație subversivă mănunchiul de prieteni"). A fost închis la Târgșor și Jilava. După expirarea pedepsei, a fost internat administrativ 12 luni, și, în continuare, încă 24 de luni, pentru „activitate subversivă". A fost închis la coloniile de muncă Bicaz și Onești. A fost eliberat la 6 mai 1954 și rearestat la 14 septembrie 1959 când a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închis la MAI Cluj, Gherla, Aiud, Oradea, Craiova, Jilava. A fost eliberat la 1 august 1964, prin decret de grațiere. După Revoluție a activat în AFPDR Cluj. (Informații din fișele matricole penale din AANP; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București).

vânei de bou mă făcea să-mi recâștig argumentele. Așa încât, în ziua următoare, spre marea bucurie a d-lui Sporea, am declarat că am avut cu tata discuții politice în care am criticat sistemul de dictatură al acestei „societăți anonime" numită proletariat, minciuna libertății sub care se ascunde cea mai cumplită teroare, prin sugrumarea cuvântului, a presei, a artei, a conștiinței până la atrofierea acesteia. O libertate de „țarc". Dacă „îngrăditura" te jenează, ajungi în cușcă. Despre inexistența justiției (perpetuată până în prezent), despre cei ținuți nejudecați ani de zile, despre sentințele stabilite înainte de proces, despre condamnările exagerate bazate pe minciună și tortură. Mai ales despre acea minciună care-ți distruge definitiv personalitatea și demnitatea (situație ale cărei urmări se văd până în zilele noastre. E adevărat. După ani de râs forțat, aplauze forțate, nu mai suntem în stare să ieșim din starea de „popor vegetal". Plângem și-acum după bici, călău, gratii...)

Și mai ales frica. Frica de cel de alături, teama de-a citi o carte care nu e „pe linie", teama de-a comenta real porcăriile numite „artă". „E bun că-i românesc" (azi se merge pe „e bun că-i străin"). Spaima este atât de mare, încât minciuna ajunge un reflex, o a doua natură (perpetuată cu evlavie și în zilele noastre).

De fapt nu teroarea îngrozește. Istoria e plină de tirani. Pentru prima dată însă, sclavia are nerușinarea să-și pună firma libertății, iar cel înlănțuit să fie obligat să afirme râzând „sunt liber". În asta constă monstruozitatea.

Vorba lui Bulă (asta nu i-am spus-o) care a declarat c-ar fi vrut să trăiască în epoca sclavagistă. „Cum, Bulă, dar trebuia să cari blocuri de piatră, să muncești din greu..." „Da, doamnă, dar nu eram obligat să strig: *Ramses! Ramses!*"

Domnul Sporea m-a ascultat grav și serios. Cred că nu pricepea nimic. Pe hârtie însă n-a pus decât frazele stas pe care le știa pe de rost. Când le-am povestit fetelor din celulă isprăvile mele de „vitejie", Ina s-a îngrozit. În schimb Mia era încântată (cred și eu, îi reușise „manevra"). „Nu-i nimic, asta va rămâne pentru viitor", îmi spunea ca să-mi gâdile vanitatea.

După cum se vede, a și rămas: securiștii de ieri, democrații de azi. Victimele rămân în continuare „la index".

Odată sarcina îndeplinită, amicul Sporea a devenit prietenos, vrând să-mi arate că nu-i atât de mărginit ca ceilalți. În acest scop m-a invitat într-o duminică dimineața la discuții libere, cu conținut literar-artistic. Așa am aflat că fusese fotbalist și că acesta era spectacolul lui preferat. Nu-i plăcea teatrul și nici opera. Din când în când se mai ducea la cinema. Duminica prefera să se plimbe pe bulevard. Cititul nu-l atrăgea. Totuși îi plăceau romanele din „Colecția 15 lei". Recent a citit despre Ecaterina a II-a, muzica lui preferată era cea ușoară și, firește, cea populară.

Pe mine nu mă vedea decât la mânăstire și, ca să mă salveze, îmi tot repeta: „Viața e frumoasă, Galino, trebuie s-o trăiești". Îmi dădeau din plin această posibilitate.

„De-aș dormi"

Unul dintre primele lucruri care ți se repetau în anchete era acela că „nu mai e ca altădată"[22]. Azi – era în

[22] Trimitere la îmbunătățirea condițiilor de viață din închisorile politice, în comparație cu situația de la sfârșitul anilor '40 – începutul anilor '50. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I, ff. 482-502.

1960 – deținutul are saltea, pătură, cearșaf curat, pernă. Perfect adevărat. Numai că, de toate acestea nu te puteai folosi decât noaptea. Ziua erai obligat să stai pe marginea patului, cu picioarele atârnând, fără să te rezemi de perete, ori în cot, sau cu capul între mâini. Și asta timp de 17 ore. O tortură subtilă de tip chinezesc. Singura variație era plimbarea. Dar în halul de slăbiciune în care eram, după trei pași trebuia să mă așez în poziție reglementară, pe patul cu cearșaf curat. Aș fi renunțat la toate aceste mari avantaje, în schimbul unei scânduri, pe care să mă pot întinde. Dimineața mai mergea cum mai mergea. Odată însă cu lăsarea înserării, eroismul se subția și începea o luptă chinuitoare, pe care de obicei o pierdeam. Intervalul tragic era între orele 20:00–22:00, când un somn ucigător punea stăpânire pe toată ființa. Pleoapele deveneau de plumb, iar capul începea să se clatine, ca la o paiață deșurubată.

Lipsa de somn. A fost marele chin al închisorii mele. Cred că dacă aș fi fost condamnată la moarte și mi s-ar fi cerut să exprim o ultimă dorință înaintea execuției, aș fi cerut 24 de ore de somn. Dar în închisoare și somnul avea regulile lui: pe dreapta, cu fața la bec și cu mâinile deasupra, oricât de frig ar fi fost. În caz contrar, erai „trezit la realitate". Îmi venea în minte o nuvelă de Cehov, în care o fetiță ajunge să strângă de gât copilul stăpânilor, pe care era obligată să-l legene în fiecare noapte[23]. Eu l-aș fi strâns de gât pe cel ce-mi striga de la vizetă „se doarme aici, ia uite ce le mai soilește". Noroc de la Ina, care salva situația, repezindu-se

[23] Autoarea face trimitere la povestirea lui A.P. Cehov, „Dacă ar putea dormi" (1888).

(buimacă de somn) cu cel mai fermecător surâs: „Nuuu, d-le plutonier, cum o să se doarmă?". Eu mârâiam ceva printre dinți (nu știam să înjur). Aveam un organism care nu se putea lipsi de somn. Sistemul avea în vedere să te macine nervos și să-ți distrugă rezistența ca să „spui tot".

Mia făcea parte dintre fericitele cu „drept la pat", care la ora 20 se puteau întinde. Ina și cu mine ne luam inima-n dinți și, sprijinindu-ne de perete, ne rezemam capetele unul de-altul, „adormind surâzând sub înaltul" bec de sus. Tocmai într-o asemenea situație ne-a prins într-o seară „Bunicul" (ofițerul de serviciu) care ne-a strigat: „Sculați c-a venit lăptăreasa!". N-am gustat gluma.

Ochii era interzis să-i închizi ziua, când poate voiai să te concentrezi, sau să evadezi, într-o altă lume. Imediat erai adus la realitate: „Ia nu mai face economie de vedere!".

Sistemul urmărea și un fel de îndobitocire, de reducere a noastră la starea de animal care nu așteaptă decât să se prăbușească inert în pat la auzul cuvântului „stingerea". Trebuia totuși găsită soluția. Cu ingeniozitatea care ne caracterizează pe noi, oamenii, dintr-o față de pernă umplută cu haine și din perna de paie învelită în palton, am făcut o proptea pe care o așezam între mine și perete, de care mă rezemam. De la vizetă eram văzută stând dreaptă ca o statuie. În ultima lună a perioadei cât am stat „la lumină" (celulă în care exista un gemuleț ce dădea în exterior), venise un țigan mic, gras, cu o față strălucitoare de grăsime și care, atunci când deschidea vizeta, întuneca întreaga celulă. Ei bine, își fixase un țel din a mă dezvăța de prostul obicei de a dormi. Mia, care ținea să fie „obiectivă", îl botezase „Gropiță". Eu îi spuneam „Baragladina". Așadar, Gropiță deschidea vizeta, ceea ce mă obliga să mă ridic în

picioare, își umfla obrajii și începea cu fraze „tip Caragiale" să mă „ facă de rușine". Era un adevărat chin.

Norocul a fost mutarea la „cavou" (celulă fără geam). Acolo am dat de plutonierii „Rățușcă" și „Cioară", care aveau o altă înțelegere a fenomenului și nu-și trăiau cu atâta intensitate datoria. Știu că în prima zi de „cavou" eram atât de sfârșită, încât am dormit șezând toată după masa. Seara, când ne-a deschis ușa pentru „program" (asta însemna scoatere la WC), i-am făcut semn că nu ies. „Cioară", cum-secade, a închis ușa răcnind „soiu ca ăsta, n-am mai pomenit". Nu aveam energie nici să zâmbesc,fiindcă am readormit în următoarea fracțiune de secundă.

Au venit însă și zile grele odată cu reapariția conștiinciosului „Papà". D-l plutonier „Papà" era un delicat. Nu se cobora să-ți facă observație, ca să nu te pună într-o situație jenantă. Se uita însă lung, lung prin „ochiul magic" (și avea un iris apos ca de pește). Dacă n-aveai bunul simț să-i înțelegi rugămintea din privire, atunci zdrăngăna nervos metalul de la vizetă. Erau însă și firi „insensibile", care nu înțelegeau acest grai mut. În etapa următoare se deschidea ușa și apărea ofițerul de serviciu, însoțit de figura îndurerată a lui „Papà". Urmau firește consecințele.

Un asemenea caz l-am constituit și eu. Într-o seară, ușa s-a deschis larg și a apărut „August", ofițerul de serviciu. Dormeam atât de profund, încât nici nu l-am simțit. Când am realizat catastrofa, am sărit în sus, descoperind în spate toată „construcția" pe care mă sprijineam. Pe cap purtam o căciuliță, care se ridicase. Cred că eram atât de caraghioasă, încât „Papà" nu și-a putut reprima un zâmbet discret.

„August" m-a întrebat: „Ce-i cu dumneata, nu cumva ești bolnavă?" „Da, m-am agățat eu, am avut un TBC

pulmonar." „De ce nu ceri pat de la anchetă?" „Am cerut". Au mai trecut patru luni până când mi s-a făcut această favoare. Ca-n povestea indiană, am avut un așa moment de fericire, încât „Sultanul", care era de serviciu, n-a putut să nu remarce: „Ia uite, în loc să se bucure pentru plecarea acasă, se bucură pentru dreptul la pat".

Ei, mă bucuram și eu pentru ceea ce se putea.

Uranus. Printre trăiri

„Intră lună pe fereastră"

După trecerea șocului inițial, am început să mă „reconstitui" pe convingerea că mi se va da drumul. În această situație totul părea interesant, instructiv, chiar natural, cu condiția să nu depășească două – trei luni. În fond, pentru ce m-ar condamna? Alungasem de mult din minte problemele umanității și pe cele naționale. Mă redusesem la o sferă foarte precisă și circumscrisă: meseria, călătoriile, cărțile. Și-atât. Și-atunci? Îmi și imaginam clipa reîntoarcerii. Vedeam, cu amănunte, bucuria unora, acreala altora. Mă simțeam foarte tare și eram teribil de mândră de mine. Decizia mea de la vârsta de 15 ani împrumutată de la Brand al lui Ibsen, *„Omul cel mai puternic este acela care e totdeauna singur"*, răspundea trufiei mele. Mai târziu am plătit scump această fațadă pe care mi-o impusesem și care ascundea de fapt o interioritate hipersensibilă, vulnerabilă, avidă de afecțiune.

Considerată a fi „om puternic", am fost obligată la sin-

gurătatea celui „tare", care n-are unde să-și plece capul.

În închisoare însă, datorită acestei psihologii, aveam un soi de dispreț pentru cele care lăcrimau și suspinau după viața de afară. Aveam un cult pentru cele puternice, stăpâne pe sentimente și slăbiciuni.

O mică breșă s-a produs într-o seară în „cușca" în care ne făceam plimbarea. Țarcul în care ne mișcam avea pereți laterali, având ca tavan o rețea metalică cu ochiuri mari. Deasupra se afla un pod lung de lemn, pe care se plimba santinela. Noaptea reflectoarele proiectau pe zidul opus balustrada pasarelei, ca niște gratii negre. Din timp în timp se auzea întâi zgomotul cizmelor care se apropiau, apoi apărea proiecția lor pe zid, apoi umbra gardianului.

În seara aceea de sfârșit de octombrie era de serviciu „Boboc", un gardian destul de cumsecade. Ina era pierdută, ca de obicei, într-o adâncă deznădejde, în timp ce Mia și cu mine țopăiam sau ne plimbam. După vreo cinci minute de undeva s-a auzit un fluierat melodios și nostalgic. Era cunoscutul cântec *Intră lună pe fereastră*. „Fluieră un bărbat în țarcul de-alături", mi-a șoptit Mia. Asta a deșteptat-o imediat pe Ina, care a sărit ca un arc: „Răspunde-i, Mia, răspunde-i!" Abia după a doua proiecție a cizmelor a putut Mia să fluiere aceeași frază muzicală. După o scurtă pauză, de alături a răsunat melodia versului următor: „Intră-n odăița noastră". Mia a spus: „Ssss!" „Fluieră mai departe.", i-am spus noi. Apoi: „Tăceți!" De dincolo ne-a venit continuarea: „Și-n singurătatea mea, să-mi alini o clipă inima...".

Eram atât de emoționată și de fericită, de parcă ar fi căzut pereții. Într-un anumit fel, de fapt căzuseră. Se născuse o taină. Cizmele care ne striveau, zăvoarele, zidurile nu puteau opri comunicarea asta atât de caldă, „de la inimă

la inimă". N-aveam să-l cunoaştem niciodată pe cel care ne răspunsese, dar pentru o clipă sufletele ni s-au intersectat luminos. Probabil că celălalt a vrut să retrăiască momentul şi-a încercat din nou să fluiere. N-a calculat însă bine momentul, fiindcă deodată s-a auzit: „Care fluieri aici?" „Noi nu", am exclamat jignite. Şi nu s-a mai auzit decât „boc-boc" şi nu s-a mai văzut decât umbra unor cizme uriaşe, care creştea şi dispărea.

De atunci ne căutam în fiecare zi. De undeva de departe, uneori de foarte departe, ni se răspundea. Alteori vântul, care şuiera printre plopi, îi risipea sunetele. Ne încordam cu toatele auzul, ca să nu ne scape niciodată. Şi într-o zi n-a mai fost niciun răspuns.

Mia

Pentru rolul pe care l-a jucat atunci, merită să-i dedic un capitol special. Aşa cum am mai relatat, nu-i puteam reproşa nimic.

Şi totuşi... Avea o misiune bine determinată de care nu mi-am dat seama. Bună psiholoagă, a realizat imediat corzile pe care putea apăsa pentru a manevra naivitatea (ca să nu spun prostia). Nici nu era greu, întrucât, până la închisoare, trăisem complet desprinsă de realitate, printre cărţi, muzică şi natură. „Domnişoară, dumneata nu trăieşti în lumea asta", îmi spusese un asistent la terminarea facultăţii.

De la Mia am învăţat o frază din *Simfonia în re minor* a lui Cesar Franck, care m-a însoţit toată închisoarea (şi pe care am uitat-o). Melodia purta în ea tristeţea zilelor noastre (din detenţie), care se scurgeau una câte una, în acelaşi

ritm, ca un marș într-un pustiu, al cărui capăt nu-l zărești. Firește că m-a învățat șansonete și diferite melodii din filmele lui Charlie Chaplin. La rândul meu i-am recitat poezii din diverșii poeți. A fost foarte mirată că Eminescu a scris versuri atât de frumoase. Știa și ea poezii de Baudelaire, Verlaine, V. Hugo, vorbea câteva limbi străine (își începea frecvent fraza cu *bref*), cunoștea bine istoria Franței, a Angliei, dar aproape deloc pe cea a României. Vag și întâmplător auzise de Ștefan cel Mare și de alții. Cu toată pretenția ei de „cetățean al lumii", considera că secolul acesta se va numi secolul lui Einstein și al lui Charlie Chaplin. Ultimul întruchipa idealul de umanitate și generozitate.

În general, povestea ponderat, stăpânit și atât de detașat, încât nu-ți dădeai seama ce gândește. Relata în aceeași manieră scenele tragicomice, ca și pe acelea cu evreii care fuseseră spânzurați în abator. Avea o marcată tendință de a înfrumuseța o realitate hâdă și ticăloasă.

În acest mod, pe anchetatorul ei, Gheorghe Blidaru, îl transformase într-o figură enigmatică cu trăsături romantice, invocând de exemplu plăcerea lui de a înota pe urma lăsată de razele de lună, sau aceea de a-l citi pe Feuchtwanger ș.a. În plus, se purtase foarte frumos cu ea și-n afară de „pe dracu!" nu-i adresase niciodată niciun cuvânt brutal. Odată doar scrisese un proces-verbal plin de minciuni, însă la refuzul ei categoric de a-l semna, l-a rupt imediat. Un alt argument major: când fusese bătută, din delicatețe, nu participase.

Pe anchetatorul meu, Sporea, îl știa de la Ileana, o persoană cu care stătuse în cameră. Era frumușel, curățel. Ce-a mai plâns Ileana când i l-au luat! Pe scurt, aveam mare noroc că-l aveam anchetator! Șeful Enoiu era,

evident, un impulsiv și un violent, însă nu un om rău. (Nuuu... de loc!) Fiindcă era cât un munte și avea o față (de porc, zic eu) în care ochii mici nu i se vedeau, îl botezase „Bebe Cadum", nume pe care i-l și spusese, ceea ce provocase un râs homeric.

De Moldoveanu – adjunctul – îi era mai frică, fiindcă era mai sever (o adevărată fiară de fapt). Avea el o figură de jurai că-i evreu, dar era român sadea (era de fapt evreu sadea). Nu le purta pică la niciunul, deși Enoiu o bătuse personal la tălpi. Ce să-i faci, erau și ei nervoși, săracii! La anchete, unde era chemată foarte des, discutau amical cu ea, ba chiar lăsau să se înțeleagă că vom pleca curând acasă. Blidaru i-a spus pe șleau: „Noi, comuniștii venim cu un alt cod". Mai clar nici că se putea. Anchetatorii ei se interesau chiar și de mine. Moldoveanu chiar o întrebase: „Ei, ce zice, pleacă acasă?" La care Mia răspunsese cu toată convingerea: „Sigur că zice că pleacă acasă", ceea ce provocase o adevărată ilaritate.

În fine, Mia avea o admirație nemărginită și o credință nestrămutată în atotputernicia Securității. „În casa asta nimic nu este lăsat la întâmplare", zicea filosofic. Era convinsă că am fost adusă în celula ei ca să aibă cu cine discuta subiecte intelectuale. La ieșire vroia să scrie scenariul unui film în care să prezinte Securitatea și diferite aspecte reale din anchetă.

În orice caz, în filmul Miei, fiecare personaj, după o cercetare amănunțită și civilizată, ar fi fost eliberat, urmând să înceapă o viață nouă. Așa că, în această viziune, Securitatea căpăta aspectul unei instituții de binefacere. Cât despre bătaie... „A, nici vorbă! Nu ești bătut decât atunci când au dovezi pe care nu vrei să le recunoști!" Logic!

Tot Mia

Ca aspect nu avea un fizic drăguț, mai ales după ani de celulă. Conștientă de însușirile ei intelectuale, își permitea să glumească asupra înfățișării proprii, fiind convinsă că trăsăturile ei psihice atrag mai mult decât fizicul. Credea că de aceea vroia să aibă în jur femei frumoase, ca să-i scoată ei în evidență, prin contrast, o urâțenie inteligentă.

Îi plăcea să se simtă indispensabilă, necesară, călăuzitoare. Fără ea nu se făcea nimic, nici măcar o tartă. Când o prietenă pleca undeva, ei îi lăsa copilul în grijă. Toți îi spuneau „mamina". În închisoare, în urma atâtor cazuri văzute, avea pretenția că știe tot și deci îți poate da cele mai folositoare îndrumări în ceea ce privește ancheta.

Avea o modalitate teribilă de-a te capta, flatându-te și atingându-ți vanitatea. Cu Ina, care era ca un arici, nu i-a mers. La mine, recunosc că a prins. A început printr-o nețărmurită admirație față de calitățile mele fizice. Așa am aflat că aveam proporțiile lui Venus din Millo. Firește că totul trebuia prelucrat, lucru de care avea să se ocupe personal după ieșire. În privința asta existau divergențe majore cu Ina. Astfel, Ina ținea cu orice preț să-mi contureze buzele cu ruj și să-mi creioneze discret sprâncenele, în timp ce Mia susținea cu vehemență că n-am nevoie de așa ceva, eu fiind „o frumusețe ingenuă". Păreri diferite au fost și în ceea ce privește îmbrăcămintea. Mia abia aștepta să-și prezinte „opera" societății sale de prieteni, pentru ca toți să o întrebe: „Unde ai ținut ascunsă această nestemată?". Urma să dansez, să recit, pe scurt să-mi etalez toate cunoștințele, ca să se vadă ce „perlă" sunt și, mai ales, ce extraordinară este cea care m-a descoperit. „Perla" urma să se căsătorească,

să aibă copii, de care, natural, tot Mia se oferea să aibă grijă. Eu trebuia doar să primesc și să fiu recunoscătoare. Așa încât, dacă ajungeam om mare (ceea ce nu era exclus, după părerea ei) urma să o iau secretară. Iar în caz că ajungeam ministru, în guvern era obligatoriu ca ministrul comerțului să fie evreu. Oricum, cu toată uimirea în fața cunoștințelor mele, rămâneam totuși o țărăncuță, care trebuia cizelată.

În perioada șederii cu mine, Mia era frământată de preocupări metafizice (coincidență?). Astfel începuse să se întrebe asupra rostului vieții, a omului. Se arăta atrasă de religia catolică. Ar fi vrut foarte mult să stea de vorbă cu un preot. Când i-am spus să discute cu tata, a cuprins-o brusc smerenia. Nu credea că o ființă atât de neînsemnată și mai ales evreică, ar fi vrednică de așa o onoare. Degeaba i-am explicat că de către un preot creștin toți oamenii sunt tratați cu aceeași afecțiune.

Nu mai contenea să-și exprime admirația în fața curajului meu (care curaj?), a felului în care am intrat în celulă etc. Era convinsă că sunt un mister pentru Securitate și că însemnările mele i-au impresionat profund. Mă întreb acum, oare a crezut vreo clipă ceva din ceea ce spunea? Oricum, dacă juca teatru, era bine jucat!

Procesul Miei

După cum povestea, pentru a nu știu câta oară, fusese absolut senzațional. În străinătate ar fi făcut vâlvă și atât. La noi însă furtul a 1,6 milionane lei (era în 1959!), fiind vorba de avuția întregului popor, cei care se atinseseră de ea erau dușmani ai poporului și trebuiau pedepsiți exemplar.

Azi se fură miliarde de dolari pe care-i plătim noi, poporul, și... nimic!

Povestea jafului de la bancă o redau, așa cum mi-a fost furnizată de Mia. Autorii erau oameni sus-puși, cu funcții de răspundere, bine retribuite și, firește, membri de partid. Creierul acțiunii fusese Igor, capabil, ingenios, excentric și original. Fusese ilegalist, cu activități de securist în perioada cea mai cruntă. Din motive necunoscute căzuse în dizgrație. Soția lui, Monica, inteligentă, instruită, dinamică și îndrăzneață, a fost și ea ilegalistă. Fusese prezentă în Palestina în timpul războiului și se întorsese atrasă de mirajul noii lumi, care se năștea în R.P.R. Firește că era la curent cu toate noutățile culturale ale Occidentului (cărți interzise, printre care *Doctor Jivago*, filme vizionate în cerc restrâns etc.). Știa chiar și bancuri împotriva „ăstora" pe care, de când decăzuse Igor, îi disprețuia profund.

Ceilalți componenți ai lotului erau frații Ioanid. Unul era conferențiar la Facultatea de limba rusă, celălalt colonel în Miliția Capitalei în problema pașapoartelor. Soția lui, blonda Anita, lucra la Ministerul de Externe unde, în urma unor „mici atenții", emitea pașapoarte pentru evreii care voiau să plece.

Practic aveau tot ce-și doreau: casă, mașină, bani, o poziție privilegiată. Ca în povestea peștișorului de aur, voiau mai mult. Versiunea Miei era că ei intenționau cu banii aceștia să treacă granița, pentru ca acolo să trăiască din plin (nu înțeleg cum, întrucât moneda noastră nu era convertibilă).

Repetiția în vederea înfăptuirii furtului s-a făcut luni de zile. Totul a pornit de la observația că fiecare centru alimentar sau de pâine depunea banii la unul și același mic

ghișeu, de unde, într-o mașină nepăzită, erau duși la bancă, în fiecare zi la aceeași oră.

Atacul s-a desfășurat simplu, conform planului. Înarmați (de unde arme?), jefuitorii au luat un taxi. Pe drum șoferul a fost imobilizat și abandonat undeva. În fața băncii, când duba a ajuns cu banii, doi indivizi mascați au somat și legat șoferul și pe casier. În câteva secunde Monica a transportat sacii cu bani în mașină, pe care ulterior au schimbat-o. Mărunțișul a fost aruncat într-un șanț, iar banii au fost ascunși într-o canapea, pe care au dus-o la tatăl lui Igor, urmând ca ulterior să-i împartă.

Vâlva stârnită de eveniment a fost imensă (azi nimeni nu s-ar fi sinchisit). Natural că autorii au fost căutați printre elementele cu trecut dușmănos, în speță legionarii. Totul ar fi rămas nedescoperit dacă unul dintre complici, retras din complot, temându-se de urmări, nu s-ar fi dus să-i denunțe. Astfel, rând pe rând, în mașini elegante au fost aduși la Securitate. Procedura s-a derulat rapid. Supuși unor torturi „la cel mai înalt nivel", de care s-a ocupat chiar marele șef Enoiu, au spus „și laptele supt de la mama" (expresia favorită a anchetatorilor). Igor, de exemplu, în urma acestor ședințe, și-a amintit că de fapt voia să-l omoare pe ministrul Drăghici, iar cu banii urma să ajute comunitatea evreiască. Monica, întrucât refuza orice recunoaștere, a fost suită pe capră, învelită în cearceafuri ude și bătută cumplit.

Iată însă că unul dintre ei (versiune foarte alambicată și confuză) declarase că într-o seară Mia venise la ei cu o sumă mare de dolari găsită în baie, sumă ascunsă de unchiul lor, fără ca ei să aibă habar. Neavând sobă să-i ardă (focul nu se inventase) s-au dus la familia Sevianu să ceară ajutor. Aceștia au ascuns dolarii într-un tablou (același lucru l-ar

fi putut face și Mia). La percheziție, când au fost găsiți, au declarat proveniența lor. Așa s-a ajuns la concluzia că Mia știa de complot și a fost încadrată la „omisiune de denunț". O povestire cam „subțire", care nu se lega deloc. Cine știe care fost adevărul?

Procesul s-a derulat în mare secret, fiind și filmat. Igor a fost condamnat la moarte și executat. L-am regăsit pe plăcile de marmură din capela de la Aiud, alături de nume ale celor fără de mormânt. Ceilalți au primit foarte mulți ani de detenție. Mia avea condamnare 10 ani, iar soțul ei cred că 15 ani[24].

[24] Referire la faimosul jaf de la Banca Națională, caz în care au fost găsiți vinovați frații Alexandru și Paul Ioanid, soții Igor și Monica Sevianu, Sașa Mușat și Haralambie Obedeanu. Din dosarele Securității reiese că în dimineața zilei de 29 iulie 1959, în fața filialei din Giulești a Băncii Naționale, patru bărbați mascați au amenințat cu pistoale pe șoferul mașinii cu bani și pe însoțitorul acestuia, au furat aproape 1,7 milioane de lei și au fugit. Un astfel de eveniment nu se mai întâmplase în România sau în celelalte „democrații populare". Pe 17 septembrie 1959, cei șase au fost arestați și s-a aflat că fuseseră comuniști încă dinainte de 23 august 1944, când au activat în ilegalitate. Mai mult, avuseseră cariere de succes: Alexandru Ioanid fusese locotenent-colonel de miliție, Paul Ioanid și Igor Sevianu erau ingineri, Sașa Mușat era conferențiar la Facultatea de Istorie din București, iar Monica Sevianu și Haralambie Obedeanu lucraseră în presă, la radio, respectiv la Scânteia, „Hari" fiind mai apoi angajat ca profesor de jurnalism. La proces, bărbații au fost condamnați la moarte, iar singura femeie din grup, Monica Sevianu, mamă a doi copii, a fost condamnată la închisoare pe viață. La 18 februarie 1960, cei cinci au fost executați la închisoarea Jilava (Valea Piersicilor). Monica Sevianu a fost eliberată la 28.07.1964, iar în anii '70 a emigrat în Israel. Vezi Stelian Tănase, *Gangsteri sau sioniști – jaful de la bancă*, 15.07.2013, disponibil online la http://www.stelian-tanase.ro/gangsteri-sau-sionisti-jaful-de-la-banca/, (accesat la 31.07.2016); Pentru date biografice legate de Monica Sevianu, ACNSAS, Fond informativ, dosar nr. 5069, vol. 1-2, *passim*.

Mia – biografie[25]

Mia avusese parte de o viață înstărită. Fusese copil unic al unui tatăl contabil la o fabrică de pielărie, cu un venit care-i permitea să-și ridice o casă cu etaj, să întreprindă călătorii în străinătate etc. Pe viitorul soț, Paul[26], îl cunoscuse din liceu, când acesta îi ducea geanta de la școală acasă. Crescând, a crescut și sentimentul dintre ei. Șocul cel mare l-a avut la moartea părinților ei, uciși într-un bombardament, într-un adăpost, din care Mia rămăsese, prin miracol, singura supraviețuitoare. În timpul regimului legionar al lui Horia Sima au fost evacuați din casă undeva la periferie. În perioada războiului, Paul fusese mobilizat la săpatul tranșeelor. Și cam atât.

Pentru mine, o visătoare romantică, având pudori din secolul XIX, era surprinzător felul dezinvolt în care vorbea

---

Protagoniștii jafului au fost obligați să își joace propriile roluri în filmul „Reconstituirea" (1960) al regizorului Virgil Calotescu; după 1989, subiectul a inspirat alte două filme, *Marele jaf comunist* regizat de Alexandru Solomon (2004) și *Closer to the Moon* de Nae Caranfil (2014), dar și documentarul lui Irene Lusztig, *Reconstruction* (2001).

[25] *Mia* s-a prezentat Galinei Răduleanu sub numele de Mia Morgan. În Arhiva ANP nu există nici o fișă matricolă penală pe acest nume, iar relatările pe tema „jafului de la Banca Națională" nu o amintesc. Există însă o fișă matricolă penală pe numele Paul Morgan, care a fost arestat la 23 septembrie 1959, era căsătorit și avea doi băieți, ceea ce corespunde cu relatările autoarei. Acesta a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională, pentru „uneltire", fără a se menționa alte detalii. A fost închis la Închisoarea MAI, la Jilava, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 1.12.1961, prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[26] A se vedea nota precedentă, privind-o pe Mia Morgan.

despre lucrurile intime, tainice. La Mia actul sexual juca un rol de bază în încheierea unei căsătorii. Mai târziu avea să le explice și celor doi băieți ai ei, ajunși la pubertate, necesitatea îndeplinirii funcțiilor biologice, ca un garant al echilibrului psihic. Fără s-o contrazic, în sinea mea visam acea imagine a *Sărutului* lui Brâncuși, în care doi devin unul, fără a se anihila sau dizolva, ci împlinindu-se în transcendent. Bucurie pe care Dumnezeu mi-a dăruit-o!

Mia avea un echilibru și un optimism demn de invidiat, axat pe principiul „Doamne, ferește de mai rău!" Ni-l și exemplifica: un evreu condamnat la moarte prin spânzurătoare a spus această frază, de care ceilalți au râs. La scurt timp i s-a comutat sentința la ardere de viu. „Ei, vedeți?" le-a spus el. Ea avea o înțelepciune milenară, cu un pronunțat caracter practic. O idee, pe care am reținut-o și după trecerea anilor, a fost: „Acolo unde pot să sufere mai puțini, de ce să sufere mai mulți?"

Bancurile ei despre evrei aveau un umor cu totul special. De exemplu: Sloim împrumutase de la Iți o mare sumă de bani. La apropierea termenului de înapoiere a lor, întrucât nu avea bani, își pierduse somnul chinuindu-se nopți în șir. Soția îngrijorată, după ce a aflat motivul, a deschis geamul (Iți locuia vizavi) și a strigat: „Iți, să știi că Sloim n-are bani să-ți dea înapoi datoria", apoi calm către soț: „Acum lasă-l pe el să nu doarmă." Alt banc era despre un rabin care era judecat, enumerându-i-se o serie de păcate. Le-a ascultat impasibil. Când a fost întrebat: „De ce numai când ai fost acuzat c-ai fost la bordel ai zis: *Ooo!...*?", el a răspuns: „Pentru că mi-am adus aminte unde mi-am uitat umbrela". Sau altul, despre rabinul care s-a închis în casă zile în șir pentru a dezlega întrebarea „ce este viața?" La ieșire a fost întrebat:

„Ei, ai aflat ce este viața?" „Da. Viața este o fântână." „De ce o fântână?" „Ei, atunci nu e o fântână!"

Impresionantă, din relatările ei, mi s-a părut scena în care, în seara Paștelui evreiesc, când se adună întreaga familie, cel mai bătrân citește în ebraică din Vechiul Testament, apoi bunica se duce și deschide ușa ca să intre Îngerul. Sărbătoarea se termină cu formula repetată de foarte multe sute de ani „La anul la Ierusalim".

Baby

A apărut în celulă la trei săptămâni după venirea mea. Într-o bună zi s-a deschis ușa și o femeie înaltă, voluminoasă, în jur de 60 de ani, și-a făcut apariția. La început am crezut că e doamna general de care îmi vorbise Mia. I-am cedat imediat patul meu și noi ne-am înghesuit cum s-a putut. Așteptam cu aviditate noutăți, însă Baby (așa o botezasem), deși abonată la ziar, nu voia să ne spună nimic. Doar că era nenorocită că plătise abonamentul în avans pe trei luni. Cu mare greutate am scos de la dânsa vestea asasinării lui Lumumba, care, oricum, nu influența cu nimic situația de la noi din țară.

Baby era o domnișoară bătrână căreia menopauza îi adăugase grăsime, un nas mare și niște ochi bulbucați. Părul de un roșu-acaju, fiindcă n-avea pieptene, îi stătea mereu ridicat. Datorită grăsimii nu se putea apleca să-și taie unghiile de la picioare. Noroc cu Ina. Fiind multă și extrem de greoaie, în condițiile în care deviza locului era „dați-i drumul mai repede", atât la WC, cât și la baie, situația era dramatică. Peste toate acestea se adăuga un puternic sforăit

nocturn, care, în condițiile date, nu mă împiedica să dorm. Când încerca și dânsa, săraca, să fie drăguță cu plutonierii, dădea senzația unui elefant care încerca să facă balet.

Baby era, totuși, o intelectuală. Absolvise Dreptul și fusese mulți ani funcționară la Eforie. Dusese o viață liniștită și nu știu cum se întâmplase că nu se căsătorise, ceea ce n-o deranja prea mult. Locuia în Filantropia, își gătea mult (îi plăcea să mănânce), primea regulat presa și „convietuia" cu o pisică.

Totul îi păruse perfect până când sosise ca un trăznet noaptea percheziției. Marele ei regret îl constituia pierderea borcanelor de conserve și dulcețuri de care era plină cămara. O oarecare durere arăta și față de ideea că pisicul ei a rămas pe drumuri. Oricum, povestea ei se epuizase repede și când îți era lumea mai dragă te întrerupea cu „Fetelor, stați să vă spun una", după care urma o întâmplare pe care o mai auzisem de câteva ori.

Așa am aflat în mod repetat despre percheziția și despre prostia celor care-i luaseră poezia *Corbul* tradusă de ea. Încercasem noi s-o tragem de limbă despre anchetă, însă ne-o reteza scurt: „Ei, prea multe vreți să știți".

În somn însă, unde nu mai există cenzură, o auzeam repetând „Ce-am făcut, cine m-a pus să fac?". „Are ea ceva pe suflet" zicea Mia, căreia nu-i scăpa nimic și îi era ciudă că Baby nu i se destăinuise, ca s-o sfătuiască ea de bine.

Pentru biata Baby, era primul eveniment (și încă ce eveniment!), care-i întrerupsese o existență searbădă și monotonă, de care abia acum își dădea seama. „Să nu faceți ca mine", ne repeta. Și totuși, ce crimă comisese omul acesta pașnic, liniștit, plat? În cele din urmă Baby ni s-a dezvăluit. Era în urma unei anchete, în care fusese dusă prin curte

la un birou, unde o aștepta un domn elegant. Obișnuită cu „educația burgheză" l-a întrebat: „Cu cine am onoarea?" Domnul s-a prezentat ca fiind maior. „Numele nu mi l-a putut spune". După care i-a dat două fotocopii și a întrebat-o dacă recunoaște scrisul. Încremenise. „E al meu". Erau niște anonime adresate cu ani în urmă de ea conducătorilor țării, în care îi acuza că mănâncă banii pensionarilor în timp ce aceștia erau muritori de foame. Semnase: „România". În urmă cu o lună, avusese nefericita idee să trimită o ilustrată de la băi! Așa, i s-a identificat scrisul. „Închipuiți-vă, fetelor, mi-a spus că pentru asta în trecut aș fi fost pusă la zid". Ei au fost milostivi. I-au dat numai cinci ani. Nu peste mult timp, la rugămintea Miei, care avea trecere, zicea Ina, au scos-o de la noi. După câteva luni, am zărit-o fraudulos pe sub ochelari: o doamnă solidă cu un păr alb cu vârfuri roșu-acaju.

Final de anchetă

Înainte de încheierea dosarului pentru proces am avut câteva „mici" surprize. Sigur că s-au servit și de nenorocitele și conștiincioasele mele însemnări, pe care mi le tot fluturau. Chinul meu cel mare era acela de a nu fi acuzatorul nimănui. Mă apăram cu formula „dacă am recunoscut că am vorbit cu tata politică, de ce-aș nega c-am făcut-o cu niște străini? Doar dacă nu e adevărat, nu poți minți". Era o adulmecare continuă, doar-doar îmi va scăpa vreun nume. Așa am parcurs declarația Tamarei, prietena mea din liceu, care își amintise că la cincisprezee ani, vorbindu-mi despre o prietenă evreică, eu i-aș fi spus: „Alta nu ți-ai putut

alege?", deci antisemitism. Tamara uitase însă să adauge că am corespondat mult timp cu acea prietenă. Îmi era atât de frică pentru Tamara și pentru multe altele, încât am recunoscut imediat.

Iată și declarația Norei, prietena mea din facultate. Buna și calda mea Nora, la care țineam atât de mult. Iată că și ea și-a amintit că în urmă cu șase ani, fiind în cameră la cămin cu încă două studente, am avut o discuție în care declarasem: „Mai bine război decât cu ăștia". Ce efort a trebuit să depun pentru a-i convinge că nu mai eu vorbisem, așa, ca nebuna, de una singură.

Declarația lui Mircea, soțul Norei, m-a înghețat. Pentru mine, ei formau căsnicia ideală, bazată pe curățenie interioară, prietenie, iubire altruistă, așa cum nu mai întâlnisem până atunci. Acum Mircea era arestat pentru a doua oară. Curios ce memorie bună aveau toți! Astfel, Mircea își amintea că într-o seară (nu se știe când), întorcându-mă cu ei dintr-o plimbare, mi-am exprimat (așa deodată) idei mistice, naționaliste etc., etc. Tiparul șablon, bine cunoscut. La despărțire le-am dat o carte de povești pentru copilul care ar fi trebuit să se nască (și nu s-a născut niciodată) cu următoarea declarație: „Scumpului meu fin Corneliu-Ioan de la nașa lui, Galina". Pagina respectivă era fotografiată și pusă la dosar, constituind un cap de acuzare. Mircea făcuse parte din „Frățiile de Cruce"[27]. Fusese închis în

[27] Frățiile de Cruce – organizație de tineret a Mișcării Legionare pentru băieți (elevi) cu vârste între 14 și 20 de ani. Erau structurate pe localitățăți și aveau între 8 și 35 de membri. Denumirea era răspândită în perioada interbelică, atât în cercurile de dreapta, cât și în popor (copiii botezați în aceeași apă sau oameni care, vrând să facă un legământ, își făceau o crestătură în piele, în formă de cruce și absorbeau

1948 la închisoarea din Târgşor[28]. Când îi dădusem cartea, zâmbise. Şi-atât. Nu voiau să creadă că n-au fost discuţii. Ca să pun capăt întrebărilor, le-am spus că am vrut să dau copilului acest nume în semn de admiraţie pentru Corneliu Codreanu[29].Satisfăcuţi de sinceritatea mea, n-au mai insistat.

---

picături din sângele celuilalt, se numeau „fraţi de cruce"). A se vedea Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelului Mihail"*, Editura Humanitas, 2006, pp. 130-131.

[28] Penitenciarul Târgşor – construit în 1857, din 1948 a funcţionat ca închisoare sub administraţia Ministerului Afacerilor Interne. Între 1948 şi 1950, la Târgşor au fost aduşi minori, foşti poliţişti sau angajaţi ai serviciilor de informaţii şi membri sau simpatizanţi legionari. În această perioadă s-a încercat implementarea unor metode de „reeducare", însă majoritatea deţinuţilor s-a opus, ceea ce a dus la eşecul acţiunii. După 1950, o parte dintre cei închişi au fost transferaţi la alte penitenciare, inclusiv la Piteşti, Gherla sau Canal. La Târgşor au sosit mai apoi foşti prizonieri români din Uniunea Sovietică, iar după 1952, a fost folosit, în principal, ca închisoare pentru deţinuţii de drept comun. Vezi Andrei Muraru, *Dicţionarul penitenciarelor...*, ff. 483-488.

[29] Corneliu Zelea-Codreanu (13 septembrie 1899, Huşi – 30 noiembrie 1938, Tâncăbeşti, Ilfov), supranumit „Căpitanul", lider fondator al Mişcării Legionare (organizaţie politică de extremă dreapta). S-a născut în Bucovina, bunicul patern având numele de Zilinschi, nume pe care tatăl, profesor de liceu, l-a schimbat în Zelea-Codreanu după ce s-a mutat în România. A urmat liceul la Huşi, iar apoi a studiat la Facultatea de Drept din Iaşi, unde şi-a început şi activitatea politică. Din cauza actelor de violenţă, a fost exmatriculat de la Universitate, dar a obţinut diploma de absolvire din partea Facultăţii de Drept. Şi-a continuat studiile la Berlin şi la Viena, de unde însă s-a întors în ţară pentru a lua parte la protestele de natură antisemită ale unei părţi a studenţimii, care cerea impunerea *numerus clausus* pentru evrei la admiterea în învăţământul superior. Iniţial s-a alăturat profesorului său de la Facultate, A.C. Cuza, în creearea Ligii Apărării Naţional Creştine (1923), de care însă s-a despărţit, înfiinţând în 1927 propria sa grupare, Legiunea Arhanghelului Mihail. Ca lider al Mişcării Legionare, a câştigat treptat în popularitate, apariţiile sale spectaculoase (îmbrăcat în costum

După citirea dosarului, mi-am dat seama că „m-au dus de nas". Nici tata și nici Nina nu recunoscuseră discuții dușmănoase cu mine. Mă găsisem eu, deșteapta, (cu ajutorul Miei) să-i acuz și să mă acuz. Șocul meu cel mare a fost să descopăr în dosarul final al anchetei și dosarul fratelui meu. Cum? De ce? Am simțit o durere crâncenă. Deci, „familia Răduleanu" în boxă. „Pe mama de ce-ați lăsat-o?", l-am întrebat pe Sporea. „Ca să aibă cine să vă trimită pachete", mi-a răspuns vesel.

Domnul Mihăilescu Gheorghe a fost anchetatorul familiei noastre (cu excepția mea). A apărut și la mine de câteva ori, cu niște întrebări și presupuneri care mă-nfiorau. De altfel și înfățișarea îl ajuta. De statură mică, o figură

---

popular, intra în sate pe un cal alb), dar și carisma neobișnuită atrăgându-i încrederea oamenilor. În urma conflictului cu regele Carol al II-lea, în primăvara anului 1938, Codreanu a fost arestat și condamnat la zece ani de închisoare. În noaptea de 29/30 noiembrie 1938, în timpul transferului de la închisoarea Râmnicu Sărat la Jilava, a fost sugrumat de personalul de pază, împreună cu „decemvirii" și „nicadorii" (grupurile de legionari care îi omorâseră pe Mihai Stelescu și, respectiv, pe prim-ministrul I. G. Duca). Versiunea oficială a fost că deținuții au fost uciși ca urmare a unei tentative de evadare. Cel mai probabil, ordinul a venit din partea regelui Carol al II-lea care își elimina unul dintre principalii oponenți de pe scena politică românească. După moarte, legionarii au compus în memoria sa numeroase poezii și cântece, iar doi ani mai târziu, în timpul statului național legionar, i s-au organizat funeralii publice, după ce cu câteva zile mai devreme, o parte dintre demnitarii considerați vinovați pentru moartea lui au fost asasinați la Jilava. Printre scrierile sale se numără *Pentru legionari* (1936) și *Cărticica șefului de cuib* (1933), care dau explicații asupra obiectivelor ML, dar și a conduitei de zi cu zi pe care trebuie să o aibă un membru al organizației. A se vedea și nota privind Mișcarea Legionară de la p. 182. (Armin Heinen, *Legiunea...*, *passim*; Francisco Veiga, *Istoria Garzii de Fier 1919–1941*, Editura Humanitas, 1995, *passim*.)

de linx, cu niște ochi galbeni, cu un gât scurt, rigid, care-l obliga la rotirea capului să-și miște tot trunchiul. Degaja sadism și răutate. Pe fratele meu, înclinat de mic spre aventură și care fugise de acasă la Constanța ca să lucreze în port, îl scotea în fiecare noapte să-l bată, ca să recunoască minciuna că a încercat să fugă peste graniță. Cu toate torturile, n-a reușit. În ceea ce-l privește pe tata, nu știa nici el ce voiau să-l determine să spună. Practic, trebuia să-l scoată cu orice preț dușman al regimului. Îl chema la anchetă, trăgea perdelele și îl întreba: „Spui sau nu spui?" „Ce să spun?" „Aha, nu vrei!" Și începeau bătăile. Când obosea, își chema ajutoarele. Era o ură demonică, ce voia să distrugă, pe orice cale, un om demn, curajos, un preot care punea mărturisirea credinței în Hristos deasupra libertății, a vieții, atât a lui, cât și a propriilor săi copii chiar. „Cine iubește pe tatăl său, pe mama sa (pe copii, zic eu) mai mult decât pe Mine, nu este vrednic să fie ucenicul Meu". Tata și-a închinat întreaga existență acestei slujiri, devenind un om incomod în toate epocile și sub toate stăpânirile. Cea ateu-bolșevică l-a torturat și l-a întemnițat. La ieșire, stăpânirea bisericească nu l-a mai primit în București, îndepărtându-l într-o parohie de țară. A scris sute de pagini despre filosofia creștină a istoriei, pagini confiscate toate la percheziții. Și în prezent se refuză returnarea lor. Chiar și după 1989, o parte din conducerea clericală, căreia nu s-a sfiit să-i pună în față oglinda (chemând-o la pocăință), l-a tratat cu ostilitate, încercând să-l ignore pe „octogenarul" a cărui voce striga „în pustie".

Ancheta tatei a durat 11 luni, iar procesul a avut loc după un an și jumătate de la arestare. În toată această perioadă, n-a avut deloc voie să se întindă pe pat în cursul zilei. În timpul torturilor avea „norocul" să fie salvat de

o tensiune care urca la 28, ceea ce „îngrijora" organele de anchetă, omul fiind „cel mai prețios capital".

Pe mine anchetatorul Mihăilescu mă chemase din cauza lui Mircea, ca să recunosc discuțiile avute cu el, pe care el cu siguranță fusese obligat să le inventeze. Întrucât refuzam, mi-a amintit că mai au și alte metode. Tot el mi-a adus biblioraftul cu dosarul întocmit în vederea procesului, punând semne la declarațiile pe care trebuia să le citesc. Din curiozitate le-am luat pe toate la rând și mi-am dat seama, de exemplu cum a fost silită Nina să afirme lucruri total nereale. Când s-a întors și a văzut că citeam pagini „nepermise" din propriul dosar, domnul Mihăilescu a fost gata să mă sfâșie: „Te dau cu capul de toți pereții, de-ți zboară creierii!". Eram convinsă că nu minte.

Mia mi-a relatat că unul dintre anchetatori i-ar fi spus „de noi și justiția tremură". De altfel, tot ei fixau aprioric și condamnarea. Procesul, după cum aveam să văd, era doar o mascaradă. Acum pretindeau că se poartă civilizat. Că în trecut erau mai grăbiți. N-aveau timp de chițibușuri. Te schingiuiau, dar dacă rezistai, erai scăpat. Acum erau meticuloși, te torturau metodic și sadic, mizând și pe factorul psihologic, de intimidare, derută, insinuare. „Noi avem răbdare, noi nu ne grăbim", îmi spusese „Păianjenul". La reușită contribuiau substanțial și „colaboratoarele" din celulă, fiecare în felul ei. Așa ajungeai să spui „și laptele pe care l-ai supt".

Tot pe linia terorii psihologice, lăsau intenționat deschisă ușa de la culoarul care ducea spre locul de anchetă. În felul acesta celulele din apropiere, cât și cele de la subsol, de sub birourile de anchetă, auzeau niște urlete care nu mai semănau a sunete omenești. Asta te ajuta să te „relaxezi" și

să-ţi recapeţi memoria. Una din deţinutele cu care am stat mi-a spus că, după o asemenea „audiţie", a spus tot ce voiau.

Firește că, oficial, bătaia nu era admisă. Dar ce puteau face bieţii anchetatori când un încăpăţânat refuza să recunoască lucruri evidente? Existau şi cazuri în care se respectau normele „legale" şi se întocmea chiar şi un proces-verbal în vederea aplicării acestei metode de convingere.

Aşadar, reîntorcându-mă la celula mea, după două luni am fost dusă la „cavou". Mia a rămas să fie în continuare „gazdă" noilor venite. Se întreba înlăcrimată pe cine vor mai aduce, ca s-o calmeze, sau s-o sfătuiască. Normal că mi-a luat adresa, promiţându-mi solemn că la ieşire mă va căuta pentru a se ocupa de educaţia mea şi a mă introduce în înalta societate. N-am mai revăzut-o şi nici n-am mai auzit de ea. Fără îndoială că a ieşit mult înainte de 1964, că i s-a dat voie să emigreze în Israel sau în Franţa, unde verii ei erau lectori la École Normale Supérieure.

*
* *

După anchetatori urmează în mod firesc plutonierii.

„Tigrului", „emisarul zeilor", i se mai spunea şi „Mustaţă". Era de statură mijlocie, cu nişte picioare scurte, groase şi muşchiuloase, îndesat, cu o faţă roşie, plinuţă, cu ochi negri, rotunzi, plus celebra mustaţă. Prototipul ţăranului de la coarnele plugului. L-am numit „Tigrul" pentru forţa cu care-şi apuca prada. Avea o călcătură apăsată pe care nu reuşeau s-o „antifoneze" papucii de pâslă. Ecoul paşilor săi pătrundea prin pereţii celulei, înfiorându-te: „Oare cine urmează?" Urma sunetul metalic al vocii, fluieratul cu care chema să i se deschidă, gestul sigur cu care-ţi arunca

ochelarii și gestul cu care-și înșfăca victima. Ar fi fost o excelentă călăuză de orbi. Deși avea numai gradul de plutonier-major, era prezent la toate acțiunile, cunoscând tot ce se auzea, așa încât făcea parte, asemenea vechilor servitori, din „familie". De fapt era „cureaua de transmisie" între culoarul mirosind a tutun și a parfum prost și celulele cu gemulețul deasupra ușii. În fața deținuților avea o mină imobilă, de mască. Numele său adevărat era Mitroi. Un personaj mut, ca un robot, golit de orice înseamnă personalitate proprie. Doar un executant. Despre mine știa că-mi pun ochelarii într-o parte ca să mai pot zări puțin și avea grijă să mi-i îndrepte. Odată, când am trecut prin fața fostei celule și am tușit pentru Mia, m-a amenințat că mă reclamă. N-a făcut-o.

„Vipera" era elementul feminin din trupa de paznici, adusă pentru a ne respecta pudoarea. Ea era cea care-ți făcea prima percheziție. Oficial i se spunea „Domnișoara". Nu era urâtă. Înaltă, bine făcută, cu un cap oval, nas drept și buze subțiri. Ochii însă, ușor oblici, aveau o expresie necruțătoare, metalică, părând incapabili de milă. Avea o voce scurtă, joasă și repezită. Odată a venit îmbrăcată într-o rochie de nylon sclipitoare, pantofi cu toc și multe strassuri. Când a deschis ușa să ne ducă la baie, s-a uitat triumfător, așteptând complimente. Orice-ar fi pus, nu putea șterge nota de vulgaritate și de „neam prost". Era extrem de rea, brutală, gâlcevitoare. Mai avea o meteahnă: nu putea suferi să fii prost dispus și să nu-i răspunzi la zâmbet. Doar n-aveai nici un motiv. Dacă vreuna plângea (tot „fără motiv") o întreba iritată „ce ți-i" sau „ce te bâzâi?"

Probabil fiindcă, pe vremea aceea, nu plângeam, avea o oarecare slăbiciune pentru mine. Drept urmare, mă lăsa să dorm pe furate și mă scotea la cerere la WC.

Tot sub supravegherea ei se desfăşura şi supliciul băii. Acţiunea avea loc în fiecare sâmbătă. Dimineaţa începea împărţitul micilor bucăţi de săpun (mirosind îngrozitor). Secretul (dezvăluit de Mia) pentru a intra în graţiile „Domnişoarei" era să-ţi moi rufele la programul de vineri seara şi să le săpunești în celulă. Dimineaţa le frecam lăsându-le în clăbuc, iar la duş urma să le clătim. Aşa am reuşit să fiu „fruntaşă". Din acest punct de vedere Ina era o catastrofă. Meticuloasă la extrem, când se striga „gata!", ea de-abia începea să se săpunească a doua oară. În celulă începea vânturarea rufelor, ca să mai adăugăm ceva la umezeala pereţilor. „Călcatul" rufelor se făcea când acestea erau jilave: erau întinse sub pătură, sau seara, la culcare, sub cearceaf. Uneori „Domnişoara" mai trebuia să înlocuiască pe câte un gardian. O recunoşteam după felul în care ne cerceta. Se uita lung, cu o privire scruntătoare. Când îi adresam câte un cuvânt de recunoaştere, era uimită şi satisfăcută. Nu-şi dădea seama cât de mult se ascut, compensator, simţurile celor închişi.

După cum am mai spus, „regimul veseliei forţate" nu-ţi dădea voie să plângi. Dacă încălcai consemnul, întrebarea şablon era „De ce plângi?" Unele se simţeau obligate să se explice, să argumenteze. Urma invariabil consolarea stereotipă: „Vezi dacă nu ţi-ai văzut de treabă?" sau: „... dacă te-ai ţinut de prostii?".

La prima percheziţie, la intrarea în sediul Securităţii, îmi povestea o deţinută, când a văzut-o pe Vipera venind cu foarfeca, a crezut că începe torturile.

De fapt, regulamentul cerea tăierea oricărui obiect metalic, nasture, copcă, cârlige etc. La fel şi elasticul, ceea ce te obliga să vii cu fusta şi chiloţii ţinuţi în mână. Natural,

nu se admitea nici un șiret la ghete sau pantofi. Mie totuși Vipera mi-a făcut unele concesii, inspirându-i mai multă încredere.

Vipera mai avea obiceiul ca, după ce stătea de vorbă la vizetă, o închidea și mai rămânea cu urechea lipită ca să surprindă comentariile. Fiindcă știam acest lucru, Ina, cu cel mai sincer și convingător surâs, începea s-o laude. Abia când auzeam ușorul țăcănit de închidere al vizetei, știam c-a terminat. Tot ea venea și cu percheziția. Evenimentul avea loc lunar sau, inopinat, în preajma marilor sărbători naționale. Atunci, ca prin farmec, ușile puteau fi deschise brusc, fără cel mai mic zgomot. Percheziția consta răsturnarea așternutului și a hainelor deținutului pentru a descoperi lucruri interzise: vată, hârtie, o haină în plus.

Mai târziu am avut și eu un extrem de periculos corp delict. Un ac pe care maică-mea îl „uitase" într-un tiv de cămașă dintr-un pachet. La Jilava, pentru siguranță, l-am băgat într-un săpun. Înainte de '60, la Miercurea Ciuc, pentru un asemenea obiect găsit, se puneau cătușe, lanțuri sau erai trimisă chiar la izolator[30].

Ca să fie mai impresionant și mai intimidant, veneau la percheziție cu un reflector, ca să cerceteze dacă nu s-a scris ceva pe pereți sau dacă nu s-a ascuns ceva prin colțuri. Ce? Nu se știe. În timp ce refletorul lumina celula, noi trebuia să ne întoarcem cu spatele (n-am înțeles rațiunea

[30] Penitenciarul de la Miercurea Ciuc a fost înființat în 1923, găzduind inițial deținuți de drept comun. După 1947, aici au fost încarcerați și deținuți politici, iar din 1955 până în 1963 a funcționat ca închisoare de femei găsite vinovate pentru crime politice. După 1967, a funcționat ca o secție a penitenciarului de la Târgu Mureș. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul...*, pp. 377-379.

acestui ordin). Eu o țineam de vorbă pe Domnișoara ca să mai salvăm câte ceva din micile noastre comori. Și reușeam.

„Cioara" făcea parte din categoria celor „foarte răi", despre care se povesteau lucruri îngrozitoare. Cam asta era și impresia pe care-o lăsa la prima vedere. Era uscățiv, negricios, cu nas lung și ascuțit, cu ochii negri, ușor bulbucați. Iute în mișcări, tăios și scurt la vorbă. Ochiul de la vizetă îl crăpa hoțește cât un fir de ață și așa inspecta conștiincios celula. La nevoie, pentru completarea informațiilor, mai lipea și urechea. Pentru mine avea însă o calitate de neprețuit: te lăsa să moțăi pe marginea patului și trecea cu vederea o mulțime de încălcări ale regulamentului.

Față de cei care te trezeau noaptea fără milă, ca să-ți întorci fața la bec până te dureau ochii, sau cei care îți pretindeau, când te scoteau la WC, să te ridici în picioare și să te întorci cu fața la perete, Cioară era însă un „domn", care nu se lega de fleacuri. N-am uitat cum, într-o noapte, când ofițerul de serviciu, venit la rond, nu m-a găsit fața întoarsă, regulamentar, la bec și bineînțeles că am fost deșteptată, Cioară și-a luat avânt și cu nasul în sus a răcnit amenințător: „În celula asta nu se doarme regulamentar!" Pentru ca, după plecarea ofițerului, să mă lase să-mi reiau poziția interzisă. La WC, spre deosebire de cei care urlau „repede", te lăsa, la fel, în voia ta. Când eram la „cavou", ne deschidea larg ușa, ca să putem vedea copacul din fața geamului de la culoar. Odată, la program, i-am cerut niște hârtii mai mari. „N-avem nici mari, nici mici!", a răcnit ca să-l audă tot culoarul, aruncându-mi în același timp pe pat un teanc întreg. Ăsta era Cioară! Un gest care m-a mișcat mult a fost atunci când Tușa, femeie de 54 de ani, nemaiputând suporta chinul de a sta pe marginea patului,

cu orice risc, s-a culcat. Cioară n-a zis absolut nimic. S-a făcut că nu o vede. Ba mai mult, seara a aprins mult mai târziu lumina, abia când se lăsase întunericul. Da, mai erau și oameni!

„Mațe-Fripte" era la polul opus. De statură mijlocie, cu o mustață subțire și niște ochi răi și disprețuitori, când îl sunai (impropriu, fiindcă la apăsarea pe butonul din celulă se aprindea becul de pe culoar, situat deasupra ușii) nu venea, fiindcă știa că vrei să-i ceri ceva. Să te scoată la WC în afara orelor de program? Imposibil! Odată niște deținute au cerut să fie scoase la WC ca să verse tineta. A pretins să i se arate conținutul, iar când a văzut că este numai lichid, a făcut un scandal groznic, precum că „nerușinatele astea bătrâne au vrut să-l inducă în eroare". În tura de după amiază refuza să-ți dea apă, pretinzând că trebuie să-ți ajungă cănița de dimineață. L-am auzit chiar apostrofându-și un coleg: „De ce le dai apă, mă?"

Vara, în timpul celor mai toride zile, când te-ntindeai pe jos de căldură, mai ales în celulele fără aerisire directă, refuza să deschidă geamul de pe culoar. Nu l-am auzit decât urlând. „Hai, cocoanelor" era expresia lui favorită. Când te ducea „la program" (la WC), te ținea de mânecă, cu vârful degetelor, cu scârbă, ca și cum s-ar fi murdărit. Asta nu-l împiedica să te smucească și să te împingă. Îi pregăteam și noi mica noastră răzbunare. Ne hotărâsem să stăm la WC cât se putea de mult, ca să-l scoatem din sărite. Așa încât, în timp ce la ușă răsunau bătăi furioase, Ina, fără nicio grabă, îi răspundea cu cea mai dulce voce cu putință „Imediat, domnule plutonier, imediat".

„Baragladina" era o altă dihanie. Îl găsisem cu numele de „Gropiță", poreclă găsită de Mia în tendința de a-l

înfrumusețea. Era un țigan rău, mărginit și îngâmfat. Îi plăcea să facă pe educatorul și ne ținea la vizetă conferințe moralizatoare, ca să „ne rușinăm" pentru „păcatul" de-a fi încălcat ordinele Securității. Era neobosit în a-i urmări pe cei care adormeau fără permisiune în timpul zilei. Natural că pe mine m-a prins și m-a pus să-i citesc regulamentul. Mă asculta satisfăcut! Pentru merite deosebite a fost înălțat la gradul de plutonier. După această ridicare în rang, n-a mai permis nici o glumă.

Odată am auzit un deținut vorbind la WC: „Nu mă pot mișca, m-a bătut rău, uite, domnul acesta". „Domnul" ăsta era Baragladina. Odată a venit la vizetă și m-a apostrofat pentru că plângeam.

„Pafnutie", cu o figură brăzdată, deși tânăr, semăna a călugăr. Un om atât de bun, încât erau de neînțeles locul unde se afla și funcția pe care o ocupa. În afară de libertate, nu era dorință pe care să nu ți-o îndeplinească. Îi plăcea să vină la câte o vizetă să stea la taifas cu voce tare, așa ca să ne cunoaștem vecinii. Se lăsa întrebat de rude, prieteni. De tata și fratele meu nu mi-a putut spune nimic (sau n-a vrut). Odată, când l-a înlocuit pe gardianul titular, ne-a spus: „Acum faceți repede nănică", noi neavând legal dreptul la această favoare.

Mai era un gardian căruia la început îi ziceam „Zefir". Pe urmă, când începuse să mă terorizeze cu „faci economie la vedere", m-am supărat și l-am botezat „Armăsarul". Era înalt, bine făcut și-l auzeam cum „nechează" cu „domnițele" de la bucătărie. Atunci își punea chipiul pe ochi, arunca priviri cuceritoare, fiind convins că nimeni nu poate rezista unei asemenea staturi. Într-o noapte m-am uitat pe ochiul de la vizetă și l-am văzut stând solemn, rezemat

de zid și dormind în picioare, ca un cal. Uneori încerca să fie curtenitor și ne întreba zâmbitor: „Ce se execută aici?". Eu mă zburleam ca o pisică, mai ales când mi se spunea: „Du-te și tu acolo, mai stai de vorbă cu ei, mai zâmbește-le".

Ina, săraca, abia aștepta acest moment ca să le spună că ea nu mai poate și ce-o să se facă dacă nu rezistă.

Lui „Armăsar" i-am făcut figura. La câteva luni după ce m-au despărțit de Ina, am ajuns în celule vecine. Când ne-au scos la aer și i-am văzut silueta, m-am hotărât. Aflându-ne în „cuști" alăturate (cușca era o încăpere cu pereți de beton, fără acoperiș) – cum pe pasarelă nu se zărea nimeni, am strigat tare: „Ina!" Ea mi-a răspuns: „Da." „Ai avut proces?" „Nu încă. Dar tu?" „Eu da." „Cât?" „Șapte ani!". Totul a durat câteva secunde. Când a apărut Armăsarul și a început să urle, am arborat cele mai nevinovate figuri, asigurându-l că nu de la noi se vorbise. Nu ne-a crezut, dar nici nu i-a convenit să ne reclame.

De „Papà" am vorbit. Nu i-am înțeles niciodată porecla. Poate era datorată vârstei. Era as în materie de reclamații și de ascultat pe la uși. Se uita lung și foarte atent prin cameră, raportând orice fleac. Cred că fusese chelner, fiindcă la orice cerere îți răspundea cu „vă servesc imediat". Această formulă de politețe nu l-a împiedicat să aducă ofițerul de serviciu ca să-i arate ce „crimă" făptuisem, anume că adormisem. De 1 Martie am scos dintr-o basma un fir de ață roșie și albă și ne-am făcut mărțișoare. A trebuit să i le dăm. De ce? N-aveam voie să distrugem hainele.

Domnul Papà a pățit într-o zi o figură tragicomică. Din celula de alături s-a auzit brusc o voce sonoră de femeie, pronunțând rar, tare, silabisit: „Co-man-dan-tul, în fruntea oștilor care poartă crucea, s-a repezit asupra

dușmanului pentru Prea Sfânta și Pururi Fecioară Maria." Am încremenit. E adevărat că de la vecinele noastre se auzeau certuri și din când în când, o voce mai aspră: „Proasto, nu vezi că n-ai dreptate?"

Cuiva îi cedaseră zăgazurile normalității. Eu am început să plâng, iar Mimi își făcea cruce, afirmând că e una din lotul lor de spiritiști, care căzuse în transă. Cu toți plutonierii adunați la vizetă și încercând să o convingă să tacă, vocea continua într-un crescendo continuu, ritmat pe silabe, aceeași frază. Când i-a văzut însă adunați, a strigat: „Unde e domnul plutonier Papà?". Din nefericire nu era în tură. „De ce?" „Să-i strâng mâna." Și fiindcă nu i se satisfăcea dorința, a continuat cu aceeași intensitate: „Unde e domnul plutonier căruia noi îi spunem Papà?". Au dus-o la izolator, dar după un timp au readus-o. În zilele următoare a început din nou, cu pauze din ce în ce mai mari între silabe. Colega de cameră, ca să fie în ton cu stăpânirea, o bruftuluia sau îi striga: „Ia nu mai fă pe nebuna!". Da, era grozav de remontant!...De fapt Mimi avusese dreptate. Era o spiritistă din lotul ei, o domnișoară de peste 50 ani, cu sandale liliachii și cu păr oxigenat. Nimic n-a împiedicat justiția să-și facă datoria. I-au dat, totuși, numai trei ani. Mai târziu am auzit de ea la Jilava. Era calamitatea camerei. Făcea mereu scandaluri pentru „dreptul ei de a duce tineta sau hârdăul".

Lui „Taifun" i se zicea așa fiindcă, pe lângă gălăgia pe care-o făcea, te mai ducea și val-vârtej pe coridor, indiferent de vârsta pe care o aveai. Avea impresia că și pentru cele bătrâne și neputincioase poate fi o distracție. Se considera caustic și spiritual. M-a prins odată ciocănind în perete, dar nu m-a raportat.

„Strigoiul" era o siluetă înaltă, osoasă, care luneca fără zgomot, mișcând tăcut ochiul metalic. Când descoperea o neregulă, deschidea vizeta și mut îți făcea semn. La nevoie folosea și vocea. O voce la fel de hidoasă ca și posesorul ei. L-am auzit odată cum voia s-o determine să mănânce pe o femeie care făcea greva foamei. Îngrozitor. Noroc că n-avea voie să bată în văzul lumii.

Unii se mai voiau și glumeți. Veneau la vizetă și întrebau cu voie bună: „Care-i mișcarea?". Ina, care atât aștepta, se repezea la vizetă și începea mărunțel și cântat: „Eeei, care să fie mișcarea, domnule plutonier, e greu etc., etc." De dincolo se răspundea spiritual și inteligent: „Stai jos", după care respectivul pleca satisfăcut că a făcut o glumă bună, iar Ina zicea cu gura plină de zâmbet „Mulțumesc, d-le plutonier!" (pentru ce, numai ea știa).

De altfel era plină de recunoștință pentru orice lucru i-l făceau. Ajunsese la concluzia că într-o asemenea situație trebuie să fii cât mai mic și mai umil. Până și „Viperei" i se plânsese și-și mărturisise disperarea, ascultând, plină de căință, mustrările înțelepte ale Domnișoarei: „Vai, Domnișoară, mai bine mă făcea mama un rahat sub gard."Ina traversa o perioadă foarte proastă, pe care eu n-o înțelegeam. Mimi, care era și ea cu mierea pe buze, ca o adevărată doamnă bine educată, îi lua apărarea. Asta pentru că Mimi se considera o „cucoană". Numai Cioara i-o retezase odată când începuse cu „vă rog, să fiți atât de drăguț...": „Pe mine să nu mă iei cu din astea. Mie să-mi spui: *dă-mi!*, că de asta sunt aici." Strașnic mai era Cioară!

„Domnul Brichetă", poreclit așa de colegii săi datorită obiectului cu care-și aprindea țigara, încerca să se arate „educat" și „domn". Asta nu-l împiedica, în momentul în

care intra în tură, să-şi ridice „mefistofelic" sprâncenele şi să răcnească atunci când ne deschidea uşa: „De ce nu staţi cu spatele?". Pe urmă o lăsa mai moale. Era cunoscut ca unul care „te scoate la WC", ceea ce era aur curat, fiindcă la programul oficial de la 5 dimineaţa, nu prea te puteai „servi". Cred că era oltean, fiindcă tare-i mai plăcea conversaţia. Drept urmare îşi lipea ochiul de sticla vizetei, doar-doar va găsi ceva contrar regulamentului, ca să aibă motiv să deschidă uşiţa şi să încingă o discuţie. N-avea suflet rău. La procesul nostru, ca pedeapsă că ne-am privit tatăl, fratele meu şi cu mine am fost scoşi din sala de aşteptare pe culoar. Brichetă, înarmat cu puşca mitralieră, stătea să ne păzească şi să ne mustre: „Vezi, domnule, dacă nu vă purtaţi cum trebuie? Acuma stăteaţi în sală". „Păi mă uitam la sora mea, fiindcă e tare slabă şi-ar trebui să mănânce." „Eu mănânc, dar fratele meu, domnule plutonier, nu-mi place că fumează, el suferă cu ficatul şi ar putea să facă o criză." „Nu fac crize şi ţigări n-am căpătat decât cu ocazia procesului." „Ei vezi, dom-le." Şi aşa ne-am „conversat" cu Brichetă.

Odată, când făcea furtunos „programul", a-ncurcat celulele şi a băgat-o la noi pe o doamnă blondă, cu sandale mov şi cu oala în mână. Într-o seară, la programul de WC, a băgat o celulă de bărbaţi. Noi cunoşteam după pas, voce, număr, fiecare celulă. Firește că regimul de varză şi fasole producea o abundenţă de gaze, care se eliminau cam exploziv şi zgomotos. Domnul Brichetă era vădit jenat că, în timpul serviciului său, la WC deţinutul îşi permitea să fie prost crescut. Ca să-şi arate indignarea faţă de întregul coridor, a început să bată cu piciorul în uşa WC-ului strigând: „Huo, măi!" A urmat o linişte mormântală. „Înghe-ţaseră" şi gazele.

Caruselul existențelor din Uranus

Unul dintre avantajele închisorii era faptul că puteai să parcurgi zeci și zeci de vieți, fără să o trăiești aproape deloc pe a ta. Și din acest punct de vedere Mia avea un bagaj imens de ființe cărora le fusese „călăuzitoare", prin intermediul cărora aflase despre alții ș.a.m.d. Așa am trăit plăcerea de-a spune unei necunoscute „Te știu", deși n-o întâlnisem niciodată.

În felul acesta am cunoscut-o pe doamna Popescu. Moldoveancă, 70 de ani, soție de general, scrisese niște anonime „ofensatoare" la adresa regimului. Numai că partidul nu doarme și, după câțiva ani, când a trimis niște salutări din Băile Herculane, experții grafologi ai Securității au identificat-o (Doamne, ce muncă!), iar „băieții" au înhățat-o rapid. Scena apariției ei a fost spectaculoasă, ar fi meritat filmată. Doamna General era o femeie solidă și când a apărut în ușă, cu ochelarii negri, cu brațele încărcate de așternuturi și de haine, crezând pesemne că se află în fața unui tribunal, a exclamat tare: „Să știți că sunt nevinovată!". Era o căldură toridă de iulie, în spațiul restrâns și fără aerisire în care se aflau patru persoane. Doamna Popescu s-a așezat greu și, făcându-și vânt cu mâna, s-a adresat Olguței: „Fetițo, fii mata așa bună și roagă pe băiatul ista să deschidă oleacă ușa". Cu multă greutate a înțeles situația.

După prima anchetă s-a întors entuziasmată: „*Șâ băeți jăntili*, dragă" (termen care s-a încetățenit pentru desemnarea anchetatorilor). După a doua ședință a venit ceva mai dezorientată. Era același „băiet jăntil", tot așa de bine îmbrăcat și parfumat, dar „șâ vorbe" a putut să-i spună și cum a ghiontit-o plutonierul când a dus-o la anchetă!

„Ai vrut să plecăm noi, fir-ai a dracului să fii?" Luată pe neașteptate, madam Popescu i-a răspuns sincer: „Cam așa șeva, domnule anchetator."Am auzit că i s-au dat patru ani.

Olguța

În aceeași celulă cu Doamna General, se afla o femeie simplă, de aproximativ 40 de ani, uscățivă, iute și foarte isteață. Tot moldoveancă. La anchetă jucase rolul de proastă, vorbise mult cu paranteze și divagații, fără nicio legătură cu întrebarea. Din când în când le spunea tărăgănat: „Domnule anchetator, femeie mai proastă decât mine nu aveți în toată Securitatea." Făcea parte dintr-o familie de țărani cu copii mulți și o gospodărie devastată în timpul războiului. „Cine v-a furat?", întrebase anchetatorul. „Păi... nu știu. Nemți să fi fost?... Ruși să fi fost?... Ăia de ne-au eliberat." Se căsătorise în București cu un bărbat epileptic: „Șapte ani, domnule anchetator, cu lacrimi pe obraz și izmene pișate, să iertați", își derulase ea existența familiară. Era acuzată c-ar fi știut de niște litere de tipografie, ascunse în grădina ei de un nepot. „Ce voia să tipărească nepotul?" „Niște manifestații pentru 23 August", răspundea senină. La început îl luase pe „nu știu" în brațe, până la confruntarea cu nepotul: „Cum, tanti, dar chiar dumneata mi-ai dat hârletul să le îngrop!" A trebuit să recunoască. Omisiune de denunț.

Da, dar la percheziție i se găsise pe un raft și o cărțulie legionară, *Feriți-vă de comuniști!* „De unde o ai?" „Păi, duminica trecută, ducându-mă la piață să fac cumpărături (urma o descriere amănunțită a felului în care târguiește, a legumelor, a modului de preparare), am găsit o legătură de

zarzavat pe drum." Fericită de-așa noroc, ea fiind o femeie săracă (altă paranteză nesfârșită asupra stării ei materiale), a luat-o bucuroasă. Când să desfacă legăturica de zarzavat acasă, a căzut cărticica. A pus-o pe raft, între cărțile de rugăciune, urmând s-o citească duminica următoare. N-o crezuseră.

Nici Mia, cu toată șiretenia ei, n-a izbutit să afle mai mult. În celulă, Olguța era extrem de curată și serviabilă. Rugăciunea și-o făcea cu glas tare, într-un colț: „Doamne, ia aminti la lacrimile mele de pe obraz. Uită-te până nu mi le șterg." Uneori avea câte un început de revoltă: „Tu, Doamne, care ai înviat pe Lazăr, care l-ai scos pe Petru din temniță (urma enumerarea și a altor minuni), greu ți-ar fi să deschizi ușa acestei celule și să-i orbești pe paznici să nu mă vadă?..." Alteori rugăciunea avea o țintă precisă: „Doamne, fă-l pe anchetator să creadă povestea cu zarzavatul, că pe jumătate o cred și eu."

N-au crezut-o. A fost bătută și condamnată la cinci ani. Am găsit-o la Jilava.

Ileana Penescu

Era nora fostului ministru liberal[31]. Dintr-o familie modestă: mama – șvăboaică, tatăl – evreu, de la care moște-

[31] Autoarea se referă la Nicolae Penescu (1895-1982), jurist, membru al Partidului Național Țărănesc. A fost ministru de interne în guvernul generalului Sănătescu (II), în perioada noiembrie – decembrie 1944. Arestat în urma „înscenării de la Tămădău", a fost închis la Craiova și Sighet, iar apoi a fost trimis în domiciliu obligatoriu, între 1955 și 1959. În 1959 a fost rearestat și condamnat la 10 ani pentru „uneltire". A fost

nise culoarea roşie a părului. Tatăl adoptiv – muncitor. Era o fiinţă atrăgătoare, care l-a mobilizat într-atât pe abulicul fecior de bani gata, Vladimir, încât, după ce a lăsat-o gravidă, acesta şi-a înfruntat teribila mamă, pe doamna Fulvia, impunându-şi căsătoria. Asta era în preajma lui '48. Familia Penescu a fost prinsă când urma să se urce în avionul care pleca în Occident. Îi divulgase pilotul[32].

Pe madam Fulvia[33] închisoarea o „reeducase". A intrat ca muncitoare într-o fabrică unde, la scurt timp, ajunsese la panoul de onoare. Pe soţul ei, după zece ani de detenţie, a refuzat să-l primească acasă, întrucât nu ştiuse să-şi apere familia. Bătrânului domn Penescu, alături de mulţi

---

eliberat în 1964. În 1968 a plecat din ţară, iar în 1981 a fost ţinta unei tentative de asasinat, alături de alţi doi lideri ai exilului românesc, Paul Goma şi Şerban Orescu. Agenţii Securităţii au trimis celor trei pachete cu o ediţie spaniolă a cărţii de memorii a lui Nikita Hruşciov, umplută cu exploziv. Nicolae Penescu a supravieţuit atentatului, însă a fost grav rănit şi a murit câteva luni mai târziu. Informaţii din fişele matricole penale din AANP; Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I, ff. 46-47.

[32] Autoarea face referire la „episodul Tămădău" (14 iulie 1947). Doisprezece lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc, în frunte cu vice-preşedintele Ion Mihalache, au fost convinşi să fugă în mod clandestin din ţară, cu scopul de a lupta, din exil, împotriva comunizării. Totul a fost, în realitate, un plan ticluit de serviciile de informaţii controlate de comunişti, iar cei doisprezece au fost surprinşi şi arestaţi în momentul în care vroiau să se urce în avioanele ascunse în pădurea de la Tămădău. Din grup făceau parte şi Nicolae Penescu şi soţia sa, Fulvia, menţionaţi de Galina Răduleanu. Evenimentul a fost folosit ca pretext pentru arestarea a mii de membri şi simpatizanţi PNŢ şi scoaterea în afara legii a partidului. La procesul care a avut loc în perioada 29 octombrie-4 noiembrie 1947, liderii ţărănişti au fost acuzaţi de „activităţi criminale împotriva statului".

[33] Fulvia Penescu, arestată alături de soţul ei în urma tentativei de a pleca ilegal din ţară din 14 iulie 1947, de la Tămădău. Vezi nota precedentă – „episodul Tămădău".

alți oameni politici, i s-a fixat, după eliberarea din detenție domiciliu obligatoriu în Bărăgan[34]. Acolo a fost vizitat de fiu, noră ș.a., mai puțin soția. Toți au fost strânși, formându-se un nou lot. Cu regret, pe Fluvia n-au mai putut s-o ia. Pare-se că totul a pornit de la șofer, fost avocat, care atunci când venea în satul unde Nicolae Penescu avea D.O., i se adresa cu „domnule ministru". Probabil c-au fost și discuții cu amintiri din trecut, speranțe de viitor etc., în orice caz numai „lucruri grave", pe care în urma bătăilor cumplite arestații și le-au „reamintit". Bătrânul domn Penescu povestise cum, la prima arestare, avusese o anchetatoare care, după ce se dezgolea, i se așeza pe genunchi, ca apoi să-l lovească peste testiculele mărite. Ileana își „revizuise" existența, de care nu era mulțumită și pe care era hotărâtă s-o schimbe radical. Din motive necunoscute a fost achitată. Bătrânul domn Penescu a murit în închisoare[35].

---

[34] Domiciliu obligatoriu (d.o.) – măsură instituită în martie 1949, care îi viza cu precădere pe moșieri și pe cei bănuiți de „activitate dușmănoasă" împotriva regimului de democrație populară. În 1951, de sărbătoarea Rusaliilor, peste 43000 de persoane din zona graniței cu Iugoslavia au fost dislocate și trimise în optsprezece comune nou înființate din zona Bărăganului. După 1952, s-au luat măsuri ca deținuții politici eliberați, dar care erau considerați încă „periculoși", să fie trimiși în domiciliu obligatoriu pentru o perioadă dată de timp. Părăsirea domiciliului obligatoriu se pedepsea cu închisoarea de la 15 la 20 de ani. Decizia asupra trimiterii unei persoane în d.o. se lua în cadrul MAI și nu putea fi contestată de persoana în cauză. În urma unor statistici realizate de Securitate în 1967, este avansată cifra de 60.000 de persoane cărora li s-a impus d.o. în perioada 1949-1961. Ultimele persoane au putut părăsi d.o. în 1968; și în perioada Ceaușescu au existat cazuri de persoane cărora li s-a impus domiciliul obligatoriu, fără bază legală. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I, pp. 590-593.

[35] Așa cum am arătat anterior (vezi nota referitoare la Nicolae Penescu), acesta nu a murit în închisoare, ci în exil.

Mia avea o mare prietenie pentru Ileana, pe care abia aştepta s-o revadă. Ea mai stătuse în celulă şi cu maica Veronica[36]. Vorbea frumos despre aceasta şi despre ajutorul pe care i-l dăduse când fusese bătută la tălpi. Îi admira talentul de povestitoare. Călugărița le vorbise mult colegelor de detenţie despre Vladimireşti[37], unde fusese „ca o regină". Mia fusese însă mai atrasă de o maică romano-catolică, adusă de la dreptul comun, şi căreia anchetatorii voiau să-i intenteze un proces de spionaj. Maica respectivă fusese profesoară de istorie la Notre-Dame, ceea ce pentru Mia era cu totul şi cu totul altceva.

[36] Vasilica Gurău (maica Veronica) s-a născut la 26.08.1920 în Tudor Vladimirescu, Galaţi. A absolvit examenul de bacalaureat, iar mai apoi s-a călugărit. A fost arestată 1.07.1955 şi condamnată la 8 ani închisoare corecţională pentru „favorizare". A fost închisă la Galaţi, Jilava, Miercurea Ciuc, Văcăreşti. Potrivit informaţiilor din AANP, ar fi fost eliberată la 21.09.1960. Autoarea susţine că este vorba de o inexactitate, deoarece Xenia Mămăligă, care a fost arestată la 31 august 1960, ar fi petrecut mai mult timp în celulă alături de Vasilica Gurău. A fost stareţa Mănăstirii de la Vladimireşti, a cărei construcţie a început în 1938, la iniţiativa ei. A murit în 2005, când era stareţă a aceleiaşi mănăstiri, pe care a reînfiinţat-o după 1989. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016.

[37] Construirea Mănăstirii Vladimireşti a început la iniţiativa viitoarei maici Veronica (Vasilica Gurău), în 1939, iar în 1940 s-a sfinţit paraclisul mănăstirii. În anii următori, Mănăstirea Vladimireşti a devenit un loc de pelerinaj foarte popular printre credincioşi, iar preotul duhovnic Ioan Iovan, alături de maica Veronica aveau un discurs pronunţat anti-comunist, ceea ce a atras atenţia Securităţii. În 1955, cei doi, alături de alte călugăriţe, au fost arestaţi, iar în 1956 mănăstirea a fost desfiinţată. După 1990, mănăstirea a fost reînfiinţată, iar stareţa Veronica alături de alte maici s-au reîntors. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. II, f. 567; http://www.edj.ro/mnstirea-vladimireti (accesat la 31.07.2016).

Portrete sumare

Prima pe care mi-o amintesc: Antoaneta[38] – tânără, drăguță, casnică. Împreună cu soțul ei, muncitor și cu un prieten, au vrut să tipărească niște manifeste pentru răsturnarea Republicii. În arestul Securității a înnebunit. Izbucnise într-un râs continuu, care nu se sfârșea cu toate amenințările și mutrele fioroase ale gardienilor. A fost dusă la spitalul Văcărești[39] de unde a revenit ameliorată.

Se pare că la proces a recăzut în nebunie, ceea ce nu i-a împiedicat să o condamne. După proces, într-un moment

[38] Posibil Antoaneta Vărzaru, născută la 17.01.1936 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată la „muncitorească", iar la apartenența politică este menționat că ar fi fost membră UTM. A absolvit șapte clase primare și a lucrat ca magazioneră și ca zugrav. Era căsătorită cu Gheorghe Vărzaru I. (Puiu), și el arestat, cu care avea un băiat și o fată. A fost arestată la 19.02.1960 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Văcărești, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 17.01.1963. Informații din AANP; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016.

[39] Văcărești – cel mai important spital penitenciar din țară, în perioada 1945-1973. A funcționat în vechea Mănăstire Văcărești, ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat, construită între 1715-1722; a fost utilizată ca închisoare încă din 1865. În perioada interbelică, aici au fost închiși atât lideri comuniști (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Drăghici, Chivu Stoica), dar și legionari (Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moța, Radu Mironovici). După 1945, la Văcărești au fost încarcerați și o parte dintre cei acuzați în procesul mareșalului Antonescu. Văcărețiul funcționa atât ca penitenciar de tranzit, cât și ca spital, pentru femei și bărbați deopotrivă, atât de la secția de drept comun, cât și de la secția politică. Cei închiși din motive politice ajungeau cu mare greutate să fie tratați la Văcărești, deoarece se considera că aici condițiile de detenție sunt mai blânde și există riscul ca deținuții să comunice între ei. Penitenciarul a fost dezafectat în 1973, iar în 1987 a fost demolat.

de luciditate, ar fi spus: „Am fost noi proşti, de aceea ne-au prins; data viitoare vom şti cum să procedăm". Dar n-a mai fost nici o dată viitoare.

Doamna Capon[40], o funcţionară, se pare că a ajuns în arest în urma unor certuri cu vecinii, care, drept răzbunare, au declarat-o „duşman al poporului". Avea un limbaj extrem de „neaoş", începând cu diverse înjurături în care pomenea diverse părţi anatomice. Suferea de o colită chinuitoare. A cere să fii dus la WC, în afara celor două programe, era un „obicei burghez", aşa încât, atunci când plutonierul „Maţe Fripte" nu a binevoit să răspundă la chemarea ei, deşi era o urgenţă, doamna Capon l-a „onorat" chiar în dreptul uşii. Bineînţeles că tot ea a trebuit să şteargă pe jos cu pantalonii. Dar domnul Maţe Fripte, cu mustaţa ridicată a mare scârbă, a trebuit să o ducă la WC. De atunci nu s-a mai întâmplat s-o mai refuze cineva. La anchetă se pare că n-a fost respectuoasă, aşa că i-au dat patru ani.

Coca Constantinescu (nu sunt sigură că acesta era numele ei adevărat, întrucât îşi dădea mereu alt nume) avea nenumărate motive să ajungă în închisoare. Întâi făcea parte din „dejecţii" (expresia îi aparţine lui Enoiu), apoi fusese bogată, învăţase la Notre Dame, avea maşină, vorbea franţuzeşte şi, culmea, fusese şi la Paris, unde îşi însuşise „morala lumii capitaliste". În ţară se căsătorise cu mult fast cu un medic militar mai în vârstă, având serviciul în afara Bucu-

[40] Posibil Otilia Capon, născută la la 14.10.1906 în Bucureşti. Potrivit fişei matricole penale, ar fi urmat patru clase primare. A fost arestată la 27.10.1959 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 6.01.1961. Informaţii din AANP; interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016.

reștiului. Ducea o viață mondenă, cu preocupări legate de modă, magazine, jocuri de cărți și, firește, un prieten de un nivel social inferior. Reclamația cum că ar purta cu musafirii „discuții dușmănoase" se pare că a pornit ori de la iubit, ori de la servitoare. La percheziție i s-au găsit o casetă plină de bijuterii și un vraf de fotografii pornografice, care au făcut deliciul „băieților jăntili". A avut ghinionul să fie anchetată de fiara numită Moldoveanu. Din cauza groazei încercate ajunsese să nu-și mai rețină sfincterele. Au ținut-o mult timp singură în celulă, ceea ce aproape că a înnebunit-o. Ajunsese să vorbească cu mușchii, refuza mâncarea. Într-o zi, când a intrat în celulă Moldoveanu, i-a căzut în genunchi, rugându-l să-i dea pe cineva în celulă. Pe Moldoveanu l-a apucat mila și, după ce-a mai lăsat-o singură încă o săptămână, i-a dat-o salvator pe Mia. La proces a primit o condamnare de cinci ani, lucru pe care evita să-l spună. Am stat cu persoane care au avut-o colegă de celulă. Era mai bine tratată, primea țigări, însă nu pleca din arestul Securității, unde devenise, asemenea Miei, ghid la prima dintre „porțile de intrare" în sistemul de detenție și consilieră a noilor venite.

Xenia de la Vorkuta[41] mi-a fost foarte simpatică. Era o basarabeancă cu spirit aventurier care, după 1944, fusese trimisă în URSS, în Nordul îndepărtat, pentru a răspunde pentru „crimele" comise în Ucraina. A fost condamnată la foarte mulți ani în Siberia. Ea spunea că prima condiție ca

[41] Vorkuta – lagăr de muncă forțată înființat în 1931 în zona arctică a Munților Urali, la 150 de kilometri în interiorul Cercului Polar; Complexul carceral avea în jur de 50 de lagăre, cu aproape 50.000 de deținuți, care munceau în minele de cărbune. Pentru o istorie a Gulagului, vezi Anne Applebaum, *Gulagul. O istorie,* editura Humanitas, 2011; Aleksandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*, editura Univers, 2009.

să nu te condamne la moarte era să accepți să te culci cu anchetatorul (lucru pe care acesta ți-l și cerea).

La Vorkuta, localitate aflată la Cercul Polar, se afla un lagăr unde coexistau toate națiile și unde își făcuse o mulțime de prieteni în cei cinci ani cât a stat acolo. După moartea lui Stalin fusese grațiată. La capătul unui drum care a durat doi ani, a ajuns la București, unde avea o mamă bătrână. Își găsise un serviciu la o grădină zoologică, îngrijitoare de urși. Întrucât coresponda activ cu prietenele din lagăr și din diverse țări, a fost adusă în arestul Securității, în baza suspiciunii că ar fi fost spioană. Au ținut-o nouă luni în cercetări și-n palme, după care au fost nevoiți să-i dea drumul. De la ea ni s-a transmis imaginea feerică a aurorei boreale și a frumuseții Nordului Îndepărtat, unde jinduia să se întoarcă. Și câteva bancuri sovietice. Ca acestea: După Marea Revoluție din Octombrie, cu cât erai mai mitocan, cu atât dădeai dovadă de mai mare atașament față de popor. După un timp, intrând în relații cu țările occidentale și fiind obligați să-și schimbe comportamentul, slujbașilor regimului li s-a dat ordin să fie politicoși (ordin care n-ar strica să se dea și la noi). Într-un tramvai supraaglomerat, o femeie a strănutat. Un milițian masiv și cu mustață a tunat amenințător: „Cine a strănutat?". Nimeni n-a răspuns. „Cine a strănutat?", a repetat milițianul. Mai mult moartă de frică, femeia a îngăimat: „Eu." „Să-ți fie de bine!", i-a urat milițianul. Altul: Stalin și-a pierdut celebra lui pipă. I-a ordonat lui Beria să i-o caute. După câteva zile șeful poliției secrete îl anunță că a găsit-o. Întrebat unde, acesta răspunde: „Păi, am arestat deja două mii de oameni: o mie dintre ei au mărturisit deja, ceilalți încă neagă. Ce să fac?" „Ține-i și pe ceilalți până mărturisesc", i-a ordonat Stalin.

Altul: La o ședință de partid secretarul descria măreţele realizări ale socialismului. De exemplu, blocul de opt etaje construit pe strada Republicii. Un cetățean se ridică spunând: „Tovarășe, eu locuiesc chiar pe strada respectivă, trec în fiecare zi, dar n-am văzut nicio construcție". Răspunsul: „Tovarășe, dumneata să te plimbi mai puțin și să citești ziarele mai mult". Și ultimul: La un concurs pentru angajare de balerine se prezintă o mulțime de candidate, fiecare lăudându-se cu „cine m-a trimis". Apare și un evreu bătrân și șchiop. „Dar pe dumneata cine te-a trimis?", este întrebat. „Pe mine m-a trimis Partidul."

A doua mutare la „cavou"

... s-a făcut într-o seară după ce s-a dat stingerea. Ușa s-a deschis în tăcere și „Papa" ne-a șoptit misterios și conspirativ: „Îmbrăcați-vă repede și faceți-vă bagajele fără zgomot." Năucite ne-am strâns boccelele, le-am îngrămădit toate în pătură și cu ele în brațe, plus nelipsiții ochelari negri, am pătruns în gangul părăsit în urmă cu două luni. Era așazisul „cavou", celula fără aerisire și fără lumină, prevăzută doar cu un bec care ardea continuu deasupra ușii și a cărui intensitate depindea de gravitatea cazului.

Pe vremea aceea îmi plăceau mutările, care îmi puteau aduce figuri noi. Știau și domnii anchetatori (de la Mia) lucrul acesta, așa că m-au păstrat în aceeași formație luni în șir. Acum eram în august. Firește c-am recunoscut celebra „frescă" de la celula 10, unde fusesem introduse. De fapt era o infiltrație a umezelii care scorojise peretele dându-i diferite forme și nuanțe.

Regretam pierderea imaginii care pătrundea prin gemuleţul celulei, în care urmăream frunzele tremurătoare ale plopului, lumina răsăritului şi a asfinţitului, mirosul dimineţii şi al nopţii, întreg cosmosul strecurându-se printr-o breşă de 50 cm.

Şi totuşi acolo, în celula fără ferestre, cu pereţi bleumarin, luminată zi şi noapte de acelaşi bec, cu ciment pe jos şi pereţi coşcoviţi mirosind a umezeală, am înţeles pentru prima dată că „Împărăţia lui Dumnezeu este înăuntrul nostru". Procesul a început, poate nu în modul cel mai firesc, prin ştergerea semnificaţiei zgomotelor care veneau din exterior (tramvaiul, vehiculele etc.). Doar noaptea, când veneau sunetele sau vibraţia roţilor pe caldarâm, se mai trezea câte o fibră.

După un lung „purgatoriu" de autoanaliză, autoexamen, cântărire de sine, autocondamnare, am intrat într-un soi de veşnicie, unde faptele, gesturile, trăirile din trecut căpătau alte dimensiuni. Traversam o perioadă de suferinţă teribilă pentru tot ce n-ar fi trebuit să fie şi o mare părere de rău pentru nerealizarea a ceea ce ar fi fost bine să fie. Poate că aşa se întâmplă după moarte, când ţi se deschid ochii la o realitate pe care ai ignorat-o şi care ţi-a mutilat fiinţa. Atunci e prea târziu. Eu însă speram acel „când voi ieşi voi îndrepta tot şi nu voi mai face pe nimeni să sufere". (Lucru pe care nu l-am realizat.)

După ce m-am frecat de toate remuşcările, asemenea şarpelui care-şi schimbă pielea ruptă în ascuţişul pietrelor, am intrat într-un stadiu de „nepătimire". O linişte plină de bucurie, care mă situa în esenţa lucrurilor şi în acelaşi timp deasupra lor. Trăiam o luminozitate transparentă, în care până şi ivirea unui gând umbros era trăită ca un întuneric.

Pe plan psihic sensibilitatea mi se ascuțise până la a friza maladivul. Suferința altuia îmi invada ființa, ajungând să o trăiesc la parametrii mei (din păcate la intensitate mai redusă, fenomenul se menține și în prezent). Ajunsesem să mă identific cu durerea animalului ucis sau a pomului tăiat de ferăstrău. Mi-am „încorporat" versul lui Rilke *„cine plânge într-o parte a lumii, nu plânge acolo, plânge în mine"*. Treptat am intrat într-o viață minunată, nevăzută și adevărată. O viață a sufletului, bogată, intensă, o! mult mai intensă decât cea pe care am dus-o ulterior în „lumea exterioară".

Ca într-o oglindă concavă, mă aflam mereu în centrul de convergență al razelor. Într-o totală libertate colindam munții și ascultam melodii. Versurile diferiților poeți izvorau din mine, ca o creație proprie, descifram probleme filosofice și, mai ales, vorbeam cu Dumnezeu (nu găsesc alt cuvânt care să exprime profunda comunicare cu El). Între cei patru pereți umezi și negri, cu becul care-ți „zgâria" retina, găsisem acea bucurie pe care nimeni și nimic nu mi-o putea lua. De fapt aveam TOT. Îmi lipsea însă un sigur lucru: certitudinea că la ieșire, în „lumea cealaltă", între așa-zișii oameni liberi, această stare o voi mai putea păstra.

Uranus

„Stinge-mi ochii și Te voi vedea." RILKE

Practic, fenomenul de „vagabondaj interior" a luat ființă după terminarea anchetei și odată cu „dreptul la pat". Așadar, după micul dejun și schimbul de dimineață,

mă aruncam victorioasă pe saltea, iar dacă era și-un băiat bun de pază, mă întorceam și cu fața la perete. Ajunsesem chiar să-mi fie drag, așa negru și coșcovit cum era. În secunda următoare închideam ochii și plecam într-o lume minunată, imposibil de redat și, din păcate, de retrăit. Evadarea mea preferată era poezia. Ore în șir retrăiam aceeași strofă, o simțeam cu o intensitate greu de exprimat în cuvinte. De fapt cuvântul devenea sunet; o muzică la care până și ultima mea celulă vibra, asemenea clopotului mare de la Putna, când îl atingeam să-i aud cântul. Era o imagine de care mă îmbibam ca de-o mireasmă, o Frumusețe pe care o descopeream mereu, mereu, și care mă cuprindea în totalitate. Auzeam și vedeam cu alți ochi și cu alte urechi. În spatele pleoapelor mele coborâte se aprindea o lumină care mă umplea de fericire.

„Tovarășul" meu permanent a fost Eminescu. În închisoare, fiecare zi, aproape fiecare ceas și-a avut versul și melodia proprie.

Eram la-nceput. Încă nu ajunsesem la acel *„cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,/ de-mi țin la el urechea și râd de câte-ascult, ca de dureri străine..."*. Eram în stadiul tinereții și deocamdată auzeam *„vino-n codru la izvorul care tremură pe prund,/ unde prispa cea de brazde crengi plecate o ascund..."*. Veneam în fugă, îmi plecam capul și-mi lipeam obrazul de firul de iarbă, pe care-l ascultam *„cum crește"*. Îmi încordam auzul ca să surprind cum *„cu zgomot cad izvoarele întruna"* și urmăream cu privirea spuma strălucitoare care se prăvălea de sus. De undeva de departe pătrundea *„talanga, al serii rece vânt"*, iar adierea lui aducea răcoarea, mireasma fânului de vară și clinchetul tălăngilor, care se risipea în înserare. Aerul devenea atât

de transparent, încât mi se părea că pot atinge vârfurile munților. Cobora noaptea când „*stelele nasc umezi pe bolta senină,/ pieptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină*", iar ca o pecete de final: „*clopotul împle cu glasul lui sara / sufletul meu arde-n iubire... ca para*". O iubire profundă unde nu mai exista „nici rob, nici slobod, nici parte femeiască, nici parte bărbătească". Intrasem în „a patra dimensiune", pe care apoi am căutat-o tot restul vieții.

Ina

Cu Ina[42] am stat în total nouă luni. Așa am depănat un adevăr roman, o adevărată epopee, cuprinzând medii și epoci total diferite. Ina se născuse din legătura unui boier cu o țărancă frumoasă. Înfiată de acesta, spre stupoarea întregii familii, crescuse ca o floare sălbatică printre copiii de țărani. Boierul, tatăl ei, cu ascendență până la Mitropolitul Nifon, venise din Franța în urma unui accident, hotărât să aplice cele mai noi metode de lucru în agricultură. Apropiat de țărani, pe mulți dintre copii îi dăduse la școală și îi înzestrase.

Odată cu înaintarea în vârstă, Ina simțise că nu este acceptată în societate, reproșându-i-se în secret, pătura „inferioară" de unde provine. Așa apare la ea un complex de inferioritate alături de ideea „las' că v-arăt eu!". După terminarea liceului, rudele tatălui îi propun partide modeste, potrivite cu starea ei. De altfel, un „băiat bine" care o ceruse în căsătorie, se retrage după ce Ina îi mărturisește dubla

[42] Persoana în cauză a dorit să își păstreze anonimatul.

ei origine. În consecință, rămâne pe cerdacul de la țară, unde visează acel *prince charmant* care s-o iubească numai pentru ceea ce este ea. În cele din urmă, „prințul" a apărut în 1948, sub înfățișarea unui avocat fugar, căutat de Securitate din motive politice. Pe vremea aceea toți credeau că regimul nu poate dura și că „vin americanii" să ne elibereze. De altfel, Vocea Americii ne și îndeamna să rezistăm, fiindcă ceasul este aproape. (Doamne, cum de nu-i pedepsești?). Așa încât, în loc să plece peste hotare ca să se salveze, elita intelectuală și politică a rămas aici, așteptându-i. Nu înțeleg de ce au trebuit să mintă în scop criminal, și asta după vânzarea de la Ialta[43]. Poate fiindcă trebuia să nu mai avem elită.

Pretendentul Inei, Radu, era dintr-o familie aristocrată, cult, sensibil, deștept, literat. O personalitate renascentistă. Un om de o mare ținută morală și de caracter. „Un adevărat boier", avea să se zică după Revoluție. Între ei apare un sentiment puternic, Ina acceptând să-i fie soție, cu toate că visase la vălul alb de mireasă, la slujba religioasă etc. Renunță la tot. „Cenușăreasa" își găsise „Prințul".

Odată cu instaurarea noului regim și naționalizarea, tatăl Inei pierde tot. Ina devenise singura susținătoare

[43] Conferința de la Yalta (4-11 februarie 1945) i-a reunit pe liderii Puterilor Aliate, Winston Churchill (prim-ministrul britanic), F.D. Roosevelt (președintele american) și I.V. Stalin (liderul sovietic). Relativ la soarta post-belică a Europei de Est, cei trei au decis că guvernele țărilor vecine URSS trebuie să se situeze pe poziții amicale față de aceasta, în vreme ce URSS a garantat organizarea unor alegeri libere în statele respective. Odată cu moartea lui Roosevelt și venirea lui Harry Truman la președinția SUA, înțelegerea de la Yalta a fost criticată, fiind percepută ca o cedare a Europei de Est către Uniunea Sovietică.

a familiei. Radu stă o perioadă la ei, în București, dar în familie apar tensiuni crescânde. Tatăl îi reproșează tacit suferințele Inei și primejdia crescândă la care se expuneau cu toții. Mutat la o soră, Radu duce o existență de calvar. Din nefericire plasa în care se zbătea Ina devine tot mai încâlcită, creându-se un cerc vicios. Să-i ceară soțului ei să se predea era imposibil, întrucât târa după el în închisoare un număr impresionant de oameni, printre care, în primul rând părinții săi, pe care-i iubea mult. Nu avea altă soluție decât să tragă la jug, într-o frică și tensiune crescândă. Devine iritabilă, nervoasă, transformându-se dintr-o fetiță romantică, visătoare, într-o ființă pragmatică, dorindu-și bucuriile materiale de care fusese lipsită. Cu trecerea anilor toți devin obosiți, chiar extenuați, cu excepția uneia dintre surorile lui Radu, care l-a și chinuit mult. După 12 ani de hăituială, cineva, o cunoștință, îl vede pe stradă și anunță Securitatea. În continuare lucrurile se desfășoară cu repeziciune. Pe Radu[44] l-au luat de la Ina.

Pentru ea însăși, închisoarea era egală cu moartea (poate chiar mai rău), așa încât atunci când i-a șoptit cineva la serviciu „vezi că te caută Securitatea" a fugit în oraș. A ispitit-o

[44] René Radu Policrat s-a născut la 12 august 1960 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrat ca „burghez", iar la apartenența politică este menționat că ar fi fost în „PNL". De profesie avocat. A fost arestat la 30.08.1960 și condamnat la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale". A fost închis la Văcărești, Jilava, Aiud, Ostrov. A fost eliberat la 01.08.1964. (Informații din fișele matricole penale din AANP). După 1989 a fost ales ca deputat și mai apoi ca senator pe listele Partidului Național Liberal în legislaturile 1990-1992 și 1992-1996. A murit în 1993. (Informații accesibile pe site-ul Camerei Deputaților, la http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.mp?idm=288&cam=2&leg=1990).

ideea sinuciderii, dar gândul la mama ei a oprit-o. Fusese prea chinuită în viață și în plus o aștepta și pe ea închisoarea (tatăl murise în 1957). A trecut pe la o verișoară unde erau ascunse lucrările lui Radu (piese, poezii, scrieri filosofice și politice) și i-a spus să le ardă (lucru pe care l-a regretat teribil ulterior).

A trecut prin Herăstrău ca să-și ia rămas bun de la natură. În afară de părinți, era tot ce iubea. Mai târziu s-au adăugat animalele. Față de rasa umană avea (și are și-n prezent) o profundă aversiune („gaz și foc, atâta merită sau bomba atomică"). Suferise prea mult. Imediat cum a intrat în casă, au apărut și „băieții gentili" cu o mașină. Și-a luat în grabă rămas bun de la mamă, câteva lucrușoare și... plecată a fost.

Lovitura primită o dezechilibrase profund. Stătea ore în șir cu privirea fixată în gol, mișcându-și ritmic piciorul, smulgându-și continuu niște fire imaginare de păr din bărbie ori frângându-și, într-un gest stereotip, mâinile. Emitea niște efluvii nervoase care porneau din tot corpul. Când ieșea din celulă parcă se limpezea atmosfera. Alteori se plimba ceasuri în șir, se oprea din când în când în fața Miei cu aceeași întrebare: „Tu crezi că mai ieșim?" Dacă i se răspundea afirmativ, urma invariabil: „Pe ce te bazezi?". Scena se repeta de câteva ori pe zi. Pe mine mă ocolea, fiindcă mă simțea țepoasă și dură. Adevărul este că n-am înțeles-o și că, în orgoliul meu de „eroină", aveam un dispreț pentru cei slabi și văicăritori. Ina avea cultul frumosului. Ideea că va ieși din închisoare după mulți ani, o ruină, o înnebunea (n-a avut dreptate, și acum arată foarte bine).

Cearta ei cea mai mare era cu Divinitatea. Îi venea să urle și să blesteme c-a fost atât de crudă cu ea. De ce această

persecuție? Nu se simțea cu nimic vinovată. Toată viața ei fusese un lung șir de sacrificii, ca s-o sfârșească în închisoare. De ce toate astea? De ce n-a apărat-o tatăl său, de ce n-a ocolit-o Radu, de ce-a chinuit-o cumnata ei, Cecilia[45]?

În timpul plimbării rămânea într-un colț cu ochii fixați în frunzele plopului, cu o expresie de profundă durere, care pe „Valkiria" din mine n-o mișca deloc. Ina visase o viață patriarhală, lângă măicuța ei care s-o alinte, s-o pieptene, să-i facă masaj, cu o căsuță frumos mobilată, în care să stea și să-și facă toalete drăguțe. „Eu sunt un om obișnuit, nu sunt o eroină. Tu ești făcută pentru închisoare", îmi spunea cu năduf. Nu știu dacă avea dreptate. În spatele carapacei dure și austere construită de orgoliul meu (ca să nu fiu ca ceilalți) era o mare sensibilitate și timiditate și o imensă dorință de iubire. De fapt era o pseudoforță.

Odată cu mutarea la „cavou" m-am trezit că rămân numai cu Ina. Se terminase ancheta, așa încât mă dedicasem problemelor filosofice existențiale, ignorând-o, în mod egoist, pe biata Ina, care se zbătea disperată între obsesiile ei. Noapte de noapte, ea se trezea la ora 2 și începea să macine în minte idei care frizau patologia (atunci n-am realizat-o). De exemplu ce-ar fi trebuit să facă ea cu trupul lui Radu, dacă acesta s-ar fi sinucis. Cum l-ar fi tăiat în bucăți, cum l-ar fi dizolvat în acid sulfuric, ca să-l facă să

[45] Cecilia Libertatea Policrat s-a născut la 9.06.1905 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A lucrat ca funcționară, iar la momentul arestării (30.08.1905), era pensionată. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 23.06.1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

dispară fără consecințe. Uneori își imagina distracții sau petreceri pe care și le-ar fi dorit și de care nu a avut parte.

Subiectul favorit însă era „decretul" (de grațiere): când va apărea și cu cât îi va reduce pedeapsa. De la început declarase că nu suportă mai mult de trei ani (a și făcut trei ani). Bănuia că i se vor da cincisprezece ani, ceea ce era dincolo de puterile ei. Nu vedea altă soluție decât sinuciderea. De aceea, mă tot descosea, în cât timp se poate muri prin înfometare și fiindcă eu nu numai că n-o încurajam, dar o și reclamam că vrea să facă greva foamei, hotărâse că se va spânzura. Cumplite zile! Noroc că la o săptămână după sosirea noastră la cavou, ne-au adus-o pe Mimi.

Ca anchetator Ina l-a avut pe domnul Kovacs. „Tânăr și neliniștit", Kovacs folosea metode psihologice, căutând s-o umilească și s-o devalorizeze. Biata Ina, rezultantă a două lumi, a trebuit să sufere în fiecare din ele. Pe vremea saloanelor era fiica țărăncii, înfiată din milă și care n-avea cum să fie egală cu lumea aristocrată, iar acum era moșiereasa provenită dintr-o veche familie de boieri, care „exploataseră" generații în șir truda poporului. O „crimă" pentru care trebuia să se sufere „până la al șaptelea neam". „Ai călătorit cu mașina?" rânjea Kovacs. „Știi și franțuzește?" Ca să se simtă superior o punea să-i ridice chibriturile pe care le arunca pe jos după ce-și aprindea țigara. Sau, când nu-i convenea ceva, o ținea în picioare. Totuși, față de fiara numită Mihăilescu, era un îngeraș. Anchetatorul Kovacs considera că urletele și înjurăturile sunt suficiente pentru sensibilitatea Inei. Când voia să se „relaxeze" se arăta interesat să afle cum făcea boierul sau Radu amor.

Scopul anchetei era să stoarcă cât mai multe nume din cei care îl cunoscuseră pe Radu sau îl serviseră cu o

dulceață. Ina se străduia să „uite", dar se pare că exista cineva care avea o memorie uimitoare și zilnic i se serveau nume noi. A avut și Mia rolul ei „pozitiv". După ce Ina îi făcuse o mărturisire despre niște lucrări ascunse ale lui Radu, a doua zi au avut o confruntare, ea trebuind să recunoască existența lor. Drept urmare, s-a ales cu o plimbare prin București, pentru a arăta locul unde se găseau lucrările (care între timp fuseseră arse).

Ina era absolut convinsă că denunțul pornise de la „bestia" cu care împărțea apartamentul și cu care intrase în conflict din cauza scandalurilor și bătăilor dintre el și concubina lui. De fapt, Ina aștepta zilnic să-i spunem „lasă că n-ai să faci toată condamnarea, va veni un decret etc.", pentru ca să înceapă să-ți contrapună argumente de genul „conjunctura internațională nu este favorabilă unui asemenea act" etc. Oricum, după 12 ani de ascultat posturi străine, era în materie. În concluzie: „Decret nu vine, iar eu nu pot să rezist."

Cu voce șoptită (fiindcă știa că mă enervează) încerca s-o convingă pe Mimi că ea nu poate să îndure atâția ani și că nici nu poate aștepta până s-o milostivi Dumnezeu, fiindcă nu are încredere. Dacă El intenționează să o țină zece ani, ea n-are chef să ajungă un fel de „madam Cuțit", lălâie, fără dinți și păr, cu fustele atârnând, în jurul căreia să se adune copiii și să latre câinii. Ei îi trebuiau date sigure. Ea trebuia să știe exact cât are de gând Dumnezeu s-o țină în închisoare, fiindcă vede ea dacă-i convine. În orice caz, dacă-i moare mama în închisoare, s-a terminat orice relație cu el. Îl blesteamă. În concluzie, din nou: ea nu va putea rezista și trebuie să aibă curajul pe care nu l-a avut Radu. „Lasă, Ina, c-o să-ți dea Dumnezeu putere", intervenea

Mimi blajin. „Să rezist zece ani? se înroşea Ina. N-am nevoie." Alteori, căuta totuşi să găsească argumente contra sinuciderii. Ca urmare, cu şiretenie şi abilitate, căuta să stoarcă de la Mimi vreo prezicere spiritistă în care avea mai multă încredere. Numai că Mimi nu era dispusă la aceste dezvăluiri. Se năştea astfel un scenariu foarte comic. De o parte, Ina îmi făcea cu ochiul „nu vrea să spună afurisita", iar de cealaltă parte Mimi, cu o strâmbătură, tot către mine, „lasă că am înţeles eu ce urmăreşte".

Biata Ina, pe care n-am înţeles-o, se învârtea într-un cerc fără ieşire. În jurul ei totul se prăbuşise. Celula o sugruma, iar putere ca să reziste (după 12 ani de tensiune nervoasă) nu mai avea. Iar regimul comunist îl considera veşnic. În ştirile de la posturile „lumii libere" încetase de mult să mai creadă. „Ne-au vândut şi acum fac filosofie, bestiile!". În Dumnezeu? „Nu, nu mi-a dat decât rele." Şi-atunci? Să facă 15 ani detenţie? Nu, mai bine moartă!

Uneori încercam s-o conving pentru o soluţie de compromis: să facă trei ani, după care nu are decât să se omoare. Pentru moment accepta. Atunci aveam o zi senină. Asta numai până în dimineaţa următoare, când se posta în faţa mea, cu o privire crispată, anunţându-mă: „Azi iar nu mai pot!". Începea o zi chinuitoare. Ajunsă la capătul puterilor, voiam să cer să fie mutată. În celula noastră nu se discuta decât de procese, condamnări („Cât crezi c-o să-mi dea?"), despre familia lui Radu şi mai ales despre sinucidere. Eram hotărâtă s-o las să se subalimenteze, poate aşa ajunge la spital. Numai că brusc a virat spre o altă soluţie. Prin foame e mai greu. Strânsese câteva tablete de ciclobarbital pe care s-a hotărât să le utilizeze. Am dezumflat-o total, când i-am spus că e foarte departe de doza mortală. Ei, atunci nu-i

rămânea decât spânzurătoarea. Avea o basma mare pe care se gândise s-o folosească în acest scop. Mare chin.

Avea în ea ceva atât de sălbatic, de disperat și plin de ură, încât mi-era greu s-o privesc și absolut imposibil s-o ating. În final, după o mare criză de nervi, a fost de acord să aștepte sentința. Dacă-i dădeau peste zece ani, îi dădeam „dezlegare". S-a simțit mai ușurată, dar acum i se ivise o nouă problemă. Pe „bestia" care îi denunțase era ferm hotărâtă să-l omoare indiferent de consecințe. Nici pe copilul care i se va naște aceluia nu-l va ierta. Îl va sugruma fără nicio remușcare. I-o va plăti și „târfei" cu care acela trăiește. Când încercam, timid, să-i sugerez ideea iertării și a lăsării acestor răzbunări în seama dreptății divine, se aprindea ca un foc, începea să tremure, vocea îi devenea răgușită și amenințătoare: „Să-l las în seama lui Dumnezeu, ca să trăiască fericit și să moară liniștit? El să se bucure de soare în timp ce victimele lui vor putrezi în celulă? Eu nu sunt Dumnezeu. Am să ies ca Monte Cristo. Iar dacă îmi moare mama sau Radu în închisoare, atunci să nu-ndrăznești să-mi vorbești de milă." Și nu-ndrăzneam.

În lungile ei nopți de insomnie, în timp ce-și mișca permanent și ritmic piciorul, căuta cu-nfrigurare pedeapsa cea mai sinistră, întrucât moartea, pentru o asemenea „bestie", era mult prea ușoară. Până la urmă găsise: lepra. Să-l îmbolnăvească de lepră. Natural că eu eram aceea care trebuia să-i fac rost de o cultură de microbi. „Trebuie, Galino, nu pentru răzbunare, ci pentru dreptate. Cum adică, 50 de oameni să fie închiși din cauza unei bestii, care va dormi, va mânca și se va regula, fără măcar să-i pese?". Clocotea de furie.

Vezi, de aceea nu putea ea accepta un Dumnezeu care lasă nevinovații să fie sacrificați, iar brutele, tiranii și

criminalii omenirii să moară încărcați de onoruri, ca de exemplu Stalin. Ce Dumnezeu e acesta, își continua monologul, care lasă pe cei care Îl urmează să fie distruși, iar în lume să domnească urâtul, răul, bestialitatea? „Ce faci, Doamne? Mai uită-te și la noi!", zicea cu reproș, adăugând sceptic: „Dacă mai exişti".

Mimi, care era evlavioasă, simplă, dar foarte mândră, întrucât fusese „medium vindecător" prin care venise Sfântul Nicolae, zicea serafic: „Vai, Ina, nu mai vorbi așa, că nu te pot auzi". „Fiindcă ești proastă, fă, și nu pricepi nimic!" „Cum, mie îmi zici asta?" se indigna aleasa spiritelor.

Și totuși, cu toată suferința pe care o emana, cu tot chinul pe care mi-l provoca, Ina a fost persoana cu care am frământat o mulțime de probleme: a suferinței, a iubirii, a raportului dintre cele două sexe etc. Ina înclina să creadă în Destin: îmi dădea de exemplu horoscopul care i se făcuse demult lui Radu. În el i se prezisese întâlnirea cu ea cu o descriere exactă, o mare cumpănă la 50 de ani (exact vârsta pe care o avea în prezent) și... *une grande activité politique après cinquante ans*. Am glumit mult pe tema asta după ieșire. Abia când Radu a atins vârsta de 79 de ani prezicerea s-a realizat pe deplin, chiar dacă numai pentru trei ani[46].

Ina susținea că ereditatea și mediul îți determină alegerea, și că deci, până la un punct, omul este scuzabil (afară de bestii și de monștri). Lui Dumnezeu nu-I ierta greșeala de a-l fi lăsat pe Diavol, cu atât mai mult cu cât era Atotștiutor. În sfârșit, dacă ies din închisoare mama ei, Radu și toți ceilalți, atunci... își revizuiește atitudinea. Până atunci, față de

[46] A se vedea nota referitoare la René Radu Policrat, în care se menționează activitatea sa parlamentară din perioada 1990-1993.

Dumnezeu nu are sentimente de împăcare, iar dacă îi va da o suferință, pe care nu o va putea duce, care o va strivi, ei bine, atunci nu ea va fi de vină. „De ce să mă judece El, se zvârcolea înfuriată, devreme ce știe că nu sunt un titan, ci o biată fată, căreia îi place să stea acasă, printre lucrușoarele ei frumoase, cu mămițica ei, cu pisicuța și atât?"

„De ce te-ai băgat?" îi ziceam, opacă. „Ai vrut să fii Doamna Ministru", îi zicea „înțelegătoare" Mimi. „Fă, tare ești proastă! L-am iubit, fă, l-am iubit." „De ce n-ai iubit pe altul?", continua inteligența lui Mimi. Ina se uita la mine cu o privire grăitoare și nu-i mai răspundea. Alteori nu se putea stăpâni și izbucnea intenționat: „Mi-a plăcut la pat, fă!". Mimi făcea o figură ofensată, dar rămânea la părerea ei.

„Nu trebuia să mi-l scoată în cale", se revolta Ina în continuare. „În sfârșit, să se termine totul cu bine și nu-L mai învinovățesc... Crezi tu că va fi bine?" „Cred." Pe asta se sprijinea săraca. Pe credința mea că în lumea asta toate au un sens, care este spre binele nostru și că „deasupra fiecărei prăpăstii în care cădem, se leagănă frânghia salvatoare".

„Pe noi de ce ne-a băgat în închisoare?"

„Ca să vă salveze de la nebunie, sinucidere, poate pentru purificare, regăsire a eului pierdut." „De acord, dar... pentru cât timp?"

Atunci începea să-mi fie teamă în sinea mea. Trebuia însă să joc rolul de „om tare", ceea ce era și va fi foarte greu.

Mimi

... a intrat la câteva zile după mutarea noastră la „cavou". Era o doamnă înaltă, de 54 ani, pe care nu-i arăta, bine

făcută, cu o față frumoasă, palidă, încadrată de un păr negru, și luminată de doi ochi căprui închis. Îmbrăcată cu un pardesiu bej și pantofi decupați cu toc, ceea ce-i dădea o eleganță în plus. Avea un zâmbet sincer și plăcut și o privire deschisă și blândă. Părea foarte speriată, cu o expresie de suferință, încât am crezut că vine de afară.

Firește că Ina a tăbărât chiar în primele minute, ca să-i smulgă toate noutățile. Mimi, zăpăcită din cauza schimbării, ocolea răspunsurile, mai ales că nu-i inspira deloc încredere faptul că o întrebam cu cine a mai stat. Nu-nțelegea de ce ne interesează asemenea lucruri, când ei nici prin minte nu-i trecea să pună asemenea întrebări. Degeaba încerca Ina să-i explice că asta face parte din viața închisorii. Mimi era de neclintit în puținele ei păreri. Mi-aduc aminte cât m-am străduit să-i demonstrez că ulcerul nu se face din tableta înghițită fără apă și care se lipește de peretele stomacului, producând rană. Imposibil de convins.

Mimi făcea parte dintr-o familie destul de înstărită, care considera că o fată n-are nevoie de multă școală, drept care după patru clase de liceu o retrăseseră.

După prima căsătorie, care fusese un eșec, îl întâlnise pe Sebi, marea dragoste, cu care a avut o căsătorie reușită. El o iubea atât de mult, încât nici până la prăvălie nu o lăsa să meargă singură. E adevărat că nici ea nu mânca niciodată, indiferent de oră, până nu se întorcea Sebi (semnul acesta de „mare fidelitate" l-am mai întâlnit).

Mai târziu, cu ocazia unui consult ginecologic, s-a constatat că Mimi are un „casse-noisette", iar doctorul l-a felicitat pe Sebi. Ina, răutăcioasă, insinua că asta ar fi cauza amorului. Și totuși, cu toate aceste însușiri, în ultimul timp Sebi nu mai avea ce discuta cu ea (lucru pe care l-am înțeles perfect).

În 1958 Sebi a fost arestat și condamnat pentru c-ar fi zis ceva de Ungaria[47]. A urmat o perioadă grea. Noroc că Mimi se pricepea la croitorie, mai făcea mici afaceri, plus închiriatul unei camere cu 300 lei, care i-au permis să-și crească fetița. Nimeni din rudele soțului, deși oameni avuți, n-a ajutat-o.

Mimi n-avea răbdare s-asculte necazurile altora. Ca mulți alții pe care i-am cunoscut, te întrerupea ca să-ți spună de fapt ce i s-a întâmplat ei. Atunci când Ina își plângea tragica ei viață, Mimi o consola: „Bine, Ina, nu te gândești tu la mine, bărbatul arestat, sora mea moartă, cum a trebuit să muncesc să-mi întrețin fata, și-acum și eu în închisoare?". Asta conform dictonului „și alții au necazuri". Fraza asta o repeta destul de des. La început Ina o lăsase să vorbească din politețe, fiind, de fapt, cu gândul la ale ei. Pe urmă, când se mai familiarizaseră una cu cealaltă, i-o spunea direct: „Și ce mă încălzesc pe mine suferințele tale?" Ceea ce o făcea pe Mimi să se simtă jignită. Adică durerea ei nu valora nimic?

[47] Referire la Revoluția din Ungaria (octombrie 1956). Liderul comunist moderat Imre Nagy a devenit prim-ministru în octombrie 1956 și a cerut lui Nikita Hrușciov să retragă Armata Roșie de pe teritoriul Ungariei. Inițial, Hrușciov a fost de acord, dar după ce Imre Nagy a anunțat retragerea țării din Organizația Pactului de la Varșovia, liderul sovietic a ordonat intrarea armatei în Budapesta, în zorii zilei de 4 noiembrie. A urmat o represiune violentă împotriva manifestanților, care a avut reverberații și în celelalte state comuniste. În România, ca urmare a evenimentelor din Ungaria, s-au produs arestări, atât în rândul celor care, aflând ce s-a întâmplat, au răspândit manifeste și au protestat, cât și printre cei care se limitau la a discuta evenimentele. Vezi și Doina Jela, Vladimir Tismăneanu, *Ungaria 1956: revolta minților și sfârșitul mitului comunist*, Editura Curtea Veche, București, 2006.

În viața de-afară, Mimi fusese cucoană care gătise și aranjase mese pentru generali. O adevărată doamnă, nu ca Ina, îmi spunea în secret. La început eram „fata ei", pe care-o răsfăța și-o ținea pe genunchi. Figura mea chiar îi apăruse la o ședință de spiritism. Firește că și eu, ca și ea, eram o „aleasă".

Mai târziu relațiile noastre s-au deteriorat. Mimi avea câteva povești pe care le repeta cu mare satisfacție și încântare, ca și cum le-ar fi rostit pentru prima dată. După ce le termina râdea (singură). La început am ascultat-o. După un timp, când începea, simțeam furnicături în tot corpul și-i spuneam că asta am mai auzit-o. De aici un conflict exploziv, din care reieșea că sunt nepoliticoasă și prost crescută. „Și ce, dacă ei îi place să mai povestească? Bine, Mimi, spune!", zicea Ina împăciuitoare, în timp ce eu îmi băgam degetele în urechi.

Mimi fiind o adevărată cucoană, era foarte pudică și rușinoasă. Pentru a menaja urechile domnului plutonier, punea în tinetă o bucată de hârtie, ca să nu se audă zgomotul lichidului curgând. „Felul doi" nu l-ar fi făcut în cameră în ruptul capului. Prefera să se constipe și să ceară carbocif.

Ce satisfacție răutăcioasă a avut Ina, când la o baie ne-a supravegheat un plutonier, care se delecta uitându-se discret pe vizetă. „Vezi, Mimi, tu te rușinezi să faci pipi cu zgomot, iar domnul plutonier te-a văzut goală!"

După cum am mai spus, Mimi făcea parte dintr-un grup de spiritiști. În 1960, Securitatea îi terminase pe partizani, legionari, partide politice. Ca să-și justifice supremația, trebuia să demonstreze în continuare existența „dușmanilor poporului". Așa încât spiritiștii, cu preocupările lor, și mai ales cu mesajele „dușmănoase" primite de „dincolo", erau o pradă nimerită.

Mimi observase, încă de la prima căsătorie, posibilitatea de a recepționa și transmite comunicările între lumi. Astfel, aflându-se accidental la o ședință de spiritism, în mâna ei creionul a început să alerge cu o viteză uimitoare. Cineva a întrebat: „Cine va câștiga războiul?", iar creionul a scris: „Rușii ne vor ocupa". „Pentru cât timp?" Aici Ina ciulea niște urechi mari, însă, ca un făcut, Mimi nu-și amintea nimic. „A fost demult și n-am dat importanță." „Auzi la ce să nu dea importanță!", se indigna Ina. „Ei, draga mea, va fi cât va vrea Dumnezeu", răspundea Mimi blajin, știind precis că asta o va înfuria pe Ina.

Cu timpul Mimi devenise mediumul unui cerc, care voia să facă știință, cercetând realitatea și aflând amănunte asupra lumii de dincolo. Ca urmare Mimi cădea în transă, timp în care spiritul care se încorpora în ea dădea lămuriri la diversele probleme pe care le ridica asistența. Totul se nota în vederea unor viitoare publicații. Și dacă unul din spirite voia să facă referiri la regimul comunist, ce-aveai să faci? Doar nu-i puteai spune „taci din gură!". Prin gura ei nu se făcuseră asemenea comunicări, fiindcă ea era medium vindecător. Venea Sfântul Nicolae sau alți medici spațiali, care fie vindecau, fie puneau diagnosticul. Și pe urmă ea, fiind în transă, nu știa nimic. Nici nu știa că se nota totul în caiete.

Între ei spiritiștii erau ca frații. Aflase că într-o altă viață fusese soția unuia dintre ei, ceea ce nu constituia un motiv de gelozie nici chiar pentru Sebastian. Totul decurgea liniștit, cuviincios. Se adunau date despre suflet, naștere, moarte. S-a pus la punct și problema reîncarnării, asupra căreia nu mai încăpea nicio îndoială. De altfel, chiar sfinții o atestau. Faptul că religia creștină nu o pomenește, nu însemna nimic. Trebuia numai să știi să interpretezi Biblia.

Iată însă, că în cercul lor a apărut un bătrân, Petre, datorită căruia mișcarea a luat un nou avânt. Acest Petre i-a hipnotizat pe toți în așa măsură, încât Mimi l-a căsătorit cu sora ei, care avea cameră mobilată. În realitate, acest Petre era un geniu rău, care a atras asupra lor spiritele rele. Sub influența lor Sebastian a intrat la pușcărie, pe sora ei au omorât-o (de fapt murise de cancer), iar pe dânsa au adus-o în pragul închisorii.

Acel Petre era ținta blestemelor lui Mimi. Forța sa malefică o atingea și pe fiica ei, care simțea în fiecare noapte o pisică sub plapumă. Abia după moartea surorii ei, când a văzut că Petre nu-i dă nimic din lucrurile rămase de la defunctă, s-a trezit. Pe scurt, nu mai era un sfânt, ci un imoral. Era clar că el o băgase în închisoare. I se prevestise, de altfel, însă ea nu dăduse atenție. Mimi mai avea o bănuială și împotriva unei oarecare Lidia, care-i fusese martoră la proces. Fiind un medium sfințit, ea mai frecventase și la alte cercuri, așa încât lotul era numeros. Cap de lot era domnul Giurgea, despre care vorbea cu venerație; ne povestea c-ar fi inventat o mașină de citit gândurile, ceea ce ne făcea să transpirăm de furie. Auzi, să-ți ia și ultimul refugiu. Amândouă eram de acord, și eu și Ina, că un asemenea om trebuie distrus. De fapt, Giurgea voia să demonstreze științific materialismul tuturor fenomenelor spiritiste. N-a apucat. A murit înainte de proces.

Un alt „sfânt" era și un anume Broscăuceanu. Acesta făcea parte dintre clarvăzători. Asupra însușirilor lui, Mimi avea dovezi certe. Așa de exemplu, vorbind cu el la telefon după ce ieșise din baie, acesta i-a spus să se îmbrace. Sau arătându-i fotografia unei prietene, închisă, fiindcă-i fugise iubitul în străinătate, Broscăuceanu îi spusese că în

scurt timp se vor plimba împreună. După două săptămâni prietena a fost eliberată. Abia acum își dădea seama că prevăzuse și arestarea ei. Astfel de ce i-ar fi spus că va veni acasă înaintea lui Sebastian. Tot el le atrăsese atenția că ședințele de spiritism erau un păcat.

De fapt, motivul pentru care fuseseră arestați era un document, un fel de proclamație, trimisă de un indian din cealaltă lume, care se adresa întregului glob pământesc. În ea se spunea că România va deveni centrul Pământului, iar Bucureștiul un nou Ierusalim. Probabil că mai erau și alte comunicări scrise, însă Mimi nu ni le spunea.

Mimi, ca orice doamnă care se respectă, voia să iasă din închisoare „arătând bine". Pe primul loc era menținerea tenului și în acest scop se „vânau" jumările. Lui Mimi, fire delicată, îi făcea rău mirosul de prăjeală. Ina auzise că și urina ar fi bună întrucât conține foliculină. Nu mergea nici asta. Tot Ina, cu ingeniozitatea ei, i-a sugerat: „Mimi, cere de la doctor ulei de parafină, că știe că ești constipată. Când vine felcerul să-ți toarne în cană, invoci un motiv ca să te întorci, iar noi îți schimbăm cana" (eram obligate să înghițim în fața vizetei). Numai că felcerul a mirosit vicleșugul, așa că a ieșit un scandal mare. Natural, Mimi s-a supărat pe noi fiindcă am învățat-o prost.

Săraca Mimi, i-am dat multiple motive de supărare. Pe mine se înfuria fiindcă stăteam de veghe noaptea și, datorită stărilor emotive, foloseam tineta. O doamnă n-ar fi făcut așa ceva în ruptul capului.

Partea cea mai rea consta în bioritmurile noastre diferite. Noi dormeam după masă, Mimi dimineața. Drama începea însă noaptea la orele 1-2, când începea să ni se facă foame. De obicei opream câte ceva în căni, mai ales fasolea.

Așa încât ne așezam într-un colț, pe vine, și, cu coada de la periuța de dinți, începeam să mâncăm. Și, fiindcă era interzis, ne apuca și-un chef de vorbă. Oricât de încet am fi șoptit, pe Mimi tot o trezeam. La început răbda. Pe urmă, se ridica în coate, având pe cap o pereche de chiloți (n-avea basma), ca să ne apostrofeze: „Parcă sunteți nebune". A vrut chiar să ne și reclame. Săraca, avea dreptate. Ca s-o protejăm am început să comunicăm prin alfabetul muților. Nici așa nu era bine. Gardian de noapte era unul „Muscă". El se distra urmărindu-ne „conversația" și corectându-ne când greșeam câte-o literă. Băiat bun Muscă. Făcea parte din categoria care te lăsa să dormi. Mi-l amintesc într-o seară când cânta fals și răgușit: „Arde focu-n paie ude, bat mândra, nu m-aude!"

Dimineața, la fel, când Mimi dormea, ne apuca cheful de vorbă. Ina era inepuizabilă. Portretele ei erau vii, se mișcau, vorbeau (ea le imita perfect). În câteva gesturi și expresii personajul prindea viață, desfășurându-și întreaga existență, atât cea interioară, cât și cea exterioară. Prin fața mea s-a perindat întreg neamul boierilor de viță din partea tatălui ei, în a căror ascendenți se număra și Mitropolitul Nifon. Toți, rude, prieteni, vecini, colegi de școală, îmi deveniseră familiari, apropiați. Venea apoi neamul lui Radu cu istoriile, multe, ale întregii familii. Totul, ca într-o adevărată „comedie umană" cu un imens fluviu de vieți, mă înfășura, scoțându-mă din celulă, aruncându-mă într-o multitudine de „valuri" existențiale pe care le urmăream cu aviditate, intens, cu curiozitatea unui om aflat la începutul vieții.

Toate bune, numai că Mimi se considera neglijată. Ne acuza că abia așteptăm să adoarmă, ca să putem discuta. Eu mă bosumflam și mă „ariceam", în timp ce Ina,

mai concesivă, îi spunea: „Hai, Mimi, să vorbim", ceea ce o făcea fericită, începând (pentru a câta oară?) o istorisire pe care o învățasem pe de rost.

Mimi – arestarea

Despre arestarea ei, Mimi ne-a povestit de nenumărate ori, cu lux de amănunte, dar am uitat tot. Cert este c-a fost urmărită cu mult timp înainte, chiar a recunoscut în unul dintre anchetatori pe urmăritorul ei. Evenimentul propriu-zis a avut loc într-o „bună" dimineață. Tocmai când pregătea cafeaua unei prietene. Era și-acum convinsă că, dacă nu deschidea, n-ar fi fost arestată. Cei doi domni au invitat-o să-i însoțească pentru a-i da știri despre soțul ei. Pe drum i-au comunicat că-i arestată.

Ancheta a fost scurtă. Trebuia să recunoască precum că în cercul lor de spiritiști se vorbise de căderea regimului comunist de la conducerea țării. Mimi a început prin a-l blestema pe Petre, care i-a omorât sora, i-a băgat bărbatul în pușcărie, care a hipnotizat-o etc. A făcut un „ghiveci" din care ea trebuia să iasă basma curată. Până la urmă a recunoscut tot ce-au vrut, datorită țipetelor înfiorătoare pe care le auzea din sălile de anchetă. Ba chiar, într-o seară, când urletele deveniseră neomenești și toate celulele se puseseră în mișcare, Mimi era gata să-și lovească tâmpla de marginea patului, ca să termine cu acest supliciu.

Așa că a semnat tot. Mai târziu îi părea rău. Avea însă satisfacția de a le fi spus, la semnarea dosarului: „Rușine pentru Securitatea unei țări să se ocupe de asemenea cazuri!" (și vai, ce s-au mai rușinat!). Uneori intra însă în

depresie și atunci plângea cu batista la ochi, ca să nu se vadă. Așa a surprins-o într-o duminică un personaj măreț, care venise în vizită însoțit de „Mistrețul". Personajul sus-pus a înaintat în celulă: „De ce plângi?". Mimi a îngăimat ceva în legătură cu copilul lăsat acasă. Vizitatorul i-a recomandat înțelept și patern să nu mai plângă, după care a ieșit demn.

Când i s-a anunțat procesul, Mimi a rămas stupefiată. Noi nu, fiindcă ajunsesem la o saturație reciprocă. Ina chiar începuse să se lamenteze: „Doamne, nu ne mai mută, nu ne mai aduce pe nimeni, ca să aflăm și noi ce mai e pe lumea asta?" și în continuare: „Uite, vă văd când închid ochii. Pe tine într-un ochi, iar pe Galina în celălalt".

Mimi însă pretindea că e foarte mulțumită și că nu dorește nicio schimbare. În taină însă îmi mărturisise c-ar vrea să plece Ina, fiindcă nu vorbește ca o doamnă (ceea ce nu era adevărat: Ina, cu toate explicațiile ei „naturaliste", era mai nobilă decât multe altele). Față de mine Mimi avea în continuare o mare simpatie, dat fiind că, după cum am mai spus, îi apărusem la ședințele de spiritism. La rugămintea mea, îl „văzuse" și pe viitorul meu soț. Era chel, dar încolo era bine. În orice caz, viitorul meu era al unui om mare – ministru sau chiar ceva mai mult (aștept și în prezent îndeplinirea profețiilor ei).

Ina, practică și pozitivistă, îi propusese să facă o ședință de spiritism. Voia să știe exact ce o așteaptă, ca să-și ia măsurile de rigoare. N-o să stea dânsa să-și bată joc Destinul de ea. Mimi încerca să i se opună, explicându-i că nu merge, întrucât în jur sunt spirite rele. Chiar de la început văzuse o mulțime de drăcușori, care dispăruseră pe parcurs. Inei însă nu i te puteai împotrivi. Așa încât, cu participarea mea pasivă și deloc interesată, Mimi a încercat s-o adoarmă pe

Ina și s-o cheme pe Iulia Hașdeu. Firește că nu s-a putut, din cauza necredinței Inei, zicea Mimi.

La una dintre anchete îmi spusese și Sporea (dacă nu era o minciună de anchetator) că, la cererea lor, Mimi și Petre încercaseră să facă o ședință de spiritism, care nu le-a reușit. Nenorocirea era că nu știa să ghicească nici în bobi, nici în cafea, spre exasperarea Inei: „Ce fel de spiritistă ești tu, dacă nu știi nimic?" Mimi nu se obosea să-i răspundă, însă zâmbea enigmatic și superior.

Mai târziu ajunsesem la o relație armonioasă între noi și Ina ne zugrăvea personajele din „trecute sau prezente vieți". Atmosfera se încărca atunci de o teribilă tensiune. Mie îmi plăcea, însă Mimi era împotrivă, fiindcă, zicea ea, Ina, pe cale magnetică, mă suge de forțe și, pe măsură ce povestea, eu deveneam tot mai palidă. Poate că exista totuși o fărâmă de adevăr în toate acestea. Realitatea era că mă topeam progresiv; erau zile când, în afară de cafea, marmeladă și puțină coajă de turtoi, nu puteam să mănânc nimic. Într-o zi am auzit vocea Ninei care-i spunea plutonierului cât de greu îi este fără dreptul de a sta culcată în pat. Imediat, din spirit de solidaritate, am luat hotărârea să renunț de bună voie la dreptul la pat pe care-l aveam. După 24 de ore, eram atât de extenuată încât n-am rezistat.

Tot așa am procedat și pe vremea iernilor „ceaușiste", când prietenii mei din centru stăteau cu caloriferele reci. Am hotărât să împart aceeași soartă și să nu aprind gazele la soba mea din cameră. Nici în cazul acesta n-am reușit mai mult de două-trei zile.

Cu Mimi și Ina am trăit primul Paște din închisoare.

Ne arestaseră înainte de 1 ianuarie, așa încât nu știam data exactă. După 5 aprilie am început să fim atente. Într-o zi de

miercuri, am auzit clopotele, care s-au repetat şi-n ziua următoare. Atunci am fost sigure. Sâmbătă noaptea i-am auzit pe bucureşteni trecând spre biserica Mihai Vodă. Făceau parte din „lumea cealaltă", a cărei realitate concretă, senzorială, începuse să se estompeze pentru noi. Balanţa se înclina tot mai puternic spre lumea dinăuntru, spre o altă viaţă.

Mult mai târziu, în închisoare, am învăţat o metodă ciudată prin care numărându-se într-un anumit fel încheieturile degetelor şi anumite zone ale palmei (ciclul soarelui şi al lunii), puteai calcula data exactă a Paştelui din orice an. Pentru cei care erau de mulţi ani în închisoare, calculul acesta era foarte important.

Colege de celulă – prin Mimi

Acestea au fost relativ puţine.

Pe Coca o ştiam de la Mia. Pia făcea parte din lotul Inei şi am cunoscut-o la Jilava. Aparţinea „putredei" clase moşiereşti, avusese relaţii cu diverşi diplomaţi, ba chiar călătorise şi în străinătate. Suficiente motive pentru a intra în categoria suspecţilor. După „eliberarea" din '44, ca să se poată întreţine, Pia dădea lecţii de franceză la grădiniţa particulară a doamnei Olescu. Cu doi ani înainte doamna îi încredinţase taina familiei: fratele său – om politic, pe care-l ascundea. Pia îl văzuse de câteva ori, ba chiar îi dusese şi un cozonac. O înhăţaseră cu bucurie, iar la anchetă se interesaseră îndeaproape dacă făcuse „amor franţuzesc". Pia se ţinuse tare, iar când „băieţii" îi declaraseră cât de mult îi urăsc pe moşieri şi burghezi, le-a răspuns calmă: „Nici ei nu vă iubesc". Primise cinci ani.

Mimi mai stătuse în celulă și cu madam Sandu, despre care n-am aflat decât că era enormă, sforăia îngrozitor, era foarte interesată de spiritism și mai ales de comunicarea indianului către globul pământesc. Când a aflat că ocupă patul Maicii Veronica, a căzut în genunchi și l-a sărutat.

Un caz demn de penița unui romancier era Ani Reguneanu, pe numele ei adevărat Tatiana Egunova[48], originară din Odessa. Tatăl, profesor, fusese omorât de bolșevici, iar ea cu mama, fuseseră aruncate din casă. Cu un efort extraordinar și datorită unei voci minunate, Tatiana terminase conservatorul și fusese angajată la Opera din Odessa. Era o femeie delicată, frumoasă, blondă, bună, caldă, total străină de mediul vulgar și violent în care fusese obligată să trăiască. După 1940 continuase să cânte la Operă. Iată însă că în ofițerul român încartiruit la ele, Tatiana descoperă atât pe prietenul vieții ei, cât și o cu totul altă lume. Se atașează de el total, până la ultimul atom, așa cum numai firile slave pot să o facă. Îl urmează în retragerea în România. Aici Dinu (ofițerul român) e sfătuit să plece din țară, însă din cauza Tatianei, pe care nu putea s-o părăsească, rămâne.

După „eliberarea" din august 1944, Dinu intră în categoria „criminalilor de război" și este condamnat în contumacie. Cu ajutorul unor acte false, trăiește ani de zile ascuns lângă Sibiu. Încep însă zile încordate, cu tensiuni nervoase, de animal urmărit și hăituit. După 15 ani,

[48] Tatiana Egunova (Reguneanu Iuliana), s-a născut la 29.11.1907 în Gemenea, Suceava. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A urmat liceul și a lucrat mai apoi ca muncitoare. A fost arestată la 5.11.1960 și condamnată la 3 ani și 6 luni pentru „huliganism". A fost închisă la Jilava și Văcărești și a fost eliberată în 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

total întâmplător, se întâlneşte cu un fost subaltern, care-l recunoaşte. La capătul rezistenţei, de frica unui denunţ, se spânzură în pădurea din apropiere. După aproximativ un an, Tatiana este arestată. La început au vrut să o scoată spioană. Nu exista însă nici o dovadă în acest sens. Dar, dacă tot era arestată, ca s-o păstreze, au introdus-o în nesfârşita categorie a celor care „au vorbit discuţii".

În închisoare Tatiana slăbise îngrozitor, o dureau picioarele şi avea ganglioni mari şi duri. Marea ei teroare era să nu fie dusă înapoi în Rusia sovietică. Prefera să facă închisoare la noi. Era atât de pătrunsă de frică, încât noaptea, când se spăla ceva la baie, zicea că sunt cearceafurile pline de sânge ale celor torturaţi. Slăbea continuu, urina mult şi devenise o umbră (ceea ce nu interesa pe doctorul închisorii). Şi totuşi dorea atât de mult să trăiască, să iasă afară, să se bucure oricât de puţin de ceea ce i-a fost refuzat în tot cursul existenţei sale.„Înţelegeţi, le spunea ea, eu toată viaţa am fost flămândă. Aş vrea măcar odată să fiu sătulă."

Ina, deşi nu suporta rasa slavă, care ne-a adus numai nenorociri, o îndrăgise mult, descoperind o serie de trăsături comune. Amândouă fuseseră nişte „fugare".

Şi ce voce splendidă avea! Am auzit-o de câteva ori, când erau duse la WC. Emana optimism, prospeţime, dor de viaţă, dragoste. Am regăsit-o la Jilava, cu cinci ani de condamnare. De-acolo a fost dusă spre o destinaţie necunoscută.

Procesul lui Mimi

Deci... într-o bună zi (atât cât putea să fie de bună o zi în închisoare) s-a deschis uşa şi ofiţerul de serviciu a întrebat-o pe Mimi „de ce haine are nevoie".

Conform uzanțelor, înainte de judecată, ți se dădea din îmbrăcămintea pe care o aveai la magazie, ca să apari cât mai gătită la „sărbătoarea procesului".

Mimi la început s-a zăpăcit, apoi a tăbărât pe noi ca s-o învățăm ce să zică la ultimul cuvânt. În orice caz, trebuia să reiasă că Petre o hipnotizase, că el era singurul vinovat și că avea o fată căreia îi lăsase ea ca zestre lucrurile din casă (ca să nu-i fie confiscate). Eu i-am compus „discursul", însă lui Mimi nu-i intra deloc în minte ceea ce-i spuneam.

În fine, a venit și dimineața zilei respective. Celula din care cineva ieșea pentru proces beneficia de avantajul de-a fi scoasă prima la WC și i se aducea și masa, adică așa-zisa cafea cu marmeladă. La 8 fix, ușa s-a deschis și câțiva plutonieri, în ținută de gală și înarmați cu puști-mitralieră, au venit s-o escorteze. S-a-ntors pe la 3 d.m., a stat jumătate de oră, după care a plecat din nou. A revenit după ora stingerii, când noi dormeam.

Ceea ce m-a surprins, în scurtul răstimp când a revenit în cameră, a fost euforia lui Mimi (mai târziu urma s-o trăiesc și eu). Parcă se întorsese de la o petrecere unde se distrase de minune. Povestea râzând cât de hazliu era târnpitul de Broscăuceanu, că madam Sandu și madam Misir erau în lotul lor, că toți, dar absolut toți, fuseseră extrem de drăguți. Chiar și Președintele. În fine, trăia o mare fericire.

A doua zi, aceeași scenă. S-a întors după-amiază, la fel de euforică. Ne povestea că pe masa judecătorului erau niște caiete groase scrise în timpul ședințelor de spiritism. Mimi nu-și amintea ce a întrebat-o Președintele. În orice caz, nimic încriminator. Totul părea atât de luminos și trandafiriu, încât îi și dădusem adresa să meargă la maică-mea. Către sfârșitul zilei, Mimi începuse să-și amintească că

fuseseră și niște vagi acuzații. Astfel, Petruța spusese că într-una dintre ședințele unde Mimi fusese medium, s-ar fi comunicat cu spiritele și pe niște teme politice. Parcă și sora Lidia, martor în libertate, ar fi zis ceva de rău. Oricum, faptul n-avea nici o semnificație, mai important fusese caraghiosul de Broscăuceanu care afirmase că el nu are nici o vină pentru faptul că este clarvăzător. Care-a spus că, de exemplu, chiar acum vede pietrele din ficatul Președintelui. A râs toată sala. După două zile însă, vălul trandafiriu a început să se destrame. Brusc și-a dat seama că sora Lidia era o bestie care a vrut să se răzbune fiindcă refuzase să facă ședințe de spiritism cu ea. O nebună, care pretindea s-o vindece, prin atingeri, de ruptura de perineu. Petruța, o altă nemernică.

Într-un cuvânt Mimi s-a dezlănțuit cu furie. Era hotărâtă să meargă la anchetă și să spună tot. Adică de ce să intre numai ea în închisoare, iar nevasta lui Marin și nevasta aviatorului să rămână? Mai văzuse ea în sală o familie cu care lucrase împreună la ședințe și de care se despărțise. Ei și, ce dacă frecventau alte cercuri? Să intre și ei!

La anchetă, unde a cerut să fie dusă, Mimi a zis tot despre toți. Moldoveanu a zâmbit, și-a notat, a încurajat-o, iar după două săptămâni i-a sosit condamnarea – trei ani, pedeapsa minimă. Au fost lacrimi, disperare.

Atmosfera devenise irespirabilă din toate punctele de vedere, atât la figurat, dar mai ales la propriu. Vremea sencălzise și firul de aer care ne venea de pe coridor era total insuficient, mai ales noaptea. Ca să pot respira îmi așterneam paltonul și cojocelul pe jos, pe ciment, mă așezam pe el și stăteam cu nasul lipit de crăpătura de jos a ușii, singurul loc pe unde venea o dâră de aer rece. Chinul acesta era

o nimica toată pe lângă ceea ce mi se povestise. În Rahova, de exemplu, erau celule la subsol, ermetic închise, fără nici o comunicare cu exteriorul. Singura posibilitate de aerisire era să se deschidă ușa, lucru care se făcea doar din când în când. Dacă erai supus unui regim „special" te obligau să dormi în patul de sus, chiar dacă erai singur în celulă. Uneori într-un spațiu prevăzut să primească doi oameni, erau patru, iar bătăile lor furioase în ușă cerând aer se auzeau pe tot culoarul.

Ajunsesem la o limită de suportabilitate (ce vor zice cei care au trecut prin iadul torturilor?), așa încât am hotărât să-mi încerc norocul și să cer, din motive medicale, să fiu mutată. Din rațiuni necunoscute, mi s-a aprobat. Până la plecare am trăit însă o jumătate din procesul Inei.

Procesul Inei

Așadar, Ina trebuia să se pregătească pentru proces. Kovacs a sfătuit-o „părinteşte" și chiar a insistat, să fie cât mai frumoasă. Ina era hotărâtă inițial să se prezinte în zdrențe, ulterior însă, s-a răzgândit. Abia de la ea am priceput întreaga desfășurare a zilei respective. Imediat după ce urcai în dubă, scăpai de teroarea ochelarilor. În mica despărțitură în care intrai, puteai comunica prin perete cu vecinii. Fiind repezită, au prins-o imediat și-au obligat-o să tacă. Mai departe, mi-a descris cu amănunte sala de așteptare în care urma să mă aflu și eu peste două luni. Lotul fiind prea numeros, a fost împărțit în două tranșe. În aceeași tranșă cu ea se găseau fetele de la țară, Cecilia și propria sa mamă. În sală mai era Radu și sora care-l

adăpostise, doamna Olaru. Radu era foarte nervos și a cerut să fie dus la WC.

Conform obiceiului i s-a răspuns „Așteaptă!", ceea ce l-a făcut să riposteze: „Domnule, sunt om și am nevoie!" (Cum de nu și-a dat seama că pentru ei noi nu eram oameni?). Vocea plângăreață a Inei l-a surprins și i-a făcut un semn cu capul. Adică „sus fruntea!". Asta a îmbărbătat-o. Ina era chemată ca martoră, ca să declare că cei din boxă îl adăpostiseră sau, ulterior, îi aduseseră câte ceva (un borcan de dulceață, smântână etc). Ina nu înțelesese inițial stăruința lui Kovacs de-a o face să declare că Puica i-a adus într-o zi lui Radu o bucată de dovleac. I se părea un fleac și, ca să scape de insistența anchetatorului, acceptase povestea cu dovleacul. Acum înțelegea: în felul acesta a putut fi încadrată Puica de la „omisiune de denunț" la „favorizare".

La ieșirea din sală a putut transmite câteva bezele către „biată măicuță". Aceasta era o femeie de 68 de ani, cu o anemie pernicioasă, lipsită complet de dantură, și care nu se dusese s-o denunțe pe fiică-sa că trăiește cu un fugar. Întrucât provenea din țărani săraci, justiția, indulgentă, a condamnat-o numai la trei ani. Cât s-a rugat Ina să-i dea voie să schimbe câteva cuvinte cu maică-sa, pe care nu știa dacă o va mai revedea... În dubă, la întoarcere, Ina a încercat să comunice cu vecinii, însă a înregistrat același eșec. În cușca de alături era Lenuș, care voia să respecte regulamentul, iar de cealaltă parte un bătrân surd. A trecut și ea prin ziua de euforie, urmată apoi de o mare depresie.

Așadar, m-am înscris la anchetă. Probabil că se așteptau la altceva, fiindcă de față erau cele două fiare – Enoiu și Moldoveanu. Am motivat c-am avut un TBC pulmonar și că am dificultăți de respirație. „Ai să fii mutată la aer", a zis

Enoiu. Am obținut chiar și un pachet, salvând astfel câteva lucruri de la confiscare.

De fapt, aveam un aspect jalnic, de vagabond. În celulă purtam niște șalvari de trening, cu care plecasem de la Poiană, o bluză decolorată kaki, iar în picioare niște pantofi vechi și fără șireturi. După ce s-a deschis ușa și a răsunat binecunoscutul „fă-ți bagajele", am parcurs drumul știut și am ajuns, cred, la celula cu numărul 20. În celulă erau două femei aduse de pe același coridor.

Se înserase, iar sus – Doamne, ce minune! –, era o ferestruică zăbrelită, în care tremurau frunzele plopului, licărreau stele și venea o boare răcoroasă de aer. Puteam să nu fiu fericită?

Țin minte că era ajunul Sfinților Petru și Pavel[49].

„La lumină"

Ce minunată a fost prima dimineață! Totul avea culoare, relief și un miros de proaspăt. Față de vechea mea celulă, cu tensiunea care domnea în ea, aici era calm, senin și multă lumină. Chiar prea multă. Parcă în hruba de unde veneam mă puteam aduna mai bine.

Noile mele colege nu m-au încântat. Eu voiam să stau cu intelectuale, cu care să am discuții elevate, să învăț limbi străine. Când colo, m-am nimerit cu ceea ce se cheamă „de profesiune casnică", femei între 48 și 55 de ani. Automat am devenit „copilul" pe care se străduiau amândouă să-l ocrotească.

[49] Sărbătoare creștină celebrată în fiecare an pe data de 29 iunie.

Doamne, dar ce voi putea discuta cu ele? Urma să constat că m-am înşelat. Cu ambele urma să trăiesc momentul cel mai dureros: procesul.

Aşadar, în primele zile am stat retrasă, încercând să le studiez. Pe Petruţa[50] o ştiam de la Mimi. Era o femeie trupeşă, de 48 de ani, sprintenă, rapidă, cu un păr nespus de frumos, cu nişte sprâncene negre – creionate parcă. La faţă, ca noi toate, era extrem de decolorată. Dar, deşi zâmbea şi zicea „mânca-o-ar mama", în fundul ochilor persista o răceală, o duritate, iar de mâinile ei vânjoase nu m-aş fi lăsat atinsă cu nici un preţ. Şi nici eu n-o puteam atinge (meteahnă veche şi care s-a păstrat).

Petruţa provenea dintr-o familie de negustori. Tatăl ei avusese un restaurant la marginea Giurgiului. Poate de aici un complex de inferioritate, pe care am reuşit să i-l menajez, ceea ce mi-a atras simpatia ei. În realitate era violentă, senzuală şi destul de brutală. La 12 ani, fiind foarte dezvoltată şi arătoasă, băieţii îi trimiteau bileţele, ceea ce a dus la eliminarea ei din şcoală. N-a fost o tragedie, tatăl considerând că are destulă avere, care poate înlocui învăţătura. La 15 ani fugea cu un băiat, era readusă acasă, fugea din nou. Apare atunci o fetiţă pe care o cresc bunicii şi care nu-i spune „mamă". Vine o nouă „mare dragoste", întruchipată de Titi, neacceptat nici el de familie. Urmează o nouă răpire, apoi căsătoria cu Titi.

[50] Probabil Petra Dumitrescu, născută la 20.09.1912 în Giurgiu. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A terminat patru clase primare, la momentul arestării (11.10.1960), era căsătorită, avea un băiat şi era casnică. A fost condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „uneltire" şi a fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 16.01.1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

Intervine însă o dramă care-i marchează toată viața. Fetița, aflată în vizită la o mătușă bogată, care-o iubea foarte mult, rămâne să doarmă la aceasta. Dimineață amândouă sunt găsite mutilate, iar casa de bani jefuită.

Urmează doi copii, dar și infidelitățile lui Titi. Moartea mamei o determină să se apuce de spiritism. A pornit de la o metodă simplă (pahar, litere), împreună cu o vecină care voia să scape de chiriașul său, un bădăran de securist. Lucrurile deveneau din ce în ce mai distractive și palpitante. Pe rând, au început să se prezinte toți cei dispăruți, cu care ducea discuții foarte interesante. În mâna ei, atât paharul cât și creionul se mișcau foarte repede.

Spiritismul le-a schimbat tuturor complet viața. Titi s-a pocăit și a început să converseze pasionat cu lumea de dincolo. Erau după-amieze în care se aduna multă lume, se fuma, se bea cafea, se culegeau informații despre trecut, prezent și viitor. Deveniseră „ghicitori", cum se exprima cu dispreț Tușica (a doua colegă de cameră, tot spiritistă). Nu ca la ei, unde era ceva „măreț și sfânt", zicea adăugând și un gest adecvat cu mâna.

Iată însă că la o asemenea ședință venise și Mimi, care făcuse o „minune". Sub atingerea ei, mâna umflată a unui cetățean revenise la normal. Progresiv, cu ajutorul lui Petre și încă a unui domn, Petruța începuse să cadă în transă. Prin gura ei se comunicau „adevăruri de sus". Titi era cel care întocmea procesul-verbal cu întrebările și numele celor prezenți, precum și răspunsurile. O dată a fost chiar o întrebare legată de durata regimului comunist. Spiritele înțelepte i-au răspuns, însă Petruța nu-și mai amintea data evenimentului. Nu știu dacă n-a venit la chemare mediumului

și Corneliu Zelea Codreanu. În orice caz, de unul din regii României sunt sigură.

Petruța devenise o personalitate. În casă nu se mai făcea nimic fără consimțământul spiritelor. Avea și un mentor, un rege antic, supranumit „Zata", care o îndruma. Odată, de exemplu, nu găsea niște acte foarte importante. Imediat spiritele i-au spus unde să le găsească.

Totuși în casă armonia nu revenise. Titi, chiar pocăit, nu mai era cel de altădată. Devenise obsedat de bani și de strângerea lor, ceea ce o ducea la exasperare pe Petruța. Ultima dată când fusese la biserică, se rugase să „se aleagă într-un fel". Peste câteva zile o arestaseră, lucru de altfel anunțat și de spirite, care-i spuseseră „o vom lua dintre voi".

A plecat de acasă ca o eroină și, în anchetă, ca și la proces, a susținut valabilitatea spiritismului. Pentru cele scrise în caiete, pe care le-a negat, a fost încadrată la „discuții dușmănoase", care-i aduceau o „retribuție" de patru ani. Petruța își suporta cu demnitate pedeapsa, complăcându-se întrucâtva în rolul de martiră a credinței (spiritiste, firește). La proces îl încurajase pe Titi, spunându-i să aibă credință. Pe Mimi, care făcuse declarații împotriva ei la proces, o iertase.

Ca martoră în libertate o avusese pe Anișoara, prima ei tovarășă de spiritism. Aceasta, fiind la bară, când judecătorul îi citea pasaje din declarațiile proprii, exclamase: „Vai de mine, domnule judecător, eu n-am spus asta!" „Păi, e semnătura dumitale!" „Da, dar n-am avut ochelarii la mine și am semnat fără să citesc."

Pentru ca altă dată să fie mai atentă, la ieșirea din sală, Anișoara a fost arestată. Petruța era acum în Uranus ca martoră a „martorei". Așa se scrie istoria.

Oricum era liniștită și înălțată sufletește.

Colegele de celulă ale Petruței

Petruța stătuse în arest cu mama Inei – Codruța – pe care o descria în culori foarte calde. O femeie bună, simplă, dar inteligentă, foarte necăjită, cu o doză de șiretenie proprie țăranului român. După proces fusese bolnavă. Nu era prea credincioasă, totuși, din când în când, ofta „of, Dumnezeiașule, Dumnezeiașule".

Când Petruța încerca s-o aducă pe calea credinței, reproșându-i lipsa de atenție față de cele de Sus, bătrâna îi răspundea cu năduf: „Ce să-i fac eu lui Dumnezeu, madam Dumitru? O pereche de izmene?"

Plutonierii se purtau frumos cu ea, iar unii care știau mai multe o ironizau: „Ți-a plăcut să mergi cu trăsura, coană mare!" „De, maică...", răspundea laconic bătrâna.

Tot cu Petruța a stat și Aniuta, care făcuse parte din „lotul Cimpoeșu". Acesta fusese un fel de comerciant, care făcuse în timpul războiului afaceri extrem de profitabile, multe din ele cu ajutorul evreilor. După 23 august a fost considerat și urmărit drept criminal de război. Fire generoasă, Cimpoeșu își crease o mulțime de prieteni, fini, rude, pe care îi înzestrase cu diverse bunuri materiale, până la a le da case, și la care se ascunsese. De cinci-șase ani stătea la Aniuta, într-o ascunzătoare secretă.

Aniuta era o basarabeancă frumoasă, de la țară, refugiată în timpul războiului. Primul soț, un jandarm, fusese omorât într-un sat. Se recăsătorise cu un om blajin și moale, pe care nu-l iubea. În împrejurări necunoscute îl cunoscuse pe Cimpoeșu, față de care avusese un sentiment profund. Cimpoeșu era căsătorit cu o femeie bolnavă de cancer, tratată în cercul de spiritiști ai Tușei (cum se leagă lucrurile și

ce mică e lumea!). Cu toate eforturile lor, soția nu reușește să-și aducă soțul „pe calea dreaptă". De fapt, către sfârșit, și ea își alungă „surorile" care nu reușiseră s-o scape de moarte. În secret Tușa o considera pe Aniuta cauza arestării cercului lor, fiindcă, desigur vorbisepe undeva despre ședințele de vindecare de la patul Mariei. Cimpoeșu nu se știe cum a fost dibuit, întrucât ascunzătoarea era perfectă, iar consemnul era, ca atunci când se deschidea ușa, Aniuta să strige „Marș, Bubi!" La anchetă se pare că Aniuta n-a fost prea demnă.

Cu toate încercările Securității de-a introduce și aici o tentă legionară, procesul s-a judecat la dreptul comun. Aniuta luase numai un an și se întorsese la căsuța și la bunătățile ei. Tare-i plăcea să mănânce. Zicea că trebuie să-i țină isonul lui Cimpoeșu, care era o namilă de om (la proces nu-l recunoscuse). Ea avea numai 90 kg.

Petruța povestea că timpul petrecut cu Aniuta fusese o adevărată încântare. Toată ziua râdeau și se distrau. „Ocupația" de bază, ca și în libertate, fuseseră și aici preparatele culinare. Adică madam Dumitru zicea: „Aniuta, hai să facem un tort. Ia trei ouă, le spargi, le bați, pui un pahar de zahăr etc." (totul însoțit de gesturi adecvate). Și așa „pregăteau" tot felul de mese copioase. Urmau schimburi de experiență sau discuții aprinse, în contradictoriu, pe tema murăturilor sau a altor mâncăruri. Petruța era mare specialistă în ciorbă de oase. Când și-o amintea, plescăia din buze cu poftă și jale. Și, uite-așa trecea timpul. Deși trăiau în condiții dramatice, tot vorbind despre bunătăți, Madam Dumitru își crease o poftă de mâncare înspăimântătoare. Înfuleca tot ce rămânea de la celelalte. În final hainele n-o mai încăpeau. Așa că, în ajun de proces,

se înscrisese la comandantul arestului să-i ceară altă îmbrăcăminte, de la magazie. „E vorba de *gravitate*?", a întrebat personajul. „Nu, domnule comandant, nu sunt gravidă, m-am îngrășat".

Petruța mai stătuse un scurt interval de timp în celulă cu domnișoara Filipescu, secretară la o școală. Aceasta făcuse o parte din liceu în Franța și era acuzată de ceva în legătură cu romano-catolicismul și cu străinătatea.

Domnișoara Filipescu era pedantă, rigidă și insuportabilă. Le povestea romane și filme în care dragostea siropoasă alterna cu cruzimi și violuri. N-au stat împreună decât câteva zile, însă au fost fericite c-au scăpat de ea. Domnișoarei Filipescu i s-au dat cinci ani. Tușa îmi povestise în secret că madam Dumitru înjura groaznic, ceea ce pe dânsa, care venea dintr-o casă evlavioasă, o tulbura grozav. Iar domnișoara Filipescu, văzând că nu încetează cu plânsul, o repezise: „Mai taci, dragă, că ne faci rău!"

Tușa

Tușa fusese arestată la începutul lui iunie – deci era „prospătură". Deși era o ființă neînsemnată și ștearsă, a fost unul dintre personajele importante ale existenței mele la Uranus.

În primele clipe, după ce intrase în celula de la „cavou", atât Petruța, cât și domnișoara Filipescu se repeziseră imediat să afle „noutățile". Adică ce se mai vinde pe piață, care mai e prețul zarzavaturilor și al altor articole de consum. Tușa, îngrozită, știa că în celule sunt informatoare, așa încât tăcea mâlc sau răspundea invariabil „nu știu", ceea

ce o făcuse pe madam Dumitru să exclame în surdină (credea ea) „Vai dragă, tare-i proastă!".

Tușa provenea dintr-o familie modestă. Orfană de mamă, fusese crescută, împreună cu cele două surori, de o bunică. După căsătoria surorii mai mari cu șeful gării din Călărași, s-a mutat la Călărași unde a urmat și propria ei căsătorie. „Eram foarte bine", ne zicea. Din păcate, soțul, un negustor bogat, suferea de boala geloziei. O încuia în casă, când venea cerceta toate dulapurile, dormea cu revolverul pe masă, iar când era beat o amenința c-o împușcă. Așa încât într-o zi, Tușa și-a făcut bagajul și a plecat la soră-sa.Nimic n-a putut s-o clintească din hotărârea de a divorța. Nici chiar promisiunea soțului că-i va cumpăra un palton de blană pe care și-l dorea foare mult. Îi plăcuse ei înainte un doctor, însă acesta voia înainte o căsătorie „de probă", ceea ce Tușa n-a acceptat. Nici ocaziile ulterioare care s-au ivit, n-au mai atras-o spre o nouă căsătorie. „Așa a fost să fie", conchidea ea fatalist.

Pe urmă, nici n-a mai simțit nevoia de a se recăsători. Apăruse Sandu (Săndicuță), nepotul, asupra căruia își revărsase întreaga tandrețe a unei maternități neîmplinite. Ne povestea cu atâta duioșie și dragoste, despre acest copil! De mic dăduse dovada de cumințenie. Nu era ca ceilalți, neastâmpărat, zvăpăiat. Nu. Era ordonat, își îngrijea hainele, pe scurt aducea numai bucurie. Totul s-a spulberat prin moartea bruscă a cumnatului, șeful gării, în urma căreia au fost nevoiți să se întoarcă toți în București. Dar semnele care aveau să le schimbe cursul vieții și să le aducă în închisoare, (zic eu) apăruseră chiar din Călărași. Astfel, Tușa l-a „văzut" de câteva ori pe cumnat. Odată chiar în ușa dormitorului. La fel și Sandu și mama

acestuia. Erau lucruri care le puseseră pe gânduri. Totul s-a descifrat când cumnatul decedat le-a apărut în vis și le-a povestit despre o oarecare doamnă Țopescu, unde era foarte bine și unde ar putea veni și ele. Mai limpede nu se putea.

S-a dovedit că madam Țopescu era o doamnă evlavioasă, care se ocupa cu viața de dincolo. Acolo, în sfârșit, au putut să stea de vorbă pe-ndelete cu cumnatul dispărut. Doamna le-a dat să citească și niște cărți care le-au luminat complet. Lor li s-a alăturat și sora cea mică, Neli. Pe parcurs au ajuns la ședințele ținute de profesorul Scarlat, apoi de Bobrina, urmașul lui.

Inițiatorul întregii organizații de spiritism fusese Bogdan Petriceicu Hașdeu, savantul și scriitorul. El a fost continuat de secretara sa, „Măicuța" cum i se zicea, apoi de Scarlat și Bobrina. În „vremurile bune" societatea avusese ramificații cu filiale în diverse orașe și scotea reviste, în care se dezbăteau probleme specifice și se tipăreau comunicările cele mai importante. „Acolo se făcea știință, nu ghicitori", rostea solemn și aluziv Tușa. Acolo nu veneai cu întrebări personale de interes meschin, ci așa, cu probleme filosofice adânci. Firește că aveau loc și întâlniri cu cei plecați.

La ședințe participau numai nefumătorii și cei care se păstraseră curați timp de 24 de ore (ca la Liturghie). Așa încât, de la acest centru de regenerare spirituală, ieșise convinsă, ca toți ceilalți, că singura sursă de cunoaștere și transformare morală era spiritismul. Aici aflase semnificația Liturghiei și a tuturor celorlalte slujbe religioase. Toți erau sută la sută convinși că preoții vor predica de la amvon credința lor. De altfel, atât ei cât și apostolii erau mediumuri.

(După 1989, mai exact în 1998, i-am scris domnului Titi Dincă, realizatorul și moderatorul emisiunii „Credo", de la

TVR, propunându-i să dezbată spiritismul pentru o lămurire edificatoare. Pot fi numiți creștini cei care împărtășesc această credință? N-a binevoit nici măcar să-mi răspundă.)

Așadar, acolo la ședințe, Tușa începuse să-i „vadă" pe cei care se prezentau la „vorbitor". De altfel, toți „vedeau". Cel mai mult „vedea" însă sora cea mică, Neli, care ajunsese mediumul lui Bobrina, și ulterior, continuatoarea lui. Mama lui Sandu, deși „vedea" și ea și mergea la biserică, refuzase să participe la ședințe. În schimb Sandu devenise un adept convins al acestei științe. Doamne, și ce lucruri minunate se petreceau la ședințele lui Bobrina! O mulțime de taine se dezvăluiau sub ochii asistenței. Firește că totul se consemna în caiete.

Odată chiar și Sandu căzuse în transă. Tocmai venise Petru Rareș, care le spusese câteva cuvinte, când, ce ghinion, s-a prezentat și Corneliu Zelea Codreanu, care a făcut aprecieri asupra viitorului „Mișcării" sau „Organizației" cum le place securiștilor să spună. Pe urmă Sandu nu mai venise. Ce noroc însă că totul fusese consemnat. Și era după '44! În concluzie, din comunicările transmise de spirite reieșea clar următoarele: 1) Existența reîncarnării, iar ca o consecință...2) Lipsa Judecății de Apoi, și firește 3) Inexistența Iadului și a Raiului. Normal, toți continuau să se numească creștini. Ba chiar mai creștini decât restul creștinilor. Iar Biserica continua și continuă să ignore pe cel mai perfid dușman al lui Hristos-Dumnezeu, doctrina reîncarnării.

După moartea lui Bobrina, prin '47-'48, conducerea a preluat-o Neli, care avea multiple calități: de medium, de clarviziune, de dedublare și de deplasare la distanță. „Sor-mea, spunea Tușa, cu un aer care se voia smerit, nu trăiește în celulă, ci plutește între cer și pământ."

Despre Neli, ca ființă concretă, Tușa nu ne prea vorbea. Când am cunoscut-o, după eliberare, mi s-a părut un om energic și cât se poate de terestru. Da, dar Neli era o aleasă a spiritelor, care-o iubeau și-i transmiteau diverse ofrande. Astfel primise niște petale de la Sfânta Tereza, o cruce de la Sfântul Daniel, iar de la Sfântul Dumitru, în timpul unei ședințe, apăruse mir în pahar (mult timp am fost supărată pe Sfântul Dumitru). Neli își făcuse șapte ucenici pe care îi instruia, urmând să devină și ei mediumuri. Tușa n-avea acces la aceste întâlniri „la vârf". Părerea mea este că o socoteau un fel de „Cenușăreasă", bună la preparat bunătăți, unde era maestră. „Când veneam la câte o ocazie cu un tort, toți țipau de bucurie."

Viața acestui mic nucleu, care urma să cucerească lumea, se desfășura într-o dragoste frățească. Se întâlneau ca să meargă în pelerinaje la mânăstiri, frecventau aceleași biserici, cu conștiința superiorității lor, a celor care cunosc și înțeleg mai mult decât spunea preotul.

Câte nu știau ei despre viața de dincolo... despre alegerea de către suflet a unei vieți pământene, în urma căreia să se ridice într-o sferă mai „bleu", despre relele pe care ți le fac aici „ăia", adică spiritele roșii inferioare, fiindcă dracu nu există, e o glumă proastă a bisericii. În opoziție cu aceștia, ei erau spiritele luminate, de care beneficiam fiecare, având doi sau chiar trei conducători (îngerii fuseseră și ei șterși de pe listă). În cer totul se făcea după anumite legi, tot cu ajutorul unor conducători (anonimi). Încetul cu încetul îl debarcaseră și pe bunul Dumnezeu. Ce încântați au fost când au văzut filmul *Drumul spre stele*! Acolo sigur colaborase și un medium. Mai existau și ședințe de vindecări, prin intermediul lui Neli, prin care veneau „doctori spațiali"

(tot anonimi). Ba venea chiar și Sfântul Nicolae. Vindecările erau absolut miraculoase. Se tratau durerile de cap, diverse nevralgii, o tuberculoză osoasă și chiar o ciroză de care suferea un copil. Păcat că părinții acestuia n-au vrut să asculte și i-au făcut injecții, care i-au generat un flegmon, iar flegmonul i-a cauzat moartea.

Din nefericire Tușa, a fost prea credulă, ceea ce a dus-o la o moarte prematură. A refuzat să se opereze de un cancer la sân, fiind convinsă că „doctorii spațiali" o vor vindeca. După eliberare au apărut metastazele osoase. „De ce n-ai vrut să te operezi?", i-a reproșat oncologul, fără să știe de „concurenții" săi „de dincolo".

La anchetă Tușa n-a vrut în ruptul capului să recunoască participarea la ședințe de spiritism. Nu, ei se întâlneau ca să se roage. „Era ceva sfânt", ne declara ea rar și apăsat, cu convingerea primilor creștini.

Alte detalii despre viața grupului povestite de Tușa: la despărțire nici n-aveau voie să-și dea mâna, ca să nu se scurgă „fluidul". (Asta înțelegeam. Nici eu nu puteam da mâna cu oricine.) Participanții începuseră să se înmulțească și să „se lumineze". Aici aflau de semnificația parastasului și a liturghiei (ce trist pentru slujitorii Bisericii!...). Tot aici aflau că vor renaște într-un nou corp material, într-o viață unde vor putea deveni soții mamelor lor, ori ai fiicelor, ori invers. Tușa își cunoștea viețile anterioare. Ultima dată trăise pe vremea Sfântului Nicolae și fusese o martiră, iar Neli fusese ținută în beci. Așa se și explica teama surorii ei de pivniță. „Tușă, dacă ai ajuns la stadiul de martiră, de ce-a mai fost nevoie să te reîncarnezi?", o întrebam eu perfid. „Și dacă purificarea mântuitoare se face prin reîncarnare, de ce s-a mai întrupat Hristos?" Tușa nu

ştia să-mi răspundă, însă mă sfătuia ca, după eliberare, se vin să discut cu Sandu, care cu siguranță mă va convinge. De altfel, era pentru prima dată când un om credincios nu aderă imediat la „lucrurile astea". Ba chiar aveam şi explozii de furie când o auzeam declarând calm că Maica Domnului şi apostolii erau, firește, şi ei niște mediumuri şi ipostaze ale reîncarnării. (Această pecingine din păcate se-ntinde şi în prezent. Biserica noastră a încetat de mult să fie luptătoare, iar cât despre martiraj... şi-a predat martirii regimului comunist.) Firește, Hristos însuşi era, după ei, un mare inițiat. La fel şi Maica Veronica (aici aveam să-i dau dreptate, fiindcă după eliberare soțul Maicii a scris caiete întregi, dictate de dânsa, în transă). Gurile rele spun că şi în prezent practică spiritismul.

Spiritiştii, ca orice sectant, aveau pregătite două întrebări-cheie, la care în fața neştiinței tale, tot ei îți răspundeau concis, simplist şi în aparență convingător: 1) Cum se explică suferința nevinovaților, a copiilor, infirmilor şi suferința în general? şi 2) Cum se justifică existența răului? Răspunsul dat de spirite era cât se poate de accesibil oricărui nivel intelectual: fiecare spirit se naşte la-nceput sub forma unui spirit inferior. De sus îşi alege viața pe care o are de urmat. Întrucât este încă inferior, îşi alege o viață păcătoasă. Pe măsură ce evoluează, solicită de la forurile superioare (tot anonime) o viață plină de sărăcie, suferință, chinuri, nedreptăți, infirmități, închisoare, torturi etc. „Noi plângem acum, spunea filosofic Tuşa, dar el (adică spiritul) se bucură." Sau mai avea o formulă pe care o repeta: „Ne spălăm şi noi de păcate". „Care păcate, Tuşo?" „Ei, cele pe care le-am făcut în altă viață." „În asta n-am făcut nimic?" „Nimic ca să merit închisoare."

Tușa făcea parte din rândul „sfinților". N-avea nimic să-și reproșeze în această existență, și asta îi dădea o liniște superioară. „Mă uit la ea (era vorba de mine), coană Petruța, ce copil nevinovat e, și mă gândesc câte păcate n-o fi făcut în altă viață." Simplu, clar, infantil, dar extrem de comod pentru intelectualitatea atee, avidă de spectacole lacrimogene și de manifestări exterioare, pe care le întâlnești la atâția sectanți. În aceste condiții, ale propriei alegeri, viața era fixată dinainte („așa a fost să fie"), liberul arbitru fiind complet exclus, iar noțiunile de păcat, de pocăință, de revenire – complet anacronice. Ce Dumnezeu, ce Hristos, ce mântuire?! Nu există decât reîncarnare și nicidecum Întrupare. O surpare a temeliei creștinismului cu perfidia satanei și sub acoperământul termenului de „spirit". Un pericol cu mult mai mare decât agresivitatea distinctivă a ateismului bolșevic. Da – somnul Bisericii naște monștri.

Uneori, povestea calm Tușa, rolurile se inversau, călăul dintr-o altă viață devenea victima victimei sale. Tușa ne dădea și exemple concrete. Astfel niște vecini le furau lemnele din pivniță. Păgubașii n-au luat niciodată nicio măsură. „I-om fi furat și noi în altă viață", concluziona ea cu înțelepciune. De altfel, în această viziune, combaterea răului, a suferinței, sărăciei, bolii, era profund dăunătoare: îl împiedica pe cel ce-și alesese acest mod de existență să „salte" în altă sferă, superioară.

În somn – continua Tușa să mă inițieze – spiritul se desprinde de corp și pornește la plimbare, de obicei în sferele de unde provine și unde dă socoteală „forurilor superioare" de faptele sale. De aici și visele. Că există reîncarnare, asta nici nu mai intră în discuție. Tușa chiar nu înțelegea crizele mele de furie când se discuta această problemă. Doar sunt

inși care și-au amintit de existențele lor anterioare. Nici un preot nu i-a contrazis vreodată. De altfel și Sfântul Nicolae le-a confirmat acest lucru într-o ședință. Absolut toți cărora le-au descoperit această „revelație" au urmat-o cu bucurie. Numai eu făceam „clăbuci" pe tema asta.

Și într-adevăr, ajunsesem să fiu obsedată până la chin. Cum este posibil ca ierarhia bisericească să fie indiferentă față de dușmanii lui Hristos? Într-o noapte am avut un vis lămuritor. Se făcea că întrebam: „Există reîncarnare?". Un glas al cuiva nevăzut mi-a răspuns: „Nu există reîncarnare, există spiritualizare". Așa m-am liniștit.Totuși, tot o mai înțepam pe Tușa: „Tușă, cum e posibil ca un Dumnezeu bun și perfect să dea naștere așa-ziselor *spirite inferioare*?" Sau: „Dar la Judecata de apoi cu care dintre trupuri ne vom prezenta?" „Cu ultimul", răspundea triumfătoare Tușa.

În final, acceptase unele retușuri, cu excepția reîncarnării. „Păi cum o să-mi spăl păcatele?" repeta nedumerită. „Îți ajunge suferința unei singure vieți, o asiguram. Totul e s-o înțelegi, s-o accepți sau chiar s-o iubești. Asta te transfigurează, iar nu trecerea prin diverse trupuri." În cele șase luni cât am stat cu Tușa, am dezbătut toate aceste probleme. În fapt totul se învârtea în jurul reîncarnării. Pentru mințile lineare, oricât de deștepte ar fi, sau pentru cei care au nevoie ca totul să fie demonstrat, golit de orice taină, explicat aritmetic, pus eventual în ecuație, asta ar fi fost formula ideală, care-i făcea să doarmă liniștiți. Și nimeni nu zicea „Anatema!"

După cum spuneam, la anchetă Tușa nega orice participare la ședințe. Nu, ei se adunau pentru rugăciune.

Odată Sporea m-a întrebat cu cine stau (ca și cum n-ar fi știut!). „A, cu Niculescu spiritista, care-i cu soru-sa și cu

nepotu-său, veterinarul." Tușa îmi spusese că nepotul ei era doctor, necăsătorit. Cu toată poziția mea de „rătăcită", Tușa începuse să se gândească la viitorul meu.

Sandu era întruchiparea perfecțiunii și mai ales a prudenței. Era extrem de corect și nu-i plăceau nici un fel de complicații. De aceea nu s-a înscris nici la legionari. Nu-i plăceau lui chestiile astea. El, școala și casa. Credincios, postea, aprindea candela, și o odată l-a găsit rugându-se în genunchi. Altfel, spiritist convins și un foarte bun medium. N-avea el timp să meargă la ședințe, dar „vedea". O, el mi-ar fi spulberat orice urmă de îndoială! Era atât de prudent, încât, într-o seară de iarnă, văzând un om beat culcat la marginea drumului, n-a schițat niciun gest ca să-l ridice de jos, sau să anunțe pe cineva. Era prea riscant. În casă interzicea orice discuție politică, zicea Tușa cu admirație. Tocmai lui, omul cel mai corect, să i se întâmple așa ceva! Înțelegea ea c-o fi greșit el în altă viață și acum trebuie să se „spele", dar tot nu-i venea să accepte. La fel și Neli, sora ei, aleasa spiritelor, pe care cei din jur o socoteau o sfântă, să pățească așa o nenorocire, rezervată exclusiv păcătoșilor... Neli terminase liceul și se căsătorise cu un bărbat „pâinea lui Dumnezeu". Tot ce făcea Neluț era perfect. El nu se amesteca, nu se certa și nu bârfea. Asta o determina pe Tușa să spună, cu falsă modestie, că, deși nu se ocupă cu „lucrurile astea", era mai bun ca ele, inițiatele.

De fiecare 1 ianuarie toți membrii grupului se întâlneau cu „Măicuța" (secretara lui Bobrina), care le transmitea câte un mesaj. Așa încât Tușa era convinsă că vor fi liberi de Anul Nou, întrucât „Măicuța" le spusese clar: „Și la anul să ne-ntâlnim tot aici" Cu ce satisfacție răutăcioasă i-am amintit pe 31 decembrie de această profeție!

Pe Neli, toți o admirau. Anul acesta fuseseră împreună la mânăstirile din Moldova ca să sădească niște semințe venite de Sus. Toate erau perfecta în momentul când căzuse trăsnetul arestării, fără ca măcar un spirit să le anunțe. „Urât din partea lor", îi ziceam. De fapt, mai auzise de niște arestări printre spiritiști și-i spusese lui Neli. Aceasta îi spusese însă, cu mândrie, că „ei sunt ocrotiți", mai ales cei șapte, viitoarele „făclii" ale omenirii, ajunși la credință prin spiritism.

Și totuși niște semne existaseră. Mai întâi visele. Își amintea de unul, în care se afla cu Sandu într-o groapă, iar deasupra se plimba paznicul. Pe urmă mai erau rândunelele. Își începuseră cuibul pe balconul lor, apoi brusc îl abandonaseră și plecaseră.

Pe Tușa o arestaseră la începutul lui iunie. Mai mulți inși coborâseră dintr-o mașină. Niște „din ăia, urâți". Câinele vecinului, de obicei blând și liniștit, lătra până la sufocare.

La percheziție, ca să nu plece cu mâna goală, i-au luat Biblia, *Imitatio Christi*[51] un acatistier și vreo câteva romane religioase, pe care nu i le-au mai înapoiat. I-au spus să nu-și ia nimic cu ea, fiindcă revine a doua zi. Fiind vară, venise în sandale și haine subțiri. Noroc că din fugă și-a luat un jerseu. Așa apăruse la Petruța în celulă. Acolo a avut o criză de tahicardie paroxistică, în urma primei anchete, când auzise acuzațiile care li se aduceau. Tușa găsise că cea mai potrivită atitudine era să facă pe proasta. Așa încât răspundea monosilabic, lua o figură de „înapoiată" și o ținea morțiș că se întruneau pentru rugăciuni. Asta a mers până

[51] Carte teologică a lui Thomas à Kempis, călugăr creștin din secolul al XIII-lea.

când i-au arătat declarațiile lui Neli și Sandu, în care cei doi mărturiseau „sincer și de bună voie" că la ședințele lor se discutase despre Ungaria și despre revoluția de acolo, despre colectivizarea agriculturii și alte „subiecte arzătoare".

Tușa era absolut convinsă că securiștii o mint. După câteva întrevederi cu anchetatorul ei, a urmat o lungă pauză. Într-o seară însă, au chemat-o și s-a întors plângând. Semnase dosarul prin care urmau să fie judecați. Marea ei durere era Sandu. Tocmai el, omul cel mai corect și mai precaut, să ajungă în boxă... Iar ea, care toată viața se ocupase de cele mai reușite rețete de bucătărie, să fie implicată într-un proces politic. Tocmai ea care nu citea nici ziarele. Înainte da, însă doar mica publicitate și discursurile din Parlament (spre disperarea noastră care voiam noutăți politice). Ne-a spus totuși despre zborul lui Gagarin și despre „victimele" sale. Celor care se îndoiseră, li s-au dat câțiva ani de „lămurire".

Procesul ei a avut loc cinci luni mai târziu, în noiembrie. Înainte însă l-am avut eu pe al meu.

Ședința de spiritism

Așadar mă mutasem în celula lor într-o joi seara, în ajunul Sfântului. Petru și Pavel. După stingere, Petruța, în calitate de șefă, a dat semnalul: „Gata, începem". Era vorba de rugăciune. M-am supus cu seriozitate, convinsă fiind de efectul pe care-l are asupra mea o asemenea concentrare.

Mai târziu, după terminarea procesului meu, Petruța a încercat să cadă în transă, ca să ne răspundă la o serie de întrebări. În această stare, mi-a prezis o eliberare grabnică,

o căsătorie în același an, din care avea să rezulte o fetiță – Camelia (aștept cam de mult realizarea ultimei profeții). Firește că și Tușei i s-a prezis o eliberare grabnică, la fel lui Neli și Sandu și... aici spiritul a făcut o pauză, fiindcă nu știa numele celorlalți din lot.

După „trezire", Petruța ne-a întrebat cu cel mai nevinovat aer: „Ce-am spus?". Tușa i-a relatat cu seriozitate fiecare cuvânt și i l-a descris și pe cel care venise să se încorporeze.

De altfel Tușa „vedea" mereu tot felul de figuri care ne însoțeau. Așa, de exemplu, pe Petruța o înconjurau tot felul de bărbați și femei (familia ei moartă). Lângă mine se aflau permanent trei preoți.Toate astea erau spuse cu toată convingerea și, la început, chiar o credeam. Tușei spiritele nu-i trimiteau, ca lui Neli, tot felul de obiecte materiale, ci diferite miresme. Chiar începuse să-mi fie ciudă că eu nu primesc nimic.

Într-o seară, după ce revenisem la „cavou", am simțit un parfum exotic. Foarte emoționată, le-am întrebat pe celelalte dacă percep și ele ceva. Nu, nimic. După câteva minute un nou val s-a abătut asupra mea. „E un spirit care-ți trimite acest parfum", îmi spune Tușa calm, ca și cum ar fi fost vorba de cel mai obișnuit lucru. Eram încântată. În sfârșit mă băgaseră și pe mine spiritele în seamă. Tușa „vedea" chiar și pe doamna care-mi trimitea parfumul. Grozav. Miracolul n-a durat decât două zile. A treia zi am descoperit-o pe „expeditoarea" parfumului. Era sub patul meu, în colțul unde-mi țineam capul, sub forma unui masiv săpun Chypre, primit de acasă. Mi-a fost atât de milă de Tușa, încât nu i-am spus nimic.

Dar, oricât m-aș „învârti" și aș amâna, trebuie să descriu momentul cel mai sfâșietor petrecut de mine în închisoare –

procesul. Rezistența mi se subțiase, în schimb devenisem de o sensibilitate care friza morbidul, așa încât nu știam dacă îmi voi mai putea înfrâna emoțiile. Cu toată mândria mea de-a face închisoare, fiindcă uram comunismul, nu știam cum voi reacționa la revederea cu tata și cu fratele meu, aflați în boxă, și cu mama, în sală.

Nu știam și îmi era frică. Și totuși, la o săptămână după mutare, într-o după-amiază, s-a deschis vizeta și „Țârșică" mi-a spus: „Mâine ai proces". S-a uitat apoi dezaprobator la toaleta mea: „Mai ai afară de astea și alte haine?" Nu aveam, însă mi se părea că sunt foarte bine, lucru pe care i l-am spus. „Țârșică" a zâmbit amuzat, Tușa s-a repezit să-i spună că-mi dă bluza ei de *crêpe-de-Chine*, ceea ce l-a mulțumit. Bluza a intrat imediat la muiat, spălat, uscat și călcat (sub pătură, prin presare). Eram pregătită pentru „marea sărbătoare".

Procesul

„Mon cher amour,
mon bel amour,
ma déchirure."[52]

Toată noaptea nu am visat decât ruine de biserici.

Dimineața eram ca o coardă întinsă. Mă decisesem să le spun în față cât de mult îi urăsc, că în istorie n-a existat un sistem mai diabolic de distrugere a ființei umane, prin

[52] Versuri din poezia *Il n'y a pas d'amour heureux*, de Louis Aragon (1897-1982).

minciună și depersonalizare. M-am rugat, așa cum o poți face într-o asemenea tensiune. Colegele m-au îmbrăcat, m-au ajutat ca să arăt bine la „execuție". Apoi s-a deschis ușa și „Brichetă" cu încă unul, înarmați până-n dinți, m-au escortat la dubă. Mi-au scos ochelarii și am fost introdusă într-o boxă închisă. După zgomote mi-am dat seama că-i urcau și pe ceilalți.

La pornirea mașinii, nu-ndrăzneam să vorbesc, având impresia că alături e un plutonier. Puteam însă culege frânturi din conversația celor două celule de-alături. Am auzit perfect cuvintele tatei: „M-au frânt". Nu știu în ce context o spusese. M-a apucat un tremur și-un plâns disperat. Era singurul lucru care mă putea zdrobi. La o ultimă cotitură a mașinii, am riscat un „cine-i?". Mi s-a răspuns: „Aici e Mișu, pentru ce sunteți judecați? Eu nu știu nimic". N-am avut timp să-i răspund, fiindcă mașina se oprise, iar ușile începuseră să se tragă cu zgomot.

Era 6 iulie, ora 8 dimineața. O dimineață strălucitoare de vară. Ne-am așezat în șir indian, primul fiind tata, iar eu ultima. Nu-i vedeam decât ceafa subțire și niște pantaloni peticiți care-i atârnau. La un moment dat și-a întors capul, ca să ne privească. Un plutonier gras cât o focă, l-a scuturat brutal de braț. Un zâmbet dureros și jenat a apărut pe fața tatei. Mie mi se tăiase respirația.

Acesta era tatăl meu? Omul acesta îngrozitor de slab, mergând încovoiat, cu obrajii căzuți, cu niște ochi imenși, căscați, un chip pe care erau întipărite toate torturile la care fusese supus? Torturi în timpul cărora autorii, domnii Enoiu și Mihăilescu, chemau și asistență medicală, pe doctorul Kahane, ca să le „avizeze" continuarea „tratamentului".

Am traversat o curte în unghi și am intrat în sala de așteptare a Tribunalului Negru-Vodă. Ne-am așezat pe niște bănci lungi, spate-n spate, ca să nu ne putem privi. Profitând de toată agitația din jur, tata s-a-ntors cu toată fața spre mine. Arăta atât de îngrozitor, încât pentru o clipă am avut în fața ochilor toate chinurile prin care trecuse și care-l aduseseră în starea aceasta. Un gardian l-a apostrofat cu brutalitate. Tata i-a răspuns cu o voce atât de stinsă, care mi se părea că cere îndurare. Era dincolo de ce puteam suporta și, pentru prima dată în viața mea, am izbucnit în hohote de plâns: „Ce-au făcut din tine, tăticule?" Afară, la difuzoare, melodia unei sârbe săltărețe a acoperit sughițurile mele de plâns. În comunism nu domnește decât fericirea și ești obligat să țopăi, chiar și la înmormântare. Un plutonier sfătos și convins mi-a spus: „Ei, acum degeaba plângi. Trebuia să te gândești de la început".

N-am crezut că sufletul poate durea atât de îngrozitor (mai târziu am constatat că se poate). Toți ceilalți erau ca împietriți. Nina părea o mumie de ceară, dar își păstrase trăsăturile. Fratele meu era foarte slab, dar părea o stană de piatră. Nici o fibră nu i se mișca. Toți însă aveau ochii aceia mari, gata să iasă din orbite.

Pe urmă, ne-au băgat pe toți în boxă. Tata a stat lângă mine și m-a ținut tot timpul de mână. Deși era strict interzis, mi-am întors capul ca să văd sala. Iat-o pe mama. Surâde și-mi face semne de încurajare. Lângă dânsa era doamna Balaur. Apoi Ena, Emil, Anto. Iată-l și pe tatăl Norei. Femeile erau îmbrăcate în rochii multicolore, decoltate, rujate. Ce ciudate mi se păreau toate! În fața noastră, pe un fel de podium, era o masă lungă la care se aflau președintele și jurații (asesorii populari), niște figuranți plictisiți. La stânga

stătea procurorul. În primele bănci, rezervate publicului, stăteau avocații, și ei niște victime. Lângă boxa noastră era o doamnă, care scria tot ce se vorbea. În sală am zărit și ochii galbeni ai lui Mihăilescu. Totul fiind în ordine, spectacolul putea începe.

Primul intrat în scenă a fost un tânăr înalt, blond, un fel de tăuraș. Procurorul. Nu i-am reținut ideile. Țin minte că la unele mi-a venit să zâmbesc datorită absurdității lor. Practic, n-am prea înțeles nimic. La sfârșit, a trebuit să ieșim din sală. A rămas numai tata, care urma să-și facă depoziția. La ieșire, fiind în înghesuială, Nina mi-a șoptit: „N-am avut discuții dușmănoase". „Dar legionare?" „Da." Asta m-a făcut să-mi schimb intenția de a le spune tot ce gândeam – și gândeam destule. Între timp am intrat în corespondență cu frate-meu. Stătea cu fața la spatele meu așa că, prin alfabetul muților, i-am strecurat câteva cuvinte: „Ai grijă de mama și Sănducu". „Te simți bine?" Ca răspuns afirmativ, o tuse. Eram atât de convinsă că fratele meu se va elibera! La fel gândeam și de mine. De altfel, ce făcusem?

În același mod l-am întrebat dacă a fost bătut. A dat din cap negativ (o minciună care mi-a făcut bine). Sigur că are pat și n-a avut crize de ficat. Realitatea, aflată la ieșire, era că fusese groaznic torturat în anchete de noapte, ca să recunoască c-a vrut să fugă peste graniță. A avut tăria să reziste și să nu accepte.

Pe tata, priveliștea noastră îl doborâse. La interogatoriul inițial nici nu avusese putere să vorbească. De fapt, cuvintele auzite de mine în dubă se refereau numai la starea sa fizică. Sufletește își păstrase tăria, cu toate torturile bestiale la care fusese supus. Aceeași verticalitate avea s-o păstreze

în tot cursul perioadei de închisoare, când a refuzat categoric acea mutilare sufletească, numită „reeducare“[53]. Drept urmare a stat în zarca Aiudului[54], până la eliberare. A fost unul dintre mulții preoți ortodocși, necunoscuți, anonimi, despre care nu se fac emisiuni televizate, nu se scriu articole, dar care și-au iubit credința în Hristos mai mult decât viața. Și chiar decât familia.

Unul dintre preoții (atât de puțini, vai! atât de puțini...) care s-ar fi lăsat îngropat sub zidurile propriei biserici dărâmate de Antihrist. A fost iubit de oamenii pe care i-a păstorit. Autoritățile nu i-au iertat lipsa de compromis și credința, nici după moarte.

---

[53] Reeducarea de la Aiud – între 1960 și 1964, la penitenciarul Aiud s-a încercat o „reeducare“ non-violentă a deținuților politici, în special a celor care fuseseră membri sau simpatizanți ai Mișcării Legionare. Acțiunea a fost condusă de directorul închisorii, colonelul Gheorghe Crăciun. „Reeducarea“ viza atragerea deținuților politici la programe culturale, ședințe de grup, discuții, vizionări de filme, cu scopul ca, în final, să determine desolidarizarea deținuților de ideologia pe care o simpatizaseră în primă instanță. În acest proces, un rol deloc neglijabil îl avea și starea precară a sănătății deținuților, mulți dintre ei găsindu-se după ani de foamete, frig și izolare. Printre cei care au fost implicați în mod direct în „reeducarea“ la Aiud se numără Valeriu Anania, Radu Gyr sau Nichifor Crainic. Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I, pp. 63-65. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor...*, pp. 92-98.

[54] Zarca Aiudului – zonă separată a închisorii Aiud, destinată în special deținuților politici considerați a fi „periculoși“, unde aceștia puteau fi ținuți în izolare deplină și sub strictă supraveghere. Aici au fost închiși George Manu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, episcopul Ioan Suciu, Radu Gyr, Demostene Andronescu, Mircea Vulcănescu sau Daniil Sandu Tudor (care a și murit în Zarcă). Octavian Roske, *Enciclopedia...*, vol. I, pp. 61-62. Pentru mai multe mărturii despre viața în Zarca Aiudului, a se vedea și volumul îngrijit de Gheorghe Jijie, *George Manu. Monografie*, Editura Babel, Bacău, 2010.

În continuare, începusem „corespondența" cu Nina, care nu m-a cruțat. Mi-a arătat prin semne elocvente „tratamentul" aplicat de domnul locotenent Mihăilescu. Îi lipseau niște dinți, iar fața i se scofâlcise, fiindcă făcuse greva foamei pe o durată mai lungă. Doamne, ce tare îi tremurau mâinile când începusem să plâng!

Sala aceea de așteptare mi-am fixat-o foarte adânc în memorie. Chiar atunci mă gândeam că într-o zi s-ar putea să scriu despre ea. Era o încăpere murdară, cu pereții văruiți foarte demult. În mijloc, câteva bănci lungi, așezate pe două rânduri. Geamurile mari erau opace din cauza murdăriei. Intrarea se făcea pe o ușă laterală. Vizavi de ea era comunicarea cu tribunalul și cu închisoarea Malmaison[55]. În fața noastră erau niște mese lungi, acoperite de ziare soioase, deasupra cărora bâzâiau muștele. Între bănci și mese era un spațiu liber, pe unde circulau permanent niște soldați în maiou și galenți. Acolo se fixaseră paznicii noștri, înarmați până-n dinți și care ne fixau cu niște priviri amenințătoare.

Am profitat că fratele meu s-a dus la WC și am cerut și eu. Am traversat încet curtea ca să mă pot uita la plopi. Erau dureros de frumoși, la fel ca și fundalul albastru de deasupra. La revenire, fiind într-un „unghi mort" de unde nu puteam fi văzută, zăream figura Ninei. Fără nici un motiv m-a cuprins un val de căldură și optimism. I-am zâmbit și i-am trimis sărutări (mai târziu mi-a spus cât a înviorat-o gestul meu). Pe urmă au chemat-o și pe dânsa. Mișu era crispat și dormita (avusese anchetă de noapte, iar ziua nu i se dădea voie să doarmă). Și-a aprins o țigară. La proces

[55] Malmaison – unul dintre centrele de anchetă ale Securității din capitală, alături de cele de la Uranus, Calea Rahovei și Ministerul de Interne.

ți se făceau tot felul de favoruri. Țigări, antinevralgice etc. Era vorba de „grija față de om".

În sfârșit venise și rândul meu. Întrebări puține și precise, la care răspundeam scurt:

1. Dacă am avut cu Nina discuții dușmănoase. Nu.

2. Dacă am avut discuții legionare. Da, în sensul relatării câtorva momente din istoria Mișcării.

3. Dacă tata asculta posturi străine. Da.

4. Cum le comenta? Uneori favorabil, alteori defavorabil.

5. Dacă am avut discuții dușmănoase cu Mircea. Nu.

6. De ce am dat cartea de povești cu dedicația respectivă? În semn de admirație pentru conducătorul Mișcării Legionare, Corneliu Codreanu.

7. Cum am intrat în relații cu legionarii din Cluj? Prin prietena și colega mea de cameră Nora, în urma căsătoriei ei cu unul dintre ei. Întrebare pusă de procuror, care voia să arate că de fapt am căutat în mod special să intru în relație cu acel grup de băieți, foști deținuți la Târgșor (Ce băieți buni și atât de diferiți de cei care mă înconjurau... aveau în ei atâta lumină și puritate... nu se putea să nu-i îndrăgești!).

Judecătorul părea cumsecade și chiar inteligent (motiv pentru care ulterior l-au schimbat). El a subliniat, ca răspuns la insinuarea procurorului, că sigur nu puteam face parte din Mișcarea Legionară[56], datorită vârstei.

[56] Mișcarea Legionară (cunoscută și ca Legiunea Arhanghelului Mihai sau Garda de Fier, expresia sa politică fiind Partidul Totul pentru Țară) a fost înființată la 27 iunie 1927 de către Corneliu Zelea Codreanu, Ionel Moța, Radu Mironovici, Corneliu Georgescu și Ilie Gârneață. Semnele distinctive ale mișcării erau salutul roman (brațul drept întins) și cămașa verde (de aici și supranumele de „cămăși verzi" dat legionarilor). În spiritul epocii, Mișcarea Legionară avea și un

mesaj „mesianic": crearea „omului nou" și salvarea țării, pe care avea să o înfăptuiască în frunte cu Zelea-Codreanu, supranumit „Căpitanul". Dacă la sfârșitul anilor '20 avea în jur de 1000 de membri, în 1937 a ajuns la 272000 de membri, la alegerile din același an înregistrând cel mai bun rezultat al său: 15.58% din voturi. Popularitatea organizației venea din metodele utilizate de membrii Legiunii: dincolo de obișnuitele discuții cu potențialii alegători, legionarii îi ajutau în mod nemijlocit, participau la tabere de muncă și, în general, se străduiau să aibă o conduită exemplară și să respecte morala creștină. Pe de altă parte, „cultul morții", al violenței și al intoleranței s-a extins printre tinerii legionari, care credeau că prin sacrificiul lor, pun bazele unei noi Românii: făptuitorii actelor de asasinat, „nicadorii" sau „decemvirii", erau priviți ca eroi. De mai multe ori scoasă în afara legii, în 1938, în contextul dictaturii Regelui Carol al II-lea, organizația s-a desființat la nivel oficial; neoficial, legionarii au rămas însă activi. Pe fondul unui conflict deschis cu regele, în primăvara anului 1938, Corneliu Zelea Codreanu l-a mustrat în mod public pe Nicolae Iorga și a fost condamnat la șase luni de închisoare, iar, mai apoi, la zece ani de muncă silnică. La ordinele lui Carol al II-lea, Codreanu, alături de alți lideri legionari închiși, a fost asasinat, în noaptea de 30 noiembrie 1938, în timpul transferului de la închisoarea Râmnicu-Sărat la Jilava. După acest moment, conducerea Mișcării a fost preluată de Horia Sima. Acesta inițial fuge în Germania, pentru a se feri de arestare, însă a revenit apoi în țară și a acceptat să colaboreze cu regele în vara anului 1940. În septembrie același an a fost confirmat ca șef al Legiunii. În contextul abdicării lui Carol al II-lea, act declanșat de pierderile teritoriale din vara anului 1940, conducerea statului i-a revenit generalului Ion Antonescu. Acesta a guvernat România împreună cu Mișcarea Legionară între 6 septembrie 1940 – 23 ianuarie 1941, perioadă marcată de asasinate politice și încheiată prin înlăturarea de la putere a Mișcării. Mai mulți legionari, printre care și Horia Sima, au fugit în Germania, unde au fost ținuți în lagăr. În țară, peste 9000 de legionari au fost arestați, pe unii dintre ei instaurarea regimului comunist găsindu-i în închisoare. După 23 august 1944, legionarii din Germania au fost eliberați, iar Hora Sima a organizat un „guvern național român", la Viena. La 10 decembrie 1945, în urma negocierilor purtate între legionari și comuniști, s-a anunțat un „pact de neutralitate", care a durat până după alegerile din 1946, când a început o campanie de represiune care i-a vizat și pe legionari și care a culminat cu arestările în masă din noaptea de 14-15 mai 1948.

Am iscălit și m-am așezat. Am întrebat-o din ochi pe Nina dacă a fost bine. Dânsa era într-un fel de surescitare euforică. Zâmbea tot timpul și mi-a răspuns râzând prin semne, că „merge". Nu mai înțelegeam nimic.

După mine a urmat fratele meu. Și-a menținut declarația. Calm și sigur a spus c-a fost acuzat de tentativă de fugă peste graniță, lucru care nu s-a confirmat. De asemenea, c-a avut în casă un pistol. În realitate era o armă sportivă de dat startul, armă pe care a și aruncat-o pe un maidan. Icoana cu Arhanghelul Mihail, confiscată la percheziție, avea legătură cu numele lui și o primise cadou de la tata de un 8 noiembrie, sărbătoarea Sfinților Mihail și Gavril. (Și cât mă împotrivisem să i-o dea, icoana fiind de fapt a mea!)

Cu băieții de la Cluj fusese coleg de facultate, iar în calitate de vicepreședinte al Asociației studențești, lucrase cu o parte din ei. Ca martori ai săi, au venit la proces:

– o profesoară de limba rusă, tânără și ispititoare, cu care fratele meu avusese relații amicale și o intensă

Merită menționat faptul că, potrivit lui Ilarion Țiu, la momentul grațierilor globale din 1962-1964, aproximativ 42% dintre deținuții eliberați erau legionari. După 1964, majoritatea foștilor membri sau simpatizanți legionari au fost ținuți sub observație de către Securitate. A se vedea și nota biografică despre Corneliu Zelea-Codreanu, p. 100. Pentru perioada interbelică, a se vedea Armin Heinen, *Legiunea...*, *passim*; Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919–1941*, Editura Humanitas, 1995, *passim;* pentru perspectiva Academiei Române, se poate consulta Ioan Scurtu (coord.), Petre Otu, *Istoria românilor. România reîntregită (1918-1940)*, vol VIII, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 356-361. Pentru istoria Legiunii după 1945, a se vedea Ilarion Țiu, *Istoria Mișcării Legionare 1944-1964,* Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, *passim.*

corespondență. O chema Tamara și a mărturisit zâmbind că Mișu fusese cel mai bun elev al ei și că fugise la Constanța, fiindcă nu se înțelegea cu tatăl său;

– Văduva Ilie, coleg de liceu, pe care îl absolvise în urmă cu opt ani și care și-a amintit că Mișu spusese în ultimul an că lui nu-i va ajunge salariul și că s-ar fi exprimat împotriva unor cadre UTM din liceu;

– al treilea martor al lui Mișu cred că a fost un asistent, sau coleg, care a menționat că fratele meu era superficial în toate, că la seminariile de marxism făcea glume, iar la orele de limba rusă deranja predarea lecției prin atitudinea sa.

A urmat o scurtă pauză, după care a urmat grosul martorilor. Au fost foarte mulți, mai ales din cei pe care nu-i văzusem de multă vreme. Iat-o pe prietena mea din liceu, Tamara, înfloritoare, proaspăt absolventă a Facultății de Filologie din Cluj. Tamara și-a amintit că în timpul liceului (când aveam 15 ani), ea, având o prietenă evreică în provincie, eu aș fi întrebat-o: „Alta nu îți puteai găsi?". Faptul că eu însămi am purtat corespondență cu acea fată și că am vrut să mă împrietenesc cu ea nu și-l amintea. „Și cum mai era Galina?" „Naționalistă, mistică și contra cultului personalității lui Stalin." (Tamara dragă, dacă ai ști cât am tremurat eu în anchetă pentru toți cei din Lugoj!)

Nora și-a amintit și ea (teribilă memorie mai aveau toți!), că odată, când eram studente, am discutat la cămin, manifestându-mă șovin și c-am declarat că voiam chiar un război, la care eram gata să particip, numai să scăpăm de comuniști. Biata Nora, al cărei soț era arestat pentru a doua oară, se cam codea în răspunsuri, ceea ce l-a determinat pe judecător să-i amintească apăsat că mărturia mincinoasă se pedepsește. Cam aceștia au fost martorii mei.

La Nina a venit ca martor Corina, colegă de serviciu, care practic n-a spus nimic, apoi un anume Lugojan, căruia nu-i reţin prenumele, şi care a declarat că Nina avea discuţii duşmănoase cu avocatul Streinu din Lugoj. Nu putea preciza când anume, însă sigur acele discuţii fuseseră duşmănoase.

Martorii tatei au fost cei mai numeroşi, pentru a evidenţia continuitatea unei atitudini anticomuniste (ceea ce era perfect adevărat). Iată-l pe domnul Veştemeanu, rotund şi bine nutrit. Fusese legionar pe vremuri. Acum... A menţionat prietenia strânsă dintre tata şi părintele Imbrescu (legionar, mort la Aiud în 1949). Nu ştia dacă tata fusese legionar. Îşi amintea totuşi că tata afirmase că preotul nu se poate ocupa de politică şi că „ori cu Dumnezeu, ori cu Satana". Domnul Veştemeanu a plecat foarte mulţumit de propria-i depoziţie.

Al doilea martor a fost Chia, o macedoneancă al cărei soţ era arestat pentru a doua oară. Era palidă, tremura toată şi a declarat că, atunci când ne vizita la Chitila, soţul ei şi cu tata aveau discuţii împotriva regimului. Doamne, cum mai tremura când a venit să iscălească! Bărbia i se mişca involuntar şi aproape nu putea scrie. Nu îndrăznea să ne privească. Biata şi buna Chia! Îşi iubea atât de mult soţul!

O figură plină de pitoresc a fost madam Dimitriu, fosta noastră gazdă de la Chitila. N-o mai văzusem de zece ani. Se „adunase" atât de mult încât era de nerecunoscut. Madam Dimitriu a declarat că ştia c-am fost eliminată din liceu, fiindcă l-am insultat pe „Domnul Stalin". Dar tata ne spunea că ne vom întoarce în Basarabia? Nu, asta n-a auzit-o niciodată. Să-şi aducă bine aminte. Îşi aduce – nu, aşa ceva n-a spus. Dacă l-a auzit pe tata ascultând posturi

străine. Doamne ferește! Odată, o singură dată, când a venit acasă, l-a găsit pe Mișu ascultând muzică de jazz și i-a spus să închidă aparatul. Păi cum, că în declarație scrie altfel. Nu. Ea n-a spus așa ceva, astea nu sunt vorbele ei. Atât la venire, cât și la plecare, madam Dimitriu s-a înclinat adânc către tata.

Iată-l și pe ex-președintele Sfatului Popular al Chitilei, alcoolic, fost vânzător de ziare, cu care tata a avut numeroase conflicte. Tov. Președinte considera că preotul este o anexă subordonată Sfatului Popular, putând dispune de bunurile bisericii. Într-un an a trimis pe omul de serviciu ca să i se dea cireșe din curtea bisericii. Tata a refuzat și le-a împărțit la trecători.

Firește, el a declarat că relațiile cu inculpatul erau bune. Doar că tata nu venea la Sfat când era chemat, nu răspundea la solicitări, nu le dădea sprijin în diverse campanii etc. În concluzie, părerea lui era că tata nu era un prieten al regimului. A plecat și el pătruns de importanța propriei persoane.

A venit și un învățător să declare că tata făcea lecții de religie cu copiii din școală, sustrăgându-i de la activitățile patriotice. Totuși, acuzațiile erau destul de subțiri. Și mai ales, de nicăieri nu reieșea că fusese legionar. E adevărat că au venit doi preoți, colegi cu tata la Craiova în perioada '40-'41, însă n-au prea dat elemente concludente. Că tata ar fi ținut o conferință cu preoții refugiați și că, din motive tehnice, au trebuit să o mute de la casa clerului la sediul legionarilor. Niciunul nu-și amintea dacă tata ținuse conferința și tot ce declarau era extrem de vag și inconsistent. E adevărat că în arhivele Siguranței se găsise o listă de legionari din Craiova, printre care figura și numele tatei.

Tata susținea că este un fals. În 1940, a fost arestat de Siguranță sub acuzația de bolșevism, datorită preocupărilor sale de dreptate socială. Părintele Imbrescu, pentru a înlătura orice bănuială, l-a înscris atunci fictiv pe o listă. Nimeni însă nu voia să-l creadă.

Pe lângă asta, printre miile de pagini pe care i le confiscaseră (tot ce scrisese tata de-a lungul unei vieți) găsiseră, în sfârșit, ceva care se putea interpreta drept anticomunist. În special lucrarea *Revoluțiile*[57] îi făcea să spumege. Lucrarea se referea la căderea lui Adam din Rai și la revoluția lui Iisus Christos. Conținutul nu interesa; doar titlul, pe care-l considerau – aprioric – acuzator. De altfel și celelalte, cu caracter pur teologic, ca *Filosofia creștină a istoriei*, au fost supuse examinării unei comisii de experți în filosofia marxistă, care le-au etichetat drept potrivnice concepției materialiste, deci dușmănoase, deci nedemne de a exista. În zadar a solicitat tata o comisie de teologi care să se pronunțe asupra scrierilor sale. Și, de fapt, cine ar fi avut curajul să contrazică atotputernica Securitate?

Punctul de pornire al inculpării sale însă, care l-a selectat pe tata dintre ceilalți, au fost ședințele lunare ale clerului pe raioane (prezența obligatorie), unde se venea cu teme „teologice" de „reînnoire creștină", cum ar fi: „lupta pentru pace„ sau „cum să construim socialismul" etc. Tata, cu orice risc, lua cuvântul vorbind despre adevărata pace, cea adusă de Hristos, sau despre cât de pieritoare și secundare sunt bunurile materiale față de cele spirituale. Întrucât

[57] Lucrarea a fost confiscate de Securitate în timpul percheziților. După 1990, Galina Răduleanu a cerut manuscrisele de la CNSAS și le-a lăsat la Mănăstirea Diaconești.

constituia un exemplu negativ de „nealiniere", i s-a luat dreptul la cuvânt. În condițiile astea, tata a refuzat să mai participe la ședințe.

Cercul începuse să se strângă încetul cu încetul. Era urmărit, înconjurat de „prieteni" informatori. A fost gonit și mutat forțat de la biserica Chitilei la Slobozia-Moară. Nu i se mai plătea salariul, lucru pe care noi, copiii studenți, l-am resimțit puternic. Nimeni nu apăra un asemenea „element".Apoi a venit arestarea lui, iar peste câteva luni, a noastră. Trebuia stârpit „cuibul de năpârci".

Prima ședință a procesului s-a terminat târziu. Următoarea avea să aibă loc peste o lună (5 august), pentru a aduce noi martori (ai acuzării, bineînțeles).

Când am ajuns „acasă" eram ca o cochilie părăsită de melc. Totul se strânsese într-o sfâșietoare frază melodică, venită din străfunduri și pe care-o auzeam cu „urechile minții".

Am căzut într-un somn de om beat. N-am ieșit la programul de seară, n-am mâncat. La stingere n-am făcut decât să-mi schimb hainele și să dorm, să dorm...

După proces

„Să nu dea Dumneazeu
omului cât poate duce."

A doua zi, după ce efectul „anesteziei" a trecut, au început niște dureri (sufletești) dincolo de orice cuvânt sau închipuire. Cineva nevăzut îmi freca, în fiecare clipă, cu sare, o rană sângerândă. O durere dincolo de lacrimi.

În rugăciune îmi întindeam mâinile, implorând salvarea vieții tatălui meu. Îi explicam lui Dumnezeu că n-aș putea suporta, psihic, moartea lui în închisoare. Niciodată nu mă mai rugasem așa. De fapt nu mă rugam, ci vorbeam. Iar Cei cărora mă adresam, erau lângă mine, mă auzeau și parcă deslușeam un răspuns favorabil cererii mele. Fizic, la câteva zile, au început să-mi cadă smocuri de păr (atunci credeam că e din cauza săpunului). În câteva săptămâni mi se vedea pielea capului.Și totuși, în acea perioadă de maximă durere, a survenit un episod romantic, care a avut într-un fel darul de a mă scoate din starea mea și care s-a numit...

Nelu

La câteva zile după proces, mai exact în 9 iulie, probabil și pentru a-mi diminua tensiunea nervoasă, am încercat să bat în perete, cu anticul alfabet al lui Monte Cristo, cuvântul „cine?" Mai încercasem și altădată, fără niciun răspuns. Iată că de data asta ni s-a transmis în același mod „Nelu". Ei bine, eram cu toate în delir. În celula noastră intrase cineva, nou, necunoscut și totuși foarte aproape.

Pe urmă ne-am încurcat în litere. Seara, într-un colț ferit al WC-ului, am găsit un răvaș (scris pe hârtia care ni se dădea pentru WC, cu plumbul din tubul de pastă de dinți). Ni se spunea în răvaș că doamnele de la camera 70 primeau sărutări de la domnii din camera 69. Nu prea mi-a plăcut chestia cu „sărutările", eu fiind o puritană, însă în entuziasmul general, l-am trecut cu vederea.

Activitatea noastră zilnică avea acum un scop: „băiatul". Ne culcam și ne sculam cu imaginea lui, așa cum ne-o

închipuiam. În ceea ce mă privește, am trăit întotdeauna (atunci ca și-acum) mai mult în imaginație, ceea ce deseori mă făcea „să gândesc aiurea". Pe urmă, lucrurile s-au derulat rapid (eram cu toții foarte grăbiți). Așa am aflat că este fiul preotului din Balș (n-a vrut să-și dea numele și nici adresa). Că a fost arestat în noaptea de Revelion, student la Științe Naturale și... ca în anunțurile matrimoniale, își dădea datele exacte: 1,76, brunet, cu ochii verzi.

A trebuit să-mi prezint și eu „inventarul". Era mai mic cu patru ani și mi-a spus repede: „Nu-i așa că nu-i o diferență de vârstă mare?" Nu pricepeam ce importanță ar avea chestia asta într-o prietenie și i-am și spus-o.

Corespondența pe săpunașe era să mă coste, fiindcă greșisem la un moment dat socoteala celulelor. Am scăpat ca prin urechile acului. Nelu stătea cu Tică țiganul. Într-o zi când am ieșit la plimbare am apucat să-i zăresc. Nelu mergea drept înainte, iar Tică, în cămașă albă, încovoiat, se ținea după el.

Comunicarea devenea din ce în ce mai tehnică. La început era un circ și un chin. Când începea „băiatul" să bată, Tușica stătea pe margea patului, tremurând de frică, însă numărând cu conștiinciozitate. Petruța era cu ochii pe vizetă. Eu mă plimbam „nepăsătoare", iar, când ajungeam la „peretele invizibil", notam cu săpunul cifra obișnuită. De aici începea drama. Din cauza fricii, la fiecare ne ieșea alt număr: „Galino, 16". „Da' de unde, 17!", zicea Petruța. La sfârșit se făcea interpretarea. Uneori, după ce umpleam peretele cu cifre, nu înțelegeam nimic și-i transmiteam „bis". Dimineața și seara ne salutam, iar la prânz ne uram „poftă bună!". Aflase că-mi place valsul și afară la plimbare ne fluieram reciproc din melodia lui André Claveau

Moulin Rouge. Eram în plină ascensiune sentimentală, când Tică țiganul a reclamat la anchetă că la noi „se bate" (de corespondența pe săpun nu știa).

Într-o seară, după stingere și după o lungă transmisie am înțeles numai „comandant", „reclamant", „aruncă tot ce ai" (își închipuia că păstrasem săpunurile scrise). Am înghețat de frică. A doua zi era 21 iulie, ajunul zilei de naștere a tatei.

Confruntarea cu tata

Dimineața a sosit cu mari emoții. Se făcuse deja seară când s-a deschis ușa și cu un „dumneata din dreapta, pune-ți ochelarii", am fost înhățată de „Coreeanul" și dusă în biroul șefului cel mare. Enoiu era bine dispus. „De ce bați?" „Nu bat." „Cum, nu bați? Uite că vecinul a spus." După ce mi-a reprodus în amănunt niște fraze, m-am convins. N-am avut încotro. „Da", am recunoscut și eu. „Vezi, și mai pretindeți voi, credincioșii, că spuneți adevărul." Într-un moment de inspirație, i-am spus cât m-a șocat înfățișarea tatei și că trăiesc cu convingerea că nu-l voi mai vedea. De aceea îl rog să-mi acorde o întrevedere. S-a interesat la Moldoveanu, prezent și el, dacă m-am purtat „bine" și, fiind într-un moment bun sau în urma unui plan diabolic, i-a spus „Coreeanului": „Adu-l pe Boris Răduleanu".

„Ei vezi, zice radios, te-am chemat pentru pedeapsă și uite că îți dau voie să te-ntâlnești cu tata."

Tata a apărut cu ochelarii negri, adus de spate, cu aceiași pantaloni peticiți și cu o jachetă neagră. După ce și-a scos

ochelarii, Enoiu l-a poftit să stea. „Uite, fiica dumitale a vrut să te vadă. Stai cu ea de vorbă." I-am spus repede că sunt bine, că n-am nimic la plămâni, că mănânc și că nu trebuie să-mi poarte de grijă. Tata avea aceeași expresie de la proces, cu ochii aceia căscați, cu pleoapele căzute și cu rezistență fizică extrem de scăzută. „Tată, tu cum o duci cu sănătatea?" „Nu prea bine. Am crize de pierdere a cunoștinței din cauza tensiunii. Nu mă simt prea bine." Aș fi vrut să-i spun mai multe, dar timpul acordat se terminase. I-am sărutat mâna, ne-am îmbrățișat. Amândoi plângeam. La plecare tata i-a cerut maiorului să-i dea dreptul la pat (era arestat de un an și patru luni ani), medicamente și pe cineva în cameră, întrucât cădea jos și n-avea cine să-l ridice. O parte din cereri i s-au îndeplinit, însă temporar.

După plecarea tatei, am avut o discuție „complexă" cu domnii comandanți, în care eu am căutat să fac pe „deșteapta", iar ei pe „amuzații". Pe domnul Enoiu îl „frământa" problema cum se împacă mentalitatea unui medic cu religia, întrucât avea impresia că religia anihilează inițiativa personală. I-am răspuns cu proverbul „Ajută-te singur și Domnul te va ajuta" (așa gândeam atunci). Ca să mă „încurajeze", mi-a spus că peste șapte ani voi fi prea bătrână ca să mai urc munții (sentința nu se dăduse încă). Mi-a spus și despre Maica Veronica și felul în care s-a dezis aceasta de „vedeniile" ei. A mai strecurat și câteva murdării (inerente). Ne-am despărțit „prieteni".(Pe unde vei mai fi, domnule Enoiu? Pe pământ sub înfățișarea unui milardar, sau „dincolo", în cel mai fierbinte cazan de smoală?)

Mai târziu mi-am dat seama că mobilul scenei l-a constituit dorința de-a se bucura de suferința noastră. La fel proceda și în torturile fizice, unde își punea în față un șorț,

pentru a nu se murdări de sângele victimelor (descriere făcută de Marcel Petrișor).

Nu mă simt destul de creștină pentru a putea să mă rog pentru el. În orice caz, aș propune justiției ca, așa cum există decorație, academician, reabilitate post mortem, să se instituie și „condamnări post mortem".

Și zilele următoare

Nimeni nu mai îndrăznea să bată în perete. Din când în când trăgeam patul. De dincolo ni se răspundea la fel. Era o firimitură de comunicare, care se repeta când auzeam clopotul grav al Patriarhiei. De dincolo se auzeau zgomote ritmice în tăblia patului imitând toaca. Uneori mă duceam la „peretele invizibil". Îmi lipeam urechea ca să-i aud vocea. Indiferent de interdicții, știam că dincolo e cineva căruia îi pasă de durerile și bucuriile mele. Cu acea ascuțire a auzului pe care ți-o dă închisoarea, știam când băiatul fuma, mânca sau mergea la anchetă. Atunci ne rugam pentru el, la fel ca și în fiecare seară. Mă învăluia o căldură pură, luminoasă. Până și zăbrelele încetau să existe, înlăturate de boarea răsăritului, de tremurul frunzelor plopului. Totul sclipea, totul avea o strălucire deosebită. Și arpacașul mi se părea minunat, deși tot nu-l puteam mânca.

Înlăuntrul meu persista aceeași durere. Niciodată nu m-am rugat ca-n zilele acelea. Niciodată nu l-am simțit pe Dumnezeu atât de palpabil prezent. Era suficient să vreau să-ntind mâna. Îi făgăduiam tot ce puteam în schimbul vieții tatei.

Timpul trecea, se apropia cea de-a doua înfățișare.

Reluarea comunicării

Între timp, pe Tică țiganul îl mutase. Cred că avea o colită, fiindcă se cerea în permanență la WC. Într-o zi am auzit cum i-a deschis ofițerul vizeta: „Ce faci acolo?" „Să trăiți, domnule ofițer, dau și eu în bobi." „De ce dai, mă, în bobi?" „Păi dau și eu de nevastă, de copii, de pachet." Firește că i s-au luat bobii și firește că și-a făcut alții.

Așadar, după plecarea turnătorului, lui Nelu i-a venit coleg de cameră un cetățean italian, Frederic, de 47 de ani, acuzat de spionaj. Ne-am reîntâlnit cu un elan crescut, numai că discuțiile își pierduseră elementul „eteric", tinzând spre o „concretețe" care mă întrista. Și totuși serile erau la fel de frumoase. Ni se întâlneau privirile în aceeași stea luminoasă care pătrundea prin geam.

Petruța, foarte preocupată de viitorul meu, m-a învățat un fel de descântec, prin care urma să-mi aflu ursitul. Era cât se poate de simplu. Nu trebuia decât să fixez o stea și să-i spun: „*Stea, steluța mea, toate stelele să stea, numai tu să nu stai. Fă-te un balaur, cu solzii de aur, cu coada de mătase și aripi de argint. Tu degrabă să pornești, pe iubitul meu să-l găsești. Îndată de-l vei afla, cu coada să-l lovești, cu aripile să-l gonești, iar până-n zori aici să stea*" – ceea ce, date fiind condițiile în care mă aflam, era mai greu.

O metodă mai sigură de a-ți afla ursitul consta în aceea că primele înghițituri de mâncare trebuia să le scoți din gură, să le așezi într-o hârtie și să le pui sub pernă. Cu asta era imposibil să dai greș. Mai era și metoda cu inelul de cununie, pus într-un pahar cu apă sfințită cu niște lumânări în jur. Vedeai absolut tot, nu numai ursitul. Cu inelul fiind imposibil, am recurs la primele două metode. I-am spus

stelei să-mi aducă iubitul, am pus şi dumicaţii sub pernă, dar... nimic!

Lucrurile totuşi păreau să fie destul de clare. Tuşa avea însă cu totul alte convingeri. Norocul meu, e clar că nu putea fi decât Sandu, nepotul său. „Ei îi trebuie un bărbat serios, credincios, nu un zvăpăiat, coană Petruţa." Petruţa era cu totul de altă părere, însă n-o contrazicea.

Între timp, noi ne continuam conversaţiile. Băiatul era destul de energic. Când nu-i convenea răspunsul, trăgea un pumn în perete de ziceai că va năvăli în celulă. „Galino, ăsta te şi bate", zicea Tuşica. Mie însă mi se părea că am găsit o comoară (şi câte alte „comori" n-au mai urmat!).

Aşadar mi se apropia procesul.

Frederic şi Nelu mă anunţaseră că dau în bobi. „Ce zic bobii? Ieşim?" „Un bob zăbavă! În august precis!" Şi el, ca toţi deţinuţii, era contaminat de himera sărbătorilor naţionale cu decretele de graţiere. I-am spus de procesul meu şi de încadrarea mea în articolul 209, pct. 2, litera a. „A – foarte bine." Bietul de el, credea în abrogarea articolului cu „discuţiile duşmănoase".

Procesul îl aşteptam fiindcă îmi era dor să-i revăd pe toţi.

Al doilea proces

Dimineaţa, după obişnuitul ritual, a apărut „Vipera" cu zâmbetul pe buze. Am crezut că plec. „Nu, nu încă", m-a lămurit. M-a dus jos la parter unde, într-o cameră elegantă, stătea domnul Mihăilescu, ca scos din cutie (purta şi cravată verde).

S-a interesat cordial cum o mai duc cu sănătatea şi dacă mă simt bine. Apoi mi-a atras atenţia să mă port bine la

proces că deh!... asta trage în cumpănă și că eu am tot interesul, nu-i așa? Și a zâmbit, cu zâmbetul lui de fiară.

I-am răspuns că are dreptate și că doresc să ies, întrucât mai am mult de lucru afară (Și nu m-am înșelat). După cinci minute am fost scoasă din nou, cu toată pompa cuvenită.

Întrucât se-ncurcaseră puțin, am fost pusă s-aștept, fără ochelari, cu fața la perete. Firește că mi-am întors ochii. Vizavi de mine l-am zărit pe Mircea. Era uscățiv și transparent. În partea cealaltă... Doamne, era Medeea. Deci și pe ea.

După ce s-au agitat destul, ne-au luat pe toți. Pe mine, fiind ultima, m-au înghesuit într-o cabină cu cauciucuri pe jos. Cunoscând tehnica, am lipit gura de crăpătură: „Cine?". De dincolo a venit vocea tatei. Parcă se mai întremase puțin. A urmat un foarte rapid schimb de cuvinte:

– Ai pat?

– Nu, mi l-au luat.

– Ești singur în celulă?

– Nu, mi-au dat un băiat.

– Tăticule, eu mă simt foarte bine, am făcut control radiologic; n-am nimic la plămâni (de fapt aveam un TBC diseminat, de care nu știam și pe care ulterior l-am vindecat spontan). Sunt fericită că sunt cu voi și consider că toate acestea trebuie să se întâmple și că așa e mai bine.

– Sunt liniștit în privința ta, dar Mișu e foarte bolnav și a fost pe punctul de-a înnebuni (nu știam și l-am contrazis). Să mai știi un singur lucru: procesul nostru e în mâna Maicii Domnului. Voi o să ieșiți (ce naivi eram). Pe mine „Ei" vor să mă ucidă. Să nu uiți asta (cum aș fi putut uita?). Să știi că n-am avut discuții dușmănoase.

– Bine, tăticule.

Discuția a fost extrem de dificilă, datorită zgomotului motorului. Odată chiar s-a strigat: „Cine vorbește?" Drumul a fost scurt. Am coborât în aceeași curte. De data asta eu eram prima, iar tata încheia șirul. În sala de așteptare mai erau câteva persoane străine: un preot cu o figură prelungă și foarte slabă și un om cocoșat. M-au pus cu fața la geam și ușă. Lângă chiuvetă se găseau Mircea și Medeea. Ultimei i-am aruncat o privire și am dus un deget la buze. N-a înțeles și a ridicat din umeri, întrebându-mă din ochi: „Ce?". Voiam să-i atrag atenția să nu repete neadevărurile cuprinse în declarația de la dosar. La un moment dat, uitându-mă fix și dureros, Medeea mi-a făcut strengărește cu ochiul, de parcă eram într-o joacă. Tare bine mi-a făcut.

Mircea stătea țeapăn. Am cerut niște apă, ca să mă lase să mă duc la chiuvetă, însă plutonierul a preferat să-mi aducă el. Frate-meu dormita. L-am întrebat folosind alfabetul muților: „Cum te simți?" „Bine", mi-a răspuns (ceea ce nu era adevărat). Pe tata, ca să nu se uite la noi, îl plasaseră lângă sobă. După un timp, ca pedeapsă fiindcă se uitase la Mișu, l-au mutat lângă ușă.

Mi-a rămas în minte expresia ochilor tatei, când se uita la cer și la frunzele tremurânde ale plopilor. Un zâmbet aproape dureros i se întipărise pe fața chinuită. Numai privirea își păstrase expresia de altă dată.

La colțul de sus al ferestrei, se țesuse o pânză de păianjen în care se zbătea o muscă. Nu știu de ce mă asimilasem într-atât cu soarta insectei, încât așteptam cu inima strânsă, mișcarea de apropiere a „călăului". Când a început să sendrepte calm, tacticos, fără grabă, am vrut să mă scol să rup pânza. Nu se putea. Vedeam mica vietate cum se zbate din ce în ce mai puternic. Am închis ochii.

La un moment dat tatei i-a fost rău. Au refuzat să-i dea vreun medicament și nici nu i s-a dat voie să se întindă. „N-ai nimic." După insistențe și după intervenția mea în care am subliniat că sunt medic și că trebuie să i se facă un tratament, i s-a dat o pastilă.

Mi-am pus mâna la ochi ca să nu se vadă cum îmi curgeau lacrimile. Un gardian, care m-a văzut, mi-a făcut o aspră mustrare. Am căzut apoi într-un soi de anestezie, în care totuși am izbutit să mă rog, încredințându-ne lui Dumnezeu.

Călugărul care era cu noi se descălțase, ceea ce a declanșat un urlet: „Ce faci?" „Nimic, mă roade gheata!" „Încalță-te imediat!" După un timp l-au chemat înăuntru. Era singur în proces.

Am mai cerut o dată să merg la WC. Pe drum m-am întâlnit cu tata. Ne-am spus totul într-un zâmbet.

Cu puțin înaintea intrării „în scenă", tocmai când începusem să ne facem de cap, adică să ne întoarcem și să ne facem semne, a apărut și „amicul" Mihăilescu. Cu aceeași privire, gata să te sfâșie, dar cu cel mai „dulce" zâmbet, a făcut imediat o altă repartizare a locurilor. După care s-a dus imediat la avocatul Streinu ca să-l întrebe de sănătate.

Și iată-ne din nou în boxa acuzaților. Masa prezidențială era aceeași. Se schimbase numai președintele. Cel de data trecută îmi păruse inteligent. Actualul avea o figură de taur căruia i se arătase eșarfa roșie, niște ochi bulbucați și încrucișați și o voce cu care a răcnit tot timpul, intimidând martorii și împiedicându-ne să vorbim. Sala era mai mult goală. În ultimul rând le-am zărit pe Nora și Marinuța. Amândouă mi s-au părut elegante, din altă lume. Iat-o pe mătușa-mea de la Cluj, Veta. Stă lângă mama

și-mi face semne de încurajare. Mama era aceeași. Poate puțin mai împlinită și îmbrăcată așa... „à la Chitila" (unde aveam domiciliul).

Am fost întrebați dacă mai aveam ceva de adăugat. Am profitat de ocazie ca să menționez că n-am avut discuții dușmănoase cu tata (declarație tardivă, care nu mai putea schimba nimic) și nici cu Mircea Murășanu. Ordinea martorilor n-o mai știu.

Doamna Dimitriu și-a făcut a doua apariție. Nici de data asta n-au izbutit s-o facă să recunoască enormitățile pe care le semnase. Noroc de vârsta ei înaintată, altfel o arestau. Mircea, cu ochii duși în orbite și cu o privire arzătoare, a declarat că vorbisem într-o seară a anului 1958, față de el și de Nora, într-un mod naționalist, manifestând sentimente prolegionare. Deși îi cunoșteam declarația, am întors capul spre Nora, arătându-i-l din ochi: „Vai, cum poate vorbi așa?!", la care dânsa mi-a răspuns printr-o ridicare de umeri: „N-avea ce face și ce te formalizezi?!". Tare m-a durut gestul... La plecare, în timp ce semna, ochii lui Mircea comunicau intens și nepermis cu soția sa.

Apoi a venit Medeea. Avea ceva de Isoldă, blondă, suavă și grațioasă. O cunoșteam din perioada eliminării mele din școală, la 17 ani, și eram într-o totală admirație față de ea. Într-o noapte de mai mă luase cu ea să furăm liliac din grădinile Cotrocenilor. Ce mult trecuse de atunci! Părea atât de fragilă și de vulnerabilă în rochia de vară cu dungulițe maro și cu părul blond răsucit într-o buclă lungă pe spate. Vorbea însă atât de încet încât aproape n-o auzeam.

În esență, acesta fiind punctul central, fiind colege la Institutul de Biochimie, Nina declarase că aparatura străină adusă din Vest era mai bună decât cea din țările socialiste.

A venit și părintele Stăniloae[58], care era de doi ani în închisoare și la care se găsise unul din exemplarele bătute la mașină ale poeziilor părintelui Imbrescu.

Ultimul martor a fost avocatul Streinu Valeriu din Lugoj, cunoscut cu tata din perioada anilor 1944-1948, cât am locuit acolo. Un intelectual de frunte, filosof mai mult raționalist și scriitor. Fusese legionar în trecut. Din câte-mi amintesc, avea multe păreri diferite, în diverse domenii, față de tata. După plecarea noastră la București, relațiile au devenit sporadice, limitându-se la felicitările de Sărbători. Aproape îndoit din cauza unui vechi reumatism deformant, Streinu mergea trăgându-și picioarele și sprijinindu-și în baston trupul gârbovit și uscat. Pentru a urca cele câteva trepte a fost nevoie de ajutorul plutonierilor. Un aspect

[58] Dumitru Stăniloae (1903-1993) preot, unul dintre cei mai renumiți teologi ortodocși ai secolului XX. În 1928 și-a obținut doctoratul la Cernăuți, iar apoi a primit mai multe burse pentru a studia în străinătate. În perioada 1936-1946 a fost rector al Academiei Teologice din Sibiu. Implicat în activitatea grupului „Rugul Aprins", a fost arestat la 4 septembrie 1958 și condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închis la Închisoarea MAI, la Jilava și la Aiud. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963, prin decret de grațiere. După eliberare, a revenit ca profesor la Institutul Teologic din București, unde a avut o activitate academică prolifică. A fost autorul a numeroase volume, a publicat traduceri ale scrierilor Sfinților Părinți, a conferențiat în cadrul unor universități prestigioase din întreaga lume și a făcut parte din mai multe comisii dedicate dialogului interconfesional. Astăzi, Facultatea de Teologie a Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași îi poartă numele. Informații din fișele matricole penale din AANP. Pentru o biografie a vieții lui Dumitru Stăniloae, vezi Lidia Stăniloae, *Lumina faptei din lumina cuvântului*, Editura Humanitas, București, 2010. Vezi și „Păr. Dumitru Stăniloae – Date biografice pe scurt" disponibil la http://studiiteologice.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=&lang=en (1.10.2016)

tragic, dar numai până ce a început să vorbească. În trupul strivit, forța interioară nu era distrusă.

Despre Nina a declarat că el nu avusese niciodată discuții politice, fiindcă nu obișnuia să facă acest lucru cu femeile. „Totuși, în declarația din 1958, în timpul anchetei, spui altceva." „Eu n-am spus așa ceva. Dați-mi voie să văd declarația. Asta nu e semnătura mea. Îmi amintesc numai că, neavând ochelarii la mine, am fost obligat să semnez fără să citesc." Totuși, n-a subliniat și n-a insistat asupra acestui fals. Parcă-i slăbise voința. Declarația a rămas, deci, valabilă. Au urmat întrebările:

„Ai citit poeziile lui Imbrescu?" „Da." „Aveau un caracter dușmănos?" „Nu.Totuși, întrucât nu erau marxiste, în mod obligatoriu erau împotriva regimului." O logică imbatabilă.

A fost întrebat dacă între tata și el a existat o colaborare și un schimb de lucrări. Nu. Totuși, chiar nu i-a transmis nimic niciodată? A, ba da, odată i-a transmis câteva foi (în decurs de 13 ani). „E limpede, asta înseamnă *colaborare*", zice „taurul" de la masă. Streinu parcă plutea. La un moment dat m-am gândit că poate i-au dat vreun medicament care să-l anihileze. A mai fost întrebat dacă a primit medicamente antireumatice de la Nina. Firește. Erau un produs al Institutului de Biochimie, unde Nina lucra, și care se folosea experimental pe diverși bolnavi. Da, dar Streinu fusese legionar. La fel și Nina. Deci... ajutor legionar. Logic. Oricât a încercat tata să aducă în față o normalitate de gândire, a fost imposibil. Rezistența „bovină" de la masă era de neclintit. Iar Streinu parcă era „suspendat". Semnala contradicțiile, dar nu le combătea. La sfârșit a semnat docil hârtia, după, ce, în prealabil, își expusese foarte calm conținutul lucrărilor.

Pe Mircea l-am întrebat cine a mai fost de față la acea unică și „istorică" discuție politică. „Nora", mi-a răspuns. „Atunci să fie și Nora întrebată, întrucât e în sală." Firește că nu s-a dat curs cererii mele. Nu intra în scenariu și Doamne ferește de vreo surpriză. În plus, avocata îmi făcea semne să tac, ceea ce m-a influențat.

Cam asta a fost prima parte. Ulterior am aflat că Medeea avusese procesul cu o zi înainte și că era terorizată că atitudinea de acum va influența condamnarea. N-a influențat-o. A luat opt ani.

Și, ca în orice proces democratic, urma luarea de contact cu avocații (prima și ultima), natural în prezența gardienilor. Avocata mea era o basarabeancă împlinită, rotunjoară, care mi-a spus în rusește „*Horoșo*" (bine). „*Budet*?" (va fi?) am întrebat-o eu, fără a mai primi vreun răspuns.

Bieții avocați erau într-o situație de-a dreptul tragică. Nu puteau susține nevinovăția clientului, fiindcă Securitatea nu putea greși. Dacă nu-și vedeau „lungul nasului" treceau și ei în boxă (fapte întâmplate real). Așa încât ei recunoșteau că, firește, clientul lor a greșit, dar să vedeți, e bolnav, sau nu e în toate mințile (idee preluată ulterior de Ceaușescu și aplicată cu succes prin intermediul unor psihiatri). Așa că și avocata mea săraca, îi tot dădea zor cu TBC-ul pulmonar pe care-l avusesem cu opt ani în urmă, dacă mi-am făcut un control radiologic, cum mă simt și ce martori aș vrea să-i mai chem (vorbe goale, fiindcă apărarea n-avea dreptul să cheme pe nimeni).

Am menționat că n-am avut discuții dușmănoase cu Mircea și cam asta a fost tot. Între timp se apropiase și mama, chipurile ca să vorbească cu avocata, de fapt ca să se apropie de noi. Ne zâmbea din ochi și ne făcea semne de încurajare, prefăcându-se plină de optimism.

Poate chiar credea în scăparea noastră. În cele din urmă avocata i-a spus să se îndepărteze. Săraca mama, mi-a sugerat atunci imaginea unei cloști care scosese niște pui de rață ce porniseră pe apă. Mama era de principiul „să faci tot ce fac și ceilalți". Ăsta era și defectul pe care mi-l imputa: „Tu nu vezi că nu ești la fel ca toată lumea?" Psihologia unei „ciori albe" nu este dintre cele mai fericite.

Alături, tata se străduia să demonstreze avocatului său că lucrările sale sunt pur teologice, fără nici o tentă politică. Avocatul, o mutră de vulpoi bătrân, protesta.

Problema numărul doi, dacă fusese sau nu legionar, avea o explicație mai complexă. În refugiul din 1940, NKVD[59]-ul, sub amenințarea revolverului, a vrut să-l determine să devină spion. Cu riscul vieții și cu spectrul Siberiei, tata refuzase, reușind, cu foarte multe piedici, să se refugieze în țară. Probabil ca pedeapsă, s-a transmis confidențial că este „bolșevic". Arestat de Siguranță, a fost salvat de părintele Imbrescu, preot înscris de mult în Mișcarea Legionară și prieten al tatei, care a garantat pentru el. Era în 1940, când, total opus preceptelor Căpitanului, care selecta valori și caractere, se putea înscrie oricine.[60] Rezultatele s-au văzut.

[59] NKVD (Comisariatul Poporului Pentru Afacerile Interne), instituție represivă de poliție politică din URSS. Securitatea a fost organizată și a acționat după modelul impus de NKVD.

[60] Galina Răduleanu se referă la diferențele apărute în procesul de selectare a membrilor Mișcării Legionare între perioada în care organizația a fost condusă de Corneliu Codreanu (1927-1938) și cea în care lider a fost succesorul acestuia, Horia Sima, făcând trimitere cu precădere la etapa statului național legionar (septembrie 1940-ianuarie 1941). La momentul respectiv, multe persoane care nu avuseseră contact cu Legiunea s-au înscris, pentru a beneficia de anumite avantaje date de situația politică din țară. Potrivit lui Horia Sima, într-o perioadă scurtă

Reîntors în Basarabia, tata se ocupase în continuare de biserică și de scrieri cu conținut teologic. Natural că avocatul nu-și putea permite să-l creadă.

Nina avea doi avocați. Unul era tânăr, cu un nas lung care-l făcea să semene cu o pasăre. Acela ținea morțiș ca singura explicație a preocupărilor ei „mistice" să fie un fel de tulburare mentală, un soi de delir religios (psihiatria politică a fost și rămâne bună la toate. În trecut dizidenții erau ștampilați ca „nebuni", azi se pune această pecete celor cărora cei din jur vor să le ia averile). Altfel nu se explică lucrările ei științifice de valoare, alături de studiul Acatistului Maicii Domnului. Natural, Nina refuza cu îndârjire acest argument.

În pauza care a urmat, sala se golise, tata a început brusc să plângă și să ne spună: „Iertați-mă, din cauza mea sunteți aici". Ninei și mie ne dăduseră lacrimile. Numai Mișu era ca de piatră (și s-ar părea că așa a și rămas). Plutonierul era complet descumpănit și nu știa ce atitudine să ia. Eu i-am repetat tatei că-mi pare bine că sunt aici și că tot răul e spre bine. „Dumnezeu să te binecuvânteze", a zis tata. Doamna care scria procesele verbale, a vrut să fie „deșteaptă" și a intervenit: „Ei, Părinte, până la Dumnezeu, te mănâncă sfinții". „Aveți dreptate, așa e", i-a confirmat tata. Între timp,

---

de timp s-ar fi ajuns la aproximativ 300.000 de membri (A se vedea Armin Heinen, *Legiunea...*, p. 425). Precizăm că remarca autoarei nu urmărește să facă apologia Mișcării Legionare sau a lui Corneliu Zelea Codreanu și nici să nege actele de violență în care au fost implicați membrii ai ML, ci se constituie mai degrabă într-o explicație, bazată pe cunoașterea personală a unora dintre cei care au fost închiși în perioada comunistă din cauza apartenenței la ML. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

la Mișu emoția se tradusese printr-o imperioasă nevoie de a urina. Plutonierul se opunea să-l ducă fiindcă... „n-avea ordin". Mișu l-a anunțat calm că va urina în boxă. S-a dus doamna grefieră să-i obțină aprobarea. Tot atunci a apărut și Mihăilescu. Foarte mieros, cu zâmbetul pe buze (îi ieșise „lucrătura") ne-a anunțat să nu mai vorbim, că ne va aduna odată pe toți și-atunci vom putea discuta (Am fost gata, gata să-l cred).

Pe urmă au venit avocații. În sală erau doar rudele noastre și firește „maestrul" Mihăilescu. La Mișu a pledat *diadia* Zonea, avocat basarabean, care ne știa de când ne născusem. A subliniat că Mișu este un materialist, iar acuzațiile sunt fleacuri neserioase. A cerut achitarea. La mine, avocata a subliniat că firește, mă găsește vinovată, dar având în vedere sinceritatea mea, vârsta, cât și faptul că sunt suferindă de TBC, crede că este suficient timpul petrecut în arestul Securității (la fel credeam și eu). Pentru Nina a pledat „Cocostârcul". Tot împingând cu fundul înapoi, menționa că Nina are lucrări de valoare și că religiozitatea ei e un fel de manie de „fată bătrână". În final a cerut să i se dea minimum de pedeapsă. Ultimul a fost „Vulpoiul". Acesta avea talent, fără discuție. Deși eram foarte obosiți, a reușit să ne țină încordați. A cerut ca tata să fie scos din articolul care prevedea pedeapsa de la 5 la 25 de ani pentru cei cu funcții de conducere în Mișcarea Legionară, și să fie trecut la membrii simpli, cu pedeapsă de la trei la zece ani. Firește el nu neagă aspectul dușmănos al lucrărilor acuzatului, totuși cere o comisie de experți, care să se pronunțe asupra conținutului lor. A subliniat de nenumărate ori că el nu apără, Doamne ferește, ideologia acuzatului, ci doar pe clientul lui. A mai adus vorba și de starea de sănătate a

tatei și a terminat înflăcărat: azi concepția metafizică nu mai poate sta în picioare în fața descoperirilor științifice și a zborului lui Gagarin în cosmos. S-ar mai fi întins el, însă președintele l-a oprit plictisit.Eu eram încântată de pledoarie. De altfel toți intrasem într-o euforie febrilă, caracteristică momentului.

Ultimul cuvânt a fost scurt. Mișu a spus că nu se simte vinovat. Eu, la recomandarea avocatei, am cam „scăldat-o" și am cerut să mi se dea posibilitatea să muncesc (mi s-a dat). Nina a cerut iertare tuturor celor cărora le-a adus necazuri. Tata a început cu „Sunt preot și în această calitate...". „Lasă asta!", i-a retezat-o „taurul". A cerut să i se garanteze viața (domnul Mihăilescu îi garantase contrariu). Apoi, cu fețele radioase și exaltate, ne-am luat rămas bun. Mă simțeam îngrozitor de fericită (ca-n fața morții).

La ieșire, Mircea stătea pe bancă. Mi-a spus: „Să mă ierți, Galina, n-am putut altfel." „Nu-i nimic." „Ați ieșit bine?" „Foarte bine." În sufletul meu clocotea un fel de *Simfonia a IX-a* în care începeau toți, îi puteam îmbrățișa pe toți.

Întrucât sorții fuseseră de mult aruncați, paznicii renunțaseră la severitatea regulamentului. Era 3 august și tare mai era frumos afară. În dubă tata s-a întors și ne-a sărutat pe amândoi. În mașină ne-am nimerit în compartimentul vecin cu Nina. Amândouă vorbeam sub imperiul aceleiași exaltări. Alături tata vorbea cu Mișu. Drumul a fost foarte scurt. Am ajuns. Din nou ochelarii. Am grăbit pasul și în fața mea l-am văzut pe tata. Mergea cu mâinile la spate, încovoiat, cu aceiași pantaloni bleumarin cu petece mari la genunchi, cu haina neagră roasă la mâneci. Tunsoarea proaspătă îi scotea în evidență ceafa subțire. A coborât pe scări (stătea la subsol – celula 136). Într-o vreme stătuse pe

același culoar cu Mișu. Îl recunoscuse și-și făceau semne prin tuse. Într-o zi, când ieșea la plimbare, a fost lovit de un plutonier, fiindcă tușise fără motiv. Mișu a auzit scena.

Revenirea

Întoarsă în celulă, am simțit o nevoie irezistibilă să-i bat în perete „vom învinge". Pe cine și cum, nu știam, însă de achitare eram absolut convinsă. Și la urma urmei, care ar fi fost motivul condamnării noastre? Faptul că discutasem cu tata? Și al condamnării tatei, faptul că scrisese lucrări religioase împotriva ateismului? Al condamnării Ninei, faptul că a colaborat la acele lucrări? Și așa venise seara, o seară de neuitat. Din frunzele plopului luceafărul ne privea „cu ochi umezi". Dintre crengile copacului s-a auzit deodată un tril cum nu mai auzisem niciodată. „E privighetoarea", mi-au spus. Cântecul acesta, dureros de frumos, părea că aparține unei alte lumi. A fost scurt, dar suficient cât să-l închid în inimă. Tușa era convinsă că ni l-a trimis un spirit, ca să ne mângâie.

După vreo două zile începusem să am niște îndoieli. Totuși condamnarea mi se părea ceva atât de stupid și ridicol, încât era imposibil s-o accept. Ba chiar începusem să regret că n-am folosit suficient timpul petrecut la Uranus pentru urcușul meu spiritual. Iată că împlineam în curând un an, dar timpul parcă se oprise în loc. Nu-mi rămânea decât să stau și s-aștept.

Cu Nelu nu mai puteam coresponda, fiindcă mirosise ceva un gardian. Ne-a obligat să distanțăm patul de perete. A doua zi, la vizita obișnuită de dimineață, „Mistrețul"

(comandantul), a deschis vizeta, adresându-se Petruței: „Nu ți-e rușine, femeie bătrână? Crezi că nu știu ce faci? Ia vezi!" Petruța încremenise. E drept, patul ei era lipit de peretele vecinului și-mi transmitea mesajele în timpul nopții. Totuși era teribil de furioasă. Auzi, ce să i se-ntâmple tocmai ei!

A venit și ziua de vineri, după care a urmat sâmbăta. La prânz ușa s-a deschis și, val-vârtej, am fost dusă pe culoarele anchetei. Într-un birou elegant mă așteptau Moldoveanu și Mihăilescu. După figurile lor radioase am dedus imediat că fusesem achitată. Mă străduiam să nu le arăt, ca să le las bucuria surprizei. „Ei, cât crezi c-ai primit?", mă întreabă zâmbind Moldoveanu. „Nu știu", zic eu modestă și spășită. „Totuși, cam cât crezi?" „Din anchetă mi s-a spus că între trei și cinci ani". „Vezi, noi am fost îngăduitori. Am fi putut să vă încadrăm în organizație, însă nu știu cum dracu s-a-ntâmplat și v-am lăsat. Nu-i așa?", zice Moldoveanu către Mihăilescu.

Aproape că începusem să le fiu recunoscătoare. Vezi, totuși sunt mai buni decât se zice. Cu siguranță, peste câteva zile voi pleca acasă. Ca să fiu „în ton", le-am spus cât de mult doresc să lucrez ca medic, ca să fiu de folos oamenilor. „Ei, asta ne bucură." A urmat o întrerupere, când am fost scoasă pe sală sub supravegherea lui Mihăilescu. Și întrucât trăgeam cu ochiul mi-a spus: „Ia vezi, că pe urmă o pățești." „Știu, doar ați fost anchetatorul tatei și al Ninei", i-am zis, fără ranchiună. Pe urmă m-au introdus din nou în cameră. Nu voiau să scape spectacolul, să-și savureze sadic victoria, să se „îmbete" de expresia de suferință a victimei. Cu aceeași figură strălucitoare, Moldoveanu mi-a spus: „Ai șapte ani." „Ce banc bun!, a gândit idioata din mine. Vor să mă

sperie, ca să fie și mai mare surpriza." Așa încât mi-am păstrat aceeași figură senină și chiar voioasă. „Ei, cum ți se pare?" s-a interesat Mihăilescu. „Ce contează șapte ani în fața veșniciei?" le-am răspuns zâmbind filosofic. „Bine, poți s-o duci." Erau plictisiți și dezumflați. Le stricasem jocul.

Revenită în cameră nu mai eram atât de sigură că glumiseră. Între timp colegele mele se sfătuiseră deja cum să-mi împartă pasta și săpunul, fiind convinse că se va prezenta un plutonier care să ceară bagajul meu. E adevărat că Tușei totuși i se șoptise la ureche: „Nu pleacă acum. Ea va pleca în urma unui mare eveniment." (Lucru care s-a întâmplat, dar abia în 1964.)

Nu puteam mânca. Dacă totuși era adevărat? Dacă nu glumiseră? Dar nu, nu era posibil. Șapte ani! Petruța, care fusese medium, luase patru ani. Ce făcusem eu ca să merit această condamnare? Îmi făcusem socoteala la ce vârstă urma să ies și mă cuprinsese disperarea. Mă sileam totuși să mă țin tare și să-mi înghit nodurile. Nu, nu poate fi adevărat. Prea erau veseli și zâmbeau între ei. Sigur e o glumă! O „debilitate mentală" pe care nu mi-o pot ierta.

Zilele începuseră să se-ntindă pustii. Într-o dimineață se deschide ușa și sunt dusă la birourile de la intrare. De-acum știam ce va urma. Am fost poftită să iau loc pe scaun (ca să nu leșin, probabil) și apoi, foarte solemn, mi-au citit Sentința nr. 54, prin care eram condamnată la șapte ani închisoare pentru discuții dușmănoase cu tata și Nina. Din fericire, fiind deja pregătită, nu mi-a tresărit nici un mușchi. Am semnat calm hârtiile, inclusiv pe cea de recurs. Întoarsă în celulă, gardianul nu-și dezlipea ochiul de la vizetă, așteptându-se probabil la o criză de nervi. Nu le-am oferit-o. Simțeam o imensă greutate în stomac. Și-atât.

„Băiatul" a vrut să știe care e situația. „Cât?". „Șapte". Mă așteptam la un cuvânt bun, dar curiozitatea fiindu-i satisfăcută, restul nu mai conta. Îmi era teribil de greu. Spre seară am răbufnit: „Ești un egoist, crezi că e puțin șapte ani?" „Ai răbdare, ieșim curând. Te voi căuta. Poate vom fi fericiți." Chiar dacă nu era adevărat, cuvintele lui au fost ca un plasture pe rană.

După proces

Pe urmă „soarele spre asfințit și-a urmat cărarea". Mă-nvârteam obsesiv în jurul sentinței. Nu puteam crede că-i voi face pe toți. Era imposibil. Într-o seară ne-au scos la plimbare. Era după ploaie. Cerul se fixase la un albastru intens. Câțiva norișori luaseră o culoare trandafirie. De undeva se rătăcise o pală de vânt, iar sus sclipea tainic o stea. Într-una din băltoacele de apă formate m-am aplecat curioasă. Un chip străin, pe care nu-l mai recunoșteam, mă privea de jos. Atât de mult să mă fi schimbat?

Se apropia 23 August, în care toți ne puteam atâtea speranțe. Tușa și Petruța erau convinse. Vine decretul! De altfel și visele, și spiritele, și bobii, totul arăta că vom ieși curând.

Petruța era mereu chemată în anchetă pentru a recunoaște că prietena ei zisese să se ducă dracului comuniștii, să i se înapoieze casa și să scape de chiriașul ei, o brută militară. (Comuniștii s-au dus dracului, dar casele tot nu s-au înapoiat. Vorba aceea: ce-i furat, e bun furat). Deși Petruța refuza să dea o asemenea declarație, totuși o țineau în continuare.

Nelu

Între timp firele fuseseră reînodate. Nici nu se putea altfel. Explodau celulele. Coana Petruța începuse din nou transmisiunile de noapte și dimineață – 2, 9, 14, 5. Când i-am dat adresa mea mi-a transmis: „Numai dacă mor nu te caut". Eram profund mișcată. „Poate e chiar ursitul." Petruța era sigură. Tușa avea rezerve. Găsea că nepotul ei ar fi fost mai potrivit. Între timp noi schimbam vorbe de duh și de amor. Afară, la plimbare, reluasem cu schimbul frazele melodiei (atunci la modă) *Intră lună pe fereastră*. Uneori comunicarea nu avea un conținut prea „diafan". Tușa era contrariată, în timp ce Petruța mă și vedea în tot felul de scene erotice.

A urmat și inevitabilul „te iubesc". Eu mă pregăteam să-i țin o dizertație filosofică, însă mi-au sărit amândouă: „Bietul băiat suferă și tu nu-i poți spune nici măcar atât. Ce te costă?" După o lungă dezbatere, am zis și eu într-un final: „da". Se vede că n-a fost mulțumit, fiindcă a bătut trist. Și noi eram triste. „Ai amărât băiatul", mi se reproșa.

După aceea, așa cum se întâmplă atât de frecvent, din păcate, „izvorul meu cel cristalin, a eșuat într-o mică mocirlă". Ce-a priceput „ursitul" din stilul meu metaforic a fost cam egal cu zero. Practic a alunecat într-un „erotism concret" și atât de departe, o! atât de departe de acela pe care-l clădise imaginația mea. Dar... *„arată-mi omul care să nu fie robul patimii și-l voi închide în inima mea, în inima inimii mele"*, zicea Hamlet. A existat chiar și o cerere în căsătorie, pe care am acceptat-o, chiar dacă știam că-i o minciună. Ultimele cuvinte pe care mi le-a transmis au fost

„mă ierți?" Am răspuns: „Da". Seara l-au mutat, iar noaptea ne-au dus și pe noi la „cavou".

După ieșire, am constatat că se ținuse de cuvânt. A fost la mama la Chitila și-a stat în mână cu fotografia mea suspinând. Mai târziu, am primit și o ilustrată cu un conținut „siropos" în care mă anunța că va veni. Lucru care nu s-a întâmplat. De fapt, eu îi scrisesem să lăsăm lucrurile ca-n *Jocul de-a vacanța*.

Și așa „s-a terminat frumosul vis, de sub cais, de sub cais...".

Intermezzo – Octavian

În paralel „cochetam" și cu celula din stânga. După repetate încercări eșuate, într-o zi mi s-a răspuns: „Octavian Sturza".

Au urmat prezentările – medic din Lehliu, 34 ani, necăsătorit. Tușa era încântată de politețea lui: „Galino, acesta-i pentru tine." Arestat pentru că ascultase posturi străine la radio. Mă rog, nimic emoționant. Băteam literele calm, așezată pe pat, cu ochii la vizetă, căreia îi învățasem atât de bine desenul, încât observam cea mai mică clintire.

În celula lui se afla un bătrân, pe care-l chema destul de des la anchetă. Îl recunoșteam după cum își târa picioarele. Cred că era și foarte bolnav, fiindcă doctorul îl vizita frecvent. Într-o seară, înainte de stingere, am auzit gemete, uși trântite, vânzoleală de plutonieri, vaiete de om care se sufocă, câteva horcăituri, apoi liniște. Dumnezeu îl „eliberase". Exact ca pe front, moartea ajunsese să nu te mai impresioneze. L-am întrebat pe Octavian diagnosticul. „Cordul", mi-a răspuns. În aceeași seară ne-au și mutat.

Întoarcerea la „cavou". Anchetă în continuare

Abia adormisem, când s-a auzit brutala tragere a zăvoarelor. „Papa", cu un aer misterios și ocrotitor, ne-a șoptit: „Făceți-vă repede bagajele. Fără zgomot", după care a închis pudic ușa. Zăpăcite, ne-am îmbrăcat și ne-am luat bocceaua, apoi ne-am așezat în „caravană", pornind spre necunoscut. Cred că era 25 august. După câteva clipe mi-am dat seama că ne îndreptăm spre locurile părăsite în urmă cu două luni. Am început să număr celulele. Ne-am oprit la nr. 10. Înfiorător! Auzisem de celula cu numărul 10 de la Mia. Fiind vecină cu baia, peretele era infiltrat cu apă și-i căzuse tencuiala. Așadar, din nou „la umbra becului", într-un somn de veșnicie, de noapte continuă.

Cu toată deprimarea, am adormit profund.

Apoi, ca în cântecul din *Azilul de noapte*, „soarele răsărea și apunea, dar în închisoarea mea domnea întunericul". Și ceea ce era și mai rău, după acel episod „sentimentalo-păgân", parcă mi se tocise voința și îmi pierdusem o anumită armonie interioară.

În aceste condiții, am fost chemată la anchetă, unde am dat de „amicul" Sporea. Mare bucurie mare. Nu mai rămânea decât să ne îmbrățișăm. S-a interesat, cu un aer „neștiutor", de rezultatul procesului. M-am plâns de pedeapsă și de felul în care mi-a fost anunțată. A admis și el că-i cam mare. Dar mai vine un decret. Într-un cuvânt, m-a asigurat că nu-i voi face pe toți. Apoi, ca să-mi redeștepte interesul pentru viață sau, mai precis, să-mi arate „victoriile socialismului", m-a pus la curent cu noutățile: în Cosmos a zburat primul om (firește, omul sovietic,

cum altfel!), s-au ieftinit unele produse și, culmea, s-au mărit salariile.

După ce-am „cimentat" relațiile noastre de „prietenie", cu un zâmbet dulceag, care-i arăta dinții rari, a venit întrebarea: „Când și unde l-ai cunoscut pe Stoica Ciprian?" Iarăși! Eram cu nervii extrem de slăbiți. De altfel, Sporea n-a insistat. Și-a notat conștiincios tot ceea ce răspundeam. Chiar și la întrebarea-cheie „Ce discuții dușmănoase ai avut cu Stoica Ciprian?", n-a insistat și nu m-a contrazis. Ne-am despărțit ca doi „buni amici" și-am răsuflat ușurată. Uitasem jocul „pisicii cu șoarecele".

Cipi era fratele Norei, colegă și prietenă din facultate. Ca elev făcuse patru ani de închisoare la Târgșor. Așa încât, la facultate, deși mai mare ca vârstă, era în urmă cu doi ani. Cipi era un băiat frumos, care-ți atrăgea atenția prin gravitatea expresiei și mai ales a ochilor foare adânci, în care ardea o flacără mocnită. Avea în el o duritate, aparentă, în spatele căreia se ascundea multă sensibilitate, gingășie, căldură. Un om puternic și sensibil pe care l-am păstrat în amintire. Când a venit la noi la cămin și ne-a cântat la vioară *Balada* lui Ciprian Porumbescu, bineînțeles că m-am îndrăgostit de el. Totul s-a derulat însă pe plan interior, eu fiind o mare timidă, introvertită, orgolioasă. Între timp Cipi s-a căsătorit (lucru pe care l-am socotit, multă vreme, un fel de trădare). În ultimul an de facultate fusese exmatriculat datorită detenției. Suferea și de boala lui Raynaud[61].

[61] Boala lui Raynaud se manifestă prin scăderea fluxului de sânge către extremități, ceea ce duce la dureri, spasme, răni greu de vindecat sau, dacă este lăsată netratată, chiar gangrenă. Frigul sau emoțiile negative pot duce la agravarea simptomelor.

Ulterior a făcut o sclerodermie care i-a fost fatală. A lucrat mulți ani ca asistent medical, până să i se dea voie să termine facultatea.

A doua întrevedere a avut loc în seara următoare.

Totul conlucra parcă la sădirea acelui sentiment de lehamite, de „fie ce-o fi, numai să se termine odată". Coloanele sălii, mirosul strident de parfum rusesc, covorul albastru, camera de anchetă cu dulapul cu desenul său ciudat, totul îmi amintea de propria mea anchetă. Mă simțeam ca o coardă gata să plesnească. La întrebarea „ce discuții ați vorbit?", am avut impresia că scrie mai mult decât îi spusesem. „Domnule anchetator, eu nu semnez decât ceea ce am spus. N-am avut discuții dușmănoase cu Stoica Ciprian." „Cum n-ai avut?", a rânjit galeș. Bineînțeles că înșirase aceleași fraze șablon, existente în toate procesele verbale. Reieșea că Cipi și cu mine am discutat împotriva regimului și am preconizat schimbarea lui. După discuții aprige, am acceptat să semnez, menționând că neg discuțiile dușmănoase. Am plecat victorioasă și extenuată. Într-un fel, mă simțeam în „vacanță" și depusesem armele. Mare greșeală!

În aceasta stare de „non-rezistență", s-a deschis din nou ușa, mi-au fost zvârliți niște ochelari și cu un „haide!", am fost dusă din nou la anchetă. Același Sporea zâmbitor: „Ei, te-ai decis să lămurești problema?". Erau fraze la care începusem să fac alergie. Era un război al nervilor, iar eu mă simțeam moale și fără apărare. „De ce nu vrei să recunoști, când el singur spune că ați avut discuții dușmănoase?"

O ispită mi s-a înfipt în minte, ca un cui: „Dacă și Cipi, ca toți ceilalți sub presiune, tortură, sau din slăbiciune a

îndrugat cine știe ce prăpăstii..." De fapt era ecoul neputinței

mele, care își căuta puncte de sprijin. M-a cuprins un soi de anihilare a voinței, o paralizie a acesteia. „Arătați-mi declarația." „Am să ți-o arăt. Semnează!" Într-un fel de stare de prostrație, am semnat. „Mâine o să te chem. Să ți-o arăt." Firește că nu m-a mai chemat. Ajunsă în celulă am plâns ca Petru. Poate că prin asta determinam condamnarea lui Cipi. N-aveam decât soluția ca la proces, indiferent de consecințe, să spun adevărul. Dar dacă nu voi fi chemată ca martoră, folosindu-se doar de declarația mea? Groaznică tortură.

Pe urmă, timpul începuse să șteargă acest chin. Am trecut într-o apatie în care nici o impresie nu-și mai făcea loc. Îmi uitasem chiar și „soțul". Odată îl visasem într-un copac, de unde-mi arunca mere (semn sigur de căsătorie, îmi explicaseră colegele mele de cameră). În vis a apărut și un miel. În fine, eram cu un picior „în familie".

Uranus – ultimele luni

Dumnezeu nu mi-a socotit păcatul de la anchetă, așa încât am rămas încă șapte luni la Uranus, perioadă de intensă trăire spirituală. Probabil că „nacela sufletului" își aruncase balastul care-o fixa de sol și pornise liberă spre înălțimi. Era o stare de-o asemenea transparență, încât și umbra unui gând putea s-o întunece. Da, păcatul e un plumb legat de aripi, iar suferința tăișul care taie sforile. De aceea, trebuie iubită.

Astfel, zilele se scurgeau albe și nepătate. Mai exact nopțile, fiindcă la „cavou" îmi inversasem ritmul de veghe-somn. Ziua preferam să dorm, ca să nu mai aud discuțiile

despre reîncarnare. Tușa, ca să nu mă supere, vorbea în șoaptă despre acest subiect, ceea ce mă enerva și mai rău. Biata și buna mea Tușă, atât de tolerantă, înțeleaptă și totuși categorică și dârză. M-am străduit din răsputeri, cu demonstrații științifice, să-i arăt că ziua nu se mărește de Sfântul Andrei. Imposibil. Nu se spune că „de Sfântul Andrei cât un bob de mei?" Era de neclintit.

Dimineața era de obicei „a mea". Când programul începea din capătul celălalt al culoarului, începeam să ne rugăm, fiecare în felul ei. Tușa se așeza pe marginea patului, cu mâinile în poală și ochii închiși. Petruța, cu prosopul după gât și o figură cucernică, se plimba prin cameră. Zicea că se mișcă, pentru ca să ne salveze, să nu se știe ce facem. Când ajungea în colțurile nevăzute ale celulei, închidea ochii și-și împreuna mâinile. Termina cu același cântec învățat de la mine (cât am regretat): *Ridica-voi ochii mei spre ceruri.* Eu stăteam întinsă. Într-un fel de „imponderabilitate", alunecam într-o altă lume, într-o altă dimensiune, unde înțelegerea și comunicarea se puteau face fără cuvinte și unde exista o lumină care-ți pătrundea orice cută a sufletului, orice gând, orice întrebare.

Revizioniștii, pozitiviștii, cei cu înțelegerea lui Nicodim venind la Iisus, vor da explicații psihologice, concrete, exacte, întrucât totul trebuie să poată fi explicat. Și-apoi vor mânca liniștiți sarmale. Eu însă trăiam dorința de a-i spune clipei „oprește-te". Aș fi vrut în starea aceea să trec eu însămi în veșnicie. Exista o disoluție a simțurilor, fără pierderea eului. O plinătate care mă umplea de o fericire nemotivată. „În sine". Cât de sărace, aride, imposibile sunt cuvintele... Ele pot ilustra o trăire, dar în nici un caz n-o pot cuantifica.

Odată cu venirea nopții se instaura, în sfârșit, liniștea. Se termina cu teroarea trântitului ușilor, care îmi fărâmițau nervii (și pe care trebuie să le suport și în prezent). Plutonierul, de obicei, după ce trecea ofițerul de serviciu, dormea demn în picioare. Și-atunci... venea libertatea. O ștergeam pe furiș printre zăbrele, începând o călătorie la capătul căreia simțeam adierea Domnului. Nu era nici o „fantezie slavă" (Dumnezeu îmi devenise apropiat prin dragostea pe care-o simțeam). Uneori ajungeam să-L umanizez, la nivelul meu de vierme. Îmi imaginam cum trebuie să-L fi durut răstignirea Fiului Său. Atunci îmi aminteam de tata și începeam să plâng. Alteori revedeam chinurile Mântuitorului, bicele, spinii, umilința, cuiele și acel „Dumnezeul meu, de ce M-ai părăsit?"

Cât de mult Îl înțelegeam! Și câte, câte cuie nu se băteau și câte bice nu se-mpărțeau... Durerea fiecăruia parcă devenise și-a mea. Dumnezeul nostru, de ce ne-ai părăsit?

Nu era o revoltă, ci doar o imensă suferință, la limita îndurării. Și totuși, într-o noapte mi s-a părut că înțeleg acel „atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unul născut Fiul Său L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică".

O dată, o singură dată, cred că am simțit acea poruncă: „Iubiți pe vrăjmașii voștri". Mai târziu am înțeles-o mai bine. La Uranus însă mi se părea imposibil. Cum să-l iubești pe plutonierul „Slănină"? Sau pe „Mațe Fripte", ori pe alți călăi? Și totuși așa trebuia. Nu reușeam. În orice caz, nu în timpul zilei, când îi vedeam.

Atunci, în lungile mele nopți „albe", devenisem un fel de „coardă de arc", cu o luciditate pe care n-aveam s-o mai trăiesc niciodată. Călcam parcă numai pe vârfuri și

ascuțișuri. „Marele-ntuneric" parcă dispăruse, și-n starea aceea de lumină, vorbele își căpătau conținutul lor primordial, sensul lor profund, care se răspândeau în mine „ca o mireasmă într-o pădure". Cu fiecare respirație parcă, fiecare celulă se „îmbiba" de înțelesul unui cuvânt. O trăire intensă în care te cufundai regăsindu-te.

Miracol pe care l-am pierdut. După ieșirea din închisoare, în lumea „liberă", există un asalt perpetuu pentru pierderea eului, pentru dizolvarea lui. Totul concură pentru obținerea acelui efect. Mai ales oamenii. Tovărășia unora poate fi o dovadă a acelui „Cine n-adună cu Mine, risipește". Acolo, după gratii, cuvintele își regăsiseră o rezonanță primordială. Îmi amintesc de un cântec învățat de la Petruța care, auzit afară nu mi-a spus mare lucru. Acolo însă, acel „busuioc floare cătată, bine mai era odată" avea cu totul alt răsunet. Și ce tremur îmi produceau versurile „sfat mi-a dat frunza de nuc, să iubesc și să mă duc". Nucul era în palmele mele, în nări, în suflet, cu toată amăreala din el. Iar acel „vin pe drumul stelelor, drumul Comănencelor" mă făcea să cutreier în noapte, sub Calea Lactee, așteptând cu durere și fără speranță. Întorsăturile melodiei se răsuceau ca un sfredel. Eram soră cu Comăneanca sau eram poate chiar ea. Încetul cu încetul s-a realizat o desprindere de lumea de afară, chiar și de natura pe care o iubeam atât de mult. În fiecare seară, soarele arunca o privire pe geamul coridorului, iar la o anumită oră, pătrundea în celulă prin ferestruica zăbrelită de deasupra ușii. Ca urmare, în colțul din stânga începea jocul dintre umbră și lumină, de care Mia îmi vorbise cu mult patos. Nu mă mai impresiona. Îl legam de venirea mesei de seară și de trecerea încă a unei zile. De obicei dormeam.

Reîntorcându-mă „pe pământ" constatam, totuși, apropierea iernii. Tușa era cam dezbrăcătică. O luaseră în sandale și bluză subțire. Deși era noiembrie, susținea că spiritele o ajută și că nu-i e frig. M-a anunțat și pe mine că la Jilava nu voi simți nici frigul, nici somnul. N-a prea avut dreptate, fiindcă îmi înghețau picioarele, iar seara mi se-nchideau ochii.

Cu toate că mă țineam „deșteaptă", am învățat multe lucruri de la amândouă. Tușa m-a făcut să descopăr intervenția nemijlocită a lui Dumnezeu și a Sfinților săi în viața noastră. Tot de la ea am învățat toleranța (care nu s-a prea prins de mine) și stăpânirea de sine. Biata Tușă mă îngrijea ca pe copilul ei. Seara mă învelea, iar pe furiș, fiindcă știa că mă-nfurie, îmi dădea din mâncarea ei. Petruța m-a învățat să cânt, să dansez (charleston) și o mulțime de practici gospodărești (pe care la ieșire le-am uitat).

Uranus – vise de noapte

Afară nu le dădusem nici o importanță. În închisoare, lucrurile se schimbaseră. Poate fiindcă gradul de percepție a mesajelor era mult mărit sau poate fiindcă erau singurele „veşti" care ne parveneau „din afară" sau din altă lume. Cu gradul acesta înalt de percepție am rămas și în prezent. Aveam vise de o exactitate uimitoare. „Tu nu trebuie să fii lăsată să dormi", îmi spunea cineva.

În închisoare primul vis prevestitor l-am avut în ajun de Sfântul Spiridon (12 decembrie). Eram pe malul unei ape mari și negre, pe care, împreună cu tata și Nina, urma s-o trec. Mai jos, un bătrân se pregătea să traverseze râul.

„Cât ne ceri ca să ne treci?", l-am întrebat. „Trei lei". Mi s-a părut ieftin. Tata, foarte bucuros, mi-a spus: „Îi dăm mai mult decât atât". Într-adevăr, tata a făcut patru ani și jumătate, eu trei ani și nouă luni.

În timpul anchetei eram în ape adânci sau în fața unor mări de gheață, sau aveam copii mici în brațe, pe care, chiar dacă îi lăsam pe moment, alergam ulterior să-i prind. Înaintea procesului meu, am visat-o pe Nora mireasă, jucând cu șirul lung de băieți, cărora ulterior le-am fost martoră și de a căror arestare nu știam. Au mai fost multe alte vise, dar unul mi-a rămas adânc întipărit: eram pe un mal, mă țineam cu o mână de un inel metalic înfipt în stâncă, iar cu cealaltă scoteam oameni dintr-o mare învolburată de valuri mari. Pe parcursul existenței asta am încercat să fac. Uneori, mă asimilam unui „mic demiurg" care încearcă să schimbe în bine destinele oamenilor. Cât am reușit, numai Dumnezeu știe. Hotărârea de-a deveni psihiatru, acolo am luat-o.Mi-am formulat-o cam așa: „Dacă mă condamnă, voi deveni psihiatru".

Mimi pretindea că de când intrase în închisoare, nu mai era în stare să viseze. În schimb Petruța avea vise abundente și ne „asasina" cu povestirea lor. Le expunea cu lux de amănunte, convinsă fiind de importanța lor. Se frământa toată dimineața (până adormea), ca să le ghicească semnificația. De obicei în vis îi apăreau personaje din familie, vii sau moarte, care îi dădeau zarzavaturi sau cu care făcea o treabă gospodărească. Discuțiile n-aveau nici un miez, dar asta n-o împiedica în expunerea lor. Tușa, săraca, era singura care o asculta. Eu ajunsesem, de exasperare, să-mi bag degetele în urechi ca să nu o mai aud.

Tușa – proces

Înainte însă am intrat în comunicare cu celula vecină, de unde a venit răspunsul: Mitica. Ce agitație pe biata Tușa, fiind vorba de cineva din cercul și lotul lor! Nu s-a liniștit până nu am transmis „Aici Mărioara". De dincolo a venit: „Fii tare, facem voia lui Dumnezeu". Tușa mai avea unele probleme în care ar fi vrut să-i ceară sfatul. De dincolo a venit însă ordinul: „Gata!"

Mitica era pensionară, fostă profesoară de română. Ea se ocupase cu trecerea conștiincioasă a ședințelor de spiritism în caiete, încă de pe vremea lui Bobrina. Natural, caietele fuseseră păstrate cu sfințenie, ceea ce o făcea pe Tușa, atunci când se-nfuria, s-o ocărască.

După masă, Ina avea chef de conversație. Mie însă, echipa de-afară nu-mi inspira încredere, așa încât m-am întins pe burtă, prefăcându-mă că dorm. Tușa se-așezase la marginea patului vrând să comunice cu Mitica. Aceasta începuse deja să ciocăne. Probabil că cei de-afară au sesizat ceva, întrucât s-a auzit alături deschiderea vizetei și un schimb violent de cuvinte. Apoi au venit la noi. Tușa, datorită poziției, era cea mai vulnerabilă. Când au chemat-o, era mai mult moartă decât vie. Fiecare pas care o apropia de vizetă era secondat de un zgomot suspect, care-i marca emoția. Degeaba argumenta ea că stătea și dormita. Problema a rămas deschisă. Tușa n-a dormit toată noaptea. A doua zi a așteptat cu groază pașii Comandantului. Nu s-a întâmplat nimic. În scurt timp a venit procesul.

Totul s-a desfășurat conform binecunoscutului scenariu: vizeta deschisă și un anunț scurt „mâine ai proces". Apoi apariția ceremonioasă a Comandantului cu

întrebarea: „Ai nevoie de ceva de la magazie?“ Își nota conștiincios. Prima întrebare era de fapt: „Dumneata porți ochelari?“.

După cum am mai menționat, Tușa era în sandale, fără ciorapi și cu un jerseu. Și eram în noiembrie. I-a împrumutat Petruța paltonul. Eram foarte curioasă de revederea și prezentarea tuturor personajelor pe care le cunoșteam deja și care, după spusele Tușei, urmau să deschidă un nou drum omenirii, aducând adevărata lumină. Ei, ia să vedem ce-au reușit să facă „băieții gentili“ din acești „stâlpi ai umanității“.

Procesul a durat tot două zile. După prima ședință Tușa a venit distrusă din toate punctele de vedere. Sandu era slab, Neli scofâlcită. Ultima a reușit să-i șoptească că fusese crunt bătută ca să recunoască discuțiile dușmănoase. Cu Sandu n-a putut să comunice, întrucât acesta, fiind întruchiparea corectitudinii, nu privea decât în jos, așa cum prevedea regulamentul. Cu ceilalți a schimbat zâmbete. Toți arătau prin semne că fuseseră maltratați.

Rechizitoriul procurorului a neliniștit-o profund. Întoarsă în celulă ne întreba foarte mirată: „Dragă, ce-i aia blocul Nache? Zicea procurorul că ne-am strâns și am vorbit despre blocul Nache“. „NATO, Tușă, nu Nache.“ „Da? Și ce-i aia? Eu credeam că-i vreun bloc în care s-o fi dus sor-mea să facă rugăciuni. Ori vreo clădire de-asta nouă pe care am criticat-o.“ Am râs cu lacrimi. Încă de pe-atunci i-am promis Tușei c-o voi insera în paginile mele. Procurorul mai zisese c-au vorbit și despre Ungaria. Ce-a fost în Ungaria, Tușa habar n-avea.

Reușita „băieților gentili“ consta într-o metodă mult mai „subtilă“. Întrucât nu existau martori, prin metode

care nu dădeau greș, îi determinaseră să se acuze reciproc. Tușa a rămas încremenită când l-a auzit pe Sandu, idolul ei, întruchiparea perfecțiunii, susținând că Virgil vorbise dușmănos. Culmea e că, și despre ea, farmacistul – omul acela bun și sfânt – când a fost întrebat dacă a vorbit despre Ungaria și colectivizare, a zis un „da" morocănos. Chiar și sora ei, aleasa spiritelor, afirmase că se adunau pentru a avea discuții dușmănoase.

O mare decepție. Așadar oamenii în care ea crezuse, ca în niște sfinți, n-au avut tăria, în fața torturilor, să susțină adevărul. „Cum a putut Sandu? Cum a putut Neli? Să fi stat acolo să-i omoare, dar să nu fi spus nimic."

Și de data aceasta scopul fusese atins. Să ajungi să nu te mai poți uita în ochii celuilalt, să-ți fie rușine de tine, să te roadă remușcările, să trăiești fără conștiință. E cel mai diabolic mod de înfrângere a dușmanului. Tușa, deși nu realiza acest lucru, plângea mereu. Martorii veniți dinafară, oameni care „și picioarele lui Neli i le-ar fi spălat", acum o acuzau. Chiar și Zoe (Tușa evita să spună că e fosta nevastă a lui Sandu), auzi ce să zică de nepotul său. Singurii demni fuseseră Virgil și Mitica.

În sala de așteptare Neli a vrut să-i dea niște ciorapi, însă nu i s-a permis. Printre ei se plimba zâmbitor Comandantul, servindu-i cu țigări și vorbe bune. La plecare s-a repezit la Sandu și la sora sa și i-a sărutat. Neli a zis o „vorbă mare": „În curând ieșim", dar nimeni n-a crezut-o. Rămăseseră înțelese, întrucât stăteau pe același culoar cu noi, ca la baie să bată în perete anii de condamnare. Așa că acum erau foarte atente.

După vreo două săptămâni am auzit un plânset. „E sor-mea", s-a înfiorat Tușa. La WC am auzit-o când îl

întreba pe plutonier: „Da' ce-am făcut să-mi dea șase ani?" Ulterior în zidul de la baie au răsunat șase bătăi.

Numai Tușei nu-i venise rezultatul. După visele Petruței s-ar fi părut că este achitată. Lunile treceau și nimic. A plecat de-abia în aprilie, la șase luni după achitare.

Sfârșitul arestului la Uranus

Într-o dimineață, în timp ce ne scotea la plimbare, aruncându-mi privirea pe sub ochelari, le văd în față pe Ina cu Mimi. Ne nimerisem în cuști alăturate și, profitând de faptul că nu se urcase încă plutonierul pe pasarelă, i-am strigat: „Ina, ai avut proces?" „Nu." „Eu da, am șapte ani". Ultimele cuvinte nu le-a înțeles și nu i le-am putut repeta, întrucât apăruse „Armăsarul": „Cine a strigat aici?" Am ridicat capul: „Nimeni, dom' plutonier". A încercat el să ne amenințe, însă fără efect. Iar „undița" fusese aruncată. Așa am început corespondența. Inițial am încercat prin ciocănit, însă între noi era o celulă, ai cărei locatari se interpuneau, răspunzând cu formule de politețe, ca de exemplu: „aici doamna Franck" sau începea cu „domnișoară" etc.

A trebuit să renunț. Rămăsese comunicarea de la WC, așa cum stabilisem la despărțire. Urma să ne scriem cu săpun în WC-ul din mijloc, peretele din stânga. Semn de recunoaștere: pentru mine un romb (fiindcă aveam limba ascuțită), iar semnul ei, un cerc. Conținutul era absolut banal – salutări, cuvinte de îmbărbătare și atât. Esențialul nu consta în aceasta. Important era că puteam comunica și că ne împotriveam, fie și la un mod infantil, acestui Moloh. Era o scânteie de libertate pe care o trăiam. Seara, atunci

când se putea, Ina vorbea tare cu plutonierul, indirect răspunzându-mi mie.

Procesul Inei l-am trăit chiar în absență. După ușile și vizitele deschise, ne-am dat seama că se-ntâmplă ceva. Oricât de șoptit era tonul, tot am surprins acel „mâine ai proces". Seara la WC, Ina l-a „anunțat" pe plutonier că are proces. La câteva zile am găsit scris pe perete „am văzut un zeu". Afară i-am bătut în peretele cuștii „cine-i zeul?". „Radu la proces." Așadar totul se întorsese cu 180 grade.

Deci Mimi avusese dreptate. În timp ce Ina se afla la proces, s-a deschis ușa celulei și o voce i-a spus „fă-ți bagajele". „O ia pe Mimi", mi-am zis. O și vedeam învârtindu-se tulburată prin celulă. De altfel, am auzit-o plângându-se plutonierului că ce se face ea, fiindcă-i dăduse pieptenul Inei, care se afla la proces. Credeam c-o mută în altă celulă, însă au dus-o la Jilava.

Ina a rămas singură și, spre surprinderea mea, care știam că nu suportă singurătatea, era foarte liniștită. După un timp, la cerere, i-au adus-o pe Ani Reguneanu, cu care a avut o perioadă fericită. După câteva zile mi-a comunicat sentința: opt ani. În perioada ei de disperare, când ne anunța că-și ia zilele dacă primește mai mult de zece ani, îmi spunea: „Ție ce-ți pasă, știi că nu iei mai mult de trei ani". „Ina, dac-aș putea, ți-aș lua eu surplusul", îi ziceam generoasă. Undeva se înregistrase. Ina a ieșit înaintea mea.

Scrisul pe perete era să ne coste. Plutonierul „Focă", zis și „Slănină", într-o seară, după ce scosese celula vecină, a deschis brusc vizeta: „Cine a fost în WC-ul din mijloc?" „Eu, am zis, mai mult moartă, însă n-am stat, am aruncat numai oala." „Deci n-ați intrat niciuna. Bine." Probabil găsise scrisul, însă, neștiind de unde provine, voia să știe

dacă-l văzusem și noi. Poate că n-a fost mai insistent în investigație, fiindcă o simpatiza pe Petruța. La amândoi le plăcea curățenia. Petruța cerea întotdeauna apă curată, ca să clătească podeaua celulei, iar seara, în tura lui, solicita să fim scoase ca să spălăm WC-urile. Asta constituia o mare favoare, fiindcă îți dădea posibilitatea să te miști, să iei aer și să te bucuri pentru câteva minute de priveliște pe geamul deschis.

Eu însă nu-l puteam suferi. „Slănină" fusese cel care îl zgâlțâise pe tata, la proces, fiindcă se-ntorsese să ne privească. De altfel, era cunoscut ca spaima celulelor. Obișnuia să se uite fix pe ochiul vizetei, doar-doar va prinde vreo neregulă. Într-o după amiază, fiindcă mă durea umărul, mi-l înfășurasem într-un maiou. Văzusem eu un ochi fix, care nu se dezlipea de vizetă, însă îmi continuam plimbarea. Zdronc! vizeta: „Ce-ai acolo?" A urmat un dialog epocal: „Mi-am legat umărul, fiindcă mă doare." „Ai chemat doctorul?" „Nu, fiindcă la ora asta e plecat." „Ai citit regulamentul?" „Da." „Scrie acolo că ai voie să te legi?" „Nu."„Atunci de ce nu respecți regulamentul?" A plecat satisfăcut.

De altfel„Slănină" era într-o continuă mișcare. Cum intra în secție, deschidea geamurile și începea să răcnească. Avea și o formulă stas: „Dați-i drumul mai repede". Mai târziu, datorită Petruței, devenisem „amici", mai ales că amândoi erau fumători. Pe chestia asta o mai lăsa pe biata Tușa „să facă economie la vedere", ea neavând voie să doarmă în timpul zilei. Ca să ne apărăm de „ochiul magic", stabilisem formula „ici" (din franceză), semnificând că ne cercetează cineva. În gura Tușei, semnalul discret se transformase într-un „izi", rostit din adâncul plămânilor. „Slănină" prinsese mișcarea și se amuza.

„Cutia cu scrisori"

Am descoperit-o întâmplător, când am cerut să fim scoase la WC înainte de rând. La WC-ul meu (sistem turcesc), după țeava de apă, am găsit un pachețel. De teamă să nu-l găsească plutonierul, l-am luat. Conținea niște tutun, pus probabil de o celulă pentru vecinii lor. Mă băgasem eu și stricasem totul. Am fost, pe bună dreptate, certată. A doua zi l-am pus la locul lui, îmbogățit cu țigări de la Petruța, care primise pachet. Ghinion. De serviciu era „Mațe Fripte", a cărui vigilență n-o cunoșteam. Am realizat-o însă, când a deschis vizeta: „Cine a fost la WC-ul din mijloc?" Știam urmarea. „Eu." „D-ta fumezi?" „Nu." „De ce-ai pus pachetul?" „Eu n-am pus nimic." Nefiind sigur, a chemat totuși ofițerul de serviciu. Bănuiala a căzut tot pe biata Petruța, care-a fost admonestată și la anchetă.

A trecut destul de mult timp până s-o fac pe Ina să înțeleagă că descoperisem o modalitate de a comunica. După aceea însă a început un schimb bogat de misive, scrise cu tubul de pastă pe hârtia de WC (care nu era de tip igienic). Pentru mai multă siguranță, Ina îi făcuse și o „anvelopă", din vatelina de la palton, ca să estompeze albul hârtiei. Așa am fost pusă la curent cu o serie de procese și de mișcări din Securitate. Nu se poate descrie și nici înțelege, de cei de-afară, ce imensă bucurie îți dădea această adiere de libertate, indiferent de riscurile pe care le presupunea. Era o completare a unui gol, a lipsei de comunicare liberă. Existența celulară te reducea doar la auz, pe care ți-l hipertrofia la maximum. Ajunsesem să pot face portretul unui om după sunetul vocii sau al pașilor. Exact ca într-o junglă, ajungeai să descoperi semnificația fiecărui zgomot, de care trebuie să te aperi.

Prin corespondența cu Ina, aria cunoștințelor mele a început din nou să se lărgească. Am aflat că Tatiana Reguneanu este foarte bolnavă și că avusese două procese. Că stătuse cu Maria Greceanu[62], dintr-un lot de boieri de viță, închiși pentru „discuții". De asemenea, că stătuse cu Coca Chirienco[63], dintr-un lot de spiritiști, care, la rândul ei, a stat în celulă cu fiecare persoană de care ni se pomenea. Ni se păreau apropiate, participam la existența lor, ca a unei familii. Tatiana în special îmi era foarte dragă. De Anul Nou, pentru încurajare și optimizare, le-am trimis prima strofă din *Anul 1840*:

Să stăpânim durerea, care pe om supune,
să așteptăm în pace al sorții ajutor,
căci cine știe oare și cine ne va spune
ce va aduce ziua și anul viitor.

După scurgerea atâtor ani, s-ar cuveni s-o continui:

[62] Posibil Ana-Maria Greceanu, născută la 18.10.1918 în Iași. A absolvit liceul și a lucrat ca funcționară. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". La momentul arestării (6.12.1960), era căsătorită și avea o fiică. A fost condamnată la 4 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava și a fost eliberată la 4.10.1962, fiind grațiată. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[63] Posibil Ecaterina Chiriencu, născută la 20.06.1912 în Talmaza, Basarabia. A absolvit liceul și a lucrat în contabilitate. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „țăran mijlocaș". A fost arestată la 25.05.1961 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

Așa zicea tot omul ce-n viitor trăiește,
așa zicea toată copilăria mea,
dar un an vine, trece, și-alt an îl urmărește,
și ce nădejdi dă omul, acelălalt le ia!

Și tot actualul Gr. Alexandrescu a scris versul mereu actual „de-mbunătățiri rele, cât vrei suntem sătui", atât de potrivit din păcate anului 2000.

Cu toată această comunicare, atmosfera din celulă îmi devenise extrem de greu de suportat. Vorbăria necontenită a Petruței mă obosea și mă irita din ce în ce mai mult, întrucât îmi încătușa gândurile, obligându-mă să mă mulez pe preocupările, ideile, amintirile ei. Era ca o altă închisoare. Mult mai grea. Doamne, oare pentru asta ne-ai dat cuvintele? (O suferință pe care am păstrat-o și după ieșire.) Stabilisem două zile în care să nu scot nici un cuvânt în celulă. S-au simțit ca ofensate, dar au trebuit să accepte. Și totuși, când începeau discuțiile despre vise și rețete culinare, ajungeam să înțeleg acel *l'enfer c'est les autres*[64]. Cred că ajunsesem la o stare limită. De gardieni puteam face abstracție, dar de vocea aceea sfredelitoare, care-ți lua libertatea interioară, modelându-te pe tematica și preocupările ei, era imposibil. În fond te deposeda de esențial, de eul tău interior. Acesta a fost infernul întregii mele închisori și mai târziu, al trăirii în comunitatea numită bloc.

Într-o seară m-am rugat cu disperare: „Doamne, fă ceva că sunt la capătul puterilor!" A doua zi au scos-o pe Petruța din celulă. Au urmat două săptămâni de fericire. Ne împărțeam ziua în ceasuri de rugăciune, de discuții cu alt conținut

[64] Citat celebru din piesa lui J.P. Sartre (1905-1980), *Huis clos* (1944).

decât cel culinar, dar mai ales de multă, multă liniște. Ore în șir ne „ghemuiam" în sufletul nostru, cu sufletul nostru. Celula parcă se luminase. Era atâta „nevorbă", încât odată un plutonier vădit nemulțumit, a deschis vizeta: „De ce nu vorbiți?" N-aveam nevoie... Dialogurile noastre erau tainice, cu cele nevăzute. La sfârșitul acestei scurte oaze, au readus-o pe Ina. Cu ea am trăit procesul băieților.

Între timp cerusem o audiență la domnul Enoiu, ca să-mi exprim indignarea față de mărimea pedepsei. A surâs înțelegător și m-a sfătuit „părintește" să fac o cerere de revizuire a condamnării, ceea ce mi-a liniștit naivitatea.

Venise și cea de-a doua iarnă în arestul Uranus. Intrasem atât de mult în adâncul ființei mele, încât nimic nu voiam să mă tulbure. Așa încât nici la plimbare nu mai voiam să ies, ca să nu „sting" firava flacără de trăire interioară pe care o aveam.

Procesul băieților

În martie, visez că sunt la masă cu Nora și Cipi. Acesta ne turna niște țuică, din cea bună. Mie îmi umpluse cam jumătate de pahar, însă am refuzat să-l beau. A doua zi se deschise vizeta și aud acel: „Mâine ai proces". M-a apucat un tremur fizic îngrozitor, ca o furtună pe care n-o mai puteam stăpâni. În ziua următoare, se făcuse deja ora 10 (în închisoare n-ai nevoie de ceas ca să știi timpul exact) și nici o mișcare. Credeam că sunt amânată pentru ziua următoare și chiar îmi schimbasem costumația, când un zăvor tras cu putere m-a făcut să sar în picioare. „Hai repede!" Am fost luată val-vârtej și dusă la binecunoscuta dubă. În sfârșit,

fără ochelari. Tot drumul mi-au clănțănit dinții (la propriu) din cauza încordării nervoase.

Am coborât în aceeași curte, unde mă așteptau aceiași plopi. Eram prima într-o coloană de cinci persoane. Firește c-am întors capul. Ultimul, cu o față de mumie, îmi zâmbea ca unei vechi cunoștințe. Părea un copil prematur, cu pielea pergamentoasă și față de bătrân. Abia când am întors a doua oară capul, l-am identificat. Scheletul părea să aparțină lui Anton, prietenul lui Mircea. Pe Anton îl întâlniseam de două ori la Cluj, și dacă schimbasem două fraze. Un om extrem de plăcut, mai în vârstă decât băieții, fusese asistentul lui Blaga, el însuși poet. Auzisem că fusese condamnat a doua oară, pentru niște poezii. Ceea ce mai știam (lucru pe care-l simțisem și eu) era o nepotrivire familială, care a evoluat și s-a exteriorizat dramatic. Așa încât, după o detenție de șase ani, la ieșirea din 1964, își găsește acasă băiatul, care, firește, n-avea cum să-l recunoască. Dialogul a fost următorul: „Unde e mama?" „E în oraș cu tăticul." „Tăticul tău e în închisoare." „Acela nu e tăticul meu, e un bandit." Prima lui noapte de libertate a petrecut-o pe o bancă în parc. O existență care și ulterior s-a derulat tragic.

Atunci și acolo, eram două umbre care ne zâmbeam, întinzând fire nevăzute și încercând să ne încurajăm. În alfabetul lui Monte Cristo i-am spus că am șapte ani, iar de la el, prin pocnituri ușoare de unghie, am numărat 12. Am vrut să-i transmit și că americanii au debarcat în Spania (un neadevăr pe care i-l spusese Radu Inei, ca s-o încurajeze). Noroc că Anton n-a priceput nimic. Singurul lucru pe care l-a reținut și care, după cum avea să-mi mărturisească mai târziu, l-a sprijinit în închisoare, a fost „zâmbetul meu îngeresc". Numai că Anton era poet. Ulterior,

ar fi vrut să se sprijine pe acest zâmbet în permanență, dar nu a fost posibil.

În fața mea, așezat cu spatele spre mine, era Cipi. Stătea cu capul în mâini și nu s-a întors nici când l-au strigat să intre în sală. Îi vedeam degetele cu vârfurile vinete de boala lui Raynaud, de care suferea din studenție.

Așteptam încordată. Știam ce voi spune. Îmi repetasem frazele de zeci de ori în nopțile mele albe. În sală, plutonierul mirosea ceva, fiindcă m-a mutat lângă sobă, de unde se putea coresponda și mai bine. A venit și anchetatorul lotului, domnul Blidaru. Conform „tradiției", a trecut pe la fiecare, ca să-i reamintească să-și mențină declarațiile. M-a întrebat și pe mine, dacă știu ce am de declarat. Știam și încă foarte bine.

Când am intrat în binecunoscuta „sală de spectacol", m-a izbit mulțimea de capete din boxă. Deși tineri, dădeau impresia unui singur zid. Sala era arhiplină, dar n-am reușit să disting pe nimeni. Prima întrebare: „Ai fost condamnată vreodată pentru mărturie mincinoasă? Am răspuns: „Am șapte ani condamnare, însă nu pentru mărturie mincinoasă." Răspunsul acesta îl ticluisem ca să-mi fac cunoscută sentința.

Pe scurt, dialogul care-a urmat a fost: Dacă-l cunosc pe Ciprian. Firește. Unde și cum l-am cunoscut. I-am spus. Dacă și-a exprimat admirația și simpatia pentru legionarii din boxă. Da, dar pentru calitățile lor de om, nu de legionari. Dacă am avut cu el discuții dușmănoase. Nu.

„Nuu? Cum nu?" Și președintele începe să-mi citească minciunile-șablon, înșirate de Sporea (și iscălite de mine). „Acestea nu le-am declarat eu. Domnul anchetator le-a scris pe baza considerentului că între un fost deținut și o actuală

deținută nu pot avea loc decât discuții politice contra regimului." „Ai fost forțată să semnezi?" „Nu." Întrebarea asta n-o prevăzusem. Răspunsul meu se referea la mijloacele de constrângere fizică. Pe cele psihologice nu le-am luat în discuție.

Când m-am dus să-mi semnez declarația, din boxă, o figură cu aspect de strigoi cu ochii ieșiți din orbite, îmi făcea din cap în semn de aprobare. Am fost adânc fericită. În sala de judecată erau hainele celor din boxă, în majoritate balonzaide. Și era iarnă. În ziua următoare m-au dus la Jilava. În camera de unde mi-am luat bagajele, am văzut un rucsac cu numele lui Anton. Știam că e și el în dubă.

Așadar, la începutul lui martie, am sosit în Fortul nr. 13.

PARTEA A TREIA

JILAVA

Așadar, am fost luată a doua zi după procesul băieților. La dubă m-a dus „Cioară". Mi-a părut bine și i-am și spus-o, ceea ce l-a făcut să mormăie, aparent nemulțumit. În mașină ne aștepta „Boboc", care fusese de serviciu și la venirea mea de la Brașov. I-am surâs, ca unei vechi cunoștințe, fără să-i înțeleg cuvintele: „Era mai bine la Securitate". Eu abia așteptam să plec, să văd alți oameni, să-i cunosc, să-i studiez. Cele două turnătoare cu care stătusem, îmi prezentaseră o imagine idilică despre Jilava, așa, ca în filmele de propagandă pentru străinătate.

După Adela, Jilava era un „cuibușor" unde domnea armonia. Se lucra în grădina cu flori, seara se cocea mălaiul la foc și chiar se cântau melodii duioase. Ziua puteai învăța limbi străine, sau făceai gimnastică. Ce mai, un adevărat paradis! Mia era la fel de convinsă că la Jilava domnea fericirea. Dovada o constituia doamna Capon care, întoarsă la arestul Securității după câteva luni de Jilava, arăta ca o piersică.

În dubă se afla și Anton. Discuta vesel cu gardianul, de parcă s-ar fi îndreptat spre o casă de odihnă. După un drum care mi s-a părut lung, am oprit. Mi s-a dat întâietate la coborâre. Mi-am spus numele tare, ca să-l audă și ceilalți.

Și așa am pătruns în vestita cetate subpământeană, Fortul nr. 13, săpat în întregime sub pământ. Am traversat două părți. La ultima mă aștepta o gardiancă, închisă la culoare, cu o înfățișare destul de plăcută. Am salutat-o plină de entuziasm, dar nu mi-a răspuns. Am traversat apoi o curte mică, am trecut pe lângă câteva ferestre oblonite și am pătruns într-un coridor lung, cu podeaua neagră și pereții albi, cu tavan sub forma unor bolți ogivale, „luminată" de câteva becuri. Mi s-a atras atenția să nu vorbesc

decât în șoaptă. Am fost băgată apoi într-o încăpere de 2/2 fără aerisire. Mi s-a adus o bancă de lemn și o găleată descoperită pentru necesități. După acea a urmat o lungă pauză. Orele treceau, iar pe mine se părea că mă uitaseră. Începuse să-mi fie frig. M-am ghemuit pe bancă încercând să mă încălzesc. Mă simțeam din nou un obiect fără valoare.

Spre seară a venit un plutonier sfătos și care părea cumsecade. Știind că alături este o celulă, am vorbit tare, prezentându-i situația mea și a familiei mele. Așa se duceau veștile în închisoare. O vorbă pe culoar, o voce pe care-o recunoșteai, o discuție pe un ton mai ridicat și iată cum aflai despre mulți și multe.

Se făcuse noapte. Celula de lângă mine era scoasă la „program". Am recunoscut vocea Ninei. Așadar, era aici. A venit și cina cu celebrul arpacaș cu marmeladă, pe care ulterior l-am savurat. Începusem să mă gândesc, cu părere de rău, la celula mea din arestul Uranus. Aici mă simțeam a nimănui. Târziu de tot, când tocmai mă hotărâsem să bat în ușă, în semn de protest, un ofițer blond a asistat la înregistrarea zdrențelor mele, lăsându-mi ceea ce considerau ei strictul necesar. Cu bocceaua în mână, m-am îndreptat spre noua mea locuință. Era la puțin timp după ce se sunase stingerea.

Jilava – Camera 43

Când s-a deschis ușa, fiind toate culcate, m-a izbit multitudinea de capete cărunte, ieșind de sub pături, cu ochii căscați, cu părul atârnând în dezordine. Paturile erau suprapuse având două etaje, umplând întreaga cameră și

lăsând doar un mic culoar. Peste tot dormea un miros izbitor de trupuri omenești și de cloramină.

„Șefa de cameră!" „Da", a răspuns o voce tânără din patul de sus. „Unde o culci?" Adevărat, nu vedeam nici un pat liber. „Păi să doarmă lângă mine", s-a auzit o voce nesigură. „Vezi s-o instruiești!" Abia când s-a închis ușa, am văzut într-un colț figura Petruței radiind de fericire, datorită revederii. S-a repezit să mă sărute și să-mi șoptească repede: „Vezi, nu vorbi cu nimeni. E și Cécile aici". M-am dezbrăcat și m-am culcat repede lângă „gazda" mea cu patul lângă tinetă.

Nu cred c-am dormit. La 5 dimineața, același ton strident și exploziv anunța deșteptarea. Imediat a început o forfotă și o înghesuială teribilă, întrucât eram 23 de femei în 21 de paturi, și totul trebuia îndeplinit conform unui program foarte riguros, care urma să fie terminat până la „numărul" de dimineață.

Eu, fiind marea noutate a camerei, am fost imediat chestionată, cine sunt, ce condamnare am și cu cine am mai stat. Întrucât țineam de încadrarea la banalele „discuții dușmănoase" și aveam numai șapte ani, nu le-am părut interesantă. Printre picături și foarte șoptit, Petruța m-a pus la curent că „e foarte rău, femeile sunt rele, iar gardiencele groaznice. Nici vorbă să faci gimnastică, sau să înveți limbi străine". „Și atunci ce ai voie?" „Zice-se că ai voie să povestești romane, dar așa, mai în față, ca să poată auzi și gardiencele, ca să se convingă de conținutul lor. În cameră sunt iscoade, care spun ce văd (și ce bănuiesc că văd), crezând că în felul acesta își fac un merit și pleacă mai repede."

Așadar, programul era următorul: mai întâi se făcea patul. Indiferent dacă era sau nu nevoie, trebuia zilnic să-ți

întorci salteaua de paie. Drept urmare se ridica un nor de praf, încât abia puteai respira. Asta fiindcă la o inspecție s-a observat o pătură care nu era bine întinsă. Atunci ni s-a pus întrebarea: „Vă întoarceți zilnic saltelele?" „Nu", a răspuns pe un ton vinovat șefa camerei. „Nu? Să le întoarceți!" De atunci, în urma acestui ordin, ochiul vigilent a lui Edith[65] urmărea zilnic operația pentru fiecare saltea. Dacă vreuna-i scăpa, venea să-i șoptească cineva, pe un ton grav: „Vezi că Sanda[66] nu și-a întors salteaua", ceea ce o făcea pe Edith, nemțoaică ordonată și disciplinată, să se îngrozească.

În paralel cu „acțiunea salteaua", începea stabilirea ordinii de folosire a tinetei. Aceasta, din fericire, trona, într-un colț, în spatele unui paravan de rogojină. Ceremonialul cel mai draconic îl constituia însă folosirea apei. Nu se admitea nici o abatere de la normă: 1/2 cană pentru toaleta intimă și una cană de 250 gr. pentru spălat pe corp (culmea e că reușeai). Mai exista și o cană „oficială" cu care luai apă din

[65] Probabil Edith-Maria Reiter, născută la 11.11.1931 în Sânpetru, Brașov. A absolvit liceul, iar la momentul arestării era căsătorită și avea un băiat. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A fost arestată la 12.01.1960 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „omisiunea denunțării". A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[66] Sanda-Gabi Diamantescu s-a născut la 8.11.1917 în Ștefănești, Botoșani. A absolvit Conservatorul și a lucrat ca instructor artistic. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A fost arestată la 8.11.1960 și condamnată la 4 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 4.10.1962 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

cazan și de care nu te puteai atinge decât dacă erai spălată. În cazul că uitai și intrai cu ea să o folosești după paravan, erai pierdută. Așa și-a câștigat, de exemplu, Sanda antipatia generală. Neavând căniță, i s-a permis s-o folosească pe cea „sterilă". După 30 de minute a apărut desfigurată de după paravan: „Am scăpat cana în tinetă".

După ce epuizai primele două puncte, trebuia să te faci cât mai mică și să nu stai în calea celei care era de serviciu, cel de-al treilea punct din program. Serviciul însemna să aprinzi focul, să mături conștiincios (sub privirile critice ale gospodinelor), să ștergi praful și să lustruiești acel infernal bitum. Între orele 6:30 și 7:00 ni se servea „micul dejun", natural, tot după niște reguli stricte. Ne așezam pe două rânduri, iar Edith, cu figura de „oficiantă", primea prin vizetă porțiile de pâine și așa-zisa cafea. Totul era trecut din mână în mână, într-o desăvârșită tăcere. Când se făcea vreo mișcare greșită, se răcnea. După închiderea vizetei, ne luam fiecare cele 125 gr. De pâine. Eu o rupeam cu delicatețe, ca să mi se pară mai multă. Mă hotărâsem ca, la primul pachet, să cer cinci kilograme de pâine.

Urma o scurtă perioadă de relaxare, când trebuia să încremenești. Se ștergea din nou podeaua și n-aveai voie să lași urme pe jos. În sfârșit, o voce stridentă striga: „Numărul!" Ne încolonam câte trei, cu figuri țepene, în poziție de drepți. La deschiderea ușii, aproape că încetam să respirăm. Edith, cu o figură umilă și privirea plecată, prezenta raportul: „Să trăiți, doamna sergentă (sau majoră), camera 43 face apelul de dimineață cu 23 de deținute". Sergenta se ducea cu un ciocan să lovească gratiile, să vadă dacă nu le-am pilit peste noapte, apoi rotea ochii prin cameră. „Ei, acu-i acu... Oare ce-or mai găsi?"

Jilava – „program"

După „numărul" de dimineață, și probabil și din cauza „cafelei" băute, alergam cu toate la tinetă, care nu se mai folosea până la golirea afară. Și cum uneori aceasta survenea la ora 10 – 11, pentru unele se ridicau adevărate probleme. Existau și cazuri de maximă urgență, când „vinovata" cerea voie întregii camere: „Fetelor, vă rog să mă iertați, dar nu mai pot". I se aproba, dar cu ideea ascunsă că „ar mai fi putut aștepta".

La Jilava tineta era enormă, grea și, de obicei plină ochi, așa încât îți trebuia o adevărată echilibristică să nu scapi vreo picătură. Ce urlete puteau să-ți audă urechile dacă făceai vreo greșeală! Animalicul instinct de conservare se manifesta din plin. Nimeni nu era scutit de această corvoadă. Bătrân, bolnav, cu hernie, tensiune – nu exista nici o îndurare. Aveau impresia că, dacă îi cruțau pe alții, își scad din propriile zile. Ca să-și liniștească conștiința decretaseră că respectivul „se preface".

Noi femeile eram favorizate. Aveam o curte numai a noastră, cu o alee ovală, având pe ambele părți flori, iar în centru câteva ronduri de trandafiri. Totul era îngrijit de o fericită cameră de corvoadă. Așadar, la plimbarea de dimineață, cu o manta împrumutată, ni se dăduseră instrucțiunile: „N-ai voie să vorbești, n-ai voie să te uiți în sus, n-ai voie să te-apleci". În ceea ce privește poziția mâinilor, nu existau indicații. Vai, cât de jalnic arătau toate în lumina dimineții!... Niște figuri pământii, palide, inexpresive, în mantalele acelea mari și jegoase, pășeau rar, cu capul plecat, în șir indian. Îmi aminteau de *Plimbarea deținuților*, a lui Van Gogh.

În ceea ce mă privește, fiind permanent un „mânz" rebel, stăteam cu capul în vânt, fericită că pot vedea cerul, fără rețeaua metalică din „cuștile" de plimbare de la Uranus. Sus, deasupra celulelor noastre, creștea iarba. Și-acum îi am în ochi strălucirea unduitoare. În curte, o dată cu trecerea timpului, răsăreau petuniile, garoafele, regina nopții (acestei flori uitaseră să-i schimbe numele). Parcă totuși rezonanța mea emotivă la frumosul pe care-l iubisem atât de mult scăzuse.

Cu toate interdicțiile, nu m-am putut stăpâni de la comiterea unor infracțiuni (se putea?). O dată, când ieșeam la plimbare, am văzut în tindă, pe o bară de fier, sticluțe de penicilină în care erau puse flori de măceș. Am profitat de o clipă de neatenție a gardiencei, am făcut un pas și-am aspirat adânc mireasma aceea diafană. Probabil c-am atins-o, sticluța a căzut și firește, a urmat scandalul. Ulterior, când a venit din nou să-mi facă morală, i-am explicat că am vrut numai să o miros. A doua zi, aceeași gardiancă, m-a trimis să adun ramurile de măceș tăiate în ajun. Toate aveau flori. A fost ca o „beție". În închisoare era suficient un sunet, o dâră de lumină sau o undă de miros ca să-ți răscolească toată ființa. Mai târziu, la Oradea, nuielele ude cu care lucram îmi trimiteau miresma pădurii cu frunzele adunate de zeci de ani, cu buturugi care putrezeau, cu crengi înmugurite de soare. Mirosea a ploaie, a pământ, a verdeață: „*Frumoasă ești pădurea mea/ și singură ca mine*", zicea Topârceanu.

O a doua infracțiune, săvârșită după ce am fost mutată în camera numită „a legionarelor", a constituit-o furtul unei salate. O ochisem de cum se „născuse" la marginea cărării pe care ne plimbam. Reprezenta o ispită zilnică.

Într-o bună zi n-am mai rezistat. Ca un uliu, m-am repezit, am smuls-o și am băgat-o în sân. În cameră, am împărțit-o în șase, fiecăreia revenindu-i o foaie. Plimbarea dura de obicei 30 de minute, după care intram din nou în hruba noastră, unde începeam să ne punem ciorapii groși, jerseele, basmalele. Apoi ni se închideau obloanele și așa începeau să se scurgă orele. Dimineața, în general, trecea destul de repede. Masa de prânz o așteptam cu nerăbdare, întrucât meniul de la Jilava era considerat de „nivel înalt". Se vorbea, cu o adevărată venerație, de ghiveciurile din timpul toamnei, unde puteai găsi roșii aproape crude. Practic se perinda aceeași „tetralogie": fasole, arpacaș, cartofi și varză. Firește că se dădea și carne, formată din tot soiul de viscere, burți, copite. Afară, cu siguranță ți-ar fi făcut greață. Aici însă ajungeai să te uiți cu jind în farfuria vecinului.

După masă începeau eforturile de trezire. La 5:00 p.m. se ieșea cu tineta, balia și cazanul cu apă. La 6:00 venea cina, la care știai precis ce vei mânca, prin excludere și alternanță. Dacă fusese fasole la prânz, în mod sigur avea să fie arpacaș sau cartofi seara. La ora 7:00 venea „numărul" de seară, după care începea adevăratul calvar. Lupta cea mare trebuia s-o duci cu capul, care nu voia cu nici un chip să stea drept, cu picioarele care deveneau de „plumb" și cu întreg corpul care simțea nevoia să se adune ghem. Nu toate, însă eram la fel de doborâte. Cele rezistente, conform unei practici încetățenite, se transformau în „călăii" celor slabe.

Din punct de vedere al rezistenței, Edith era un adevărat exemplu. Stătea dreaptă, cu ochii în vizetă, ca să-i fie văzută disciplina și supunerea. Lângă ea se furișa doamna Popescu, pentru a-i atrage atenția că acolo, în paturile din

fundul camerei, e cineva care doarme. Edith era obligată s-o numească și s-o admonesteze. Câteva perechi de ochi se întorceau cu mânie și dispreț față de vinovată, care se simțea rușinată și umilă.

Mie nu prea îmi păsa. Odată am fost pusă în picioare pentru culpa de a fi dormit. Era într-o perioadă de îmblânzire. Altădată m-ar fi ținut la isolator trei–cinci zile.

Program – Jilava – zi

Îmi făcusem un obicei ca zilnic să mă așez lângă o colegă, pe care s-o determin să-mi povestească viața ei. Lucru foarte ușor de realizat. În general celor mai mulți le place să vorbească și să relateze despre ei, mai ales când întâlnesc un interlocutor gata să-i asculte. Iar eu eram avidă de a parcurge viața prin alții.

Cu o singură persoană n-am putut discuta decât o singură dată și asta din simplul motiv că nu auzea. Era „Maica-mare", cum i se spunea doamnei Arnăuțoiu din Câmpulung Muscel, mama celor doi partizani, frații Arnăuțoiu. După prinderea lor, o jumătate din sat intrase în închisoare. Inițial fusese condamnată la cinci ani, i se dăduse drumul, dar după câțiva ani și-au reamintit că mai trebuia să stea cinci. Mai avea câteva luni și-i termina și pe aceștia. Ardea de nerăbdare să-și revadă feciorii. Nu știa că fuseseră împușcați. Stătea mai mult retrasă și se ruga tot timpul.

Din motive necunoscute, femeile n-o iubeau (dar oare iubeau pe cineva?). Într-o zi i s-a făcut rău, încât era gata să cadă. Nimeni n-a crezut-o. „Se preface, ca să i se dea voie să

stea în pat", ziceau cu răutate. „Maica-mare" nu se prefăcea. Cu câteva zile înainte de a fi eliberată de la Ciuc, a avut hemoragie cerebrală și a murit. Dorința de a-și revedea fiii i-a fost îndeplinită.

În ultimul timp, venise la noi o deținută de la dreptul comun, Sisi, condamnată pentru prostituție. Avea în ea ceva animalic, însă când vedea un bărbat, devenea frumoasă. Ne ura pe toate și nu se supunea ordinii din celulă. Refuza corvoada, voia mai multă apă, în sfârșit, o „rușine". Celelalte, știind că n-a fost „respectabilă", o pândeau ca s-o prindă încălcând vreuna din regulile sacre ale camerei. Am încercat să mă apropii de ea, oferindu-i niște pastă de săpun, după care jinduia. Tocmai când, în urma unui scandal, trebuia să fie dusă la izolator, au scos-o de la noi. După trei ani am întâlnit-o într-un magazin. Era foarte elegantă și „bine". S-a făcut că nu mă cunoaște.

Baia Jilavei

Merită un capitol separat, întrucât despre acest subiect mi se povestiseră niște lucruri îngrozitoare. Practic, cele trei acțiuni, adică dezbrăcat-spălat-îmbrăcat, trebuia să dureze exact zece minute. Mi se relatase că o dată, pentru a câștiga timp, o parte dintre deținute și-au pus la ieșirea din cameră mantaua direct pe piele, omițând „costumul". Ce scandal a fost!

Deci, când se deschidea ușa și auzeam strigătul „Baia!", trebuia să și țâșnim în coloană câte două, niște stafii vărgate, târându-ne ghetele, care, lipsindu-le șireturile, ne scăpau din picioare. Intram în curtea bărbaților, trecând pe sub

o mulțime de geamuri oblonite, în dosul cărora se auzeau voci. Oricât ciuleam urechea, din cauza tropăiturilor noastre, nu puteam distinge nici un cuvânt. Coteam apoi pe sub un gang boltit prevăzut cu mai multe uși. Într-o zi, când a trebuit să fim „ascunse" urgent, ca să nu fim văzute, le-am înțeles folosința. Erau izolatoarele bărbaților. Niște camere lungi și înguste, cu ciment pe jos, cu un „pat" din același material. Pe pereții negri se scurgeau firișoare argintii de apă, cu debite care variau de la o celulă la alta.

Mai străbăteam o curte unde erau bucătăriile. De la una dintre ele, veneau mirosuri „păgâne" de friptură. Lângă baie se pripășise un vișin. Primăvara înflorea nepăsător, alb și surâzător. Gardiencele rupeau flori din el ca să și le pună în păr.

Nici nu intram bine în sală, că ni se striga: „Repede!". Atunci începea furia smulgerii hainelor, agățarea lor pe cuier și dârdâind de frig, pe două rânduri, intrarea în sala de dușuri. Tot cu aceeași înverșunare începea spălatul. La început, printre aburii deși, n-aveam timp să observ nimic. Abia mai târziu, după ce intrasem în ritm, am avut răgaz să-mi văd colegele. Un spectacol de Auschwitz. Piei crețe atârnând, oase care împungeau, evidențiindu-și conturul. Gardianca stătea pe margine, privindu-ne cu scârbă.

Când i se părea că ne-am „răsfățat" suficient, striga brusc: „Gata!" Și gata trebuia să te declari. Indiferent de cât săpun mai aveai pe corp sau în păr, erai obligată să părăsești încăperea și să intri în frigul sălii de haine. În aceeași viteză puneai pe tine „costumația", urmând ca pe drum să-ți legi basmaua, cordonul etc. Eu fiind rapidă și „repezită", reușeam nu numai să mă încadrez, dar să le mai ajut și pe altele la îmbrăcat.

Cécile îmi povestise cum, neputând să termine dușul la comanda dată, gardianca i-a tras un brânci care a aruncat-o pe grătarul de lemn. A avut noroc să se aleagă doar cu vânătăi. Cécile era convinsă că într-o zi o va da în judecată. N-a apucat ziua aceea. Și chiar dacă ar fi apucat-o, ar fi constatat că „la vremuri noi, tot noi".

Percheziția din Jilava

Se făcea în cea mai mare taină, ca nu cumva camera vecină să prindă de veste. Nu-și dădeau seama la ce grad de acuitate ajungea urechea unui deținut. Erau suficiente doar niște foșnete ca să tragem concluzia.

Așadar ușa se deschidea în modul cel mai delicat, sau din contră, furtunos. Eram „invitate" să ne strângem bagajul personal, plus așternutul și să părăsim camera. Pe coridor eram așezate cu fața la perete, de unde treceam cu rândul la control. Odată ajunsă în fața gardiencei, aceasta îți golea totul pe podea, de unde, flutura fiecare obiect, ca să vadă dacă nu și-a schimbat forma. Complet dezbrăcată, îți ordona „pe vine șezând", ca nu cumva să fi ascuns ceva „în măruntaie".

Mai surveneau și neprevăzute. Astfel doamna Pană, la prima percheziție, a fost pălmuită de Valeria gardianca, fiindcă atunci când îi ceruse, femeia îi întinsese chiloții. „Cum mi-i dai mie în felul acesta?" Pesemne îi voia pe tavă.

De obicei se căutau obiecte confecționate din lemn, mai ales ace, pe care femeile le fabricau din așchii, cărora ajunseseră să le facă și găuri. La Ciuc acele se făceau din sârmă și se ascundeau în gură. Doamne ferește să te fi prins cu mâncare oprită din propria-ți rație! Izolatorul era asigurat.

Jilava – cusutul

Reprezenta o altă problemă a închisorii. O dată sau de două ori pe lună ți se dădea o cutie cu ace (numărate), foarfeci și ață, care împărțită cu exactitate, dădea cam un metru de fiecare. Și aici exista un „ritual". Astfel, acul își începea activitatea de la un capăt al celulei, iar foarfeca de la celălalt. Dacă aveai ghinion, se întâmpla ca nici ac și nici fir să n-ajungă la tine. Întrucât fie nu-ți ajungea, fie nici nu ți se dădea, iar zdrențele trebuia totuși să ți le coși, recurgeai la firele scoase din prosop, lucru pedepsit cu strășnicie. Totuși fiecare își făcea rost de material, din care își confecționa diverse lucruri.

O dată am trăit o dramă. Una dintre noi nu mai găsea acul. În mod automat urma izolatorul. Femeia își cususe zeghea și îl rătăcise. Eram atât de îngrozită de consecințe, încât eram gata să le descopăr marele meu secret: aveam un ac ascuns într-un săpun Chypre. N-a fost nevoie, întrucât au intervenit spiritele. Cu un pahar și un pai au reușit să-l găsească în aceeași zeghe, lucru care m-a minunat teribil. Unele, printre care și Sanda, îl găseau cât se poate de firesc.

Tot în primele zile am trecut și prin ritualul echipării. Ne-au chemat în holul mare unde, din hainele aruncate pe jos, mi s-a dat o fustă vărgată, o jachetă și o manta bleumarin. Dacă n-aveai încălțări, ți se dădeau bocanci și obiele. Doamnei Brăiloiu[67] i se nimerise o fustă lungă și largă.

[67] Maria Brăiloiu s-a născut la 30.10.1901 în Craiova. A lucrat ca educatoare. La momentul arestării (20.04.1961) era văduvă. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată la „moșierească". A fost condamnată la 4 ani închisoare corecțională. A fost închisă la Jilava și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 13.04.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

A mea i s-ar fi potrivit, însă Pia m-a determinat să renunț, pentru că „a ei este veche și roasă, pe când asta este nouă. Schimbul este deci imposibil".

Despre camerele de-alături știam foarte puțin. Nu știu cum aflasem totuși că la 42 stătea Olguța cu sora ei, cu care împărțea masa. Mai târziu, după plecarea turnătoarelor, profitând de un gardian îngăduitor, fetele au alergat la vizetă, tăbărând pe Olguța, întrebând-o „când plecăm?" Olguța a râs: „Plecăm, plecăm, doar n-am făcut contract cu închisoarea". Era ca și cum le-ar fi spus „mâine", o convingere pe care n-aveai cum să le-o clintești.

Despre camera legionarelor se vorbea cu venerație. Acolo era unire, spirit de sacrificiu, dragoste... O invidiam pe Nina.

Jilava – „homo homini lupus"

O deviză pe care comunismul se străduia s-o ducă pe cele mai înalte culmi. Reușise în mare parte. Așadar, după un număr apreciabil de ani, demonii de la conducere și-au dat seama că efectul torturilor fizice a fost departe de cel scontat. În dosul cătușelor care-ți umflau mâinile până la cianoză, al lanțurilor pe care abia le târai, al bătăilor, foamei, izolatoarelor, plutea o unitate și o dragoste mai tare decât moartea.

„Da' proști am fost, fraților!, a zis diavolul. Nu trupul, ci sufletul trebuie pulverizat." Din acest punct de vedere, regimul diabolic din R.P.R., prin experimentul de la Pitești, și-a câștigat un loc de frunte în Cartea Recordurilor. „Nu vă temeți de cei ce vă distrug trupul, ci temeți-vă de cei ce vă omoară sufletul."

Informațiile concrete le dețineam de la Mia, care era perfect informată. La Jilava, în celula în care mă găseam, era o slab reflexie a ceea ce se întâmplase în alte închisori. Totuși exista o atmosferă de tensiune și înrăire teribilă. Se picurase ideea că celor care se poartă „corect" în închisoare, li se scurtează pedeapsa. Dar și ideea că deținutele „nedisciplinate" aruncă o pată asupra purtării lor „ireproșabile". Așa încât, după ce urla gardianca, fiindcă n-ai întins bine cearceaful, ori ai vorbit prea tare, ori, Doamne ferește, ai picotit, după ce se închidea vizeta, se repezea asupra ta și „haita" din cameră. Se formase un fel de echipă, în care pe locul unu era doamna Brehmer, o figură de soldățoi pe fruntea căreia scria „disciplină". Nu-i scăpa nimic. O contaminase și pe Edith, șefa camerei, care era convinsă că toate neregulile din cameră vor întârzia revederea micului ei Uve. Edith avea o condamnare de șapte ani fiindcă fusese de față când soțul ei, redactor la *Neuer Weg*, dăduse un articol unui corespondent din R.F.G., privitor la situația sașilor din România. Concluzia anchetei: spionaj. Condamnare: 25 de ani. Edith avea și un început de Basedow, dar cred că ne și disprețuia pentru dezordinea și lipsa noastră românească de ascultare și disciplină.

Îmi aduc aminte cum într-o dimineață a țipat la Vera, fiindcă la apelul de dimineață nu-și luase mantaua: „Sigur, din cauza voastră nu o să mai ies nici eu!" Biata Edith! Acum cred că e o respectabilă bunică în Germania.

Cea mai mare crimă în ochii paznicilor era însă ideea de a da cuiva din porția ta de mâncare. Dacă îți era rău și nu puteai s-o înghiți, trebuia s-o arunci la resturi. Pe aceste baze morale se construia „omul nou".

Înainte de venirea mea cu câteva săptămâni, „Maica-mare" primise câțiva cartofi de la o colegă. Ochiul

de la vizetă a zărit imediat infracțiunea. Amândouă au fost pedepsite cu izolator. Și ce grozav era izolatorul Jilavei! Lipsit de aerisire, cu ciment umed, frig și 17 ore în picioare, fără să te sprijini de perete.

Pe locul doi (sau poate pe primul), ca gravitate a abaterii, se aflau manifestările religioase, care erau vânate cu cea mai mare străşnicie. În primele seri, după stingere, mi-am făcut cruce, înainte de a mă băga sub pătură. „Pic", o stârpitură otrăvită, care cred că mă urmărea de la vizetă, a început să răcnească „hienic". În jur priviri dezaprobatoare. Adică: „Nu ți poți face crucea sub pătură, fără să te vadă?" Recunosc că, temătoare, am cedat, acceptând compromisul. (Așa cum, de teama terorii și a scandalului, chiar și-n viața familială, ne cedăm personalitatea, anihilându-ne pe nesimțite).

Marea majoritate simțeau nevoia să se roage. De obicei, acest lucru era posibil după programul de dimineață, când, o dată ce vacarmul făcut de 23 de femei înceta, se așternea clipa divină de tăcere, de liniște. O clipă de care trebuia să profiți repede, repede, fiind extrem de scurtă, cele mai multe dintre ele nesuportând liniștea. Când îți încropeai și tu un gând, care încerca să străbată printre gratii, deodată dintr-un colț o voce stridentă avea ceva de spus întregii camere. Natural, din celălalt colț i se răspundea și praful se alegea de momentul acela în care voiai să te agăți de firul de sus. Așa am ajuns să am fobia vocilor omenești și a zgomotului. Numai Vera[68] și doamna

[68] Vera Rubanschi s-a născut la 1.08.1906 în Tighina, Basarabia. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A urmat opt clase de liceu și a fost de profesie pedagog.

Miller[69] erau de neclintit. Amândouă se retrăgeau între pat și perete și, cu spatele la cameră, își făceau netulburate rugăciunea. Nici mizeriile gardiencelor și nici observațiile și animozitatea din cameră nu le schimbaseră atitudinea. De fapt ele erau reprezentantele unei noi religii, pe care o întemeiaseră cu „Fratele Gheorghe" (închis și el), și care se baza pe revelație și convorbiri directe cu Iisus[70]. În statutul lor, ei considerau că biserica oficială se îndepărtase de creștinismul primar, așa încât nu acceptau sărbătorile, rugăciunile scrise de alții ș.a. Religia lor era una a neprihănirii, cele două sexe având voie să aibă relații doar pentru nașterea de copii. La punctul acesta auditoriul se indigna și protesta (în surdină): „Îi convine la 70 de ani să propage asemenea idei. Să o vedem dac-ar avea 31 de ani."

Cei trei erau aleșii de care vorbea Apocalipsa. Urmau să predice în diverse puncte ale globului: Vera în Rusia, doamna Miller în Germania, iar „Fratele Gheorghe" în rest.

A fost arestată la 25.10.1961 și condamnată la 3 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Văcărești. La 10.08.1962 a decedat în Penitenciarul Văcărești. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[69] Elisabeta Miller s-a născut la 11.02.1890 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză". A urmat șapte clase primare. A lucrat ca funcționară, la arestare fiind pensionară. A fost arestată la 25.06.1954 și condamnată la 3 ani închisoare corecțională pentru „agitație publică" („a făcut parte din organizația creștină Fii lui Dumnezeu"). A fost închisă la Jilava, Mislea. A fost eliberată la 6.10.1955. A fost rearestată la 4.10.1961 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 14.04.1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[70] Potrivit fișei matricole penale a Elisabetei Miller, „noua religie" se intitula „Fii lui Dumnezeu".

Doamna Miller era o bătrână cu nas acvilin și ochi șireți, cu un aer de demnitate și măreție. Mai fusese închisă. Atunci se trezise într-o dimineață și anunțase: „Azi trebuie să plec". Și-așa s-a și întâmplat. A fost eliberată în aceeași zi. În consecință, atunci când a declarat că ne vom elibera de Rusalii, nimeni n-a avut o clipă de îndoială. Da, dar unele considerau că e cam mult până la Rusalii. Doar există o sărbătoare mai mare până atunci. Așa încât se decretase „ieșim de 1 Mai". Nici o altă părere nu era admisă (și totuși de Rusalii am ieșit din Jilava pentru a merge la Arad; eliberarea mea a fost cu câțiva ani mai târziu, tot de Rusalii).

Vera, tot o „aleasă", era o basarabeancă mai „sărăcuță cu duhul", slabă, deșirată, cu ochii spălăciți, cu dinții de sus depărtați și strâmbi, dar cu un zâmbet bun, umil și stingher. Femeile o cam goneau, ea însă le privea cu același zâmbet. Vorbea românește cu accent rusesc și din prima zi îmi spusese în rusă ce bine-i pare că are cu cine vorbi.

„Sora Elisabeta" o cam exploata, fiind un fel de șefă. În postul Paștelui se hotărâră să postească, ceea ce era extrem de dificil, mâncarea fiind gătită cu untură. Totuși Verei i se dădeau pe ascuns pâine și murături, din care doamna Miller își lua „partea leului", ceea ce a dus la încetarea donațiilor. Pe Vera am zărit-o într-o noapte stând în șezut și vorbind singură. Mai târziu, când cineva a întrebat-o cum face ea că poate discuta cu Dumnezeu, Vera a răspuns că e suficient să vorbești fără să miști limba.

În ceea ce privește postul, recordul îl deținea incontestabil doamna Sima[71]. Doamna Sima era o moldoveancă înaltă,

[71] Probabil Maria Sima, născută la 27.01.1921 în Dumești, Iași. A absolvit cinci clase primare și a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la

în jur de 40 de ani, uscată, cu un aspect pământiu-ceros, cu trăsături complet imobile. Trecuse la iehoviști, sectă care nu era admisă, întrucât membrii ei refuzau serviciul militar, nu admiteau participarea la război etc. Centrați pe Vechiul Testament, Martorii lui Iehova mergeau în grup prin casele oamenilor încercând să-i convingă să treacă la „dreapta credință" (Fenomenul a explodat după Revoluție. Nu mai poți traversa strada fără să-ți ofere un „frate o broșurică lămuritoare). La ei nu se admitea nici un viciu (bravo lor), dar nici vreo manifestare de artă, de frumos... N-am discutat, dar probabil că nu admiteau nici transfuziile, preferând decesul copilului. Când în cameră se povesteau filme sau cărți, se retrăgea într-un colț mai depărtat, ca să n-audă. Soțul ei, mai tânăr ca ea cu 15 ani, avea o condamnare de 25 de ani, iar dânsa exact ca mine, șapte ani. În închisoare își păstra cu strictețe îndatoririle formal-religioase (dar oare nu forma este cea care contează la majoritatea sectelor?). Așa încât, cu tot izolatorul, chiar cu toate bătăile, refuza să meargă la baie sâmbăta, sau să-și scuture pătura. Partea mai dramatică era hrana. La fel ca la evrei, lor le era interzis orice consum de carne de porc. În consecință doamna Sima nu consuma decât mălaiul (turtoiul), pâinea, cafeaua, arpacașul și murăturile. Același regim l-a păstrat tot timpul închisorii.

La Jilava cu greu am reușit să leg o conversație cu ea, întrucât se ferea de ceilalți. Făcuse o dată șapte zile izolator,

31.05.1961 și condamnată la 7 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Ploiești, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

fiindcă a stat mai mult de vorbă cu o deținută. A fost acuzată de „propagandă religioasă".

Întrucât eram teribil de obsedată de ideea reîncarnării, pe care o propovăduiau spiritele venite la ședințe, țineam să-i aflu părerea. Așa că am întrebat-o ce crede despre crucile și mirul care apar la aceste întruniri. „Acolo vine diavolul" mi-a răspuns simplu (ceea ce m-a liniștit complet). În rest, privitor la originea răului, a sufletului, a stării după moarte, mi-a dat niște explicații puerile. Admiram la ea forța de a trăi exact cum gândea, însă o simțeam rece și uscată, iar religia ei mi se părea mohorâtă ca o zi de doliu.

Jilava – „lupta de clasă"

Reprezentanta proletariatului era în camera noastră „madam" Popescu, colectivistă de la Snagov, fostă membră de partid, condamnată la cinci ani fiindcă participase la o „glumă politică". Colectivul de la Sfatul Popular imaginaseră o înmormântare a lui Hrușciov, la care s-a râs copios, în loc să se plângă (tot copios).

Madam Popescu, o femeie de 45 de ani, înaltă, costelivă și zdravănă ca un cal, suferea de surzenie parțială, ceea ce o ducea la diferite interpretări; foarte apreciată de gardience, însă datorită acestui handicap nu putea fi folosită ca iscoadă.

Nu auzea, în schimb vedea. Foarte devotată lui Edith, îi raporta cu conștiinciozitate neregulile vizibile. Trecea cu ușurință de la simpatie la antipatie, mai ales când o informa Brehmer ce mai auzise că s-a zis despre ea. Ura ei visceral-proletară era îndreptată împotriva „cucoanelor".

Se considera „baza societății", fiind singura care se ocupa cu aprinsul și întreținutul focului. Pe lista antipatiilor ei, locul de frunte îl ocupa Sanda. Aceasta era o persoană feminină, plină de farmec, regizoare educată la Paris și cu un mare talent de povestitoare. Eu eram picată într-o mare admirație față de ea, chiar daca mă considera o „Bécassine"[72] și mă programase să mă îmbrace în roz și să mă căsătorească cu o cunoștință de-a ei (multe s-au mai ocupat de viitorul meu!).

Sanda, chiar dacă nu se manifesta cu insistență, aparținea cu siguranță „religiei spiritiste". Astfel, odată s-a scăpat și ne-a povestit cum un medium îi spusese că era o reîncarnare a lui Galileo Galilei. Ulterior a aflat că și el avusese piciorul mic. Așadar madam Popescu o pândea cu o voluptate sadică pe Sanda. Nici nu era greu, întrucât Sanda era distrată și făcea o mulțime de gafe. De exemplu, după ce-și spăla rufele, mergea cu ele neglijent prin cameră, lăsând să picure câțiva stropi pe asfaltul proaspăt lustruit. Era clar că-și bătea joc de clasa muncitoare.

Scandalul cel mare însă îl constituia deschiderea geamului. Madam Popescu considera că aerisirea e un obicei „cuconesc", chiar dacă noi în paturile de sus simțeam că ne sufocăm. Același scandal și după masa de prânz. Madam Popescu știa cu precizie că aerul care pute e mai cald și ne amenința că, dacă îndrăznim să deschidem geamul, nu ne mai face focul. Firește că ea a câștigat.

Din categoria „boierilor", o persoană pe care chiar și madam Popescu o admitea era doamna Brăiloiu. Avusese moșie în Oltenia și crescuse la sat, unde se jucase cu copiii

[72] Foarte popular personaj de benzi desenate creat de Émile-Joseph-Porphyre Pinchon (1871-1953), în 1905.

de-acolo. Era extrem de adânc legată de țară, apropiată, firească, deschisă și cinstită, lipsită de emfază și orgoliul celor „de la Paris". În plus, avea un talent extraordinar de a imita diferitele mișcări ale gospodinelor, când își povesteau rețetele culinare. Era un om vesel și știa să aducă hazul mai ales în intervalul de timp chinuit dinaintea somnului. Când începea autotortura plimbării de seară, doamna Brăiloiu se transforma în „golan" de bulevard, care agață fetele cu un „Îmi dați voie? Ionescu, tehnician".

Din aceeași lume era și Pia, o femeie de 70 de ani, condamnată fiindcă nu-l denunțase pe Radu. Era plăcută, populară, dar se simțea în ea aristocrata, chiar dacă nu făcea caz de noblețea ei. Femeile îi bârfeau trecutul: „Ai văzut și-acum ce corp are?", ziceau cu invidie.

Tot din categoria boierilor era și Cécile, care în închisoare, spre deosebire de viața de-afară, era supusă, blândă, zâmbitoare, cu mult umor și simț al imitației, cu care deseori ne însenina. Avea zece ani condamnare fiindcă îl adăpostise pe fratele ei.

Jilava – continuarea galeriei de personaje

În studenție visasem să devin medicul unei expediții care să descopere „petele albe" de pe glob. Lucru complet irealizabil în regimul comunist. Iată însă că închisoarea îmi oferea un teren infinit de explorat, orice suflet reprezentând acea „pată albă" pe care voiam s-o cunosc. Fiecare deținută abia aștepta să-și descarece sufletul. Și fiindcă făceam pe „filosoafa iluminată", cu toată ignoranța mea în ale vieții, femeile începuseră să mă cheme ca să le explic

care este sensul închisorii în viața lor. Complicat, foarte complicat, fiindcă eu porneam de la axioma că tot ceea ce ți se întâmplă, ți se întâmplă fiindcă „așa este mai bine". Natural, excludeam din start ce-și făcea omul cu mânuța lui, cu liberul său arbitru.

Și totuși era atât de greu să-i demonstrez doamnei Maurer[73], o profesoară unguroaică, în același lot cu Brehmer, care avea opt ani condamnare pentru discuții, sau Silviei, de 35 de ani, o evreică cu o figură blândă și tristă, încadrată tot la inepuizabilul articol cu discuțiile dușmănoase, și având o condamnare de opt ani, rostul suferinței lor. Săraca Silvia avea o hernie de disc, însă nimeni nu voia s-o creadă, fiind obligată să care aceleași greutăți ca noi toate.

Mult mai târziu am auzit de la Puiu o frază extrasă din „Înțelepciunea Aiudului": „Atunci când crezi într-un Dumnezeu Atotbun și Atotînțelept, ceea ce ți-a hărăzit nu poate fi decât cel mai bun lucru".

O figură interesantă era Doamna Dimitriu[74], „Machiavelina" (cum o botezase Cécile). Drăguță, cu o mimică de

[73] Probabil Rozalia Maurer-Manoliu, născută la 19.10.1908 în Turda, Cluj. A absolvit Școala Normală și a lucrat ca învățătoare. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „originea socială", a fost încadrată ca „mic-burgheză". A fost arestată la 18.03.1961 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[74] Probabil Dumitriu Florica, născută la 14.03.1912 în Ploiești. A absolvit Academia Comercială și era de profesie economistă. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „originea socială", a fost încadrată ca „mic-burgheză". A fost arestată la 7.12.1960 și condamnată la 3 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele

om bun, foarte credincioasă. Pe această latură alunecase spre spiritism, ceea ce-i adusese trei ani de condamnare. Acum parcă începuse să mai renunțe, poate și datorită aprinderii cu care i-am demonstrat că această sectă este cel mai perfid dușman al creștinismului. Soțul ei fusese arestat mai demult. În ajunul propriei arestări, se rugase cu fervoare, cerându-i Domnului să-i dea și ei suferință. Acum avea momente în care, dacă s-ar fi putut, și-ar fi retras cererea. În celulă se plimba făcându-și rugăciunile în gând. Dacă cineva o întrerupea, izbucnea revoltată: „Ia lasă-mă, dragă, în pace! Ei, Doamne iartă-mă!" La plimbarea din curte își recita, tot în gând, Liturghia. Madam Miller căutase s-o atragă la noua religie, fără nici un succes, doamna Dimitriu neacceptând să renunțe la biserică. Se hotărâse să țină tot postul Paștelui. Îmi spunea câtă fericire și lumină îi aduce acest post.

O figură neplăcută era Raliță[75], care în trecut lucrase la cadre. Acum era condamnată la trei ani pentru că se-ndoise de autenticitatea zborului lui Gagarin, considerându-l „propagandă sovietică". Stătea tot timpul încruntată, ca o bufniță, obsedată că i se confiscase covorul persan și mobila proaspăt cumpărată. Veselia noastră nu numai că n-o agrea, dar o

matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

[75] Raliță Boloșină s-a născut la 18.02.1910 în Potlogi, Dâmbovița. A urmat o școală profesională și lucra ca funcționară. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „originea socială", a fost încadrată la categoria „muncitorească". A fost arestată la 27.04.1961 și condamnată la 4 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 27.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

jignea de-a dreptul: „Cum poate să râdă cineva în închisoare?" (De fapt, nicăieri n-am râs mai mult ca în închisoare). Femeile se cam temeau de ea, considerând-o turnătoare.

Doamna Pană (italiancă de origine), căreia îi recitam poezii de Eminescu și Topârceanu (era tot ce mai păstrasem în memorie), a rămas surprinsă de frumusețea versurilor. „Ce-or să mai râdă copiii mei când mă vor vedea cumpărând poezii de Eminescu și Topârceanu!", îmi zicea. (Într-adevăr, bine știm noi românii să ne ascundem comorile! Sau să le distrugem!)

Cu doamna Zachter, o evreică în vârstă, condamnată la 25 de ani pentru „spionaj", făceam „audiții muzicale!" Ne cântam încet fragmente din diferite concerte și simfonii și aveam amândouă o teribilă bucurie când le recunoșteam. Doamna Zachter avea sensibilitatea aceea deosebită pe care o au unii evrei în materie de muzică și care-mi amintea de colegul meu Haim de la Cluj, cu care am trăit o profundă comunicare pe planul frumosului muzical.

Celelalte figuri din cameră erau mai puțin reliefate, sau poate că nu m-am apropiat suficient ca să le descopăr.

Din nou program Jilava

În timpul zilei, în afară de plimbarea prin cameră, aveai voie să stai pe marginea patului. Totul era în așa fel aranjat, încât să fie un chin în plus. Jos, bara metalică de la margine îți tăia picioarele, iar sus, patul de deasupra era situat atât de jos, întât trebuie să stai cu capul plecat (și la propriu).

În trecutul nu prea îndepărtat, gardiencele fixau locul de ședere al fiecăreia, în așa fel încât erai obligată să stai tot

timpul lângă aceeași persoană. Întrucât s-au iscat diverse nemulțumiri, decizia a fost suspendată. Totuși seara se mai auzea din când în când un răcnet: „De ce v-ați băgat toate în paturile din fund? Vreți să dormiți? De ce nu stă nimeni în fața vizetei?" Chinul de pe lume! Multora li se umflau picioarele din cauza acestei poziții. Cu tot riscul, eu le mai ridicam sub mine sau le sprijineam pe patul opus. Firește trebuia să-nfrunt privirile dezaprobatoare ale celorlalte, care te considerau un „caz pierdut", lipsit de „onestitate" și „corectitudine" față de regimul închisorii.

Odată am trăit un scurt moment de fericire. După ce viscolise toată ziua, seara s-a stins brusc lumina. Ca la un semnal ne-am ghemuit fiecare pe patul ei. Numai madam Popescu se găsise să facă o glumă bună, venind la patul fiecăreia cu o surcea aprinsă. Întrucât Ralița a repezit-o cu duritate, a amenințat că se duce la vizetă să anunțe gardianca de neregulile din cameră. Imediat Edith, cu încă vreo câteva, s-au sculat și, pe întuneric, au luat poziția oficială pe marginea patului, până la stingere.

A trecut și ziua mea de naștere, când mi s-a cântat la ureche de unele doamne *many happy birthday!*.

A venit într-o zi și comandantul însoțit de o numeroasă suită. Ne-a întrebat deferent dacă are cineva ceva de spus. Aveam. Am spus că vreau să scriu o cerere de redozare a pedepsei. Eram convinsă că nu poate rămâne la această cifră.

În general, cererile pentru revizuire, rejudecare, redozare ți se permiteau cu cea mai mare ușurință. E adevărat că de cele mai multe ori nici nu ți se răspundea la ele. Numai fratelui meu, la Gherla, nu i s-a dat acest drept decât după ce a făcut greva foamei.

Prima plecare

A survenit la aproximativ două săptămâni, când s-a deschis ușa și ofițerul de serviciu a apărut cu o listă: „Cele care se aud strigate își vor face în liniște, fără zgomot, bagajele".

Au fost strigate Cécile, Pia, maica Arnăuțoiu, Florian, Zachter, Cernat și, ce fericire, Brehmer. Firește primul gând al meu a fost „pleacă acasă". După care a urmat o învălmășeală de haine adunate în saci, îmbrățișări, lacrimi etc., care n-a durat decât zece minute, când s-a anunțat ieșirea. Numai noi, cele rămase, nutream convingerea că se eliberează. Cele strigate erau mohorâte, presimțind o altă destinație. De altfel, Cécile îmi șoptise să am grijă de băiatul ei rămas afară.

După plecarea lor au început să apară întrebările: de ce plecaseră numai cele în vârstă? E adevărat că Brehmer nu era bătrână și în plus toată atitudinea ei „corectă" ar fi justificat eliberarea. Pe urmă, doamna Miller, deși avea 70 de ani, rămăsese cu noi. Totuși îndoiala începuse să-și facă loc. Pe urmă am aflat c-au fost duse la Miercurea Ciuc.

Rămase fără ele, a urmat o „epocă de aur". Au fost scoase două rânduri de paturi, ceea ce a mărit spațiul de mișcare, dar a făcut și să dispară cotloanele umbroase unde te mai puteai ascunde. Ne-am reîmpărțit locurile. Lui Edith au vrut să-i dea un pat jos, însă a refuzat – ca să stea lumea pe el și să i-l deranjeze? Cele rămase ne-am simțit parcă mai unite. Lui madam Popescu îi mai scăzuse puterea și trecea parcă mai neobservată. Începuse chiar și un program cultural realizat aproape în întregime de Sanda, care ne „juca" diverse piese bulevardiere, ne povestea biografii de oameni celebri. Ba chiar se începuse și un curs de istoria artelor.

Din când în când apucam și momente de liniște, când puteam să-mi adun gândurile, să mă rog sau chiar să „hoinăresc". Era firesc. Venise primăvara, iar în pădure, în crengile uscate, auzeam circulând seva pomilor, ca pe propriul meu sânge. Sub scoarța cenușie vedeam mugurii cum își fac loc spre viață. Nu-i lăsam să răsară. Îmi plăcea să-i țin nevăzuți, ascunși în adâncul ființei naturii. Odată mi s-a făcut dor de un ghiocel. Acum abia dacă-l bag în seamă. Atunci și acolo, zile în șir l-am avut în fața ochilor, i-am aspirat mirosul aerian și transparent, ajungând aproape la a-l percepe tactil. Dureroasă simțire, pe care nimeni din cei de-afară n-ar putea-o înțelege. Cu mine, de altfel, se-ntâmplase o adevărată mutație, în mare parte păstrată și în prezent. Doamna Pană ne povestea într-o zi o vânătoare la care asistase. În momentul în care începuse să descrie agonia lupului ucis, am izbucnit, fără voia mea, în lacrimi. Simțeam în mine durerea animalului omorât.

În rest eram perfect normală. Seara mă chinuia somnul, iar la orele 22:00 adormeam fără vise și fără să fiu deranjată de sforăiturile doamnei Brăiloiu.

Asta până într-o zi când s-a deschis ușa și pentru mine.

Plecarea mea

Sanda îmi prevestise cu o zi înainte, uitându-se în castronul de cafea: „te așteaptă o mare bucurie". Nu prea înțelegeam ce-ar putea fi.

A doua zi, Sanda a fost chemată la anchetă, de unde s-a întors cu o figură de martiră. Când s-a deschis ușa nu a părut surprinsă. „Răduleanu, ia-ți bagajul!"

Nici nu știu când mi-am făcut bocceaua. Mă apucase o gheară în stomac și un tremur interior. Niciodată nu știai ce-ți aduce deschiderea ușii. Erai doar un simplu obiect aruncat cu indiferență, dintr-o parte în alta.

Primul gând a fost că mă duce din Jilava. Dar nu, sălbatica Bubi m-a îndreptat spre camera 44, a legionarelor, loc unde credeam că domnește armonia. Fără nici un cuvânt, Bubi a descuiat și m-a introdus înăuntru. Apoi s-a lipit de ușă, pentru a surprinde ceea ce credea că va urma. Spre dezamăgirea ei, însă, n-a urmat nimic.

Camera 44

Numită impropriu „camera legionarelor", întrucât pe lângă acestea aici erau introduse rude, prieteni, logodnice sau soții de legionari, care nu activaseră niciodată în Mișcare.

La deschiderea ușii m-am trezit într-o încăpere la fel de mare ca aceea din care plecasem, dar în care erau numai șase paturi, câte trei de fiecare parte, lăsând între ele un culoar îngust pe care se găsea o bancă mică de lemn. În fața ferestrei era o sobă asemănătoare cu a noastră. O tinetă minusculă, comparativ cu cea lăsată, și culmea, fără nici un paravan. Mai era un hârdău mic pentru apă, o cană și o balie pentru spălat. Pe jos același asfalt înnegrit. Pereții păreau mai umezi, camera fiind pe colț, lângă ciupercărie. Deasupra ușii, lângă bec, erau două cuiburi goale de rândunele. În cameră erau cinci persoane, printre care și Nina. Primul meu impuls a fost acela de a o îmbrățișa, însă instinctiv m-am oprit. De altfel, toate erau

extrem de reținute, ca și cum apariția mea ar fi fost lucrul cel mai firesc.

Ceea ce m-a izbit a fost aspectul Ninei. Era îngrozitor de „transparentă", stătea nemișcată în picioare lângă sobă, cu un zâmbet rigid și încremenit, pe care nu i-l cunoșteam. Celelalte mă măsurau cu oarecare curiozitate, totuși. Deși le-am spus numele, nu li s-au clintit trăsăturile. (Mai târziu mi-au spus că mă știau, dar se fereau s-o arate, datorită ochiului de la vizetă). Mi s-a dat patul de lângă tinetă, pe care a trebuit să-l fac imediat, întrucât venisem cu toate cearceafurile. Nina, deși m-a ajutat, nu a scos niciun cuvânt. M-a cuprins spaima la gândul că-i făcuseră ceva în arestul Securității, ca să-i distrugă limba sau centrul vorbirii.

De altfel, spre deosebire de animația din care venisem, aici predomina tăcerea. Tot pe tăcute, am început să-mi examinez noile colege. Pe una din locatare o știam din auzite. Venise din aceeași cameră, unde plecarea ei fusese socotită de toate locatarele o binecuvântare, cu excepția lui Edith și Brehmer, cu care alcătuise un trio conducător și terorizant. Tina era înaltă, subțire, întunecată la păr și la față, purtând și niște ochelari fumurii. Alături de ea stătea o doamnă de statură mijlocie, foarte slabă, cu un păr bogat și cărunt, cu niște ochi buni, albaștri, și cu un obraz palid și foarte încrețit. Am bănuit, din informațiile de dincolo, că e doamna Marietta Sadova[76]. Când mi-a confirmat-o, nu mi-a venit să cred. Arăta extrem de firavă și bolnavă.

[76] Marietta Sadova Acterian (n. Maria Bârsan), actriță, regizoare. S-a născut la 14 iulie 1897 în Sibiu. A fost soția lui Ion Marin Sadoveanu, iar după divorțul de acesta s-a căsătorit cu Haig Acterian, alături de

Celelalte două femei îmi erau complet necunoscute. Una dintre ele era o persoană mărunțică, slăbuță, cu doi ochișori mici și vioi, părând de 35 de ani, deși avea 48. Cealaltă era o doamnă împlinită, legată cochet la cap cu o basma albastră și care zâmbea grațios și nobil. Era șefa camerei, doamna Lina Bădescu[77]. Nu era urâtă, însă avea ceva neplăcut în înfățișare. Și ea părea (și se străduia să pară) mai tânără decât cei 54 de ani pe care-i avea. Ca o adevărată doamnă de lume, încerca să înjghebeze o conversație de salon, care nu se lega.

Personalitatea cu putere asupra mea era însă Nina. Prin tăria, siguranța, modul ei hotărât și profund de abordare a vieții, fusese pentru mine un model și un sprijin. Apăruse în existența mea, atunci când, la 17 ani, după eliminarea din școală, mă consideram o ratată, o exclusă

---

care s-a implicat activ în susținerea Mișcării Legionare, participând și la rebeliunea din ianuarie 1941. În urma acestor acțiuni, a fost închisă pentru câteva luni în lagărul de la Tg. Jiu, în vreme ce soțul său a fost trimis pe front, unde a murit în 1943. A fost arestată la 15 octombrie 1959 și condamnată la 8 ani temniță grea pentru „uneltire", în lotul Noica-Pillat. Potrivit informațiilor din AANP a fost închisă la Jilava și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 18 ianuarie 1963 prin decret de grațiere. A murit în 1981. Vezi *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, S. Lazarescu, A. Acterian, Vl. Streinu, Al. Paleologu, N. Steinhardt, T. Enescu, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu și alții*, Editura Vremea, București, 2010; Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Editura Humanitas, București, 2003.

[77] Elena Bădici s-a născut la 14.01.1907 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", figurează „Mișcarea Legionară". A absolvit Facultatea de Drept și a profesat ca avocată. A fost soția legionarului Traian Cotigă (1910-1939). La arestare (22.12.1959) lucra ca muncitoare. A fost condamnată la 12 ani muncă silnică pentru „uneltire" („a desfășurat activitate intensă legionară"). A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea și fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere.

din viață. Fiind o extremistă de tip slav, eram fixată pe „*aut Caesar, aut nihil*". Dacă nu puteam fi medic ca să ajut omenirea (observați modestia), atunci preferam moartea. În chip dostoievskian, asemeni lui Ivan Karamazov, îi înapoiam lui Dumnezeu biletul de intrare. De altfel, o lungă perioadă, considerându-mă profund nedreptățită, l-am refuzat pe Dumnezeu. Întâlnirea salvatoare cu Nina a dus la deschiderea mea spre lumea spirituală și la împăcarea cu Cel de Sus. Devenise pentru mine un punct fix, de referință, și un fel de duhovnic, căruia îi deșertam frământările, neliniștile, îndoielile mele. Acum însă avea ceva de creangă frântă, de om rătăcit, transformat într-un pai dus de apă. Era palidă, străvezie, cu o față de copil prematur. Tremurul mâinilor îi trăda crisparea nervoasă și o deznădejde pe care nu eram în stare s-o înțeleg. Emana din ea ceva de om mort și înghețat, o imposibilitate de comunicare ce m-a îngrozit.

Pentru mine, perioada petrecută în arestul Securității fusese un fel de purificare și descătușare de foarte mult balast interior. Mă simțeam extrem de ușoară și deschisă cunoașterii celuilalt. Aici însă atmosfera era mai rece, mai solemnă și parcă mai „funebră".

Emoțiile „transferului" m-au obligat să folosesc tineta. Am rugat pe cineva să-mi țină paravan. Celelalte au zâmbit și m-au asigurat că foarte curând voi renunța la aceste obiceiuri. Și au avut dreptate.

La scurt timp am fost invitate să ieșim cu vesela în mâini. Perechea mea era doamna Bădescu. Am profitat de un moment ca s-o întreb pe doamna Sadova ce se întâmplase cu Nina. Nu, nu e bolnavă, m-a asigurat, însă luase decizia să nu mai vorbească. Poate venirea mea o va face să-și schimbe hotărârea. Eram teribil de descumpănită,

nemulțumită și chiar jignită. Îmi dispăruse punctul meu de sprijin și eram prea egoistă ca să o înțeleg și să accept această frustrare. La întoarcerea în cameră, doamna Bădescu și-a exprimat teatral indignarea că Nina nu vorbește nici cu mine.

Când a sosit ora mesei de seară, în timp ce ne aranjam lângă zid, ascunse de ochii vizetei, Nina m-a îmbrățișat, cu o firimitură din căldura de-altădată, șoptindu-mi „vom vorbi după schimb". Într-adevăr, după trecerea „numărului", ne-am așezat pe bancă reluând firul întrerupt în urmă cu un an și jumătate, într-un 29 august, la Schitul Cetățuia. Drama Ninei, pe care-o trăia obsesiv și autoacuzator, era faptul că, la anchetă, intrase într-un soi de paralizie, de desființare a voinței. Așa încât, într-un mod inexplicabil, declarase unde se află câteva din însemnările tatei, poeziile părintelui Imbrescu, prietenul tatei, scrise la Aiud și găsite în gulerul paltonului trimis soției după moartea lui (1949), și nu în ultimul rând caietele mele de însemnări, în care pomeneam de poeziile lui Gyr și care au constituit motivul arestării mele. Ultima declarație, care ne încrimina, dictată de „onorabilul" Mihăilescu, a refuzat s-o semneze, ceea ce a dus la constrângeri fizice. A făcut greva foamei cinci zile, în urma căreia a obținut o întrevedere cu procurorul. În final, cu aceeași suspendare ciudată a voinței, a semnat-o. Procurorul, însă, a fost schimbat și n-a mai apărut în procesul nostru. De atunci trăia un imens sentiment de culpă, nu numai față de noi, ci în primul rând față de Dumnezeu. În lupta cu diavolul fusese înfrântă.

„Poate oare cel ce a căzut să se ridice?", mă întreba. „Sigur." „Teoretic o știu și eu, practic însă aproape e imposibil." Se ruga mult, se rugase mult, și totuși...

Pe vremea aceea tratam aceste probleme mai superficial. După 40 de ani, în 1990, Nina a cerut dosarul de judecată, în care se găsea actul acuzator, „poeziile din închisoare", pe care le-a copiat, tipărindu-le sub forma unui volum de versuri. Cred că acum sufletul părintelui Imbrescu este mulțumit.

În ceea ce privește tăcerea pe care și-o impusese, hotărâse s-o păstreze până de Paști. Venirea mea o tulburase. Dacă urma să fiu luată a doua zi? N-ar fi avut remușcări că m-a lăsat să plec așa? Ieșise din acea tăcere, lucru pe care mai târziu l-a regretat, considerând-o o slăbiciune, o subordonare a divinului în fața umanului. Nu înțelegeam prea bine, însă mi se părea ceva rigid, nefiresc, dur. Îmi stăruiau în minte cuvintele Evangheliei „milă voiesc, iar nu jertfă".

Și a fost ziua a doua

De la bun început îți dădeai seama că aici domnea un spirit mai tolerant, aș zice chiar mai liber. Până și gardiencele aveau parcă un alt comportament, știind că nu vor fi „turnate" de „elemente conștiente". Asta însă până la venirea Tinei, care întorsese camera pe dos.

Firește, factorul hotărâtor era șefa camerei. Din fericire damnna Bădescu nu era stăpânită de ideea că respectarea strictă a regulamentului îți grăbește eliberarea, așa încât îți puteai permite tot soiul de abateri, sub privirea disprețuitoare a Tinei. Aici am aflat cu bucurie că nu trebuie să-mi întorc în fiecare dimineață salteaua, întrucât doamna Bădescu ura praful care se așeza pe obiectele ei. E adevărat că-și scutura energic cearceaful, dar nu privea cu

ochi buni aceeași manevră făcută de un altul. Imediat după deșteptare, de altfel, doamna Bădescu sărea sprintenă din pat și alerga să deschidă geamul, ca să-și întrețină vigoarea tinerească a trupului. De aici un conflict major cu Tina care, având infecții dentare, nu suporta frigul.

Ordinea de desfășurare a programului era aceeași. Făcutul în viteză al patului, folosirea tinetei (firește doamna Bădescu era prima), apoi spălarea la băluță, fiecare turnându-și singură. Ca nou venită și cea mai tânără, m-am oferit să le torn eu apa. Doamna Sadova m-a acceptat, doamna Bădescu însă m-a refuzat. „Se teme să nu fie obligată să-ți toarne și dânsa", mi s-a suflat la ureche.

Urma apoi curățenia camerei, făcută cu mai puțină meticulozitate, fiindcă principiul șefei era: ca să reziști, trebuie să te conservi. Or cu un regim alimentar sărac și în condiții de frig, se recomanda cât mai puțin efort fizic. Venea la rând corvoada aprinsului focului, unde Nina era maestră. Venea apoi invariabil împărțitul mâncării, făcut de șefă după principiul „cine-mparte...", lucru care ulterior a dat naștere la unele neînțelegeri.

Și zilele următoare

Au urmat discuții nesfârșite cu Nina, pe un ton atât de scăzut, încât una din sergente ne-a și apostrofat, indignată că nu prindea nici un cuvânt, „toată ziua stați și vorbiți acolo în șoaptă!" Erau atâtea de povestit, de discutat, de analizat.

În închisoare timpul are cu totul altă dimensiune. Ajungi să trăiești în el, nu în afara lui, aproape cu un „iz" de veșnicie. Monotonia zilnică, lipsa oricăror solicitări

exterioare, te „ghemuia" în tine, te scufunda din ce în ce mai mult în adâncuri. Progresiv, te descopereai ție însăți, fără nici un „fard", ca în fața ultimei Judecăți.

I-am relatat și Ninei problematica ridicată de atâtea spiritiste cu care stătusem și care mă obseda. Ecou resimțit și în prezent, când i-am scris, cum am mai amintiti aici, domnului Titi Dincă de la emisiunea „Credo", propunându-i o temă de dezbatere: „Înviere sau reîncarnare". Nu s-a obosit să-mi răspundă.

Începusem să facem planuri de viitor. Discutam despre dragoste, căsătorie. Firește nu ne puteam plasa decât deasupra „nimicniciei" omenești, acceptând numai Dragostea cu „D" mare. Alunecarea spre orgoliu, mai ales a aspirațiilor la virtute, e atât de mare, iar ispita de a spune „Îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni" te împinge la o monstruoasă dezumanizare, la pierderea autenticității, a firescului, la ridicarea din acea cădere în care sufletul obișnuit și smerit strigă „milostiv fii mie păcătosul". Nu cred că există ceva mai odios și mai demonic decât „orgoliul virtuții", asta pentru că eu însămi l-am cunoscut.

În ceea ce privește activitatea, mă fixasem definitiv pentru psihiatrie, fiind un domeniu „dincolo de lume". Simțeam nevoia izolării, a liniștii, a singurătății. Asta până la marea întâlnire.

Nina stătuse cu maica Veronica, de care mi-a povestit foarte multe, pe care vreau să le inserez.

În timpul închisorii relatările despre dânsa au fost destul de diferite și contradictorii. În libertate fiind, auzisem deja de viziunile ei religioase și de extraordinara organizare a Mânăstirii Vladimirești, de construcțiile deosebite, totul pornind de la aproape nimic. Tata fusese acolo și se

întorsese cu o impresie excelentă. Nu mi-am putut explica rezerva și chiar un fel de neîncredere, a unora, deși relatările oamenilor, veniți acolo de la distanțe mari, erau extraordinare. Se povestea de ateliere, viață spirituală și chiar minuni. Și totuși, chiar fără să-i cunosc, simpatia mea se îndrepta spre părintele Ioan[78] și maica Mihaela[79].

A venit și cumplitul an 1958 când, la ordinul statului ateu și cu acordul Patriarhului Iustinian (îndurerat, desigur), s-au desființat mânăstirile[80], rămânând numai maici gârbovite și călugări în baston.

---

[78] Ioan Iovan (Corneliu Silviu Iovan), preot, s-a născut la 26 iunie 1922 în Husăsăul de Criș, județul Bihor. A urmat Facultatea de Teologie, iar la momentul arestării (30 martie 1955), era duhovnicul Mănăstirii Vladimirești. A fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „acte de teroare". A fost închis la Văcărești, Jilava, Gherla, Aiud, Bacău și Galați. A fost eliberat la 1 august 1964 prin decret de grațiere. După Revoluția din 1989 ctitorește Mănăstirea de la Recea, județul Vrancea. Moare în 2008.

[79] Maria Iordache (maica Mihaela), născută la 14.11.1914 în Nicorești, Galati. A absolvit Facultatea de Educație Fizică și a lucrat ca profesoară, la momentul arestării fiind călugăriță la Mănăstirea Vladimirești. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", este încadrată la „chiaburească", iar la „apartenență politică" se menționează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 30 martie 1955 și condamnată la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire" („veche legionară, și-a continuat activitatea și după 1948 și a luat legătura și cu alți legionari"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A decedat la 20.04.1963 în penitenciarul Miercurea Ciuc. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[80] Autoarea face trimitere la decretul 410/28.10.1959, adoptat de Prezidiul Marii Adunări Naționale, care urmărea schimbarea cadrului legal care reglementa activitatea cultelor religioase. Decretul a vizat restricționarea accesului la viața monahală, și a avut drept consecință directă reducerea numărului de călugări și de călugărițe, precum și desființarea unor mânăstiri.

Asta îmi amintește de o comemorare recenta a P.F. Patriarh Teoctist, în biografia căruia totul apărea ca perfect. Sigur că la dărâmarea atâtor biserici a suferit și dânsul la fel ca întreg poporul român. Ideea de a-și exprima public dezacordul și împotrivirea în calitate de Șef al Bisericii nu îi trecuse prin minte. Nici față de faptul că vreme de 40 de ani preoților li s-a interzis să facă catehizarea copiilor în biserică, rezultând două generații străine de morala creștină. Într-adevăr suntem o țară care trebuie recreștinată. Dar pentru asta ne trebuie apostoli, nu ritualiști.

Maica Veronica avea un mare talent de povestitoare și organizatoare. La anchetă (relatase Mia), securiștii i-ar fi spus: „Ce bună președintă de CAP ai fi fost, Veronico!". Motivul arestării, din spusele dânsei, l-ar fi constituit adăpostirea, după 23 August, a doi soldați nemți, cărora le furnizase și acte de identitate pentru trecerea graniței. Din Germania aceștia îi trimiseseră o scrisoare de mulțumire cu adresa „un măicuț Veronic – România". Scrisoarea a fost interceptată, având drept urmare arestarea. Culmea e că mi se părea totul credibil.

Tot Miei îi spusese: „Eram ca o regină". Când ieșea din biserică maicile îi intonau imnuri de slavă, atât dânsei, cât și părintelui Ioan. Fiind foarte multă lume, spovedaniile se făceau în colectiv, fiecare spunându-și în gând păcatele. Tot în colectiv se dădea și dezlegarea.

Mai târziu, la Arad, fetele îmi spuneau că la proces maica se dezisese de viziunile sale, iar ocupațiile de găzduire de partizani, procurare de acte false, activitate legionară, le pusese pe seama părintelui Ioan, a maicii Mihaela ș.a., ceea ce le-a adus acestora o condamnare de 25 de ani. Maica Veronica a primit opt ani, dar a fost eliberată după cinci.

Au circulat și zvonuri extrem de triste, precum c-ar fi divulgat Securității secrete spuse de colegele de celulă, la spovedanie. Nina, care stătuse cu dânsa în timpul anchetei de la Uranus, dezmințea categoric: „Nu e posibil ca un om care se ocupă cu turnătoria să aibă un somn atât de liniștit și senin", zicea ea, ca argument.

După ieșire maica Veronica s-a căsătorit, dar soțul s-a îmbolnăvit psihic. Am avut ocazia să-l cunosc și eu. Venea la Institutul de Expertiză Medicală cu niște manuscrise xeroxate, în care consemnase tot ceea ce-i dictase soția Veronica în stare de transă, și-n care apăreau nouă sfere de lumină, reîncarnări (mai ales) etc., etc., tot ceea ce știam de la tovarășele mele din arestul Uranus.

Totul îmi amintea de Scara Virtuților a Sfântului Ioan Scărarul, pictată pe pereții Suceviței. Mă impresionase mai ales căderea în Mâinile Diavolului de pe ultima treaptă.

În orice caz, titlul „Înviere sau reîncarnare" își așteaptă încă autorul.

Șefa Camerei 44

Dimineața, imediat după închiderea oblonului, mă retrăgeam într-un colț nevăzut ca să-mi fac gimnastica, sub privirile cercetătoare și comparative ale doamnei Bădescu. Nina admitea că mișcarea este un lucru foarte bun și necesar, însă, după câteva ședințe, se lăsase. Doamna Sadova n-avea energia necesară, iar Tina nu făcea nimic care să încalce regulamentul și în plus voia s-o aibă la mână pe doamna Bădescu, pe care o ura de moarte (dar pe cine iubea ea?).

Urma plimbarea, care se putea desfășura, ce fericire, pe o distanță de cinci metri. Alături de mine se plimba și doamna Bădescu, cu scopul menținerii tinereții. O făcea metodic. De exemplu, pentru ca gambele să nu-și piardă frumusețea formei, se mișca în vârful picioarelor, iar seara și dimineața și le masa. Din spusele celor care o cunoscuseră în tinerețe, fusese o persoană foarte atrăgătoare, cu un trup frumos și obrajii ca două piersici. Și acum avea un adevărat cult pentru tenul său pe care, în condiții de închisoare, îl întreținea cu jumări.

Doamna Bădescu terminase Facultatea de Drept, unde se cunoscuse și se căsătorise cu un legionar, omorât în 1939[81]. Aș fi vrut să-mi povestească mai multe despre primul său soț, dar tot ce-și amintea era că fusese un bărbat foarte chipeș, înalt, frumos și că avea niște ochi și-o mustăcioară... Aici a urmat un chicot admirativ și cochet. Ulterior se recăsătorise, dar nu putuse ocupa un post conform studiilor, așa că se angajase ca muncitoare. Niciodată n-am aflat motivul arestării. Când voia, știa să țină secret sau să-ți relateze sub așa o formă lucrurile încât nu înțelegeai nimic.

În discuțiile din cameră doamna B. arbora o ținută liniștită, cu un zâmbet de superioritate. Cu cât cealaltă clocotea de furie, cu atât fața unsă a doamnei B. devenea mai luminoasă, răspunzând calm, surâzător, cu cel mai

[81] Autoarea face trimitere la Traian Cotiga (1910-1939), soțul Elenei Bădici. Acesta a fost împușcat la ordinele regelui Carol al II-lea pe 22 septembrie 1939, alături de alți aproape două sute de membri ai Mișcării Legionare din toată țara, ca represalii la asasinarea primului ministru Armand Călinescu de către un comando legionar la 21 septembrie 1939. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

„dulce" ton cu putință. Avea o mare plăcere să-l vadă pe celălalt dezlănțuindu-se. Dacă însă situația se inversa, atunci „poleiala" dispărea, d-na Bădescu lansându-se în acuzații, care n-aveau nici o legătură cu problema în discuție. Astfel, Tinei îi amintea că-i văzuse lenjeria intimă murdară, ori că a folosit tineta și a mâncat fără să se spele pe mâini ș.a.m.d. Doamnei Sadova îi reproșa că nu-și stăpânește gazele, ba chiar c-o face dinadins (biata doamna Sadova avea o aerocolie îngrozitoare, întreținută de regimul alimentar al închisorii). Și-n plus o acuză că fusese „colaboraționistă", în timp ce ea însăși muncise în fabrică.

Doamna B. observa tot. Știa cu precizie unde-ți pui șervețelul, săculețul, cum te speli și mai ales cum folosești tineta. Imediat cum sesiza o ironie la adresa ei, ți-o răstălmăcea, întorcându-ți-o întreit. În cameră făcea tot ce voia și mai ales tot ce putea să deranjeze pe altul. În această privință devenea brusc foarte „distrată". Uita cu regularitate că doamna Sadova o rugase să nu mai stropească pe jos când ia apă din hârdău, fiindcă era reumatică și-i era suficientă umezeala din pereți. Când se-ntâmpla să fie o tură în care mai puteai ațipi puțin, atunci și numai atunci, avea ceva de povestit cu voce tare Ortansei[82] (cu care de

[82] Ortansa Călinescu s-a născut la 13.04.1914 în Călinești, Olt. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „micburgheză/burgheză"; în ceea ce privește apartenența politică, în același document se precizează „Mișcarea Legionară". Ortansa Călinescu a urmat cinci clase de școală profesională și a lucrat ca funcționară, deși la arestare era casnică. A fost închisă în anul 1945 timp de 6 luni în lagărul de la Caracal. A fost rearestată la 27.03.1950 și condamnată la 3 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („activitate legionară până în anul 1947"). A fost închisă la Jilava, Mislea și a fost eliberată la 24.03.1953. A fost arestată a treia dată la 6.07.1960 și condamnată

obicei vorbea în șoaptă). Tot așa, dacă încercai să profiți de o scurtă perioadă de liniște pentru a te reculege, atunci și numai atunci începea să-și spele o cârpiță în zeci de ape, să trântească capacele sau să tropăie prin cameră. Dacă sentâmpla ca Ortansa să-i atragă afectuos atenția: „Mai încet, Lili...", râdea drăgălaș și zburdalnic, ca o copilă nevinovată.

În timpul nopții sforăia „bărbătește". Dacă aveai îndrăzneala s-o trezești, îți demonstra c-o faci din pură răutate, fiindcă ea nici măcar nu dormea. Ziua, noi care aveam paturile așezate spre becul electric situat deasupra ușii, ceream să-l stingă, fiindcă începuseră să ne usture pleoapele. Patul doamnei B. era situat în așa fel încât n-o obliga să stea cu fața la bec. În concluzie, cerea să nu se stingă lumina. Afară la plimbare, mergea cu un pas vioi, tineresc și rapid, chiar dacă restul abia se târa și chiar dacă i se striga „mai încet". În schimb în zilele însorite se deplasa lent, ca să stea cât mai mult la soare, pentru a se bronza. Împărțirea mâncării a reprezentat un motiv de conflict cu Tina. La început își lua „partea leului". Cu greu a admis o anumită ordine. Dar și-atunci mai trișa. Iar când constata că porția vecinei e mai mare, i se strica complet dispoziția. La prima vedere, toate astea par lucruri mărunte. Acolo însă, în acele condiții unde totul era trăit supradimensionat, fleacurile îți măcinau nervii, metodic și progresiv.

După masă îi povestea prietenei sale ce creme și prăjituri ar mânca. Ortansa însă își avea filosofia ei: „dacă nu-i,

---

la 18 ani temniță grea pentru „crimă de uneltire", pedeapsă redusă la 12 ani temniță grea. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Aiud. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

nici nu trebuie". La capitolul amor, doamna B. își visa un soț sau iubit, natural, mult mai tânăr. Urma un „hi, hi", cochet și ademenitor, care mai târziu ajunsese să scandalizeze pe toată lumea.

Avea un mod cameleonic de adaptare. Dacă la Jilava era doar d-na Bădescu, la Oradea, în „camera legionarelor", devenise brusc „soție de fost legionar". Acolo însă nu i se dădea nici o atenție, forța ei malefică dizolvându-se.

Urmează Ortansa

48 de ani, 12 ani condamnare

O ființă măruntă, slăbuță, cu o figură de „șoricel", asupra căreia timpul nu-și pusese amprenta.

Ortansa era din Oltenia, dintr-o familie numeroasă. Terminase liceul industrial, intrând din tinerețe în Mișcarea Legionară, împreună cu alți membri ai familiei, din care o bună parte erau în prezent în pușcărie. Ea însăși era la a doua sau a treia detenție. Avusese un logodnic, care murise în închisoare și căruia se hotărâse să-i rămână credincioasă.

Ortansei i se potrivea expresia „*o sancta simplicitas*". Detașată de cele materiale, incapabilă de orice viclesug, se lăsa exploatată și influențată de buna ei prietenă, doamna Bădescu. Sub efectul acestei otrăvi picurate zilnic, am văzut-o pe blânda și sensibila Ortansa cum, din colțul unde stătea și-și făcea rugăciunile, mișcând mărunt din buze, a izbucnit într-o seară violent și agresiv. „Obiectul" furiei ei era doamna Sadova, pe care o acuza că o disprețuiește, că-și bate joc de ea fiindcă nu e intelectuală etc.

Nu-mi venea să cred că e aceeași persoană. A trebuit să intervină gardianca ca să facă „dreptate", fără s-o poată potoli. Apoi Ortansa a intrat din nou în rolul de confidentă mută a doamnei B.

Ore în șir aceasta îi povestea în șoaptă întâmplări din viața ei, fără să le scape din ochi pe celelalte. Pentru Ortansa, prietena ei era o făptură minunată, neînțeleasă, copilăroasă, zburdalnică, plină de viață, pe care aproape că se simțea datoare s-o protejeze. Așa că în fiecare seară o masa pe spate și-i dădea din porția ei de mâncare, ceea ce-o făcea pe doamna B. s-o alinte „Ortânsel".

„Ortânsel" a fost un caz unic în justiția populară. I se dăduseră inițial 18 ani. La recursul pe care Ortansa refuzase să-l semneze, pedeapsa i se redusese la12. Lui „Ortânsel" nu-i păsase. Ea se considera o legionară „înnăscută", lucru pe care-l afirma în orice împrejurare. La întocmirea fișei medicale, unde se treceau anii de condamnare, Ortansa adăuga întotdeauna, cu mândrie, „pentru activitate legionară", ceea ce declanșa un zâmbet disprețuitor din partea medicului.

La una dintre vizitele oficiale, făcută de un grup de procurori, unul dintre ei, probabil vechi cunoscut, i-a făcut onoarea unei conversații: „Ei, Ortanso, n-ai mai renunțat la ideile tale?" „Nu, domnule procuror." „Dar de... (urmau niște nume) tot nu te-ai convins că sunt niște bandiți?" „Eu cred c-au fost niște oameni destul de cumsecade", i-a răspuns Ortansa, senină și radioasă, nerealizând amuzamentul al cărei subiect îi constituia. Atunci nu știam dacă trebuie s-o admir sau s-o compătimesc. Pe parcurs am încercat să aflu câte ceva din amintirile și activitatea ei. Relatările ei erau extrem de sărace și n-am mai insistat.

Ulterior a fost dusă la Miercurea Ciuc, unde s-a dereglat grav psihic, ajungând la o nebunie furioasă și făcându-le celorlalte o viață de chin.

În amintirile mele o văd însă stând în fața peretelui, ca-n fața unei oglinzi, unde, cu gesturi mărunte își masa obrazul cu jumări. Era singura cochetărie pe care și-o permitea, și asta învățată de la doamna Bădescu.

Doamna Sadova

Auzisem de ea încă din perioada „Mia". Mi se spusese că este o adevărată plăcere să stai în cameră cu dânsa. Zilnic participai, prin intermediul ei, la nenumărate spectacole în care era regizor și actor totodată.

Condamnată la opt ani pentru a fi adus niște cărți ale unor emigranți români de la Paris. În străinătate fusese trimisă de mai multe ori ca reprezentantă a țării la diverse manifestări culturale și chiar premiată pentru regia filmului *Mitrea Cocor*.

Atunci când am întâlnit-o, arăta mult mai în vârstă față de cei 64 de ani, câți avea și era extrem de ridată și palidă. Numai ochii își păstraseră sclipirea albastră. Părul bogat îi încărunțise, trupul uscat, cu picioarele mai mult umflate, era chinuit de dureri acute reumatice, de o aerocolie chinuitoare și o eczemă pruriginoasă a pielii de pe spate. Numai atât. Seara era atât de obosită, încât genunchii refuzau s-o mai asculte și, deși stătea cu coatele rezemate de sobă, se clătina gata, gata să cadă. „Ochiul" de la vizetă atâta aștepta. Începeau urletele cu „nu ți-e rușine, femeie bătrână, să dormi!"...

Doamna Sadova primea insultele cu capul plecat, cu o figură plină de regrete, ca la sfârșit să rostească: „Vă rog să mă iertați, doamnă, n-are să se mai întâmple". O atitudine pe care rebelul din mine n-o înțelegea. „Eu nu pot să urăsc pe nimeni", mi-a spus o dată. Și nu mințea. Era extrem de generoasă, plină de noblețe, bunătate, delicată, cu multă căldură sufletească. Și totuși ceva mă ținea departe. Poate faptul că se lăsa dominată și influențată de Tina. Sau poate pentru că eu o așteptam pe cealaltă doamnnă Sadova, cea strălucitoare, plină de efervescență.

Ca de obicei, ajungeam peste tot prea târziu. Găsisem o doamnă Sadova obosită, cu un dor nebun de eliberare și care, sub influența Tinei, avea convingerea că fiecare gest pe care-l faci te apropie sau te îndepărtează de libertate. De aici atitudinea supusă, sinceră și prietenoasă față de gardience. Asta o făcea să-și ceară iertare când îi cădea capul de somn. Odată chiar o determinase și pe Nina la același comportament. Asta s-a petrecut într-o seară, când, din cauza oboselii, s-a aplecat pe pernă. A urmat obișnuita „explozie" de la vizetă. „Cere-ți iertare!", i-a suflat doamna Sadova. Mult timp nu și-a putut ierta Nina această ascultare.

Tare mai voia să iasă! Odată, la vizita unor „domni", unul din ei binevoise s-o întrebe de nume, condamnare și cât a executat. A urmat o frământare teribilă cu supoziții de genul „de ce o fi întrebat-o?". Probabil se aștepta un decret în urma căruia urmau să fie eliberați cei care executase mai mult de jumătate.

Nu voia în ruptul capului să plece din Jilava de teamă că nu va mai avea aceleași haine. Aici ajunsese la un „maximum" de bunăstare. Avea bocanci buni, ciorapi, obiele, fustă nouă și o jachetă frumoasă (totul din „zestrea" Jilavei).

Or toate astea nu le poți achiziționa atât de repede, atunci când schimbi închisoarea. Și așa îi trebuise un oarecare timp ca să-și constituie acest trusou prin schimbări cu cele care plecaseră. Odată, fiind foarte bolnavă, căpătase de la medic o permisiune medicală de trei zile. Asta însemna că putea să stea în pat, dar fără să doarmă (aveau ei ceva contra somnului. Îl simțeau ca o „evadare"). Seara, la orele critice, se deschidea vizeta pentru control. Dacă n-aveam timp s-o mișcăm, o găseau adormită. La amenințarea că i se va lua acest drept, doamna Sadova se scula supusă și începea să se plimbe prin cameră. „De ce?"– o întrebam. „Nu pot să mai stau, fiindcă adorm și-mi taie dreptul de-a sta în pat zilele următoare."

Pe parcurs, când și-a mai revenit, mi-a povestit două piese (numai două...). Una dintre ele, *Mormântul de sub Arcul de Triumf*, descria permisia unui soldat de pe front, permisie câștigată cu prețul unei misiuni, din care, practic, nu s-ar mai fi întors. Când povestea sau interpreta avea un farmec extraordinar și o forță, care o transforma într-o altă ființă, total diferită de cea strivită de umilința tinetei sau insultelor gardiencelor. A urmat *Poil de carotte*[83], povestea băiețelului cu părul roșu și cu un univers întreg cuprins în sufletul lui de micuț, chinuit de o mamă sadică și brutală. Doamna Sadova știa să fie pe rând când „Roșcatul" micuț, umilit și zbuciumat, când o mamă crudă și distructivă, când un tată indiferent și tocit de o soție veninoasă, dar care descoperă, ca printr-o revelație, sufletul minunat al copilului său.

Momente de trăire unică, de neuitat. Tot doamnei Sadova îi datorez și contactul cu versurile *Ce noapte groasă,*

[83] Dramatizare a prozei lui Jules Renard (1864-1910), *Poil de carotte* (1894), cunoscută în România sub titlul Morcoveață.

ce noapte grea.../ a bătut în fundul lumii cineva..."[84]. Știam poemul de-afară, dar abia aici m-a izbit intensitatea și universalitatea suferinței. „*Cine scobește zidul cu carnea lui/ cu degetul lui ca un cui/ de răspunde-n rănile mele? Cine-i pribeag și ostenit la ușă?/ Mi-e limba aspră ca de cenușă*".

Tot cu d-na Sadova am călătorit în spațiile eminesciene: *Stelele-n cer/ Deasupra mărilor/ Ard depărtărilor/ Până ce pier...*[85]

De altfel, Eminescu a fost unul dintre „martorii" acuzării ei. La unul dintre spectacolele comemorative, total întâmplător, raza care lumina bustul poetului, printr-o suprapunere de culori, a ajuns să fie verde. I-au spus c-a fost o intenție „colorată" și „transparentă" (în consecință „activitate și propagandă legionară").

Divergența noastră era Veronicla Micle. Tina și cu mine n-o puteam suferi, considerând-o „geniul rău" al poetului, în timp ce doamna Sadova o apăra cu înflăcărare: „era frumoasă și el o iubea". Numai că nu iubim întotdeauna pe cel care ne face bine. Trebuie să recunosc c-a fost un chin creator, dar chin. Doamna Sadova, atât de cultă, fină, inteligentă, cu un umor lipsit de răutate, era paralizată de sarcasmul doamnei Bădescu. Acuzația de „colaboraționism" o durea cel mai mult. O dată mi-a spus că nu consideră nimic rău în faptul de-a fi crescut câteva generații de actori și regizori, dintre care unii sunt azi faima țării.

D-na Sadova era dulce, concesivă și pașnică. Cred însă că era în stare să accepte chiar o pace umilitoare, în locul

[84] Primele două versuri din poemul *Duhovnicească* (1927), de Tudor Arghezi (1880-1967).

[85] Prima strofă din poezia *Stelele-n cer* (1889), de Mihai Eminescu (1850-1889).

unui război drept, dar crud. Față de mine avea o duioșie maternă. Fiindcă-mi căzuse părul și mă tunsesem la piele, îmi spunea: „Spiridoane, băiete", ceea ce o determinase pe doamna Bădescu să-mi atragă atenția, în taină, să am grijă că „chestia" s-ar putea interpreta altfel.

O dată însă am decepționat-o rău și poate chiar definitiv. Vorbisem amândouă cam tare, ceea ce a atras urletele gardiencei. „Cine-a vorbit?" „Eu", a răspuns singură doamna Sadova. Eu am tăcut în mod laș. Cred că de-atunci m-a scos din suflet.

Era convinsă că nu va mai regiza niciodată. S-a înșelat. Unul din primele ei spectacole după ieșirea din închisoare a fost *Măsură pentru măsură*[86]. E adevărat că nu a fost primită în București.

Un om bun, cald și curat, dar o artistă, nu o luptătoare.

Tina[87]

Era o figură complexă, contradictorie și care se chinuia pe sine, chinuind și pe alții. „Interesantă" ca înfățișare

[86] *Măsură pentru măsură* (1604), piesă de William Shakespeare (1564-1616).
[87] Tatiana Plopeanu s-a născut la 26.03.1924 în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", era încadrată la „mic-burgheză", iar la „apartenență politică" se menționa „Mișcarea Legionară". A lucrat ca funcționară, era căsătorită și avea un băiat și o fată. A fost arestată pentru prima dată la 6.01.1952, condamnată la 2 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" și închisă la Jilava și Mislea. A fost eliberată la 11.03.1954, dar a fost rearestată la 11.02.1961, când a primit o condamnare de 9 ani închisoare corecțională, tot pentru „uneltire". De această dată a fost închisă la Văcărești și Oradea. A fost eliberată la 16.09.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

(ziceau „expertele"), dar prea întunecată, după părerea mea, atât la propriu, cât și la figurat. Și-n plus, iradia o imensă ură. Primii pe care-i ura erau legionarii, deși ea însăși, fiind elevă, se înscrisese în Cetățui[88], unde îl cunoscuse pe soțul ei. Acesta fusese închis, apoi deportat în Bărăgan, unde Tina, împreună cu cei doi copii, îl urmase. Copiii deveniseră idolii ei și singurul sens al existenței sale. În Bărăgan se pare că suferise o modificare de 180 grade în ceea ce privește concepția despre viață. În 1956-1957 soțul fusese rearestat prin redeschiderea vechilor procese. Ca o ironie tragică a destinului, Tina fusese arestată cu câteva luni înainte de eliberarea soțului. Motivul îl constituia participarea la niște ședințe de spiritism, unde veneau spirite puțin favorabile regimului. La anchetă însă se aflase de activitatea din tinerețe, așa încât, cu toate blestemele ei împotriva legionarelor și a ataşamentului față de „nou", fusese adusă, culmea, tot în secția legionară. Îmi amintesc cu câtă emoție și admirație povestea cât de cumsecade fusese anchetatorul ei (îi dăduseră nouă ani), care o asigurase că Statul va avea grijă de copiii ei. Îi era profund recunoscătoare.

În închisoare se îmbolnăvise de un TBC ocular, iar multele traume prin care trecuse îi zdruncinaseră nervii întratât, încât ajungea la momente de furie, când își pierdea frânele total.

Dușmanul ei numărul doi era drăguța doamnă Bădescu. Incidentul nu știu de unde-a pornit. Poate de la tinetă, poate de la vreo cârpiță pusă altfel, sau vreun capac trântit.

[88] Cetățui – organizație a fetelor și femeilor tinere din Mișcarea Legionară.

Nu știu. Cert este că, de la discuții violente, în care fiecare i-a aruncat celeilalte tot ce avea de spus, s-a trecut la acțiune. Tina cu o față desfigurată a început să bată cu pumnii în ușă, ca să-i spună gardiencei toate încălcările regulamentului din cameră. Printre altele, și faptul că într-o zi, când era un gardian de serviciu, noi, cele din cameră, am discutat cu femeile care serveau masa. Că a auzit-o pe madam Bădescu fredonând cântece legionare. „Ai auzit-o?" „Da", a mințit Tina. „A cântat?" „Nu... a fluierat doar", a încercat ea s-o dreagă. „Asta nu-i totuna", a zis Bubi (și Bubi era cea mai afurisită dintre toate). Atmosfera devenise și mai apăsătoare. Și înainte fuseseră frecușuri gospodărești, dar acuma se realizase un „salt calitativ".

Tina fusese arestată probabil în vară, fiindcă n-avea decât niște ciorapi trei sferturi de bumbac și nici măcar un jerseu. În plus suferea grozav din cauza dinților cariați, cu pungi de puroi la rădăcină.

De altfel, asta era una dintre torturile închisorii. Nu ți se dădea niciun tratament. De extracție nici vorbă. Un antinevralgic era o comoară. Așa că scrâșneai și te „căleai". Nina îmi dăduse rețeta de distrugere a nervului. Trebuia să-ți sugi măseaua până la anestezie. Așa mi-am pierdut câteva. Alte deținute, deși tinere de 35 de ani, nu mai aveau nici una. Tinei, în scop terapeutic, i se făcuse favoarea să i se dea ceai de mușețel, preparat la bucătăria închisorii. Întrucât i se aducea o cantitate mai mare decât avea nevoie, ne dădea și nouă, celor „neutre", să bem. Era nemaipomenit, mai ales că eram rebegită de frig și, în plus, mirosea a cald, a casă. Era în perioada când se întrerupsese focul, și tare mai era greu!

Frigul Jilavei – primăvara

În anul acela se nimerise un mai ploios, aşa încât pereţii păreau că „transpiră", iar noi simţeam cum ne congelăm lent. S-au dedicat o serie de poezii foamei din închisori, s-a omis însă să fie dedicate câteva şi frigului. Era o tortură împotriva căreia nu puteai face nimic. Începea de la vârful degetelor de la picioare. Lupta de a ţi le freca era complet inutilă. Odată reintroduse în pantofi, chinul reîncepea. Încercai plimbarea în vârful degetelor, apoi nişte mişcări de gimnastică pe furiş. Totul era însă zadarnic. Până la urmă capitulai, lăsându-te pradă acestei fiare numită frig. Încetul cu încetul, degetele începeau să-şi schimbe culoarea şi forma. După perioada chinurilor, ajungeai să nu le mai simţi ca făcând parte din trupul tău. Umezeala se prelingea din pereţi în fiecare celulă a corpului, care înţepenea, devenind rigidă.

Pentru organizarea rezistenţei de noapte, începea un adevărat ritual. Practic, ceea ce se numea „plapumă" trebuia să cuprindă absolut tot ce aveai, începând cu cămaşa şi sfârşind cu mantaua. Un ajutor substanţial constituiau acele minunate „ace" confecţionate din lemnele de foc, şi cărora li se făcea şi o gaură pentru a le folosi la cusut. Nina avea o adevărată colecţie, împărţită după mărime, grosime şi material. Le adăposteam în diversele cute ale îmbrăcămintii şi în saltele. Cu ele, prindeam unele de altele aceste obiecte.

Era al doilea Paşte. În Vinerea Mare m-am prefăcut că duc lingura la gură, fără însă să mănânc (nu mă dădea afară curajul). Nina, mai categorică, a lăsat mâncarea neatinsă, ceea ce a dus la ţipete şi ameninţări din partea gardiencelor. (De altfel, de ce m-ar mira, dacă şi când eram afară, veneau tineri UTC-işti care te legitimau în biserică în noaptea

Învierii. Am reușit să postesc și sâmbătă. În schimb mi-a fost imposibil să stau trează în noaptea Învierii. Dimineața, cu toate că nu mă spovedisem de șase-șapte ani, Nina mi-a dat o firimitură de împărtășanie. O avea de la maica Veronica și o păstra într-un tiv de batistă. Am fost foarte fericită. Pe urmă le-am felicitat pe toate și le-am anunțat că „Hristos a înviat!". Chiar și Tina mi-a răspuns la salut. Păstrasem din zilele precedente niște bucăți de carne, ascunse în sobă, cu care am făcut o masă festivă. Numai doamna Bădescu a refuzat, pretinzând că-i face rău. În general a predominat obișnuita atmosferă cenușie.

Paștele pe care l-am trăit cu intensitatea Marii Sărbători a Învierii a fost ultimul, înainte de eliberare, când „carcasa" care-mi ținea sufletul apucase să se subțieze, să devină mai transparentă. Din Uranus venisem cu un echilibru greu de descris, bazat pe o pace interioară și o detașare de „nacelă" care și-a aruncat „balastul".

În această stare sufletească am început să învăț Acatistul Mântuitorului, de la Nina, care-l știa de la Bobi Marin[89].

---

[89] Ana Maria Marin (1910-2001), soția lui Vasile Marin (1904-1937), teoretician și lider al Mișcării Legionare, mort în timpul războiului civil din Spania, unde a luptat ca voluntar de partea dictatorului Francisco Franco. Ana Maria Marin s-a născut la 1.06.1910 în Botoșani, într-o familie de evrei. A absolvit Facultatea de Medicină, fiind de profesie medic. După instaurarea comunismului, nu a fost condamnată, dar a fost internată administrativ pentru 36 de luni de la 2.12.1958, pedeapsă care a fost mai apoi prelungită încă cu 36 de luni. A fost închisă la Văcărești, Mislea, Jilava, Botoșani, Arad, Bacău, Roman, Oradea și a fost eliberată la 6.05.1964. (Informații din fișele matricole penale din AANP). În 1975 a emigrat în Elveția. A scris mai multe cărți de memorii sau despre istoria Mișcării Legionare, printre care *Povestea neamului românesc scrisă de o bunică pentru nepoata sa*, Ed. Puncte Cardinale, Sibiu, 1999.

Procesul de învățare se desfășura prin scriere pe săpun, pe care-l țineam în buzunarul mantalei sau în mânecile largi, de unde-l scoatem în timpul plimbării. Totul trebuia făcut în cel mai mare secret, întrucât rugăciunea colectivă era considerată propagandă religioasă și deci un atentat la „libertatea atee".

Mult mai târziu, după 1990, același lucru mi l-au amintit și cei doi studenți de la Filosofie, care au protestat împotriva ridicării unei capele ortodoxe în curtea Facultății de Drept. Motivul? Să nu fie jignite celelalte confesiuni. Chiar și ridicarea unei cruci însemna pentru ei „încălcarea libertăților și a drepturilor omului". Extraordinar mimetism are Diavolul! Dacă se construia un templu budist, nimeni n-ar fi protestat.

În aceste condiții, chiar sub ochiul vigilent al vizetei, reușeam să ne adunăm de două ori pe zi pentru a spune acatistul pe rând. Într-o seară, tocmai când stăteam pe pat într-o poziție ca și cum am fi vorbit între noi, n-am observat deschiderea vizetei: „Ce faceți acolo?" Am tresărit cu întârziere: „Stăteam de vorbă". Ne-a privit neîncrezătoare: „Las' că știu eu." A insistat apoi de vreo două ori, ca să-i spunem „de bunăvoie", apoi ne-a lăsat în pace.

Pentru mine, comunicarea cu un altul în rugăciune a fost și a rămas o dificultate. În individualismul meu excesiv, simțeam nevoia să mă singularizez, chiar și în biserică. Între o mânăstire și o peșteră în pustie o preferam pe ultima. Poate e un orgoliu... În orice caz e o mare lipsă de comunicare și de dragoste. Acatistul Mântuitorului a reprezentat o adevărată revelație. O trăire a fiecărui cuvânt, imposibil de regăsit după eliberare, mai ales acel „Iisuse,

păstorul nostru, nu ne pierde". Acatistul îl terminasem după Paști și luasem obiceiul să-l spun în gând în timpul plimbării, deși mersul, imaginile din jur reușeau să mă distragă. Foarte târziu, cu puțin înainte de eliberare, am reușit să mă rog aproape continuu, chiar și în timp ce lucram. De altfel și rostitul cu voce tare sau cântatul mi se părea că introduc un element material, care se interpune între graiul meu lăuntric și Cel căruia mă adresam. În plus aveam și o jenă a manifestărilor religioase, poate și de teama de-a nu fi ridiculizată sau pedepsită.

La scurt timp după venirea mea a avut loc un incident semnificativ. Nina obișnuia, înainte de a primi mâncarea să rămână câteva minute în picioare pentru a-și spune în gând rugăciunea, făcându-și apoi cruce. Pe una dintre gardience, chestia asta o scotea din sărite, considerând-o profund ostilă „regimului". A urmat o amplă dezbatere, dacă s-o facem vizibil, în secret, într-un colț nevăzut sau în gând. Aparent era un fleac. Dar de fapt era începutul compromisului, al renunțării, de frică, la eul tău. Dacă adventiștii puteau cu atâta tărie să-și păstreze cu rigoare ritualul sâmbetei și al alimentației, noi trebuia să fugim prin colțuri pentru cel mai elementar gest creștinesc? Și totuși m-am simțit ușurată când am hotărât să nu ne facem cruce amândouă, ci numai una dintre noi.

Momentul respectiv a fost extrem de tensionat. La prânz Nina în picioare, cu fața la geam și spatele la ușă, își făcea rugăciunea, având ațintită asupra ei privirea de fiară de la vizetă. Celelalte înghețaseră, încercând să-i facă vreun semn de prevenire, considerând că nu știe ce se întâmplă în spate. În momentul când a văzut-o că-și face

cruce, gardianca a scos un răcnet drăcesc. Nina s-a întors cu aceeași figură imobilă de ceară. „Nu știi că n-ai voie să faci ceea ce-ai făcut?“ (se ferea până și cuvântul *cruce* să-l rostească). Și întrucât Nina nu i-a răspuns, a continuat: „Crezi că-ți poți face de cap? Nu ți-am mai spus o dată?“ Văzând lipsa de reacție a Ninei, a plecat trântind vizeta.

Deși Nina părea calmă, lingura din mâna ei tremura când a început să mănânce. În cameră era o tăcere totală. A fost totuși o victorie. Gardianca o urmărea în continuare, dar n-a mai intervenit. Pe mine însă m-a stăpânit o frică paralizantă. Nu e prea lăudabil, dar... asta a fost. Vorba dictonului, „nu sunt ce par a fi“.

În fiecare dimineață ne țineam liturghia, una rostind cuvintele preotului, cealaltă răspunsurile corului. Pe unele le mai încurcam, dar partea centrală o aveam exactă în memorie. Poate unii o vor considera o erezie, dar eu cred că și la noi în momentul central venea Duhul Sfânt. Atunci nu eram atât de conștientă, simțeam numai că devin un instrument intrat în vibrație. Ca și la Radu Gyr, Iisus venea și-n celula noastră[90].

Jilava – vara

Venise cu o revărsare tulburătoare de ierburi. Stăteam uneori ore întregi ca să le urmăresc unduirea, pe care se reflecta lumina diverselor momente ale zilei. Mă atrăgea, mă odihnea și mă durea în același timp. Era ca o zbatere nesfârșită și fără rost a unei alte lumi. La plimbare, soarele

[90] Autoarea face referire la poezia *Iisus în celulă*, de Radu Gyr.

începuse să fie arzător, iar unora dintre noi, care aveau tulburări de echilibru, li se dădea voie să stea jos.

Într-o seară ne-a păzit un gardian dornic de discuții. În general nu eram dispusă să fiu „drăguță" cu domnii gardieni. Atunci însă m-am lăsat ademenită spre o conversație. Poate fiindcă era vară și se auzea cântatul greierilor. După ce mi-a aflat numele, gardianul s-a oprit să mă chestioneze dacă n-am un frate condamnat. Am tresărit. „Sper că e liber." „Ești căsătorită?" „Nu." „Atunci Rădu-leanu Boris ce ți-e?", a izbucnit îndepărtându-se. „E tata, i-am strigat, și vă mulțumesc." Mult timp m-am legănat în iluzia că tata arată atât de bine, încât poate fi luat drept frate sau soț al meu. În realitate, tata era deja la Aiud, foarte, foarte bolnav.

A existat în perioada aceea un episod care mi-a arătat „fața nevăzută" a lumii și acel „nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin", deși eu mă consideram lipsită de orice slăbiciune. Era într-o seară (de duminică, am impresia), când Tinei trebuia să i se facă o injecție cu penicilină. De obicei era chemată la cabinet, unde exista un felcer chipeș cu mustață și o asistentă tânără, suavă și elegantă. O mai văzusem prin curte, însă nu-i dădusem nici o atenție.

Pe vremea aceea, pentru a-mi regenera chelia, îmi tăiasem părul aproape de rădăcină, la un deget distanță, metodă care, în afară de faptul că arătam groaznic, n-a dat nici un rezultat. Ca să mai dreg ceva din aspectul exterior umblam legată cu o basma de lână maron, căpătată cu multă greutate de la magazie (probabil în preajma unei „vizite", când eram întrebate ce ne mai trebuie din propriile bagaje).

Așadar, în după amiaza aceea, ușa s-a deschis brusc și o apariție încântătoare a pășit pragul hrubei noastre. După o

absență de doi ani din lume, întreaga înfățișare a asistentei mi s-a părut neobișnuită și extrem de interesantă. Amănuntele nu le mai reținut. Totul era trandafiriu, luminos, scrobit, curat, frumos. Chiar și sandalele fără călcâi erau roz. Ea însăși părea o floare grațioasă și gingașă, întrucât nu-mi puteam lua ochii de la ea. Parcă și celula se luminase. În total contrast și pentru prima dată, m-am simțit rușinată de pantofii mei grosolani, de ciorapii groși și urâți, de zeghea aspră și murdară. Mă simțeam ca o cerșetoare pe lângă o domniță și-am trăit un acut sentiment de umilință.

O trăire pentru care m-am culpabilizat și care părea cu atât mai de neînțeles, cu cât, în viața de-afară, nu dădeam niciodată prea mare importanță aspectului exterior, pe care-l consideram minor. Era clar însă că haina de „eroină" pe care mi-o fixasem nu mi se potrivea.

Tot în acea perioadă Nina primise sentința definitivă a recursului. Un adevărat mister. Așa, de exemplu, în redactarea sentinței apărea un oarecare Dumitrescu Ion, cu care Nina ar fi desfășurat o activitate legionară între anii 1948-1960, persoană complet necunoscută și care nu apăruse nici la anchetă, nici la proces. În schimb, în hârtii nu apărea niciunul dintre cei cu care fusese în boxă. Nici chiar forurile superioare „nu înțelegeau" această eroare grosolană, dar nici nu se sinchiseau să o cerceteze. Așa încât la toate sesizările Ninei răspunsurile erau teribil de neclare. De altfel, după frământări cumplite (e bine, este momentul, este persoana indicată?) Nina a ridicat în mod repetat această problemă. Cu timpul și-a dat seama că totul era dinainte stabilit, încât orice zbatere era inutilă, formele prin care erai condamnat neavând nici o importanță pentru Securitate.

Păsările Jilavei

În timpul iernii aveam parte din belșug de vrăbii obraznice, gălăgioase, chiar agresive. Vrăbiile erau pasiunea doamnei Sadova și a doamnei Bădescu (singurul element comun dintre ele). La început mai sfioase, se așezau pe gratii, apoi coborau pe pervaz și, cu ajutorul miraculosului cocoloș de mălai, erau atrase în cameră. Cea mai mare victorie a fost când au zburat pe unul dintre paturi ca să-și ia răsplata. „Plata" ne-o primeam și noi din partea gardiencelor, care duceau o luptă aprigă împotriva acestui obicei, în urma căruia rămâneau firimituri și bucăți de mălai pe geam. Doamna Sadova, deși grav admonestată și chiar amenințată, continua să le mai arunce câte un cocoloș. Păsărelele o recunoșteau și, în timpul plimbării, se țineau scai după noi, pretinzând dreptul lor. După ce se mai încălzise și-și scoseseră puii, veneau la geam cu toată „șatra". Începeau prin a-și așeza odraslele, mici și neputincioase, pe pervaz, continuând apoi să îndese mâncarea în ciocurile lor, veșnic deschise și țipătoare.

Eu nu le prea iubeam, în primul rând din cauza gălăgiei, care-mi spărgea liniștea aceea minunată în care mă cufundam din ce în ce mai mult. Și-n plus, prea aduceau cu lumea de-afară, de care mă despărțisem profund. În schimb, ce sărbătoare a fost când au sosit rândunelele! Au intrat brusc, ca niște săgeți, învârtindu-se în cerc și scoțând strigăte de bucurie. Mă uitam la ele ca la o adevărată minune.

Tata mi-a povestit mai târziu cum, fiind ținut luni de zile singur în celulă, se împrietenise cu un păianjen, care-și făcuse pânza într-un colț și pe care-l lăsa să se hrănească cu sângele lui.

Rândunelele și-au făcut începutul cu o bătălie de trei zile, fiindcă pretendenții la cuibul situat deasupra ușii erau în număr de trei. Așa încât se învârteau sălbatic, toți vrând să pună stăpânire pe cuib. Peste noapte se liniștea, rândunica stătea de pază, în timp ce „domnul" hoinărea. În final a rămas doar o pereche.

În cameră însă s-au vânturat tot felul de ipoteze. Ba că intrusul ar fi cel de-al cincilea pui de anul trecut, ba c-ar fi un vagabond care vrea să-i ia titularului nevasta. Firește că adevărul nu-l vom ști niciodată.

Oricum, multă vreme mi-au răsunat țipetele lor de luptă și goană nebună prin aer. Doamna Bădescu care, prea sensibilă, nu putea suporta scenele „tari", agita tot timpul un șervet, ca să-i despartă. Noroc că nu i-a alungat de tot.

Pe urmă, lucrurile s-au liniștit, intrând pe făgașul lor firesc. Așadar, rândunica, după ce a făcut ouă, s-a așezat liniștită la clocit, în timp ce soțul o hrănea conștiincios și grijuliu. Și iată că, în nu mai știu a câta zi, s-a produs minunea: din fundul cuibului s-au auzit niște sunete, ale noilor locatari ai celulei 44. S-au făcut tot felul de supoziții în legătură cu numărul puișorilor, întrucât la început zăceau la fundul cuibului, ca o masă amorfă. În câteva zile, iată că au apărut la marginea „lojei" patru căpșoare somnoroase, eterice, golașe, cu cioculețul lăsat cuminte în jos. Era suficient însă un fâlfâit de aripi pentru ca, exact ca la o apăsare de buton, să țâșnească în sus, cu gâturile ca niște arcuri întinse. Și, Doamne, cât puteau să fie de lungi! Ceea ce le acoperea complet era o gură mare, deschisă și țipătoare. După ce fiecare dintre ele era umplută, recădeau toți în aceeași nobilă visare.

Uneori, după ce fusese îndopat, dumnealui își întorcea codița spre marginea cuibului, pentru ca rândunica să

culeagă delicat picătură albă pe care-o excreta și să zboare cu ea afară. Asta nu înseamnă că n-aveam și noi partea noastră de curățat și de spălat pe jos. Pe urmă au început să crească, spectaculos de repede. Căpșoarele li s-au acoperit de puf, apoi de pene. Cuibul devenise neîncăpător pentru atâta popor. De altfel, numai mama dormea cu ei. Începuseră chiar să se grozăvească stând pe marginea cuibului și bătând din aripioare. Mai aveau puțin și și-ar fi luat zborul. Pândeam cu-nfrigurare momentul. N-a fost să-l vedem, fiindcă am „zburat" noi, înaintea lor.

Tot atunci am văzut un spectacol de solidaritate păsărească, de la care am fi putut învăța (dar câte n-am putea învăța de la lumea animală...). Zilnic, cam pe-nserat, pe gardul de lângă geam, își făcea apariția o cucuvea (sau poate bufnița?). Urâtă pasăre! Ca la un semnal, toate vrăbiile se adunau grămadă pe sârme, vociferând puternic și-mpiedicând-o, în felul acesta, să se apropie. În actul doi intrau rândunelele, care începeau pe rând un zbor razant, lovind-o de fiecare dată în cap. Cucuveaua tresărea la fiecare bătaie, dar rezista nemișcată. La rândul lor, rândunelele își întețeau atacul, izbind-o cu și mai mare îndârjire. În cele din urmă, pasărea cea urâtă ceda, îndepărtându-se, cu un zbor inert, ca o cădere în abis.

Pe urmă, vrăbiile, care învățaseră ceva de la specia umană, se risipeau nerecunoscătoare și nesimțite. Și totul intra într-o perfectă liniște și armonie.

Jilava – ultimele zile

Numărătoarea inversă începuse de mult, fără ca noi să ne dăm seama. E drept c-au existat unele semne. Așa de

exemplu, cu vreo lună înainte veniseră mai mulți domni, care ne chemaseră, în aparență pentru niște întrebări banale. O doamnă blondă m-a și consultat, întocmindu-mi o fișă medicală. Am fost cu toate foarte tulburate.

În ceea ce mă privește, poate din cauza lipsei de somn, îmi simțeam nervii ca un arc întins. Cu doamna Bădescu am ajuns (și eu) la un schimb violent de cuvinte. Orice zgomot îmi provoca o stare fizică de rău care, din păcate, s-a menținut și după ieșire, chinuindu-mă în orice împrejurare. Cum să pot explica oamenilor imposibilitatea de-a auzi radio, televizor, voci tari, pocnituri de zaruri sau minge? Mă străduiam în permanență să ascund urmările închisorii, ca să nu se observe că nu sunt ca toți ceilalți.

În Jilava spre exemplu, zilnic la aceeași oră, se auzea o melodie cântată de o trupă de soldați, care se-ntorceau de undeva. La noi pătrundea numai „-toria, -toria, va fi a mea" (evident era vorba de „victorie"). Ei bine, trăiam absolut fobic momentul. Chiar și cu degetele în urechi îmi pătrundea prin timpane.

Noaptea, alt chin, datorită sforăiturilor sănătoase ale doamnei Bădescu, care adormea imediat și numai pe spate. În fiecare seară, trăiam obsesia că nu voi adormi înaintea ei.

„Cavoul" începuse să fie din ce în ce mai apăsător. Singura mișcare în aer liber era prilejuit de spălatul săptămânal al rufelor. Atunci încercam să înghițim cât mai mult soare și lumină, întinzând cearceafurile încet, cât mai încet.

Asta în cazul că n-o aveai în tură pe Bubi. Bubi avea ceva de tigroaică începând cu niște ochi verzi care, în umbra vizetei, păreau fosforescenți. N-am să uit cum într-o seară s-a cocoțat la geamul nostru, lipindu-se de gratii, ca să surprindă discuția dintre doamna Sadova și Tina. Era complet

lipsită de milă. Emana din ea o vulgaritate animalică și aţâţătoare. Cred că ei îi aparţin două „perle" culese din frazele adresate deținutelor: „Ia nu mai vociferați cu mâinile" și una rostită cu un dispreț vădit: „Și vă mai pretindeți inculte". Perechea lui Bubi era „Pic". Fiind mică, slabă și urâtă, căuta să se impună prin niște răcnete înfiorătoare. Porecla îi provenea de la urletul „Nu vă e rușine, așa un pic?" Șefa lor era Valerica, o țigancă destul de chipeșă, care în trecut fusese o fiară. Exista și o tură bună, cu „Păpușa" și „Blonda", când ne permiteam tot felul de „păcate", ca vorbitul în timpul plimbării, sau un pic de somn neregulamentar.

Începusem, cu Nina, Postul Maicii Domnului, care consta în câte o zi de post fiecare săptămână (prima săptămână luni, a doua săptămână marți ș.a.m.d.). În tot cursul închisorii, la sfârșitul acestui post avea loc un eveniment de mare importanță. Primul a fost plecarea din Jilava, iar ultimul... eliberarea. În ambele cazuri evenimentul a avut loc de Rusalii.

Jilava – plecarea

S-a petrecut într-o vineri, când ușa s-a deschis brusc, iar ofițerul de serviciu a intrat cu o listă în mână. „Eliberarea", am gândit eu. Prima a fost strigată doamna Bădescu și am avut un sentiment de ușurare. A urmat însă Nina, când m-am „încreţit", toată, pentru ca să mă liniștesc apoi, la auzul numelui meu. Firește că totul urma să se desfășoare conform formulei de bază „repede". Așa încât a urmat o zăpăceală, când n-am fost în stare să-mi iau nici măcar rămas bun. Nina, mai operativă, a apucat să schimbe zeghea și cearceaful cu doamna Sadova.

Imediat după ce ne-au scos, ne-au băgat într-un izolator cu un singur pat, pe care ne-am așezat ca să ne potolim tulburarea. Doamna Bădescu, într-un moment de generozitate, s-a declarat gata să șteargă cu buretele peste diferendele trecute, cu condiția ca niciuna dintre noi să n-o discute în noul loc spre care ne îndreptam. După care a urmat o împăciuire cu pupături și concluzia că suntem duse la lucru, spre o destinație necunoscută.

Timpul se scurgea încet. Se făcuse seară, dar nimeni nu părea interesat de prezența noastră. În sfârșit, ne-am așezat cum s-a putut. Eu am dormit tun (de epuizare), iar doamna Bădescu, conform obiceiului, chiar a sforăit. Dimineața ne-am dus la magazie ca să ne predăm „efectele" și să ne îmbrăcăm cu hainele noastre „din altă lume". Am fost obligate să așteptăm într-o „cușcă", unde se desfășura plimbarea bărbaților. O podea de ciment, îngrădită de ziduri, ca la arestul Securității de la Uranus. Așa am apreciat curtea noastră cu pământ, flori și alei.

Eram extrem de emoționată. Schimbarea asta conținea o bucățică de libertate, deși cine știe ce ne mai aștepta. Până atunci aveam voie să sperăm într-un mai bine. Firește că ni s-a făcut invariabila percheziție, cu răvășirea întregului bagaj și cu controlul „la nud", dar nu-mi mai păsa. Plecam... ce cuvânt minunat, mai ales pentru mine, care voiam să colind globul. De fapt ne-am dat seama că urmează o schimbare radicală, întrucât gardiencele, chiar și cele mai rele, ne priveau cu îngăduință, ba una chiar și-a permis să ne sfătuiască: „Vedeți, să vă purtați bine pe-acolo".

Era evident că mergeam la lucru. Auzeam că „în deplasare" ți se dădea o mâncare straşnică. Într-adevăr ni s-a împărțit marmeladă, slănină, brânză. Ce conta, la foamea

noastră, că slănina era râncedă, iar brânza cumplit de sărată! Personal le-am găsit excepționale și aproape jumătate le-am înghițit imediat.

În sfârșit, după atâta animație, zarvă și forfoteală, ne-au tras mașina „la scară". Era o dubiță fără boxe, cu două bănci lungi de ambele părți. Întrucât mai urmau să intre și alte persoane, pe care n-aveam voie să le vedem, a urmat un aranjament special. Primul lucru care mi-a sărit în ochi, a fost figura Inei, care-mi zâmbea cu toată fața. Apoi am recunoscut-o pe Edith, țeapănă și serioasă, stând în poziție regulamentară, deci cu spatele la noi.

Era și madam Popescu, care știam că se eliberează peste câteva luni. Deși ne păzea „Pic", am reușit să schimb câteva cuvinte cu Ina. I-am arătat-o pe Nina, iar dânsa mi-a spus numele vecinei, o doamnă căreia i-a fost rău în tot timpul mersului. Am fi continuat noi, însă „Pic" a urlat la Ina.

Vis-à-vis de mine era un bărbat înalt și puțin chel, căruia, pentru siguranță i-au pus „ochelari". L-au coborât înainte de gară. Eu aveam norocul să stau în spate. Prin crăpăturile ușii zăream drumul, magazine, case, pomi înfloriți, femei în rochii colorate, cozi la zarzavaturi. O lume străină a cărei zbatere n-o mai înțelegem. Aici, în acest spațiu, aveam parcă o siguranță și, ceea ce era mai important, – o țintă.

Drumul

Ne-au dus în gara Filaret, ziceau cunoscătoarele orașului. Pe noi trei ne-au coborât primele. Cu toate răcnetele lui Pic, i-am trimis salutări Inei. În vagon am intrat într-o cușetă de 1/1, cu o bancă în unghi drept și cu un geam cu

jaluzele de lemn. Realizasem că vom merge la Arad, de unde mai veniseră deținute.

Totuși plecam... Ce fericire!... Era 16 iunie și în „cotețul" nostru era înăbușitor de cald. După pornirea trenului, la vizetă a apărut un cap de ciclop, un gardian gras și sașiu, care ne-a anunțat că n-aveam voie să ne ridicăm și să privim prin jaluzele. Parcă mi-ar fi spus invers! Trenul tocmai oprise la Chitila, unde unul dintre muncitorii care lucra la terasament a exclamat: „Ia uite vagonul de hoți!" Mă ispitea gândul să arunc un bilet pe geam pentru a-l face să ajungă la mama. Era atât de aproape. Dacă însă se găsea un „tovarăș" care să-l ducă la Securitate? Așa c-am renunțat.

După amiaza a fost chinuitoare. Nu ne puteam mișca, era îngrozitor de cald, nu aveam aer, curgeau apele pe noi. Și totuși am călătorit boierește. Radu mi-a povestit mai târziu cum a mers 48 de ore, atât de înghesuit, încât nu se puteau lăsa în jos. Și-n plus cu lanțuri la picioare. Noaptea ne-am încovrigat cum am putut. Eu, fiind cea mai tânără, m-am încolăcit pe jos, celelalte pe banchetă. Nina voia să vadă gara de la Lugoj, însă n-a prins-o. Dimineața eram la Timișoara, de unde, după o oră, ne-am îndreptat spre Arad.

Era duminica Rusaliilor. Pe drum am făcut liturghia. Începusem parcă să fim mai puțin optimiste. Oare ce ne mai aștepta?

PARTEA A PATRA

ARAD

În gara Arad

Chiar de la început, cu toată emoția, am remarcat o mare larghețe, aproape un fel de libertate. Așadar, am coborât la marea grămadă, ne-am luat bagajele și am pornit, cu noi trei în frunte.

Deși era foarte de dimineață, pe peron se aflau deja oameni care întorceau capetele, uitându-se lung după noi. În oraș se știa de existența unei colonii de muncă, unde erau și deținute de drept comun. Mă simțeam teribil de stânjenită, cu senzația că suntem privite ca niște hoațe. Așa încât am răsuflat ușurate când ne-am urcat în camion. Ina se vârâse în spatele meu și tot drumul am vorbit, sub privirile îngăduitoare ale ofițerului care ne păzea.

Orașul, pe care-l vedeam pentru prima dată, nu mi-a făcut nici o impresie. Ba parcă mi s-a părut mic, iar tramvaiele cu oameni înghesuiți în ele erau chiar caraghioase. Am făcut un înconjur și-am zărit, ca-ntr-o poveste, un șir lung de plopi.

După ce s-a deschis o poartă, am coborât. Ina cu tot grupul s-au separat, noi rămânând în urmă. Am parcurs aleea lungă de plopi și-am ajuns în fața unei clădiri lungi, galbene, cu două nivele și cu ferestrele de sus acoperite de jaluzele de lemn. În jur liniște absolută. Nu se simțea nicio mișcare.

La ușă ne-am întâmpinat o gardiancă mică, grăsuță, cu ochi albaștri și care, când i-am spus „bună ziua", ne-a răspuns cu accent unguresc: „La noi se spune să trăiți".

Am urcat. Pe pereți erau tot felul de reproduceri cu imagini din natură. Din loc în loc erau așezate floricele făcute din nylon și mici obiecte lucrate de mână. După ce-am

mai urcat un etaj, am cotit la dreapta, după care am fost băgate într-o încăpere lungă cu o serie de cabine, fără uşă, cu WC-uri de tip turcesc. Într-un colţ un butoi cu un robinet. Fereastra era mare şi, minune, fără jaluzele, aşa încât vedem în curte oameni, copaci şi chiar şi cai. O adevărată minune, de care nu mă puteam sătura.

Într-un colţ al curţii, nişte femei cărau snopuri de stuf, pe care le aruncau într-un fel de căpiţă. Şi toate astea erau adevărate şi le vedeam cu proprii mei ochi. Minunea numărul doi: nimeni nu ne pândea la uşă. Ba chiar exista în ea o crăpătură prin care zăream întreg coridorul. Vremea se scurgea însă foarte încet şi se părea că ne uitaseră. Începuse să-mi fie atât de sete, încât eram gata să folosesc apa din butoi. Noroc că am ezitat, fiindcă mai târziu am aflat că acolo se spălau diferite obiecte.

Deodată, sub geam, am auzit gălăgia unui grup mare de femei, printre care doamna Bădescu şi-a recunoscut câteva vechi cunoştinţe. Eu continuam să măsor încăperea, fără ca nimeni să apară. La prânz a venit totuşi o gardiancă foarte grasă, ca să ne întrebe dacă avem mâncare. „Desigur". „Totuşi, veţi primi şi de-aici." Rareori mi s-a părut c-am mâncat ceva mai bun. Prin crăpătura uşii am văzut cum dintr-o cameră veneau câteva femei extrem de palide, cu farfurii în mână, pentru a-şi lua mâncarea. Printre ele Nina a recunoscut-o pe Bobi Marin. Aşadar acestea sunt „lăgăristele", menţinute în detenţie „administrativ"[91],

[91] Internarea sau condamnarea administrativă a unei persoane se petrecea în urma unei decizii luate la nivelul Ministerului Afacerilor Interne prin care, fără proces, o persoană era trimisă într-o unitate sau colonie de muncă (deşi există şi numeroase cazuri în care cei internaţi au fost închişi în diverse penitenciare), pentru o perioadă de până la 36 de

după terminarea pedepsei, fără nicio condamnare și deci, fără niciun termen. Și-apoi s-a așternut liniștea.

Abia după masa de seară și după ce-am cerut insistent să mi se dea apă, am fost scoasă pentru inventarierea bagajelor. Întrucât s-a sărit peste percheziția corporală, am înghesuit pe mine cât mai multe haine, în vederea timpului friguros. Restul l-am băgat în saci și așa, „împodobită" cu nelipsita mea basma maron care-mi ascundea tunsoarea, m-am îndreptat spre noul cămin.

Camera 22

Mi-a produs o impresie zguduitoare. După ce luni de zile mă obișnuisem cu imaginea câtorva chipuri, aici, după deschiderea ușii, se revărsa spre noi o mare nesfârșită de fețe, gata parcă să ne-nghită. Mi se părea că toate seamănă între ele și că nu se mai terminau. Înaintam cu teamă. Prima pe care am putut s-o diferențiez din această masă a fost o figură cu ochi mari, luminoși, cu niște codițe negre și care, cu o voce nefiresc de subțire, ca de copil, ne-a urat „bine ați venit!".

„Asta-i Ghega"[92], mi-a șoptit Nina. Un nume de care-mi pomenise și Medeea, cu mulți ani în urmă, amintind de

luni, cu posibilitate de prelungire. Practică profund ilegală chiar și din perspectiva legislației RPR, internările administrative au început din anul 1950, luând sfârșit odată cu aministierea generalizată a deținuților politici din 1964. A se vedea Octavian Roske (coord.), *Enciclopedia...*, vol. I, pp. 367-369.

[92] Marina Chiriţescu s-a născut la 26.09.1924 în Chișinău, Basarabia. Dintr-o familie de moșieri, Marina Chiriţescu a absolvit medicina și a fost o susținătoare a Mișcării Legionare. A fost arestată la 5.09.1953

„lumina" pe care o avea pe frunte și de extraordinarul ei spirit de sacrificiu. Îmi povestise cum odată, studentă fiind, și-a dat paltonul unui sărac, ea întorcându-se în rochie, pe un ger cumplit. Mai târziu aveam să-mi dau seama că și în închisoare proceda la fel.

Așadar eram în camera unde cele mai multe dintre deținute erau legionare.

Nici n-am avut timp să mă dezmeticesc, când am fost luată pe un culoar între două paturi și supusă unui scurt interogatoriu de niște figuri necunoscute. S-a făcut repede socoteala că, prin venirea mea vor fi 11 doctorițe în cameră, că sunt din Basarabia și că am șapte ani condamnare. Eu mă simțeam atât de complexată, de timidă și proastă, încât de-abia îmi puteam descleșta gura. Ni s-a adus un pahar cu apă, care era de fapt limonadă, însă oficial trebuia declarată doar apă. Abia mai târziu am înțeles motivația.

Pe urmă am fost informată cu mândrie că văd un film o dată pe lună, că li se dau cărți și uneori chiar ziare. Pe vremea aceea nu știam care e „prețul" acestor binefaceri. În prima seară n-am avut la dispoziție decât un pat, pe care l-am împărțit cu Nina. Și totuși am fost profund impresionată de spiritul cald, de ospitalitate, cu care am fost întâmpinată, atât de diferit de atmosfera din camera „diverselor" de la Jilava. Mi-aduc aminte de Sanda, care-mi

---

și condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „favorizare la crimă de înaltă trădare" („A găzduit și a alimentat pe Golea Ion știind de el că este parașutat de aviația americană pentru spionaj"). A fost închisă la Jilava, Văcărești, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Aiud. A fost eliberată la 22.06.1964 prin decret de grațiere. Alături de ea au fost închiși și alți membri ai familiei, inclusiv cele trei surori: Ecaterina, Alexandra și Sofia.

povestea de Jilava, cum atunci când a intrat în cameră după ora stingerii, nimeni n-a vrut s-o primească în pat. Toate își trăseseră păturile peste cap.

Aici se simțea cu totul și cu totul altceva. De fapt lucrul acesta a devenit evident în zilele următoare.

A doua zi

M-am trezit la strigătul „Deșteptarea!", care cred că s-a dat înainte de ora 5: 00. Abia am apucat să ne-mbrăcăm, când s-a deschis ușa. Total dezorientate, am fost luate de „valul" care se scurgea și duse cu repeziciune pe niște scări, ca să intrăm în boxele-WC-uri, cu care făcusem deja cunoștință. Așa am aflat că exista o ordine prestabilită, la fiecare cabină fiind repartizată o grupă șapte-opt persoane. Întrucât, după cum am relatat, nu exista nici o ușă, cele care-și așteptau rândul la „program" serveau și drept paravan.

Hărmălaia și înghesuiala erau însă cumplite, fiindcă totul trebuia să se desfășoare sub eficienta deviză: „repede". Așa încât deținutele de serviciu trebuiau să verse și să spele tinetele la robinete, altele își umpleau cănile cu apă, în fine, toată lumea vorbea, se agita, se grăbea, cu excepția celor constipate (și nu erau puține), care stăteau liniștite. De obicei nu apucau toate să se „servească", fiindcă ușa WC-ului se deschidea și se auzea strigătul „repede la spălător". Atunci începea târguiala între cele care nu terminaseră și gardianca care ținea ușa deschisă și țipa. Eram pur și simplu îngrozită și năucită. Nimeni nu avea timp să ne dea vreo atenție sau explicație. Și peste tot plutea un miros... amețitor! Unde era tihna și liniștea Jilavei în asemenea operații?

De-acolo, tot în goană, am intrat în spălător. Aici era aproape civilizat. O sală mare cu patru jgheaburi de piatră lungi, având fiecare două rânduri de robinete pe ambele laturi. Mi s-a părut grozav, după spălatul cu porția numită căniță. Așa încât m-am repezit fericită la primul jet de apă, când o voce aspră, însoțită de un brânci zdravăn, mi-a spus: „Pleacă de-aici, ăsta-i robinetul meu!" Umilită și foarte prost impresionată, eram gata să mă retrag, când o fată brunetă, cu o față rotundă, mi-a oferit robinetul ei. Și aici existau legi pe care urma să le învăț. În atmosfera aceea tristă și sumbră, am auzit deodată ceva care adia a Paradis: două voci îngerești, care cântau secondându-se reciproc. Mi se părea că visez. Erau Tanța Oprișan[93] și sora ei Simina[94].

De acolo, cu același invariabil „repede" și-n aceeași goană, am ajuns în cameră unde, tot în același ritm s-a deschis ușa pentru introducerea mâncării. Sistemul de alimentație la muncă era ca dimineața să le dea o hrană mai consistentă, iar seara doar cafeaua. Nouă, fiindcă nu

[93] Constanța Oprișan s-a născut la 29.09.1921 în Frumoasa, Harghita. A absolvit Facultatea de Medicină. A fost arestată la 24.09.1958 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea și fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere. A fost soția lui Constantin Oprișan (1921-1958), unul dintre liderii Mișcării Legionare, șef al Frăților de Cruce, torturat în timpul „reeducării" de la Pitești, mort la Jilava.

[94] Simona Grama s-a născut la 23.04.1923 în Râușor, Brașov. A urmat liceul comercial și a lucrat ca funcționară. A avut o fiică. A fost arestată la 3.02.1949 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire", („nu a denunțat pe logodnicul ei care era legionar"). A fost închisă la Mislea, Dumbrăveni. A fost eliberată la 1.02.1955. A fost rearestată la 24.09.1958 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere.

munceam, ni s-a adus zeama aceea neagră, numită cafea. Numai că, în mod misterios și nevăzut, ni se oferea mâncare. Iar sub perna noastră apărea în același fel niște porții de pâine (cât mai jinduisem după ea!).

Dăruitorii țineau să-și păstreze anonimatul, atât în virtutea preceptului „să nu știe stânga ce face dreapta", cât și pentru ca darul lor să nu fie etichetat drept „ajutor legionar". De aceea ni s-a și atras atenția să primim totul cu discreție și în tăcere. Numai cu doamna Bădescu nu te puteai înțelege. Ea se întreba, cu voce tare, cui trebuie să-i fie recunoscătoare pentru cele primite.

Printre daruri erau câteva cubulețe de zahăr și, spre marea mea bucurie, câțiva cățel de usturoi (e clar că nu mă încadram în categoria „eroine"). Pe urmă, ușa s-a deschis și mulțimea s-a scurs spre atelier. Am rămas numai opt persoane. Camera era imensă (cred că vreo 52 m lungime), prevăzută cu paturi cu un singur etaj. Iarna era îngrozitor de frig, vara însă aveai destul aer și-n plus aveai marele avantaj de-a te putea izola.

Dată fiind mulțimea paturilor, ca într-un adevărat „oraș", lumea se împărțea pe „cartiere" sau „străzi", grupate după afinități și simpatii. Fiecare grupuscul își avea viața proprie, neamestecându-se sau, din contră, fiind în relații apropiate cu alte „colective". Așa încât, dacă n-aveai chef să te integrezi vreunui grup, te puteai izola total. Lucru pe care l-am și făcut.

Arad – „munca te face liber"

Clădirile în care ne găseam aparțineau armatei. În anul 1960, când se instituie dreptul la muncă, în închisoarea de

femei de la Ciuc se făcuse o listă lungă cu cele care voiau să lucreze. Când au sosit, cei de la Arad s-au speriat când le-au văzut. Toate arătau ca niște stafii.

La început au dat de trai bun. Existaseră momente memorabile despre care se vorbea și acum: „Ții minte când ni s-a dat mămăligă cu brânză și smântână?" Comandantul le-a vorbit frumos, făcându-le o mulțime de promisiuni. Într-adevăr, totul părea „trandafiriu". În prima lună li s-a dat c.p. (carte poștală) să scrie acasă și să primească un pachet de 5 kg alimente. Părea c-au intrat în Rai. Numai că în următoarele luni s-a pus o „mică" condiție: „pachet contra normă îndeplinită". Se lucra la coșuri de birou din împletituri din nylon pe părușI de papură. Pentru începătoare norma era imposibil de atins. Și totuși unele voiau s-o facă, indiferent de preț.

Argumentul major îl constituia semnificația politică: cine face norma dă dovadă de atașament față de muncă, deci și-a schimbat mentalitatea. Conducerea le aducea chiar elogii. În schimb, cele cu procentaj scăzut, era clar că „nu voiau", deci își păstraseră convingerile dușmănoase. Până la urmă diavolul și-a atins scopul. Se ajunsese la o adevărată „psihoză" a muncii, cultivată perseverent și diabolic de ambele părți. Oamenii deveniseră irațional, pierzând orice instinct de conservare. Astfel, se cerea gardiencelor să fim scoase la lucru înainte de ora 7:00 și să ne țină peste program, ajungându-se la 11-12 ore de muncă. Unele, pentru a nu „pierde vremea", refuzau prânzul, păstrând mâncarea pentru seara. De plimbare nici vorbă. Cum erau să renunțe la o jumătate de oră de lucru? Orice explicație era inutilă. Alergau spre propria autodistrugere. Fățiș nici nu te puteai împotrivi, fiindcă deveneai dușmanul numărul unu, fiindcă

le tăiai posibilitatea eliberării și a pachetelor. A nu accepta acest surplus de ore peste program se traducea prin formula „a se opune dragostei de muncă". Așa încât se reduceau, și ne reduceau, la o viață pur animalică, privându-ne de lucrul cel mai important: viața interioară. Și acum oare, „stăpânul" nostru – televizorul – nu ne duce la aceeași pustiire sufletească, la pierderea eului, la lipsa comunicării și chiar la anihilarea intelectului nostru?

Nota dominantă o dădea categoria celor „cu origine sănătoasă", pentru care munca timp de 12 ore nu reprezenta un efort special, cu atât mai mult cu cât nici nu și-ar fi folosit timpul altfel. Lor li se mai alăturau lingușitoarele, informatoarele, care fuseseră infiltrate în grupul legionarelor venite de la închisoarea de femei din Miercurea Ciuc. Acceptarea acestei torturi a reeducării prin muncă, până la vlăguire, avea la bază și un soi de frică de ele, de mahalagismul intrigant pe care îl răspândeau. Pe nesimțite, așa cum se-ntâmplă adeseori, marile compromisuri pornesc de la lucruri mărunte, aparent nesemnificative.

De fapt, fisura începuse încă în închisoarea de la Miercurea Ciuc. Acolo, după cum am aflat de la Lenuța Faina[95]

[95] Despre Lenuța Faina (Elena Făină), luptătoare anticomunistă, Ion Gavrilă Ogoranu scria în memoriile sale că i se spunea „crăiasa din Carpați". S-a născut la 12 mai 1927 în satul Mărgineni din Brașov și a urmat liceul comercial. După arestarea surorii ei, fuge de Securitate împreună cu Ioan Dumitriu, legionar, și se ascund în munți și pe la oameni apropiați timp de patru ani. A fost arestată în 1952, în ajunul Crăciunului. și condamnată la 4 ani închisoare corecțională pentru „deținere de armă" („fiind logodită cu un legionar a fugit cu el în munți, în 1948 au fost urmăriți de Securitate") și la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire". A fost închisă la Brașov, Mislea, Codlea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcărești,

și alte deținute, în decursul anilor, petrecuți în cele mai neomenești condiții, se crease o atmosferă de mare unitate, de acea dragoste născută dintr-un ideal și dintr-o suferință comună, totul sublimat într-o profundă viață religioasă. Existența zilnică le era atât de plină, încât îmi povesteau că nici nu le ajungea ziua pentru a termina ceea ce-și propuseseră. Se țineau lecții de istorie, se învățau limbi străine, se preda medicina, geografia etc. Dacă erai „înscrisă" la mai multe cursuri, nici nu-ți ajungeau cele 17 ore pentru a-ți face și „temele". Duminica se făcea, într-un fel, Liturghia, iar rugăciunea se înălța în comun. De undeva, nu se știe de unde, pătrunseseră niște fascicule din *Noul Testament*, pe care n-am înțeles niciodată cum au reușit să le salveze din atâtea percheziții. Pentru a nu se pierde, fiecare memora un fragment sau chiar un capitol din el. Așa a ajuns la mine, prin Lenuța Faina, îndemnul *„iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvântați pe cei ce vă blestemă..."*, care mi-au ridicat mari probleme de conștiință. Cine era vrăjmașul meu? Și cum puteam să ajung să-l iubesc? Dar *„celui care cere i se va da, celui ce bate i se va deschide și cel ce caută află"*; așa cum mi s-a-ntâmplat și mie mai târziu. Citisem și-afară *Noul Testament*, dar în închisoare cuvintele se umpleau de întregul lor conținut, pe care-l recepționai în totalitate.

Aiud. A fost eliberată la 14.04.1964 prin decret de grațiere. După eliberare s-a căsătorit cu Aurel Popa, și el fost deținut politic. A murit în 1996. Informații din fișele matricole penale din AANP; Ion Gavrilă Ogoranu, Lucia Baki, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. 3, Editura Marist, 2013 disponibil online la http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/mart45_64/igavrila_ogoranu/brazii/docs/cap7.htm (10.10.2016).

Tot acolo, la Ciuc, exista o „ștafetă spirituală", rugăciunea în lanț, când, după un interval de timp în rugăciune, predai continuarea altei codeținute. Firul se menținea fără întrerupere atât ziua cât și noaptea. Spre surprinderea torționarilor, chinurile nu numai că nu dădeau efectul scontat, dar ridicaseră nivelul spiritual al victimelor.

Și ce nu folosise administrația închisorii? Frig siberian, mâncare de supraviețuire, îngrijiri medicale absente sau eventual o dată pe lună, așa încât abcesele în diverse zone ale corpului erau deschise cu bucăți de sticlă. În compensație se administrau pedepse „fortifiante", ca lanțuri, izolator și mai ales cătușe care-ți opreau circulația sangvină, încât ajungeai să leșini sau să faci pe tine. Una dintre fete a rămas, după o asemenea aplicare, cu o paralizie de radial. Etc. Motive se găseau cu ușurință: un ac de sârmă găsit la percheziție, doi-trei cartofi opriți de la masa de prânz, câteva cuvinte scrise pe o bucată de săpun, o moțăială în timpul zilei sau, Doamne ferește, gestul de a te apleca să iei ceva de jos în timpul plimbării. Asta mai ales după Revoluția din Ungaria. Ca atmosfera să fie cât mai sinistră, dacă vreun firicel de iarbă îndrăznea să răsară, imediat venea o gardiancă și turna pe el apă clocotită.

Cele bolnave de TBC aveau noroc. Li se dădea o cană de lapte, puțin unt și uneori brânză. Celelalte aveau varză, arpacaș și, la zile mari, fasole. În cameră existau un număr dublu de persoane față de cel regulamentar, sau chiar mai mult. Se ajungea la cinci deținute în două paturi și încă la „etaj", așa încât noaptea, dacă făceai imprudența să cobori la tinetă, nu-ți mai regăseai locul.

Era o perioadă de dezlănțuire a represiunii, în scop de distrugere, și în care ofițerul politic își putea permite orice.

La fel şi plutonierii şi sergenţii, care ajunseseră să se distreze în a strânge cătuşele până la urlete de durere. Unii veneau chiar cu „mici inovaţii". Astfel „Limbă lată" avea pretenţia ca, având mâinile strânse la spate în cătuşe, să stai aplecată cu capul la zid şi-n vârful picioarelor.

Haine groase nu erau admise. Maximum un jerseu care îţi era luat când te duceau iarna la izolator. După caz, în asemenea situaţii, îţi opreau şi mantaua. Dacă în timpul pedepsei, sfârşită de oboseală, te aşezai pe vine, perioada de izolator se prelungea cu încă trei-patru zile. Şi, cu toată schingiuirea trupească, sufletele lor străluceau ca un cristal.

Aşa nu se mai putea. Trebuia găsită o altă metodă. Şi s-a găsit. Se pare că pentru rău, ca şi pentru bine, e suficient „un grăunte de muştar". Aşadar, „bobul de neghină" s-a prezentat sub înfăţişarea unor maici făcând parte din lotul părintelui Anania. Motivul exact al condamnării acestora, deţinutele mai vechi nu l-au cunoscut. Firește, le-au primit cu braţele deschise. Cele două maici, cam negricioase, erau mieroase, zâmbitoare, ipocrite şi mahalagioaice. Prima, Rada, grasă, oacheşă, trupeşă şi vicleană, cu o voce răsunătoare, părea întruchiparea răului. Sora acesteia, Pia, şchioapă, ştearsă, lipsită de energia celei mari, avea însă un ascuţit simţ al observaţiei şi al „transmiterii". Prima acţiune a Radei a fost de-a se prezenta drept prolegionară şi de a le spune fetelor că l-a visat pe Căpitan, care le-ar fi cerut prin ea să postească un anumit număr de zile. Fetele, în curăţia şi nevinovăţia lor, au crezut-o şi imediat au început postul. Chiar a doua zi, Rada s-a prezentat la ofiţerul politic pentru a-i relata despre „fanatismul" legionarelor.

„Sămânţa" fusese aruncată. Aşa a început neîncrederea, teama de trădare, de „turnători" etc. Într-un colţ al

atmosferei unitare începea să se zărească o „fisură". Între timp începuseră să vină „întăriri". Așa s-a ivit doamna Bulea[96], moldoveancă cu o privire decolorată și piezișă, care își disputa cu Rada locul întâi la „turnătorie". Între ele apăreau certuri violente, ceea ce a dus la o atmosferă irespirabilă. Apăruseră și surorile Turianu[97], irascibile, certărețe și egoiste. „Frontul" advers începuse să se îngroașe și să-și facă loc.

Adevărata ofensivă a început însă la Arad. În primul an au fost lăsate în pace, mai ales că, din motive necunoscute (sau poate asta era strategia), nu au fost scoase la lucru decât

[96] Maria Bulancea s-a născut la 27.07.1920 în Briceni, Basarabia. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", figurează ca „mic-burgheză", iar din punct de vedere al activității politice a fost încadrată la Mișcarea Legionară. A urmat șase clase și a lucrat ca funcționară. A fost arestată la 8.10.1958 și condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Iași, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[97] Aurelia Turtureanu, născută la 3.08.1923 în Cireș, Basarabia. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „originea socială", figurează ca „mic-burgheză", iar din punct de vedere al activității politice a fost încadrată la „PMR". A urmat opt clase de liceu comercial și a lucrat ca funcționară. A fost arestată la 19.06.1958 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „favorizare", („complicitate și promovare la crimă de uneltire împotriva securității MAI interne și externe"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de grațiere.

Victoria Turtureanu, născută la 22.06.1922 în Cireș, Basarabia. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „originea socială", figurează ca „mic-burgheză". A absolvit Facultatea de Filozofie, dar a lucrat pe un post de contabilă. A fost arestată la 3.06.1958 și condamnată la 7 ani închisoare corecțională pentru „favorizare la crima de uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de grațiere.

câteva luni. Au rămas în permanență în camera aceea lungă și friguroasă, cu hrană la nivelul celei de la Miercurea Ciuc și cu așteptarea înfrigurată de a începe lucrul. Se aruncaseră, în mod secret, într-o activitate culturală, dar ceva parcă începuse să „scârțâie". Și, după ce le-a „fiert" psihologic, un an mai târziu, a venit și ziua cea mare, când au fost scoase la muncă. Natural că secția de deținute politice numită „diverse", care lucraseră în tot acest timp, erau în fruntea graficului de producție. De aici, ședințe cu admonestări ale codașelor: „Sunteți înrăite, refractare la muncă!" etc. Bine lucrat! Pentru a face față, unele cereau să stea peste orele de program. Așa a început „nebunia" lucrului, care a mers într-un crescendo de ore, până când ajungeai un fel de „vită" care nu făcea decât să „tragă la jug" și să cadă seara obosită. Scopul fusese atins.

Începuse să picure și „otrava": te vei elibera dacă renunți la practicile legionare. De fapt, era vorba de credință, religie, rugăciune în comun, altruism, spirit de sacrificiu, lucru care se cerea nu numai unui „adevărat legionar", ci în primul rând unui om. În acest scop s-au introdus în secția legionară deținute care nu avuseseră nimic comun cu Mișcarea, dar ajunseseră în detenție ca rude, cunoștințe etc. La început s-a rezistat. A fost suficient însă ca unele din cele „reeducate" să strige: „Nu vrem ca din cauza voastră să suferim noi". Și așa cum se întâmplă cu „aria compromisurilor", care începe cu modificări minore, pentru ca apoi întregul să devină de nerecunoscut, nu au mai rămas decât insule izolate. Acea unitate sublimă se sfărâmase. Încrâncenarea „reeducatelor" era mai cumplită decât a gardiencelor.

De fapt trebuia ucis sufletul. Tot ce era nobil era etichetat ca „legionar" și înlăturat. Se cultiva „fiara". Se ajunsese să

nu poți da o bucată de pâine unei bolnave sau sprijini un neputincios, fiindcă erai privită cu ostilitate de cele „renăscute". Și nu erau puține.

Arad – vizita medicală

„Cine dă, lui își dă."

La câteva zile după venire a trebuit să ne prezentăm la vizita medicală, unde ni se întocmea și o fișă. Despre doctor nu se pomenea nici într-un fel, dar cand se discuta, se vorbea mai mult de rău. Prin urmare, ne-am urcat la etajul trei, unde a trebuit să așteptăm într-o încăpere cu ciment pe jos și paturi de scânduri. Am aflat că acesta este izolatorul. Aici însă, spre deosebire de alte închisori, izolatorul era foarte râvnit, mai ales vara, întrucât erai lăsată să dormi și să zaci cât aveai chef. Era și liniște, și mai ales erai singură... Grozav! În așteptare ne-am urcat repede pe paturi, iar pe geam am zărit pentru câteva clipe dealurile verzi.

În cabinet, un doctor plinuț, cu ochelari, mi-a părut o figură cunoscută, dar nu știam de unde să-l iau. Probabil că și eu îi aminteam ceva, întrucât m-a întrebat unde am terminat facultatea, pentru ce am fost condamnată, chestiuni care nu intrau în fișa medicală. Abia la terminarea vizitei mi-am reamintit. În anul VI de facultate, a apărut la noi în grupă un coleg mai în vârstă, evreu, care se reînmatriculase pentru a-și da diferențe de examene și ani, pierdute din cauza persecuției împotriva evreilor.

Deși a reprezentat un cap de acuzare în procesul meu, mie antisemitismul îmi era străin, eu fiind întotdeauna de

partea celor asupriți și în suferință. Așa încât, văzându-l stingher, mai ales că ceilalți îl ignorau, sau poate chiar mai mult, l-am dus la bibliotecă, i-am împrumutat notițele mele de la cursuri, purtându-mă apropiat și prietenos. După o scurtă perioadă a dispărut. Și iată că viața ne punea din nou față în față, însă pe poziții inversate. M-am ferit să mai merg la consultații. I-am cerut totuși un control radiologic pulmonar, pe care mi l-a acceptat imediat. A existat și o împrejurare în care m-a ajutat efectiv. Niciodată nu i-am știut numele.

Arad – pachetul

Reprezenta „premiul cel mare", miracolul venit din „lumea de dincolo", pentru care se cerea atât de mult și greu, cu un consum atât de mare de energie, încât practic erai desființat. Personal, preferam să renunț. Și totuși existau persoane, mai ales cele obișnuite cu munca fizică, care reușeau să-și facă norma. Tradiția camerei, sau mai exact tendința celor mai multe deținute, era să facă o tratație tuturor celor cu care stăteau (și nu eram decât 50!). La început nu pricepeam, ba chiar consideram fie un mare sacrificiu, fie un act formal și inutil (Cui ajunge bucățica asta minusculă de slănină sau cubulețul de zahăr? zicea egoismul din mine). Mai târziu, însă, am înțeles. Oricum, atunci când o primeam, minuscula porție se transforma într-un copios ospăț. Se întindeau câteodată adevărate „mese de păpuși". Probabil că organismul acesta atât se secătuit sorbea avid fiecare moleculă din alimentele primite. Unele ajungeau să-și împartă tot pachetul. Așa s-a întâmplat cu Liana,

medic, cu o condamnare de zece ani. Soțul, tot medic, era închis la Aiud. Acasă le rămăsese un băiețel de doi ani. Pentru ea pachetul avea ceva aproape sacru. L-a dat în totalitate. Ne-a explicat că nu poate mânca ceva mai bun, în timp ce noi ne hrăneam cu varză și arpacaș. Foarte târziu, am trăit și eu aceeași senzație.

În toamnă ni s-a anunțat că ne putem înscrie la comandant pentru a face cerere de rejudecare, recurs sau grațiere. Noi, cele nou-venite, ne-am înscris imediat, cu un fel de euforie. „Veteranele" ne priveau compătimitor și surâdeau melancolic. Câte episoade din astea nu văzuseră!... Natural, m-am prezentat și eu. Nici nu știu cum de mi-a venit ideea, fiind o mare timidă, să-i cer Comandantului să-mi aprobe un pachet de haine și alimente. „Faci norma?" „Nu." „Dar ai s-o faci?" „Sper".

Când mi-au dat cartea poștală, nu eram sigură c-o voi putea scrie. Trecuseră doi ani. Conținutul cărții poștale era unul format din câteva fraze stas: „Eu sunt bine, sănătoasă, vă rog să-mi trimiteți..." – urma lista alimentelor.

În legătură cu asta îmi amintesc de ceea ce mi-a povestit mai târziu Puiu Giosanu[98]. La Canal, unde toți arătau ca

[98] Puiu Giosanu (1921-1985), s-a născut la 10 iulie 1921 în Măgura, județul Buzău. A fost la arestat ca student la Politehnică, la 22 mai 1948, pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare" („a fost membru în partidul Legionar până în anul 1944"). A fost închis la Capul Midia, Borzești, Onești, Poarta Albă, Jilava. A fost eliberat la 29.10.1955. A fost rearestat la 23 iunie 1959 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată în 25 de ani de muncă silnică pentru „uneltire". A fost închis la Închisoarea MAI, la Jilava și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964, în urma unui decret de grațiere. (Informații din fișele matricole penale din AANP.) Poeziile sale au fost publicate într-un volum postum, *Luminosul decembrie*, apărut în 1991, la Editura

niște schelete, mai ales cei veniți de la Pitești, li s-au dat c.p. Unul dintre ei, după ce a transmis cât este de bine, fericit și sănătos, a adăugat „ferice de tata". Cuvinte inofensive, care-au trecut de cenzură. Da, numai că tatăl era decedat.

Coletul meu a sosit destul de repede. Și-acolo erau niște reguli foarte stricte. Greutatea trebuia să fie de maximum 5 kg, să nu conțină cafea, cacao și medicamente. Ei bine, mama din prea multă grijă, ca să fie mai hrănitor, a pus cacao. De aici scandal, amenințări că-mi trimit înapoi pachetul. Culmea a fost când au găsit și două flacoane de Viplex. Parcă dăduseră de dinamită. Îmi venea să plâng, văzând că se pregăteau să mi-l returneze. Și sigur că așa s-ar fi întâmplat, dacă nu apărea, în mod providențial și salvator, colegul meu de altădată, doctorul închisorii. S-a dus imediat la comandant și a obținut aprobarea de a mi se da alimentele.

Cacao a fost dusă la bucătărie, iar medicamentele au fost lăsate la magazie, în bagajele personale (mai târziu le-am dat unei colege foarte slabă și bolnavă).

În pachetul de haine, altă nenorocire. N-aveam voie să folosim cămăși de noapte lungi (ca să nu ne spânzurăm). Ei bine, tocmai asta mi se trimisese (printre altele). Cămașa a fost tăiată la nivelul genunchiului. În cameră am cusut-o la loc.

A urmat „tratația" și ospățul cu miere, unt, brânză, zahăr cubic, ciocolată și, mai ales, usturoi.

Annunziata. Atât Galina Răduleanu, cât și Demostene Andronescu, care l-au cunoscut personal, precizează că a trecut și prin penitenciarul Pitești în timpul „reeducării". Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, București.

Pachetul cu haine a constituit un eveniment care, conform regulilor închisorii, urma să fie admirat de întraga cameră. Mă simțeam foarte stânjenită. Cum poți să vrei să te uiți în hainele primite de cineva? Eram încă foarte străină de spiritul închisorii, de unitatea care domnea aici și care făcea să te împărtășești din durerile și bucuriile celuilalt, ca și cum ar fi fost ale tale. Și mai era ceva: fiecare obiect venit de-afară reprezenta un mesager al vieții părăsite, un semn concret al unei alte existențe, pe care aproape o uitasem. De aceea, orice cârpișoară era trecută din mână în mână și privită cu venerație: „Ah, ce combinezon, ce ciorapi, ce batistă etc!" Poate și pentru că, în comparație cu costumația noastră, orice lucru era mai frumos.

Mi-aduc aminte că la pachetul primit de Ghega (primul după zece ani de închisoare și pe care l-a împărțit în totalitate), o bluziță cu pătrățele a trezit același „ah, ce frumoasă e și ce lucruri se poartă acum!" În taină Ghega mi-a spus c-a recunoscut, după cârpitură, bluza ei din studenție. N-avea nici o importanță. Era atâta suferință nemărturisită, încât fiecare voia să se împărtășească (termenul este exact) din „bucățica" de bucurie a celeilalte. Și nu le puteai opri. Bucuria ta aparținea tuturor. Durerea... ei bine, durerea însă, era numai a ta.

Arad – natura

Prima plimbare mi-a dat aproape senzația libertății. Ea se desfășura într-o curte bătătorită, având de ambele părți niște pajiști mărginite de mai mulți salcâmi bătrâni. Dincolo de gard apărea din nou imaginea unor plopi

(eternii plopi). În perioada primăverii, frunzele salcâmilor erau mâncate cu plăcere, fiind considerate sursă de vitamine. Mie, venită din regimul dur de la Jilava, unde n-aveai voie să ridici capul sau să te apleci, aici, când le vedeam mergând agale și discutând, sau așezându-se pe iarbă, mi se părea că nu mai sunt la închisoare.Lângă peretele clădirii creșteau tufe de trandafiri. Am întrebat, cu timiditate, dacă am voie să le miros. Firește c-au râs. Plimbarea dura tot o jumătate de oră. Unele însă renunțau la ea, ca să rămână în atelier, iar altele lucrau în timpul mersului.

Exista însă o clipă de liniște pe care o așteptam cu aviditate. De obicei, survenea după masa de prânz, când ne cuprindea o mare oboseală.

Era și iulie, aerul devenise arzător, mirosea a mâncare și a transpirație, iar geamurile nu se puteau deschide, în afara unei nișe de sus. Lucrul cel mai terorizant îl constituiau însă muștele. Se năpusteau canibalic asupra oricărui petec de piele descoperită. Unele dintre noi capitulaseră și încetaseră complet să se apere. De altfel, trebuia să alegi, normă sau muște. Le priveam înfiorată gambele aproape negre. Mult am urât această muncă anihilantă și care ajungea să te sleiască complet.

Prea multe amintiri frumoase de la Arad nu am. A existat totuși un moment de sublim, când, într-o dimineață, am surprins printre obloane un răsărit de soare, ca un jăratec licăritor printre frunzele salcâmilor. Dureros de frumos. Ca un cui trecut prin rană. O lume în afara noastră. O lume interzisă. Lumina însă din adâncul sufletelor noastre nu ne-o puteau lua. Deși au încercat.

Percheziția nu putea lipsi nici aici. Era una dintre „bucuriile“ obligatorii. Survenea cam o dată la o lună sau două

și-i cam simțeai apropierea. Ceea ce o deosebea de celelalte locuri pe unde mai fusesem, era aspectul umilitor, de a te dezbrăca în fața tuturor și de a te „crăci", ca să nu ascunzi ceva în anus sau vagin. În plus, fiecare tremura pentru mica sa avere.

De obicei lucrurile se împărțeau, pentru ca fiecare să aibă un număr egal de ciorapi, bluze, pulovere. Dacă se nimerea să fie de serviciu „Blonda", te puteai trezi cu întrebarea: „Da' ce-ți trebuie vara jerseu?" Și pac! cu el la magazie, la „efectele" personale. De acolo nu-l mai recuperai decât după intervenții repetate, care se prelungeau în plină iarnă. Așa încât fiecare își apăra cu strășnicie orice zdreanță. Orice petic sau cârpiță aveau o valoare neprețuită. Și apoi mai existau micile noastre confecții, firește neadmise legal, dar asupra cărora se închideau ochii. Așa erau galenții, fabricați din lemn de cutie. Vara erau neprețuiți și-ți dădeau chiar un aer de eleganță. Aveau și avantajul că puteai intra sub duș cu ei.

Pe urmă mai era paleta, făcută tot din lemn, și pe care o foloseam seara când nu ți se dădea lingură. A mea era foarte bună, fiindcă avea o coadă lungă. La un moment dat s-a rupt, dar am cârpit-o și-am continuat s-o folosesc. La ieșire am luat-o cu mine. O păstrez și acum.

Arad – concurs „Eminescu"

Greieruș ce cânți în lună
Când pădurea sună,
Cum nu știi ce am în mine,
Greiere străine?
EMINESCU – *CĂLIN NEBUNUL*

În prima săptămână am fost lăsate în cameră pentru aclimatizare. Într-adevăr, în ciuda numărului mare de persoane care ne găseam aici (exact 54), în cameră domneau niște reguli foarte precise pe care urma să le învățăm.

Aici ni se aducea din când în când ziarul *Scânteia*, de fapt numai paginile cu știrile interne. După masa de seară ele erau citite cu sfințenie, neomițându-se nici evenimentele sportive.

Camera fiind foarte mare, mă puteam refugia într-un colț, de unde îmi începeam „marea evadare".

Mai târziu însă, la Oradea, în spațiul restrâns de acolo, cititul presei, de obicei de către o voce sonoră și „cu dicție", devenise un supliciu mai mare decât o tortură fizică. Glasul acela simțeam cum îmi sfredelește creierul, întemnițându-mi gândul în subiectul propagandistic al articolului. Inutil să-mi pun degetele în urechi. Praful se alegea de viața mea interioară. Îmi „încătușau" gândurile, ceea ce era mai rău ca moartea.

Ni se dădeau și cărți, de autori români, împărțite în camere pe grupe de lectură, unde erau citite cu voce tare sau scăzută, pe colective de două – trei persoane. Cărțile, altădată unul dintre „viciile" mele, nu mă interesau. Descoperisem minunata lume interioară, de care nu mă mai săturam. Excepții făceau versurile, pe care le absorbeam cu nesaț.

Reeducarea noastră a început inofensiv, la câteva luni după venire, prin discuții culturale, conduse de un educator, proaspăt alfabetizat. Pentru mai mult „dinamism", ni se propusese și un concurs cu tema Caragiale. „Nu trebuie să vă neliniștiți, ne calma educatorul. Întrebările vor fi la nivel de sergent sau plutonier!" Firește că „provocarea" se adresa

mai ales tineretului. Deși eram printre cei mai „boboci", am refuzat.

Luna viitoare însă, când tema s-a numit „Eminescu", m-am înscris. Era o situație cu totul specială, întrucât la acest concurs urma să participe și „Doamna". „Doamna" era anchetatoare, o figură cunoscută și mai ales temută. Aspect de armeancă, cu o expresie falsă, demonică, de pasăre de pradă. Avea și ceva de mesager, întrucât orice venire a ei era urmată de schimbări sau chiar eliberări. În iulie 1962 de exemplu, fuseseră eliberate câteva de la „diverse".

Chiar și acum, înainte de concurs, o chemaseră pe Crina[99] din atelier. Precis c-au eliberat-o, am gândit. Crina era o studentă în vârstă de 25 de ani, cu o condamnare de 15 ani. În închisoare se afla întreaga familie: tatăl – preot, mama și un frate, toți cu condamnări de la 15 ani în sus. Crina era veselă, sportivă, lucra foarte iute și-și făcea norma. Fusese condamnată fiindcă stătuse de vorbă cu cineva venit din detenție. Deși personal mă îndoiam, existau în ceea ce-o privește niște suspiciuni de colaboraționism. Odată, de exemplu, când îmi făceam rugăciunea cu Nina, ascunse în spatele paturilor, s-a exprimat: „Nu pot și astea să renunțe? Ca să fiu obligată, când mă vor întreba la anchetă, să le spun?".

[99] Elena Bumbac, născută la 7.05.1938 în Topraisar, Constanța. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", este menționat „mic-burgheză". A urmat Facultatea de Medicină până în anul V, fiind arestată ca studentă, la 14.08.1958 și condamnată la 10 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („A făcut instigare dușmănoasă"). A fost închisă la Constanța, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 4.10.1962 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Mie însă îmi era simpatică. Oricum, Crina plecase. N-aveam timp să mă impresionez, fiind mult prea preocupată de pregătirea pentru concurs. Dilema cea mai mare era alegerea unei poezii pentru recitare. Oscilam între *Trecut-au anii* și *Criticilor mei*. Am fost însă insistent sfătuită să renunț. Oricine ar fi auzit *„pierdut e totu-n zarea tinereții și mută-i gura dulce-a altor vremuri"* ar fi înțeles la ce mă refer. La fel și cu alegerea *Criticilor mei:* s-ar fi putut ca unele persoane să se simtă vizate, așa că... mai bine altceva. Și m-am supus. M-am decis pentru lumea basmului, alegând din *Călin – file din poveste*, fragmentul privind nunta gâzelor. Senin, neutru și inofensiv, deci nimeni nu se putea supăra.

Duminică dimineața ne-am „gătit" în noile noastre costume vărgate de iarnă, prezentându-ne, cu emoțiile de rigoare, în fața juriului. Acesta era format din „Doamna", „Domnul" (însoțitorul „Doamnei") și comandant, așezați la o masă pe care se găseau cinci garoafe albe.

Eram cu totul opt concurente, dintre care patru eram medici. Au început cu „programul" impus. Țin minte c-am greșit la o întrebare, deci aveam un nivel inferior unui plutonier. După asta s-a trecut la „Programul liber ales", care, fără să ne dăm seama, ne reprezenta.Tanța și Vichi, probabil din cauza emoției, n-au putut recita până la capăt. Natalița[100] a rostit prima parte din *Scrisoarea I.*

[100] Natalia Nicolicescu, născută la 26.08.1915, în București. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", figurează ca „mic-burgheză", iar din punct de vedere al activității politice a fost încadrată la Mișcarea Legionară. A absolvit Facultatea de Medicină și a profesat ca medic. A fost arestată la 5.01.1950 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („nu a denunțat pe mai mulți legionari"). A fost închisă la Timișoara, Văcărești, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea

Era gravă, tristă și frumoasă. Parc-o aud: „*La același șir de patimi deopotrivă fiind robi, fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!*"

Doamna Bulea, drept dovadă a marelui ei atașament față de clasa muncitoare, s-a lansat în *Împărat și proletar*, pe care a încurcat-o atât de rău, c-a trebuit să se lase păgubașă. Tori Turianu, ca să-și arate erudiția, s-a ambiționat să spună în întregime *Luceafărul*. Juriul a rugat-o să se limiteze la un fragment. Și pe ăsta l-a ratat, datorită vocii ei ascuțite. Rodica[101], tânără și romantică, s-a fixat pe un peisaj din *Călin*, iar eu... cum am spus, pe nunta gâzelor (ca o presimțire a unui eveniment pe care n-aveam să-l trăiesc). În orice caz, am avut impresia că atmosfera asta de basm, când „purecele se potcovea cu 99 ocale de fier, se ridica în slava cerului și striga că-i ușor", a mișcat ceva din fibra de copilărie îngropată. Chiar și „Doamna" mi-a zâmbit, iar ultimul vers, „*Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături*", a fost acoperit de aplauze.

Bine-nțeles că toate ne gândeam la eliberare. Deși am luat premiul II, comandantul m-a felicitat și mi-a oferit garoafele de pe masă. La propunerea doamnei Știrbu, Tanța

---

Ciuc. La 24.09.1958 a fost condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcărești. A fost eliberată la 28.07.1964, prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[101] Zamfiroiu Rodica, născută la 23.01.1938 în București. Fiica lui Grigore și Elena. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", se menționează „mic-burgheză". A urmat doi ani de facultate și a fost arestată în timpul studenției, la 3.04.1958. A fost condamnată la 16 ani de muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea și a fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

și Simina au cântat cu vocile lor minunate în duet *Somnoroase păsărele*. Atmosferă sărbătorească.

Garoafele mi le-a luat gardianca (ea le cumpărase), însă mi-au fost restituite de educator. Le-am ținut întâi la mine la pat, ca să le aspir și să le pipăi, apoi le-am oferit tuturor, așezându-le pe masă. Toată lumea nu discuta decât despre concurs. În cameră am fost pusă să mai recit o dată fragmentul. Ce mai, devenisem „copilul minune" al camerei. N-a durat însă prea mult.

De-abia după terminarea competiției au năvălit în mine poeziile lui Eminescu. Era ca un delir. Le redescopeream frumusețea și le învățam într-o adevărată febră psihică, dusă la paroxism de componenta slavă a sufletului meu. De aceea, fiecare vers, sunet, se răspândea în mine ca *„o mireasmă-ntr-o pădure"*[102] ca o muzică al cărei ecou mergea de la o celulă la alta, de la o fibră la alta, până la o cuprindere totală. Nicăieri și niciodată nu voi mai auzi atât de profund: *„se bate miezul nopții în clopotul de-aramă..."* Și nici nu voi trăi atât de dureros: *„zadarnic după umbra ta dulce le întind,/ din valurile vremii nu pot să te cuprind"*. Nu, nu puteam, deși aș fi vrut să regăsesc această „fata morgana".

Ș-acel dureros și duios: *„când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi,/ din teiul sfânt și dulce, o ramură să frângi..."*. În această stare aproape febrilă, învățam câte două – trei poezii pe zi, mergeam apoi să i le recit Lucreției, pe care o simțeam rezonând la unison. Descoperisem o comoară, o adevărată comoară. A trebuit ca suferința să-mi deschidă porțile frumuseții și chiar mai mult decât atât. Atunci și acolo, cuvintele acelea aproape că se nășteau în mine.

[102] Fragment din *Psalm de taină*, de Tudor Arghezi.

Un vers pe care l-am înțeles mai târziu era: *„redă-mi comoara unei clipe,/ cu anii de păreri de rău"*. Asta-i plăcea Nataliței.

Pentru mine, ca o amintire era această strofă:

„Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine aproape,
Să-mi spună al tău nume pe-nchisele pleoape.
Apoi de vor, m-arunce la margine de drum,
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum..."

O zi furată

„Clipe dulci se par ca veacuri..."

Sau în continuare aș zice: *„ca să pot muri liniștit, pe mine mie redă-mă"*.

În închisoare, la fel ca în natură, ca de fapt în întreaga viață, există o continuă luptă între forțele nivelatoare, pulverizatoare, și cele care conservă, clădesc sau modelează. Într-una dintre predicile sale, duhovnicul meu a spus „sufletul este eul nostru". Pentru a ni-l păstra însă, la fel ca Anteu, avem nevoie de momentul nostru de reculegere, liniște, izolare. Fără ca asta să însemne obligatoriu monahism sau act de infidelitate față de partenerul de viață, ci doar o minimă conservare a propriei personalități. Și Hristos se retrăgea uneori în singurătate.

În închisoarea comunistă, care urmărea în primul rând desființarea vieții interioare, lucrul devenea aproape imposibil. La Arad de exemplu, goana asta neîntreruptă de la cinci dimineața la zece seara, ajunsese să-mi dea o stare de maximă nervozitate. Lumea aceea interioară, pe care o

descoperisem la Uranus, se fărâmițase, ceea ce-mi dădea o stare de revoltă neputincioasă, dar continuă, tradusă în comportament absurd și infantil. Așa de exemplu puteam exploda fiindcă... nu-mi găseam un săpun mic și netrebnic, de care mă puteam lipsi, sau te miri ce alt obiect.

Culmea a fost atinsă când ne-au suprimat și mica „oază" duminicală. Venise o comandă urgentă pentru export, iar duminica ne-o petreceam tot în atelier (experiment extins ulterior de Ceaușescu la scară națională). Majoritatea fetelor erau însă extrem de fericite, fiindcă duminica nu intra în pontaj, producția socotindu-se numai la zilele lucrătoare.

Deci „procentajul" (noul nostru zeu) putea fi îmbunătățit. Noi, cele proaspăt venite, eram în cele trei luni de stagiatură și nu intram în socoteli, așa încât după amiază, când mă simțeam la limita puterilor, i-am cerut voie șefei și sergentului să mă lase să plec în cameră. A fost ca o scurtă evadare. În cameră, deși mai rămăseseră câteva persoane, era liniște deplină. M-am ghemuit în colțul meu și, cu aviditatea unui animal flămând, mi-am „înfipt colții" în clipa prezentă și atât de trecătoare. Știam că va pleca, c-o voi pierde, dar acum putea fi numai a mea, iar eu puteam fi numai cu mine. Nicio voce nu mă alunga, niciun zgomot nu mă împrăștia. Liniștea asta, atât de râvnită, mă proiecta, ca o oglindă concavă, în focarul sufletului. Mi-aduc aminte că era în septembrie. Se înserase și era răcoare. M-am agățat de unul dintre nevăzuții funigei ai toamnei, care să mă poarte în sus, în acel spațiu unde te pierzi ca să te regăsești. N-aveam prea mult timp la dispoziție și aveam atâtea să-i spun lui Dumnezeu...

Și-atât. Pe urmă au venit 50 de ființe în cameră și totul a devenit amintire.

Duminica

Și la Arad era ziua fericirii, visată de noi toate timp de șase zile. Adierea bucuriei începea de sâmbătă, o dată cu momentul împărțirii lucrurilor aduse de la spălătorie. Pentru recunoaștere, fiecare trebuia să-și coasă un semn distinctiv. Eu îmi alesesem rombul (din cauza ascuțimii limbii). De fapt nici nu era nevoie de vreun semn, fiindcă repartizarea lor o făcea Titi, care le știa proprietara după diverse semne particulare: rupturi, petice, nasturi etc. Urma „călcatul" rufelor după metoda presării sub cearceaf cu propria greutate.

Duminica dimineața, după schimbarea lenjeriei, masă și apel și după ce ne foiam puțin, unele se întindeau să doarmă. Atunci începeau clipele acelea minunate cărora aș fi vrut să le spun „opriți-vă!". În liniștea aceea absolut divină, totul părea luminos, chiar dacă prin jaluzelele noastre de lemn reușeau să se strecoare doar câteva raze de soare. Începeam prin a măsura culoarul camerei de 12-14 ori. Când oboseam, mă adunam în spatele unui pat și, cu ochii închiși, îmi întindeam pânzele pe oceanul nesfârșit al sufletului. Cei care au trăit în spatele gratiilor pot înțelege starea aceea de fericire. Ceilalți... Sau, tot ascunsă, învățam pasaje din „Predica de pe Munte", scrise pe o sticlă de sirop de tuse, dată în prealabil cu săpun. Firește, totul în mare taină, de teama „ciripitorilor". Cuvintele acelea aveau o rezonanță deosebită și totuși, deși au fost spuse pentru fiecare dintre noi, înțelesul lor practic, punerea în aplicație îmi era (și mi-a rămas) atât de departe. Cum adică să dai și cămașa celui ce-ți cere haina? Și-atunci mie ce-mi mai rămâne?, gândeam prozaic. Să dai împrumut fără să ceri înapoi, asta chiar nu pricepeam. Sau să mergi zece leghe atunci când

cineva te roagă doar pentru o leghe. Și iarăși acel obsedant „iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, rugați-vă pentru cei ce se poartă rău cu voi...“ O adevărată piatră de poticnire... Aveam atâtea antipatii față de o mulțime de persoane din cele care mă înconjurau, în afară de gardience și anchetatori. Un adevărat munte, imposibil de escaladat.

Mai târziu, pentru că *trebuia* să-mi iubesc vrăjmașul, mi-l fixasem în persoana unei turnătoare, pe care toată lumea o ocolea disprețuind-o. Era o moldoveancă înaltă, cu niște ochi apoși, cu o privire piezișă, cu voce mieroasă, vorbind „cu acșent“. Nu prea știam cum s-o iubesc. Mi-am impus să stau de vorbă cu ea. Culmea e că, ascultându-i viața, necazurile, începusem s-o compătimesc și chiar să-i găsesc circumstanțe atenuante. De iubit n-am reușit s-o iubesc, dar mi-a fost realmente milă de ea. Maximum pe care l-am realizat, a fost să reușesc să-i fac masaj (spre mirarea celor din jur). Oricum am considerat o mică victorie, întrucât aveam o mare respingere față de atingerile tactile (motiv pentru care și azi îmi trebuie chiar un efort pentru a da mâna cu cineva).

Să mă întorc însă la duminicile arădene, la clipele acelea pe care le gustam cu disperarea celui care știe că în orice moment pot fi curmate. Așa se și întâmpla. De obicei ușa se deschidea brusc și strigătul „Baia!“ ne punea în mișcare. Înșfăcam săpunul și prosopul și ne rânduiam civilizat. Porneam în goană să traversăm o serie de curți în care vedeam pomi înfloriți, ba chiar fructe. În cursul toameni am șterpelit chiar și un măr pe care l-am împărțit în cameră.

Baia își avea și ea tipicul ei. Fiecare duș era repartizat la două–trei persoane, care se socoteau proprietare. Noi,

ultimele venite, eram cam pe dinafară. Noroc că în scurt timp s-a eliberat o persoană, „eliberându-se" astfel un duș.

Masa de prânz era și ea o bucurie. Calitativ bună dar total insuficientă, chiar dacă exista și un desert (gogoși, minciunele). După masă însă începea tristețea apropierii zilei de lucru. Venea întunericul și mai ales zăpușeala. Lipsa de aer era atât de mare, încât mă așezam pe podea, pe pătură sub geam, ca să pot respira.

Urma supliciul numărului de seară. Unii gardieni strigau încolonarea cu o jumătate–trei sferturi de oră înainte, obligându-ne să stăm în picioare până la venirea gărzii de noapte. Așa se sfârșea cea mai fericită zi.

Filmul

Printre noile „binefaceri" – mai ales în scop educativ – se număra și filmul, de care mi povestise, cu multă mândrie, în primele zile după venirea la Arad. Ca niște copii cărora o mică jucărie le ajunge să-i facă fericiți, fusesem anunțată că „avem și filme". Indiferent de ceea ce vedeai, era obligatoriu să te arăți încântată, atât față de gardience, cât și față de o serie de colege, care nu acceptau să ai preferințe deosebite de-ale lor.

Evenimentul survenea lunar și se desfășura într-un atelier mare, unde eram introduse separat de deținutele de la categoria „diverse". După închiderea luminii le aducea și pe „lăgăriste". Consemnul era să nu întoarcem privirile, așa că stăteam încremenite, cu gâturile țepene și disciplinate. Numai elementul înrăit și incorigibil, care eram eu, se răsucea să le vadă pe cele din lagăr de care se vorbea cu atâta

admirație: doamna Praporgescu[103], Bobi Marin ș.a. Din păcate, în întunericul sălii, nu se distingeau decât câteva siluete neclare.

Îmi amintesc de o scenă impresionantă dintr-un film, când un pescuitor de perle, rămas infirm în urma scufundărilor prea adânci, devenit o povară pentru familie, își pune capăt zilelor tăindu-și tubul de oxigen și pierzându-se în adâncuri. Exista ceva foarte tulburător în această rupere de realitate, de filonul care te ține în viață, și ademenitor totodată, ca în monologul lui Hamlet „*a dormi, a visa poate...*".

Primele semne ale reeducării

„*Divide et impera*"

În general zilele noastre se scurgeau fără ca vreun eveniment să le tulbure monotonia. Vorba poetului: „*de-aceea*

[103] Praporgescu (Codreanu) Elena-Lilica s-a născut la 2.12.1902 în Ianca, Brăila și a fost soția lui Corneliu Zelea Codreanu (1889-1938), la nunta celor doi din 1925 participând mii de oameni (Armin Heinen, *Legiunea...*, p. 474). După asasinarea lui Corneliu Codreanu (1938), a fugit în Germania, revenind în țară după proclamarea statului național legionar, în 1940. Potrivit lui Cicerone Ioniţoiu, a fost arestată în 1945, și a fost închisă la Caracal, Târgșor și Mislea. La eliberare a fost trimisă în domiciliu obligatoriu, unde l-a cunoscut pe Constantin Praporgescu, cu care s-a recăsătorit. Fișa matricolă penală precizează că a fost internată administrativ de la 12.09.1958 pentru 60 de luni și a fost închisă la Constanța, Jilava, Mislea, Culmea, Botoșani, Arad, Oradea. A fost eliberată la 12.09.1963. După eliberare, a fost în permanență sub supravegherea Securității. Informații din fișele matricole penale din AANP; Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar*, vol III, Editura Mașina de scris, București, 2002, p. 173.

zilele îmi sunt/ pustii, ca niște stepe..." Un stereotip care te golea încetul cu încetul, transformându-te într-un robot. Și era o vară caldă care se prelungea în toamnă. Sus, frunzele începuseră să devină luminiscente, iar atmosfera să miroasă a rece și a octombrie.

Într-o dimineață de duminică am fost adunate sub copacii din curte, pe niște bănci lungi. Veniseră șefii noștri ca să ne citească din ziar „despre zborul în cosmos a celor doi cosmonauți sovietici"... Erau solemni și triumfători. Eu încercam să-mi ascund căscatul și făceam efortul de-a mă gândi în altă parte. Imposibil. După „lecturare", în mod obligatoriu, fiecare trebuia să-și spună părerea. Da, dar nu orice părere. Ascultam uimită cum unele puteau înșira atâtea cuvinte goale pe care, evident, nu le credeau.

La Arad, asemenea reuniuni au fost extrem de rare. De câteva ori ne-a făcut cinstea chiar comandantul să vină în cameră pentru a ne da câte-un articol important din ziar. Așa am aflat de Cuba lui Fidel Castro și mai ales de istorica vizită a lui Gheorghiu-Dej în Indonezia. Scena se prezenta cam în felul următor: în față se înghesuia „elita" avidă de cunoștințe politice, nerăbdătoare să afle noile „victorii ale socialismului". În spate rămâneau „ciurucurile", care în timpul ăsta mai și moțăiau.

Comandantul era o figură blondă de bucureștean șmecher, mai puțin antipatic decât îi cerea funcția. Îmi amintesc de mirarea lui, în primele zile de la sosire, când auzindu-mi vârsta m-a întrebat: „Ce cauți în secția legionară?" Iată-ne așadar obligate să facem comentarii la frumoasa vizită a secretarului PMR în Indonezia. „Bine, dar care este esențialul, ce concluzie se poate trage?", am fost întrebate. Și iată-le pe „avangardistele" noastre în mare încurcătură, cu niște

fețe nenorocite, fiindcă nu știau. Noroc că ne-a spus comandantul: „Prestigiul crescând al țării noastre, Rrromânia!"

Camera fruntașelor

Cred că era prin septembrie când ne-am pomenit cu o serie de domni în civil, pe care nu-i mai văzusem, dar care aveau să ne mai viziteze. Erau drăguți, amabili și veseli. După ce-au trecut prin ateliere, uitându-se la obiectele muncii noastre, au început să ne cheme selectiv, pe criterii necunoscute. Pe mine, venită de curând, preferințele transmise mă prezentau ca un copil inofensiv și blând, așa încât am fost inclusă în șirul celor chemate. Eram atât de emoționată încât mi se uscase gura și nu-mi aminteam nici sensul cuvintelor. Domnii s-au interesat, nevinovați și neștiutori, de proces și de motivele condamnării mele. La început am fost destul de „spășită". Când însă au trecut la capitolul „scuze și păreri de rău", mi-a cam căzut „poleiala" și le-am spus că pentru greșeala mea mi-am primit condamnarea și deci nu consider că este cazul s-o mai discut. Domnii au râs subțire și au conchis că încă nu sunt „lămurită" și deci nu pot intra în „camera fruntașelor". Mare noroc am avut!

Mai târziu mi-am dat seama de țintele pe care le urmăreau: 1. să amestece muncitoarele cu intelectualele pentru a dilua atmosfera; 2. să compromită unele figuri verticale; 3. să creeze psihologia privilegiilor, deșteptând invidii, spărgând prietenii, solidarități. Cine-a spus că dracul doarme, s-a înșelat!

De la noi au plecat o serie de personaje de care mă despărțeam cu bucurie. E drept însă c-au venit altele.

Camera fruntașelor era aranjată în așa fel încât să simți deosebirea. Paturile nu erau suprapuse, se mânca la o masă acoperită cu o față de masă și existau chiar și „mileuri". Celor mai multe dintre deținutele ajunse acolo, li s-a sădit convingerea că sunt niște „alese", că reprezintă un fel de „model" pentru noi, restul. De aceea făceau din orice banalitate un fel de „taină" a lor. Așa de exemplu, unul dintre „secrete" erau frecventele vizite ale comandantului, care le ținea discursuri „lămuritoare", pe care trebuiau să le asculte într-o stare de „voioșie". Ceea ce adâncea și mai mult diferența, deșteptând păreri de rău și poate chiar invidii, era miraculosul pachet alimentar de cinci kilograme pe care „alesele" îl primeau lunar, chiar dacă nu îndeplineau norma.

Pentru o parte dintre ele însă, totul era o continuă suferință. Sufereau pentru primirea unor alimente de care noi eram lipsite, sufereau de slugărnicia și prostituarea celor cu care stăteau, dar cel mai mult sufereau de ostracizarea și neîncrederea pe care o simțeau din partea camaradelor rămase în cealaltă cameră. Aici, fiecare se gândea: „Dacă li se cer servicii speciale, de care vor fi obligate să se achite? Dacă nu vor rezista? Deci, e mai bine să fiu ocolită". În consecință, privite cu dușmănie de adevăratele „fruntașe", respinse de fostele prietene, trăiau o adevărată dramă.

Singurul aspect pozitiv al acestor mutări a fost reîntâlnirea dintre doamna Zamfirescu[104] și fiica ei Rodica.

[104] Elena Zamfiroiu s-a născut la 25.04.1910 în Curtea de Argeș, Argeș. A absolvit Facultatea de Litere și a lucrat ca educatoare. La momentul arestării (13 aprilie 1958), era căsătorită și avea trei copii, doi băieți și o fată. A fost condamnată la 17 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea și a fost eliberată la 16.04.1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Fuseseră despărțite „disciplinar", întrucât mama refuzase la anchetă să dea declarațiile care i se cereau. Când mama a încercat să-și vadă fiica, mutată în atelierul muncitoarelor, a fost imediat reclamată și pedepsită cu izolator. Acum erau amândouă în „camera fruntașelor".

Cu siguranță că exista o motivație care ne scăpa.

La noi au venit în cameră două figuri plăcute: erau călugărițe la Mânăstirea Viforâta: maica Maftidia[105] și maica Xenia[106], ambele implicate în procesul părintelui Anania[107].

---

[105] Maria Grancea (maica Maftidia) s-a născut la 6.06.1923 în Avrig, Sibiu, într-o familie de „țărani mijlocași". A urmat patru ani de seminar, iar la momentul arestării era călugăriță. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este trecut „Frontul Plugarilor". A fost arestată la 9.01.1959 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la MAI Ploiești, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea și a fost eliberată la 24.05.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[106] Xenia Cojocaru s-a născut la 17.09.1907 în Apoldu de Jos, Sibiu, într-o familie de țărani. A urmat patru clase primare. La momentul arestării (26 iulie 1958) era călugăriță. A fost condamnată la 8 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Mislea, Târgu Mureș, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 19.09.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[107] Valeriu Anania (Bartolomeu) (1921-2011), scriitor, teolog. A absolvit Seminarul Teologic din București și Academia Teologică din Sibiu. Înainte de a fi exmatriculat de autoritățile comuniste, a urmat cursurile Facultății de Medicină și a Conservatorului. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", figurează ca „legionar". La momentul arestării (14 iunie 1958), lucra ca bibliotecar la Patriarhia Română. A fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închis la Jilava, Ploiești, Pitești, Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. După 1989, a fost arhiepiscop al Vadului, Feleacului si Clujului și Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului. A realizat o nouă traducere a Sfintei Scripturi, publicată în ediție jubiliară de Sfântul

Plantonul era o sursă suplimentară de chin. În fiecare noapte, după cum ne venea rândul, trebuia să stăm de veghe câte două ore și 20 de minute, așezate pe bancă. De moțăit nici nu putea fi vorba, fiindcă erai controlată de gardiancă, și tot ea te anunța când ți se termina plantonul. Uneori uita s-o facă și te trezeai că vin zorile. Firește că teoretic exista o motivație pur „umanitară". Trebuia, chipurile, să le-nvelim pe acelea care se dezveleau (chiar dacă era vară) și să le scuturăm cu blândețe, pentru schimbarea poziției, pe „sforăitoare". E drept că unele cutremurau patul, dar noi eram atât de obosite încât nu mai auzeam. Fiind în număr mare, ne venea rândul la două săptămâni, în schimb, cele 21 de fruntașe erau mai mult adormite, mai ales că seara trebuiau să stea țepene în fața vizetei, la masa cea nobilă, acoperită de „mileuri".

Când se-ntâmpla să vină ofițerul în control, trebuia să raportezi efectivul numeric al camerei. Mi s-a povestit că odată la Aiud, fiind de planton un deținut care se bâlbâia, mai ales la emoții, la deschiderea vizetei a enunțat bâlbâit „șap, șap", reușind până la urmă să spună „șap – opt". Ofițerul a trântit precipitat vizeta, după care, la numărătoarea generală, a sunat alarma. Nu le ieșea un deținut. Au stat toată noaptea ca să verifice numărul.

La Oradea s-a încercat introducerea aceluiași sistem, dar n-a mers. Spre toamnă, începuseră să se vânture zvonuri de plecare. De unde, nu se știa, dar deținuții miroseau întotdeauna schimbările. O vorbă aruncată de o gardiancă,

---

Sinod în 2001. Printre operele sale se numără și *Cartea Deschisă a Împărăției. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii*, editura Polirom, Iași, 2011 sau *Rotonda plopilor aprinși. De dincolo de ape*, editura Polirom, Iași, 2009. Pentru mai multe despre viața lui Valeriu Anania, a se vedea volumul *Memorii*, editura Polirom, Iași, 2008.

sau cine știe ce alt amănunt, era suficient ca să ne pună în joc imaginația. La un moment dat se zicea că vom fi duse în Bărăgan. O seară întreagă am vorbit cu Ghega cum vom face grădină de flori și zarzavat, cum vom crește pui și găini pe care, natural, îi vom lăsa să moară de bătrânețe. Numai imaginea păsării zbătându-se în agonie mă chircea de durere. Luni de zile, după eliberare, am refuzat să mănânc carne de orice fel.

Tot în aceeași perioadă, de zvonuri, Nina venise cu inițiativa începerii rugăciunii „în lanț", practicată și la Miercurea Ciuc. Era o rugăciune care trecea de la una la alta, ca o ștafetă, ca o torță. Neavând ceas, timpul se măsura în funcție de programul zilei. La Ciuc continua și în timplu nopții. Era ca o gardă continuă, în care cineva stătea de „santinelă", cerând pentru noi toate ajutorul și sprijinul Celui de Sus, pentru a nu ne pierde și rătăci în această muncă și atmosferă distructive.

Rugăciunea „în lanț" mi s-a părut foarte grea. Nu mai știu ce parte din zi o acopeream, dar îmi venea mereu să mă gândesc la altceva. Una din participante ne spusese că ideea rugăciunii „în lanț" apărea de obicei în preajma sau ca o presimțire a unor evenimente importante și dificile pentru cei prezenți.

Mai exista încă un grup de vreo cinci „legionare fanatice" care făceau împreună, în fiecare seară, „Acatistul Mântuitorului". Firește că erau privite cu ostilitate de o bună parte dintre deținute, care considerau că îl fac „de paradă", și că, în orice caz, le zădărnicește lor eliberarea în felul ăsta.

Prin octombrie am fost chemate ca să ni se dea hainele de iarnă. Spre surprinderea noastră, toate erau aproape noi. Asta ni s-a părut un alt semn. Nu peste mult timp

ne-am dat seama că trebuia să arătăm „bine" în noul cămin, unde urma să fim duse.

Atelierele

„L'enfer, c'est les autres" SARTRE

La început, deși numeroase, am fost introduce într-o singură încăpere, hangar, într-o înghesuială teribilă. În plus, erau figuri a căror prezență continuă te putea ajuta să intri în rândul mucenicilor. Așa încât în momentul în care s-a deschis ușa și ni s-a strigat: „Cine vrea, poate să treacă în atelierul de alături", am plecat în goană, împreună cu o serie de deținute sătule de agitație, vorbărie și mahalagism. Din întâmplare sau în mod firesc, cele care au vrut să se separe erau intelectuale legionare, aflate în majoritate la a doua detenție. Imediat au zburat „păsărelele" ca să-l anunțe pe anchetator de „complotul" pe care-l pregătesc „elementele subversive".

Anchetatorul nostru semăna cu personajul din poveste numit „Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop". Avea niște ochi mici, apoși și șașii, cu un nas lung și dinți rari îmbrăcați în metal. Mic, sfrijit, cu un aspect de degenerat, dădea impresia unui diavol rămas pe pământ pentru a-și continua misiunea. Vorbea prost românește, pronunțând defectuos cuvintele, iar zâmbetul lui (de fapt rânjet) te-nfiora. Când venea în atelier, ne cuprindea teama. Anchetele erau extrem de neplăcute. Și-acum, cu ocazia descoperirii „complotului", au fost chemate toate deținutele care îndrăzniseră să aspire la o atmosferă normală.

Noroc cu Crina, care a intervenit energic și eroic în favoarea năpăstuitelor.

În aceste condiții am fost sfătuită să renunț la mutare, întrucât era „periculos". Și asta pentru că aveam printre noi câteva femei atât de înrăite, încât erau gata să reclame orice fleac, totul căpătând o interpretare politică, de „subminare a regimului". Pentru a dramatiza situația, începeau să țipe până ce atrăgeau atenția gardiencelor.

De la împărțitul pâinii până la căratul tinetei, se putea declanșa, voit, un scandal pentru a le acuza pe legionare că „se țin unite, fanatice, și nu vor să devină un om nou" (adică un neom).

Se ajunsese la o asemenea atmosferă de teroare, încât îți era pur și simplu frică să dai un sprijin celor mai slabe, în vârstă, sau bolnave, la căratul tinetei sau al hârdăului, prea grele pentru ele, ori să le dai o bucată din pâinea ta. De fapt se foloseau de noțiunea de „legionar",ca de un pretext, urmărind în realitate distrugerea credinței în Dumnezeu, a milei, a sacrificiului ca depășire a instinctului de conservare, însușiri pe care, ce-i drept, le avea ca scop și educația legionară. Pentru a fi un „om nou", trebuia să te îmbibi de brutalitate, egoism, ură, nesimțire. Adică să devii fiară. Alegerea era foarte clară.

Îmi amintesc de un moment caracteristic: șefa camerei și a turnătoarelor era Rada. O ura pe Natalița atât din cauza felului ei nobil de-a fi, cât și pentru disprețul pe care aceasta i-l arăta direct. Într-o noapte Natalița era de planton în tura a treia; simțindu-se rău, s-a dus cu zece minute înainte de-a suna deșteptarea să se culce.

Se întâmplase să fiu trează, așa că văzusem scena. La sculare, Rada a reclamat-o, cu satisfacție, că n-a făcut

de planton. Deși o văzuseră și altele stând de pază pe bancă, atât de mare era teroarea acuzației că „ții cu legionarele", încât nimeni n-a îndrăznit s-o apere. Eu tocmai mă pregăteam să deschid gura, când Crina m-a tras de mânecă: „Nu te amesteca". N-am să-mi iert faptul de-a fi cedat, încadrându-mă în lașitatea generală. Nataliția era la a doua lungă detenție. Împreună cu multe altele era obosită și sătulă de închisoare, mizerie, anchete, torturi.

Tabăra adversă era formată din elemente cu „origine sănătoasă", pline de vigoare și de „conștiință revoluționară", care fuseseră infiltrate intenționat printre vechile legionare. Intraseră în închisoare total întâmplător, fie din cauză că ascunseseră un legionar, fie că-l văzuseră undeva, unde fusese adăpostit și nu s-au dus să-l „toarne", fie din cauza unor legături sentimentale. În orice caz le considerau pe legionare ca pe inamicul lor numărul unu, care stătea în calea eliberării lor, și se purtau în consecință.

Câteva portrete de acest gen

Figura cea mai stranie era a doamnei Pătrașcu[108]. De fapt era nebună. Dar întrucât în închisoare toate manifestările mai speciale erau considerate prefăcătorie, se afirma că e

[108] Maria Lucia Pătrașcu s-a născut la 15.12.1900 în Fetești, Constanța. A lucrat ca funcționară, iar la momentul arestării era pensionară. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", era menționat „Mișcarea Legionară". În 1941 a fost condamnată la 9 luni de închisoare „pentru activitate legionară". A fost arestată la 14.01.1960 și condamnată la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Văcărești, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc, Aiud și a fost eliberată la

sănătoasă dar „face pe nebuna". Ea era o femeie de vreo 55 de ani, de statură mijlocie, legată la cap cu un șervet alb sub formă de turban. Impresionantă era expresia feței sale, care avea ceva sinistru și încremenit și o privire înghețată și diabolică. În primele zile, când rămăsesem în cameră, am putut s-o observ mai bine. Se plimba în tăcere, cu un aer de măreție ofensată. Uneori se oprea în dreptul unui pat, îngenunchia și începea să se roage, cerând ca femeii care ocupa acel pat să-i crape ochii, s-o lovească o serie de boli care în final s-o omoare. După un sfert de oră relua aceeași rugăciune în dreptul altui pat. Dacă o lăsai în pace, era liniștită.

În trecut, mi se povestise că le-a chinuit mult. Le scuipa în mâncare, sau se dezbrăca în văzul tuturor ș.a. Firește că nu se luase nicio măsură. Doamna Pătrașcu se uita de sus la toți, pătrunsă de propria ei valoare, iar când îți făcea onoarea unui răspuns, o făcea cu un ton autoritar, măreț și rigid. N-am văzut-o niciodată râzând. Uneori însă zâmbea disprețuitor. În discuții emitea uneori fraze atât de inteligente, încât „intelectualele" noastre concluzionau: „Nu v-am spus că este o prefăcută?"

În cameră refuza să facă orice corvoadă, considerând-o nedemnă de persoana ei. În schimb la mâncare trebuia să fie servită prima, în caz contrar, refuza masa. În majoritatea timpului stătea singură pe patul ei, îmbrăcată sumar și purtând niște ciorapi rupți și murdari. Deseori o auzeam vorbind singură. Pe cei de-afară îi trata cu același dispreț suveran, ceea ce i-a atras odată pedeapsa cu izolatorul.

3.08.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

A fost târâtă cu forța de doi plutonieri, întrucât se trântise jos și urla în semn de protest. După trei zile s-a întors liniștită și mulțumită, fiindcă i se schimbaseră ciorapii. La un moment dat au dus-o la Ciuc, unde le-a făcut o viață de infern celor de acolo. Era condamnată la cinci ani pentru „discuții dușmănoase".

Surorile Turianu formau un cuplu remarcabil. Amândouă absolviseră Facultatea de Litere. Erau foarte slabe, înrăite și certărețe. Șefa era Tori. Tori era făcută numai din lucruri care împungeau: nas, ochi, și mai ales vocea, care tăia orice rezistență, atât prin timbru, cât și prin debit. Suferea de o colită cu diarei multiple, ceea ce o făcea să utilizeze tineta chiar și atunci când noi celelalte mâncam. Cu un egoism infantil, pretindea locul cel mai bun, mâncarea cea mai bună... Pe scurt, totul i se cuvenea.

Momentul cel mai nostim (dacă se poate numi așa) îl constituia rândul lor la dus tinetele. Fiind două tinete, una mare și una mică, în prima zi o echipa ducea tineta mare, iar a doua zi, aceeași echipă ducea tineta mică.

Se știa regula, iar atunci când „turiencele" erau de rând, tineta pe care urmau s-o care era blocată în cursul nopții cu cozi de mătură. Fiind basedowiană,Tori lupta cu înverșunare împotriva oricărei pătrunderi de aer rece. În consecință interzicea cu strășnicie deschiderea geamului, deși stătea ea însăși în fundul camerei, lângă tinete. Singura care i-a rezistat lui Tori, a fost Titi[109]. În perioada

[109] Ecaterina Lipan (Titi) s-a născut la 20.02.1926 în Bacău. A urmat liceul industrial. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", se menționează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 20.05.1948 și condamnată la 6 ani închisoare corecțională pentru „crimă de uneltire" („a activat în mișcarea legionară în 1946"), pedeapsă prelungită cu

cât a fost șefă de cameră a amenințat c-o pocnește și asta a liniștit-o. Cu mine a fost în relații bune până la Concursul „Eminescu", când îndrăznisem să iau premiul care i se cuvenea ei. A bodogănit o zi întreagă. Când primea pachet – fiindcă era foarte iute, lucrând repede, deși urât –, nu dădea nimănui, nimic. Excepție făcea doamna Bulea, de la care primea și ea.

Reli, cealaltă soră, se situa la antipod. Înaltă, slabă, blondă, vorbea moale, încet și rar. Se lăsa condusă și torturată de soră-sa, ceea ce n-o împiedica să toarne un pic de venin învrăjbitor în informațiile pe care i le dădea despre cele din cameră.

Discuțiile dintre ele sunau cam așa (imposibil de redat tonul): „Reli, unde-i pungulița mea?" „Care pungliță, Tori?" „Pungulița de la domnișoara Măriuca." „Nu știu, n-o găsesc." În timp ce răscolea toate bagajele, Tori: „Ești o tâmpită, nimic nu știi unde pui." Șiimediat, tot ea: „Aha, uite-o! E la mine."

Despărțirea de Arad

„Partira la nave, partira...
Dove arriverra
Questa non si sa."

12 luni internare administrativă. A fost eliberată la 8.01.1954, dar a fost rearestată la 2.07.1959 și condamnată de această dată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Mislea, Jilava, Târgșor, Bacău, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

A survenit o dată cu plecarea păsărilor, adică la un sfârșit de octombrie și firește, tot noaptea. Bagajele personale, după un prealabil control la magazie, când am șterpelit câte ceva din propriile noastre lucruri, au fost sigilate. A urmat o percheziție, în urma căreia ni s-au confiscat nobilii noștri galenți, după care ne-au adunat într-o încăpere. Abia apucasem să adormim, când, în plină noapte, în prezența comandantului și a plutonierilor, am fost suite într-un camion. Câțiva se uitau la noi compătimitor, iar unii chiar ne ziceau: „Binele de-aici nu-l mai găsiți". Aveam să le dau dreptate.

Așadar, lăsând în urmă șirul de plopi, am traversat Aradul spre o gară secundară. Acolo ne-au înghesuit într-un vagon mare ca să-ncăpem toate și am pornit în necunoscut. Ne despărțiseră de o serie de deținute, considerate inapte de muncă. Așa a rămas în urmă luminoasa figură a Lenuței Faina, luptătoare din munți, care avea întipărit pe figură ceva extrem de curat, de transfigurat. Deși tânără, după zece ani petrecuți la Miercurea Ciuc avea un reumatism deformant; doamna Bumbac[110], cu degetele înfășurate în tifon pentru a nu veni în contact cu nylonul pe care-l lucram și care-i provoca o gravă alergie; serioasa maica Xenia, care, atunci când îi venea să râdă își strângea buzele ca să se oprească. Elena îmi atrăsese atenția asupra aerului cuvios și grav cu care-o întreba dimineața pe maica Maftidia,

[110] Ioana Bumbac, născută la 7.05.1913 în județul Constanța, într-o familie de țărani înstăriți. A urmat școala gimnazială. La arestare (14 iunie 1958), era căsătorită și avea un băiat și o fată. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecțională pentru „uneltire", pedeapsă redusă la 5 ani. A fost închisă la Constanța, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea și a fost eliberată la 15.09.1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

când ne „înscriam" verbal la folosirea unicului cuțit de tăiat pâine: „Sfinția ta are coadă?"; calda d-nă Știrbu, învățătoare ardeleancă, a cărei voce minunată îmi răsună și azi în urechi cu acel „*car frumos cu patru boi*". Era apropiată, bună, înțeleaptă și cu un ascuțit simț al umorului. Ne povestea cum în prima zi de închisoare la Miercurea Ciuc, după împărțirea mesei, gardianul – ungur a venit la vizetă cu strigătul „Vésela!". D-na Știrbu a înțeles că e obligatoriu să se veselească și a venit zâmbitoare la vizetă. S-a eliberat înainte de plecarea noastră. Atunci am scăpat de Rada și de sora ei, Pia. (Tot Elena mi-a imitat-o într-o zi pe Rada – oacheșă, trupeșă și turnătoare, care însă, când ieșeai de la WC, te întreba pe cel mai reverențios ton: „V-ați servit?".)

Au rămas de asemenea la Arad bătrâna doamnă Ciupagea[111], surorile Atanasiu[112] (o, ce diferență între ele!), cât și multe altele.

---

[111] Margareta Ciupagea s-a născut la 12.07.1899 în Austria. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată ca „mic burgheză", iar la apartenența politică este menționat că ar fi fost membră în UFDR. A urmat opt clase de liceu și a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la 27.10.1956 și condamnată la 4 ani închisoare corecțională pentru „agitație publică", pedeapsă majorată la 6 ani închisoare corecțională pentru „răspândire de publicații interzise", și la 16 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Văcărești, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 19.12.1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[112] Vochița Atanasiu s-a născut la 25.10.1915 în Galați. A absolvit Facultatea de Medicină și a lucrat ca medic. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", figurează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 24.07.1958 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Nu știu când s-a făcut ziuă. Nu știam nici direcția de mers, întrucât trenul avea obloane. Totuși aveam o strângere de inimă la gândul că mergem spre ceva nou și nu foarte bun.

Elvira Atanasiu s-a născut la 23.06.1901 în Galați. A urmat patru clase de liceu și a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la 5.05.1954 și condamnată la 8 ani temniță grea pentru „nedenunțare crimă de trădare" („a favorizat pe spionul Bodea Ioan care făcea spionaj în favoarea Angliei"). A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 2.05.1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

PARTEA A CINCEA

ORADEA

Bun venit la Oradea

Îmi imaginasem că vom fi primite la fel ca la Arad. Că vom coborî pe peronul gării, pe care-l vom traversa aruncându-ne ochii pe furiș spre „lumea cealaltă". Ne hotărâsem chiar să fim cum nu se poate mai disciplinate, ca să facem impresie. N-am avut însă ocazia. La oprirea trenului, la ușa vagonului nostru a fost lipit cu spatele un camion cu prelată, în care-am intrat ca într-un tunel. În jur eram supravegheate de niște mutre fioroase, înarmate până-n dinți. Apoi ne-au înghesuit, au tras prelata și-am pornit. Oricât am vrut să-mi strecor privirea, nu se vedea nimic. Ne-am oprit într-o curte lungă și pietruită, având de ambele părți niște clădiri mici cu geamuri, unde se înghesuiau capete curioase de femei. Așezate în coloană, cu bagajele în mână, am intrat pe o poartă de fier (pe care urma s-o trecem zilnic). Am parcurs apoi o curte mai mică, tot alungită, apoi încă o poartă metalică, o ușă, niște scări înguste, întortocheate și neluminate, până la etajul II. A urmat apoi un culoar lung, întunecos, boltit, în care în ambele părți se deschideau uși de fier prevăzute cu vizete. Ne-am înșirut tăcute și-nfiorate. Celor mai vechi priveliștea le amintea de Miercurea Ciuc, iar pentru mine era primul contact cu închisoarea, de fapt monument istoric construit tot de buna împărăteasă Tereza, la fel ca Aiudul, ș.a.m.d.

Pe sală se plimba o gardiancă blondă, cu o privire albastră sadică, care, cu o voce stridentă, țipa continuu „Nu vreau să aud nici un fel de gălăgie", deși niciuna dintre noi nu sufla.

Oradea – celularul

După un lung interval de timp de așteptare și după o mutare în partea cealaltă a culoarului, a venit un plutonier cu o listă ce conținea împărțirea pe camere, în funcție de anii de condamnare.

Toată închisoarea am regretat că n-am primit și eu de la 15 ani în sus. M-aș fi simțit și eu la „categoria grea" nu „muscă". Mai târziu, am fost totuși mutată în camera cu pedepse mari. La apelul de dimineață (sau seară?), când ni se striga numele trebuia să răspunzi cu anii de condamnare. Ei bine, când auzeam 25, 20, 18, 23, 15, mă cuprindea o jenă teribilă la rostirea lui „șapte". Pe urmă mai exista o mare diferență de „compoziție". Sub zece ani de condamnare primiseră: 1) casnice care se văitaseră că e carnea prea scumpă sau mărfurile proaste, ori 2) logodnice, iubite sau 3) femei care adăpostiseră sau văzuseră un fugar.

În consecință am fost strigată în prima celulă. O cameră mică, cu jaluzele de lemn, două paturi suprapuse. La mijloc o masă de lemn cu două bănci, pe care ulterior au scos-o ca să mai bage un pat. Într-un colț, mai ascuns, era tineta, în celălalt hârdăul cu apă. Noutatea o constituia un cuier în care ne puteam agăța mantalele și niște tuburi argintii, ca de orgă, care seara începeau să se încălzească. Spațiul de mișcare era atât de redus, încât două persoane nu se puteau plimba. Pe regulamentul de pe perete scria: „Oradea – penitenciar".

Primul prânz mi-l amintesc foarte bine: un arpacaș cu carne, pe care nu l-am putut mânca, și o mămăligă fiartă – în sfârșit, fiindcă turtoiul de la Arad ne cam șubrezise intestinele.

Chiar în prima zi am avut cinstea să primim vizita comandantului închisorii, un ungur înalt, șașiu, cu urme de coșuri pe față și o figură de ucenic (mai târziu s-a lăudat că asta a și fost). Când făcea efortul să zâmbească era absolut respingător. Altfel, uscat, dur, rece și căutând să ne arate „înaltul" lui nivel cultural. La prima vizită a fost mieros și ne-a promis că ne va scoate jaluzelele (lucru care nu s-a întâmplat) și că vom rămâne patru persoane în cameră, după plecarea doamnei Afirei. Numai că până atunci din nenorocire mai erau cinci luni.

Și așa a început iar depănarea zilelor. Dimineața o începeam cu o scurtă vizită a soarelui pe jaluzelele noastre. În jur simțeam freamătul orașului. Timpul ne era punctat de orologiul unui turn, care ne anunța, metodic și indiferent, c-a mai trecut un sfert de oră. „Programul" de dimineață era un mare chin. Fiind multe celule, totul se făcea într-o goană teribilă. Abia dădeai cu apă la vârful nasului, că trebuia să fugi la WC. Acesta era format din patru orificii, unde te așezai „frățește" și cot la cot cu celelalte. Celelalte trebuiau în același timp să spele tineta sau să se spele.

Așa a fost toată pușcăria. Singura care nu se lăsa impresionată de acest ritm era domnișoara Măriuca. Începea tacticos și ticăit să-și scoată tot felul de pungulițe și cârpițe, fiecare cu un rol bine definit, pe care continua să le spele vreme îndelungată în cameră. Nimeni și nimic n-o putea face să-și modifice tempoul.

Peste zi ne revenea obligația de-a sta pe marginea patului. Unde erau vremurile de la Arad, când ne înghesuiam dormind atât de adânc încât nici strigătul care anunța stingerea nu reușea să ne deștepte? Dar în celula noastră mai exista un supliciu: se numea doamna Afirei – moașă,

o persoană căreia i se potrivea epitetul de „multă" din toate punctele de vedere. Ceea ce era insuportabil era volumul vocii care putea acoperi un întreg cartier. Fusese condamnată la cinci ani fiindcă se-ntâlnise cu un fugar și nu-l denunțase. Era „justițiară", „atotștiutoare" și, firește, în posesia unicului adevăr.

Începea imediat după deșteptare, când se așeza pe marginea patului adresându-se vecinei, dar de fapt întregii camere, și n-aveai unde să te-ascunzi de vocea care-ți sfredelea creierii. Obligată s-o ascult ore în șir, iar virtutea răbdării nefiind principala mea calitate, într-o zi i-am explicat că tortura unei conversații impuse este a doua temniță și că mie îmi este suficientă cea în care mă aflu. S-a simțit atât de jignită, încât la plecare nu și-a luat rămas bun de la mine.

Celular – maica Maftidia

La câteva zile ne-au scos ca să ne luăm cărți de citit. Ni le-a dat un tip negricios, țigănos, cu o veșnică bună dispoziție și cu un foarte îndoielnic simț al umorului (de care el era însă foarte mândru). Bucureștean. Pe vremuri fusese ucenic la o brutărie, ceea ce a contat în ascensiunea lui, fiind considerat foarte potrivit pentru a ne fi „educator". Se achita cu succes de acest rol prin șmecherie, obrăznicie și vulgaritate.

În celulă, inițial am fost aleasă șefă de cameră, în unanimitate, apoi a venit un ofițer gras care, din motive necunoscute, m-a înlocuit numind-o pe maica Maftidia. Sărăcuța, se pierdea toată când trebuia să prezinte raportul sergentului cu efectivul camerei.

Măicuța, pe care abia aici am cunoscut-o mai bine, era micuță, firavă, cu niște ochi luminoși, iute, harnică și foarte ageră la minte. Era de loc din Porumbacu, dar toată viața și-o trăise lângă o mătușă, în mânăstire. Emana din ea foarte multă puritate sufletească și o credință naturală și caldă. Nu știu în ce împrejurări fusese inclusă în lotul părintelui Anania și cum de fusese „vărsată" la legionare.

Pe mine, cu toate că nu era cu mult mai mare, mă îndrăgise și mă alinta ca pe un copil. Singurul meu regret era că nu știa rugăciuni pe dinafară, ca să le pot învăța. În schimb povestea atât de colorat și cu haz, că nu mă săturam s-o ascult. Mi-a rămas în minte o amintire a maicii, legată de o soră din mânăstire, suferindă de TBC, boală de care a și murit. Îmi povestea maica Maftidia, cât de adânc se extazia sora când mergea în grădină: „Maică, uite ce frumos cântă păsărica asta!" „Ei, acolo o păsărică. Își face și ea datoria". Sau altă dată: „Maică, uite ce lună frumoasă!", se entuziasma sora. „Ei, acolo, o lună." „Acum însă o înțeleg și eu", îmi spunea maica, zâmbind trist.

Alteori o frământa gândul dacă va mai fi reprimită în mânăstire. După ieșire, la câțiva ani, am reîntâlnit-o la Mânăstirea Dealu, apoi la Viforâta. Mi s-a părut neschimbată.

Atelier – Oradea

Cu viitorul nostru loc de muncă am făcut cunoștință în ziua când am fost duse la film și când educatorul ne-a spus zâmbind: „Ei, vă place atelierul vostru?" Atunci credeam că glumește.

Ceea ce ne-a arătat era o încăpere mare, un soi de hangar, doar cu un acoperiș fără tavan, cu o sobă de fier relativ

voluminoasă, dar care se pierdea în spațiul înconjurător. Pe jos avea cărămizi cu pământ între ele, iar pe pereții coșcoviți se zărea o dungă, care atesta nivelul de infiltrare a apei. Mirosea a frig și umezeală. Totuși așteptam cu nerăbdare reînceperea activității.

Evenimentul a avut loc în 11 noiembrie, când ne-am încolonat, revăzându-ne cu bucurie. Sergentul major, responsabil cu atelierele, era un ardelean rural, micuț, sprinten, cu ochi vioi și cu o inimă bună de pus la rană. Nu înțeleg ce căuta în acest serviciu.Chiar de la început, deși tânăr, luase o atitudine paternă, încât cazona și stridenta comandă de „înainte, marș!" o rostea atât de suav și blând, încât suna ca un fel de „nani, nani". Într-un scurt timp bunătatea i-a fost „răsplătită". La câteva săptămâni după începerea lucrului, una dintre fete, care ținea să facă norma, a luat din atelierul vecin câteva damingene acoperite cu împletitură, deja predate, chestie complet interzisă. „Pișpirică" a închis ochii, dar s-au găsit câteva „vigilente" care i-au ținut deschiși și au raportat unde trebuia. A ieșit mare tămbălău. Nu știu care a fost urmarea, însă sergentul era tare trist și ofta mereu în ultima lui zi de serviciu. Iar noi nici nu îndrăzneam să-l privim. Așa a plecat de la noi.

Dacă de la bun început s-a făcut simțit spiritul milităresc, a existat și multă corectitudine în privința programului. Se terminase cu acel „Mai lăsați-ne până la 7 seara". La ora 5:00 d.m. eram obligate să părăsim atelierul. La ora 10:00 dimineața ni se dădea o scurtă pauză, pe care numai Nina și cu mine o foloseam. Atunci ne scoteam tacticoase cănile, în care păstram ceva din ziua precedentă și începeam liniștite să mâncăm, fără să ne tulbure privirile indignate ale acelora care își vedeau astfel primejduit procentajul atelierului.

Prânzul ni se aducea la ora 12:00 fiindu-ne interzis să lucrăm timp de 30 de minute. Mai târziu s-a fixat ca punct de reper momentul în care termină toată lumea de mâncat. Ce priviri și mormăit a trebuit să suportăm, întrucât, noi două, ca niște „adevărați și înrăiți dușmani" ne întindeam prânzul pe tot timpul regulamentar! Atât la venire, cât și la plecare, eram percheziționate în „sacoșe" și prin buzunare. Cred că se temeau să n-aducem obiecte cu care să tăiem gratiile. Pentru mai multă siguranță le ciocăneau în fiecare seară.

Partea cea mai gravă era lipsa tinetei. În timp ce la Arad exista una după paravan, pe care o goleam la programul de seară, aici, fiind mai aproape de Europa, trebuia să fim civilizate și să mergem la WC. Da, dar numai de două ori pe zi. Dimineața, mai ales dacă era frig și băuseși așa-zisa cafea, era un adevărat chin. Până la urmă am renunțat la „zeama cafenie".

Și totuși era greu, mai ales iarna, când înghețate, pe ger, trebuia să traversăm curtea, în grupuri de cinci – șase. Cabinele erau vizavi de ateliere, pe un culoar cu intrare prin curte. În rest, sistemul era același. Și totuși, aceasta fiind singura noastră „plimbare", însemna foarte mult pentru noi. Uneori mai întârziam în ușa culoarului ca să privesc cerul de toamnă. Un moment încărcat de tristețe. Deasupra porții de fier se zărea un copac mare, care ne atrăgea privirile, întrucât concentra în el întreaga natură. Îl urmăream cu o căldură pe care n-am mai regăsit-o niciodată după ieșire...

Copacul... copacul nostru în spatele căruia se-ascundea soarele la apus și spre care zburau și gândurile noastre cu nostalgia păsării din colivie. Erau doar câteva clipe, dar

trăirea lor covârşea în intensitate şi valoare platitudinea atâtor vieţi „călduţe" de-afară.

Şi întrucât „avantajul" muncii continue ne suprimase plimbarea, copacul nostru era singurul „orologiu" care ne marca timpul şi anotimpurile, vorbindu-ne într-o limbă care ne răscolea şi pe care uneori am fi vrut s-o uităm. Trăiam la unison bucuria frenetică la apariţia primilor muguri, la ivirea primelor buchețele verzi din scoarţa cenuşie. Toată fiinţa noastră aştepta raza de soare care însemna sfârşitul iernii, a frigului, a degerăturilor şi a mâncării proaste.

De la aceeaşi uşă a culoarului care duce aspre WC, sub privirea severă a sergentului, furam vara şi un pic de soare. Numai un pic, fiindcă vocea antipatică a lui „Băşicuţă", ne împingea cu un: „Hai, ce staţi atâta acolo!"

E-adevărat că nu toate îşi lungeau repaosul. Fruntaşele veneau şi plecau în goană. Dacă se putea, ar fi renunţat bucuroase la această întrerupere.

Prima zi de lucru – conducerea

Închisoarea, la fel ca înaintarea în viaţă, îţi deşteaptă şi o serie de instincte, mai ales pe cel de conservare.Aşa încât imediat după intrarea în atelierul de împletituri, a început lupta pentru alegerea locurilor. Era şi firesc. Nu era indiferent unde şi mai ales lângă cine stăteai zece ore. Eu mi-am ales locul cel mai puţin râvnit, lângă geam, având în faţă peretele. Era un tovarăş mut, adică exact ce-mi trebuia. Pe urmă calapoadele. Încă de la Arad fiecare şi-l însemnase pentru recunoaştere. Era important să fie uşor şi să aibă o formă frumoasă. Apoi s-au dat instrumentele. Insuficiente

și proaste. Altă luptă ca să le apuci pe cele mai bune. În sfârșit ne-am potolit, în timp ce harnicele noastre „fruntașe" începuseră demult lucrul.

Șefa atelierului nostru era Nănuța, o figură vioaie, uscată, cu părul alb și cu dinți puțini. Din spate părea o fetiță. Sprintenă și neobosită, nu avea nevoie de un surplus de somn. Asta era bine, fiindcă stătea de pază, dar și rău, fiindcă trebuia să-și consume energia vorbind tot timpul. Fetele o alintau „Nănuța" întrucât făcuse cu ele închisoarea la Miercurea-Ciuc, unde le îngrijise și le tiranizase totodată. Ispășise nouă ani și mai avea unul de executat. Nănuța auzea, vedea și știa tot. Ea ținea contabilitatea predărilor, făcea procentajul, graficul și, lucru important, ne împărțea materialul lemnos și nylonul. Nu prea era obiectivă, protejându-și vechile colege de detenție și mai ales pe „normiste".

Tot în primele zile am făcut cunoștință cu restul conducerii. Pe primul loc ni s-a înfățișat șeful producției, domnul director Goldenberg. Un tip cu o figură de șmecher, dar arătos, elegant, cu niște ochi albaștri bulbucați și cu o voce cu un evident accent străin, în care „r" era pronunțat ca în limba franceză. Urma brigadiera, o persoană importantă, întrucât de ea depindea recepția obiectelor confecționate de noi. Era o femeie între două vârste, ștearsă, șchioapă și, poate din cauza asta, destul de răutăcioasă. Îi plăcea să stea de vorbă, dar se enerva când vreuna dintre noi îi cerea lămuriri asupra unei operații. Asta însă n-o împiedica, la recepție, să-ți refuze produsul muncii cu un „ioi, asta ceva groaznic de tot". Pe noi ne amuza teribil când ne citea numele. În gura ei, de exemplu Titi Lipan devenise un strident Lípan, iar domnișoara

Artzhofen[113] (nume imposibil de pronunțat chiar și pentru cei cu grade) devenea Arțofan.

O figură simpatică o reprezenta însă maistrul, un om mai în vârstă, al cărui nas roșu îi trăda înclinația. Pe vremuri fusese stăpânul unui atelier de împletituri, fiind un adevărat artist în meserie. Acum i se luase totul, devenind un simplu slujbaș. Mi-aduc aminte cum, odată, Ani Predescu[114], cu excesiva-i politețe, i se plânsese că nu avem material bun, că nu putem face norma și că drept urmare suntem certate în ședință. „Doamnă, zice meșterul nostru, și la mine zice multe. Dar uite (și-i arată o ureche) intră pe-aici și iese pe dincolo."

Când ne arăta cum se execută câte o operație, se-nfuria repede, țipa, apoi ne lua obiectul din mână și începea să-l facă el. După care se liniștea brusc și începea să îngâne o melodie, mereu aceeași. Tot el ne povestise despre cât de minunată era mobila de pai pe care-o lucrase în trecut, incluzând dulap, pat, masă etc. Îmi și propusesem ca la ieșire să-mi comand și eu. N-am reușit.

---

[113] Kira Artzhofen s-a născut la 15.06.1911 în Sankt Petersburg, Rusia. A urmat Facultatea de Litere și a lucrat ca profesoară, la arestare fiind asistentă universitară. A fost arestată la 4.09.1957 și condamnată la 8 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" („a găzduit pe fugarul Petre Ștefan"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[114] Ana Predescu s-a născut la 13.12.1918 în Criva, Basarabia. A urmat Facultatea de Medicină și a profesat ca medic. La arestare era căsătorită și avea o fată. A fost arestată la 5.08.1958 și condamnată la 5 ani muncă silnică pentru „favorizare". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 3.08.1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și zilele următoare

De la bun început, pentru „susținerea" producției, am fost împărțite pe echipe. Șefa noastră era maica Maftidia. Fiind însă prea aglomerate și întrucât se golise o mică încăpere, s-a creat un nou atelier, în care a fost repartizată și camera mea. Am plecat nenorocită pentru că nu mai eram în tovărășia „categoriei grele".

Noroc că la insistențele mele sergentul major s-a îndu-plecat și iată-mă așadar reîntoarsă. Dar... nenorocire! Locul meu fusese ocupat de doamna Ardeleanu[115], o persoană nobilă și distinsă, de 64 de ani și opt ani condamnare, care mi-a declarat că locul meu îi convine de minune și că nu vede nici un motiv să mi-l redea. Motiv care a generat o dispută serioasă. De altfel doamna Ardeleanu când se certa cu cineva (și asta se-ntâmpla frecvent), după ce-și „expunea" punctul de vedere, își punea degetele în urechi, declarând că nu e dispusă s-asculte cuvinte ofensatoare. Din aceste motive lumea o ocolea.

Așadar am reînceput munca. Lucram la vestitele coșuri de birou. Începusem să mă perfecționez, așa încât mai târziu, după eliberare, când le vedeam prin instituții sau cabinete directoriale, le măsuram cu un ochi critic, consemnându-le defectele. La noi, ieșeau frumoase. Unele

[115] Adriana Rusu-Ardeleanu, s-a născut la 21.08.1897 în Botoșani. A urmat Institutul Electrotehnic, profesând ca ingineră, la arestare fiind pensionară. Era căsătorită și avea un băiat și o fată. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este menționat „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 7.05.1959 și condamnată la 8 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

dintre noi, ca Liana sau Ani, creau adevărate opere de artă, făcând din țesătura de nylon o îmbinație coloristică și un model original, care-ți încânta ochii. Da, dar norma era de trei coșuri, și creația lor, pe care-o admiram, se limita, vai, la unul. Asta însemna scăderea procentajului global, iar, după unele, îndepărtarea șanselor noastre de eliberare.

Drept urmare, pentru mărirea productivității, am procedat la o diviziune a muncii, în echipă de două, fiecare făcând operația care-i era mai potrivită. Eu, de exemplu, le-am preferat pe cele scurte și variate, în timp ce „asociata" mea, Nina, s-a fixat pe cele continui și monotone, ca țesutul cu nylon, ceea ce-i dădea posibilitatea să se reculeagă și să se roage. Ea era de părere că trebuie să lucrezi într-un ritm fiziologic, nu impus și care se modifică pe măsură ce anumite acte devin automate. Bine, bine, dar ce te faci cu norma?

La toate astea se mai adăugase un necaz: la controlul general care ni se făcea, se constatase o scădere considerabilă a vederii deținutelor. Unele aproape că nu mai puteau lucra fără ochelari. Și așa începea cercul vicios: pentru obținerea ochelarilor trebuia să ți se dea dreptul la carte poștală. Dar acest drept nu-l aveai decât dacă făceai norma. Norma nu o puteai face fiindcă n-aveai ochelari. Ca în povestea aceea cu „care cojoc?". Norocul nostru că ne-a venit o comandă de sticluțe pe care trebuia să le-acoperi cu țesături de nylon. Un simbol foarte avantajos la care majoritatea au reușit să facă norma și deci să-și primească ochelarii.

În noul atelier

Am ajuns aici în urma unei crize de orgoliu, declanșată de un fleac, pe fondul unei acumulări de tensiune nervoasă.

Cred că cineva a trecut și fără să vrea mi-a împins banca, răsturnându-mi coșurile. Atât a fost de-ajuns ca să am o manifestare explozivă. Nănuța nu numai că nu mi-a dat dreptate, dar, culmea, a îndrăznit să-mi facă și observație. Asta chiar că era prea mult. Și fiindcă se nimerise ca plutonierul să anunțe că încă două persoane trebuie să se mute în atelierul mic, în semn de „represalii" am anunțat că noi două vom fi acelea.

Nina n-a avut puterea să se împotrivească și s-a lăsat trasă de mine. E drept că am plătit scump criza mea de orgoliu. În închisoare, mai mult decât în viață, dacă nu reușeai să te depășești, dacă nu te fixai într-o trăire care să te transceandă, ajungeai o jucărie condusă de instincte, impulsuri, împrejurări. Într-o asemenea situație, totul lua proporții tragice – și mai ales cu atingerea vanității, interesului, orgoliului. Relația cu celălalt devenea una încărcată de suspiciune, de interpretări, de tendința de a vedea în el numai răul.

Așadar, mi-am primit pedeapsa. Noul atelier fiind mic, erai mai ușor ținută în vizor. În plus, marea majoritate se nimeriseră să fie persoane care lucrau repede, ceea ce scotea și mai mult în evidență lentoarea noastră. De altfel, această „zeitate" numită pontaj devenise un element de disoluție și de tensiune. Pentru un ghem de nylon sau câteva numere la pontaj, se distrugeau prietenii, șubrezindu-se unitatea, solidaritatea. Răul găsise cheia succesului.

Șefă de atelier era doamna Mira, soție de legionar, cu o condamnare de 18 ani. O femeie micuță, plinuță, de vreo 48 de ani, fostă lucrătoare la un atelier de lenjerie, cu mare pasiune pentru muncă.

Doamna Mira avea drept scop suprem îndeplinirea normei într-un procent de 100% sau chiar peste. Așa încât seara, în așteptarea plutonierului care urma să ne ducă

la celule, se auzea ca un ecou vocea șefei de atelier: „Hai, fetelor, mai lucrați." Numai la Nina și la mine nu se făcea simțit îndemnul, motiv pentru care nu ne prea simpatiza, considerându-ne „comode". Altfel, atmosfera era pașnică.

Mai exista însă un ghimpe care purta și un nume: Lenți. Telefonistă în viața de-afară. Condamnată la 20 de ani pentru omisiune de denunț. Ca majoritatea populației, nu știa nimic de legionari, sau poate doar cât îi furnizase educația comunistă, în orice caz îi ura teribil. Ca înfățișare fizică, era o femeie de 34–35 ani, slăbuță, foarte iute la lucru. Era limitată, cameleonică, fiind considerată „om de încredere" de către conducere. Noi o suspectam de mai mult și ne feream de ea. Din păcate, stătea aproape de mine și trebuia să-i suport vorbăria aproape continuă (mare chin).Un singur lucru nu înțelegea Lenți: ce aveam atâta de vorbit cu Nina? Degeaba își lungea urechile fiindcă nu putea prinde nici un cuvânt. În rest, în jurul meu erau oameni de mare valoare morală și sufletească și care, pe parcurs și-au pus o pecete pozitivă asupra evoluției mele interioare.

În fața mea era, tăcută și tăioasă, Luluca[116], modelul meu de mai târziu, alături de dârza și aspra Titi. În colț era Natalița cu unda ei de melancolie. Se afla la a doua perioadă de închisoare, cu o condamnare de 20 de ani. Nutrea convingerea că nu va mai ieși și-avea în ea atâta dor de viață

[116] Elena Bălteanu (Luluca) s-a născut la 28.12.1914 în Radu Negru, Călărași. A urmat Facultatea de Litere și a lucrat ca profesoară. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică" se menționează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 29.04.1958 și condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

și-abtâta oboseală în a se mai jertfi. Se despărțise de un trecut și oricât am încercat pe parcurs să aflu în ce a constat, n-am reușit. Lespedea pe care o fixase pe acel trecut era de neclintit. Odată, o singură dată, am reușit s-o fac să-mi spună o poezie de Radu Gyr: *Sumatra, Java, Mozambic.* Când mi-a recitat ultima strofă:

Cu vele rupte ne-am retras
în golful rănilor de-acum
și totuși ce suav parfum
în sânge încă ne-a rămas.

i-am simțit plânsul din suflet. Mie îmi rămăsese însă, din aceeași poezie, acel...

Înfrânți – și n-am căzut deloc,
învinși – și-o luptă n-am pierdut,
n-am sângerat decât în lut
și suntem numai răni de foc.

Tot în atelier era blonda și suava Mioara[117]. Avea 20 de ani condamnare, făcuse zece ani, iar acasă lăsase o fetiță de câteva luni. Tatăl copilului, pe care-l adăpostise, fusese împușcat. Mioara, care intrase în închisoare la 26 ani (în prezent avea 36) fusese un om bun, cald, apropiat. Acum însă ajunsese la capătul puterilor. Din cauza frigului

[117] Maria Muscalu s-a născut la 12.01.1925 în Brașov. A urmat patru clase de liceu și a lucrat ca funcționară. În 1943 a fost închisă pentru trei ani din cauza „activității legionare". Avea un copil. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", se menționa „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 23.08.1953 și condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „favorizare" („a convețuit cu Samoilă Ion care venise din Germania ca spionîn serv. de spionaj american pe care nu l-a denunțat"). A fost închisă la Jilava, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Mislea, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din ANP.

și a umezelii de la Miercurea Ciuc se cocoșase, își pierdea des cunoștința și nu mai avea altă dorință decât aceea de a-și revedea copilul. Ajunsese să le deteste pe cele care nu-și renegau trecutul, pe cele care nu dădeau semne de „înnoire", considerându-le un obstacol în calea eliberării ei. Respira asprime, duritate și îmi insufla un fel de teamă. Nu cred să fi stat vreodată împreună de vorbă.

Cine mi-au fost și mi-au rămas foarte dragi erau surorile Grama, adică Tanța și Simina. Tanța era medic, soția lui Costache Oprișan, comandant legionar, omorât la Jilava (pe atunci nu știa). Era condamnată la 15 ani pentru „ajutorul legionar" dat surorii sale ieșită din prima detenție, în asta fiind inclus și faptul de a-i fi crescut fetița. Avea o față tânără, înconjurată de un păr alb-albăstrui, și un mers ca de regină. Când începea să cânte, secondându-se cu sora ei, uitai unde te găseai.

Simina era la a doua detenție, având 17 ani condamnare, fiindcă fusese soția unui legionar împușcat de comuniști. În general am observat că a doua detenție se suporta mai greu, iar la Simina se simțea acest lucru. Rareori am văzut surori la care să existe atâta unitate, dragoste și armonie. În atelier lucrau repede și frumos, erau inventive, dar pentru a nu fi acuzate de conspirație, legături, ajutor etc., se izolaseră și refuzau să primească orice tratație, iar din pachetul lor nu dădeau decât pe furiș și numai la persoane sigure. Simina ajunsese la concluzia că orice împotrivire este zadarnică și că nu există altă soluție decât să te supui. În consecință, erau extrem de active la toate manifestările culturale, scriau articole, recenzii, luau cuvântul la ședințe etc. În general încercau să se arate amabile și zâmbitoare cu șefii, căutând să convingă că nu au nici un

gând dușmănos față de conducere. Oricât s-ar fi străduit, răzbătea din ele ceva nobil, nealterat, care făcea să nu fie bine văzute de superiori. În același timp „intransingentele" le priveau, de sus, dezaprobând atitudinea lor.

Mie mi-au fost de la început foarte dragi, cu toată diferența noastră de vederi. Cât s-au ținut de mine ca să scriu un articol la gazeta de perete: „Crede-mă, asta nu înseamnă să-ți vinzi conștiința. Trebuie doar să le arăți că nu le ești dușman". Numai că eu le eram dușman.

Erau mari iubitoare de liniște. Oriunde ne-am fi dus, știau să se retragă, creându-și un univers propriu. Aveau niște voci de aur, însă în atelier cântau foarte rar. Revenea des aria *Adio, clipe fericite...* Asta se-ntâmpla vara, în după-amiezele înăbușitoare, când eram obosite de muncă, de miasmele din atelier, de tot ce ne înconjura. Cântecul lor, ca o boare de aer curat, purta în el atâta durere și atâta resemnare. În liniștea instaurată (temporar) nu se auzea decât mișcarea și fâșâitul făcut de împletirea nylonului pe părușii de lemn și cântecul lor care plutea deasupra unui orizont atât de întunecat. S-au eliberat în aceeași zi cu mine, ba chiar am călătorit în același compartiment. Noaptea, la oprirea trenului, într-o stație, Simina s-a dat jos ca să asculte liniștea. Erau fericite.

Cred că după un an, în noaptea Învierii, pe dealul Patriarhiei, am auzit două voci care se secondau cântând „Hristos a înviat!". Erau cele două surori. Mult mai obosite și mai hărțuite de necazuri, aproape că regretau lipsa de griji din închisoare.

Mai era și Aurica, o macedoneancă de 24 de ani, zisă și „Țințiș" din cauza felului cum își pronunța condamnarea de cinci ani. Cauza? Dusese un pachet unchiului său aflat în domiciliu obligatoriu, pachet în care se aflau și poezii

de Radu Gyr, dar de care Aurica nu știa. Ca s-o silească să recunoască, anchetatorul a lovit-o atât de puternic încât i-a spart timpanul.

Amintiri mozaic

Manuscrisul meu a trebuit, „din motive de Securitate", să fie trimis peste hotare înainte de a fi terminat. Însă fragmentele păstrate în memorie simt nevoia să le redau, așa incomplete și trunchiate, creionând momente sau schițe în loc de portrete.

Așa am păstrat-o pe domnișoara Kira Artzhofen, cu nelipsitul ei zâmbet înțelegător și tolerant, cu un ritm lent de lucru, pe care niciun argument nu-l putea accelera. Femeie de peste 50 ani, arestată pentru adăpostirea unui compozitor de muzică ușoară, cred că-l chema Pora. În dosarul de condamnare, ca act suprem de acuzare, figura și titlul unei melodii compuse de fugar: *Celeste garden*. Cu o foaie pusă intenționat peste ultima literă, rezultase *Celeste garde*. Așa ajunsese domnișoara Kira în secția legionară.

În fața ochilor îmi apare și figura Gridei[118], o bucovineancă de la țară, tânără, blondă, mustind de forță vitală și primitivă. Lucra pătimaș, repede și urât, ca să-și facă norma. Parc-o aud cerând: „Nănuța, dă-mi și mie din ăla *ecriu*, așa cum zice doamna Jeni". Când era tristă (asta când

[118] Elisabeta Grida s-a născut la 4.12.1924 în Movila, Bucovina de Nord. A urmat șapte clase primare și lucra ca moașă. A fost arestată la 15.11.1956 și condamnată la 12 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire". A fost închisă la Timișoara, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

nu se certa), cânta mereu același cântec: „Trece Leana pe colnic și-aoleu...". Ultimul cuvânt era nimic". Restul cântecului nu mi-l mai amintesc.

Eugenia[119] era o intelectuală, nobilă și francofonă, a cărei voce sonoră și dicție perfectă o făceau să fie delegată la citirea ziarului, unde, dintr-o conștiinciozitate înnăscută, nu omitea nici un paragraf. Studiase și câțiva ani de teatru, lucru vizibil. Distantă, rece, rigidă, având întipărită pe figură o expresie tragică. Nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată râzând.Persoanele din jur le împărțea în două categorii: cele cărora le spunea pe nume, considerându-le la nivelul ei, și restul pe care le situa la distanță cu un „duduie" rostit cu un ușor dispreț. „Duduia" Grida simțea lucrul acesta ca pe o insultă și umilire, așa încât, de câte ori avea ocazia, exploda cu aversiune. Era o mică manifestare a „luptei de clasă". Din categoria „duduie" făceam și eu parte. Totuși a acceptat să mă îndrume ca să cos pe o bentiță de pânză deasă un model românesc. Odată însă m-a apostrofat, total gratuit. Voia să știe „cum îmi permit să vorbesc așa cu Greta Crețu"[120]. De fapt, fusese o discuție pașnică

[119] Eugenia / Giosanu Elena, născută la 20.05.1925 în București. A absolvit liceul și a lucrat ca funcționară, la arestare era desenatoare. Era căsătorită și avea un băiat. A fost arestată la 23.06.1959 și condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[120] Gherghina Crețu, născută la 17.12.1914 în București. A absolvit liceul și a lucrat ca funcționară. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este menționat „Mișcarea Legionară". De asemenea, la „antecedente penale", figurează ca a fost „cond[amnată] 10 ani în 1942 C[urtea] Marțială". A fost arestată la 30.06.1960 și condamnată la 16 ani muncă silnică pentru „uneltire" („a dus activitate contra ordinii

și liniștită. Numai că Eugenia avea păreri și interpretări. Nu primea de la nimeni nimic, întrucât ei n-avea cine să-i trimită pachet. A fost singurul om de care nu m-am putut apropia niciodată. Afară am reîntâlnit-o, fiind fără voia mea un factor care i-a continuat tragedia.

O întâmplare tragicomică a fost „povestea cu cireașa". Am găsit-o pe drumul care traversa curtea spre locul de muncă în ultima vară. O cireașă! Lucru extraordinar. În atelier am hotărât să o tragem la sorți. Fiind un om norocos, am câștigat-o. Imposibil însă s-o mănânc singură. Așa c-am tăiat-o cu grijă în patru porții, pe care le-am împărțit la încă trei colege. Așa era sufletul închisorii.

„Bășicuță" și „Noroc Bun"

Făceau parte din personalul de pază.

„Bășicuță" era un plutonier mic, rotund, roșu, cu fălci pline, ochi strălucitori de poftă, pătruns puternic de propria lui valoare. Ținea morțiș să fie salutat și urmărea cu strășnicie ca pantofii să fie bine lustruiți. Pe Nina o dibuise că nu-i zice „să trăiți" și o dată chiar o scosese din rând ca s-o admonesteze. Noroc că Ninei i-a venit ideea să-i spună că ea știa că în coloană nu se salută. De-atunci însă trebuia să dea din cap și să mormăie ceva neinteligibil. Eu reușeam să mă fac nevăzută, prin mijlocul coloanei, fiindcă între timp noul sistem era „ia pe trei și ține-aproape".

---

sociale a statului"). A fost închisă la Roman, Jilava, Văcărești, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

„Noroc bun" era un ofițer de serviciu care folosea formula asta de salut. Părea rău, violent și brutal. Vorbea mult, repede și nu-l interesau răspunsurile. Făcea și bancuri de care râdea de unul singur. O dată a avut însă o sclipire umană, pe care n-am uitat-o. Era o ședință de producție în care niște tipi străini se repeziseră la noi cu veșnica problemă „nu vă faceți planul", concluzionând: „n-o să plecați de aici cât e hăul". După plecarea lor s-a lăsat o tăcere apăsătoare. Tocmai atunci a intrat „Noroc Bun". După ce ne-a spus câteva, a terminat cu: „Ei, când ți-o veni grațierea, pleci și cu norma de 15%".

I-am fost recunoscătoare. A fost o sclipire trecătoare. Altfel era destul de dur. Mi-aduc aminte că într-o iarnă, una dintre fete s-a uitat înapoi, fiind gata să cadă. „Noroc Bun" i-a strigat atunci: „Uite cum calci ca o vacă". Firește că m-am simțit profund ofensată, deși nu mie mi se adresase. Ajunse în atelier, Ani s-a întors spre Ghega, care fusese în cauză, și i-a spus zâmbind „*karovușka*" („văcuță" în rusește). Ghega a râs copilărește și i-a răspuns cu un „muu, lapte, brânză" însoțit de un gest de mulțumire, ca și cum le-ar fi avut în față.

Nu, eu eram foarte departe de o asemenea stare.

Iarna 1962–1963

La sfârșitul lui noiembrie am fost scoase de la celular și mutate într-un alt corp de clădire și împărțite în trei camere mari. Categoria „muscă", din care făceam și eu parte, la 101, „categoria grea" la 100, iar „fruntașele" la 99.

Iarna aceea a fost cumplit de grea, cu zăpadă multă și geruri care-ți tăiau respirația. În hangarul nostru fără tavan

și cu cărămizi pe jos, soba reprezenta doar o „încălzire a ochilor". Și-n plus, venirea noastră se pare că n-a fost planificată, așa încât s-au trezit în decembrie-ianuarie că nu mai au combustibil. Ca urmare, ni se dădeau zilnic câteva coșuri de talaj, ca să nu zicem că nu vedem flacără în sobă. Iar ca să fie „tacâmul complet", domnul Goldenberg ne-a „favorizat" cu niște fire de nylon care deși la temperatura din atelier căpătau duritatea sârmei, trebuiau împletite pe un material lemnos (păruși) foarte fini. Degeaba săracele Tanța și Simina țineau ghemul de nylon în sân ca să-l înmoaie. Era suficient să fie scos în aerul înconjurător, ca să redevină „băț". Era tare frig. Mie îmi degeraseră două degete de la piciorul stâng. Cu tot tratamentul făcut, de la foi de varză la comprese cu urină, evoluția nu a putut fi oprită. Noroc că ni s-au dat de la magazie (cui avea) haine groase. Cojocelul meu de la Poiana Mărului, în care-mi înveleam picioarele, m-a salvat.

Temperatura era atât de coborâtă, încât pentru câteva zile au fost nevoiți să întrerupă lucru și să ne lase în cameră. Ce fericire! În ianuarie, cu acel instinct de-a presimți evenimentele pe care îl au deținuții, începuse să se instaleze o stare de neliniște, nervozitate cu explozii nejustificate pentru te miri ce fleac. Și nu ne-am înșelat. În ziua de 13 ianuarie a apărut ofițerul de serviciu cu o listă destul de lungă a celor care urmau să se elibereze. Majoritatea erau de la „fruntașe", ceea ce însemna o mare ușurare. De asemenea, era inclus tineretul. Eu eram singura omisă.

Țin minte că, pe măsură ce se citea lista, speram că-mi voi auzi și eu numele. Către sfârșit începusem să fiu atât de convinsă, încât îmi scosesem chiar picioarele din cojoc ca să fiu gata să sar în ghete. Cele multe, adică vechile pușcăriașe erau liniștite. Știau sigur că nu intră în categoria

eliberatelor. Și totuși... e imposibil de descris durerea pe care-o resimțeam noi, cele rămase. Unele cred că erau și invidioase. Ar fi vrut să fie ele cele care plecau. Altele se identificau și trăiau împreună cu acestea bucuria regăsirii celor de afară. De-abia când am fost în aceeași situație mi-am dat seama cât de departe era lumea reală de ceea ce îmi imaginam în închisoare.

Mi-aduc aminte cum, după ieșire, m-am revăzut întâmplător cu o colegă de la Arad, o profesoară de matematică. În detenție avea o expresie luminoasă, senină, surâdea din ochii albaștri și nu știa cum să-i ajute pe toți. Afară am dat peste un om cenușiu, absent, stins, strivit. La fel ca pentru multe altele, „închisoarea" de-afară părea mai distrugătoare.

Prin urmare în ianuarie, întrucât se plecase în două zile consecutiv, eram în fierbere, așteptând continuarea. Din ușa WC-ului, când ieșeau „diversele", Ina îmi arăta cu degetele câte au mai plecat. Cu siguranță că vom urma și noi.

Încât se eliberase și doamna Ardeleanu, mi-am reluat locul cu scandalul. Era însă evident că nimănui nu-i mai ardea de lucru. A treia zi, tocmai când așteptam noua listă, a apărut comandantul. Cu o vădită satisfacție ne-a anunțat că, cele plecate s-au eliberat în urma unui decret MAI. Că asta a fost tot, așa încât să ne potolim și mai ales să ne reluăm lucrul. Râdea diabolic. Zâmbea și educatorul. Așa că ne-am aplecat spinările ca-n *Cântăreții leproși* ai lui Blaga, și-am început să ne tragem din nou zilele.

Tot în ianuarie au venit de la Jilava și Miercurea Ciuc încă cinci deținute, ceea ce a determinat schimbări de persoane. Nina a fost mutată la noi, iar eu a trebuit să preiau șefia camerei 101. Din păcate asta m-a scos în evidență și fără voia mea a început și conflictul cu stăpânirea.

Articolul de la gazeta de perete

După plecarea lotului din ianuarie, într-o ședință festivă am fost aspru criticate și acuzate de procentajul scăzut al producției în lunile de ger, cu material sârmos. Firește că trebuia găsit un țap ispășitor sau, mai probabil, era doar un pretext. S-a concluzionat politic că lucrurile merg prost din cauza favoritismului, lipsei de energie etc., mă rog, frazele șablon. Pe scurt, vinovată era numai Nănuța, care obligatoriu trebuia schimbată. Omul cel mai potrivit din punctul lor de vedere, nu putea fi decât Lenți. Știau ei pe cine aleg. Într-adevăr Lenți, o dată „suită-n copac", s-a însărcinat să răspundă nu numai de atelier, ci și de sufletele noastre.

Despre Nina și mine, informațiile acumulate în timp prin „curiera" Rada și altele, erau dezastruoase. Nu râdeam la bancurile educatorului și nu se citea nici o fericire pe fața noastră când ni se adresa vreun cuvânt din partea anchetatorilor. Era evident că nutrim gânduri dușmănoase, că suntem elemente „fanatice" și că, mai ales, suntem o piedică în calea eliberării celorlate. Lucrul acesta a devenit extrem de clar cu ocazia unui articol afișat la gazeta de perete.

În închisoare, pentru ca să ne ajute să ne adaptăm la viața „liberă" de-afară, exista o gazetă de perete unde se scriau diverse articole ca de exemplu: „Disciplina în muncă" sau „Cum să realizăm norma" sau „Exemple de indisciplină". Aveam toată libertatea alegerii subiectelor. Nănuța nu ținuse nici o socoteală. Scria cine voia. O dată însă cu preluarea puterii, Lenți decretase că absolut toate trebuie să participăm pe rând la această dovadă de atașament și reeducare. Gazeta se înnoia la două săptămâni și începuse să mi se strângă inima când vedeam cum scade numărul celor „fără articol".

Inițial eram hotărâtă să nu mă opun. Mă plasasem pe o linie de dizolvare în masă, evitând să ies cu ceva în evidență. Nu știu când am virat cu 180 grade. A fost după o teribilă frământare. În orice caz, când, într-o zi de vară, Lenți m-a desemnat, pentru scrierea articolului, întrebându-mă „Faci?", răspunsul a fost un „Nu" atât de tăios, încât s-a așternut liniștea în tot atelierul. Pe Nina nici n-a mai îndrăznit s-o întrebe. Ajunsă în cameră, am fost asaltată din toate părțile: „De ce nu vrei să-l faci? E o chestiune formală, nu scrii despre probleme politice, nu te angajezi și nu te angajează cu nimic. Altfel, te situezi pe o poziție care se va interpreta ca anti-regim. Riști prelungirea condamnării într-un lagăr, care e de fapt tot închisoare". Știam toate astea, într-un fel le dădeam dreptate, sufeream teribil, dar îmi era imposibil să procedez altfel.

Aparent era un fleac, însă aveam senzația, ca în *Wilhelm Tell*, că trebuie să salut căciula guvernatorului. Aderarea asta la minciună, la mascaradă, și prefăcătoria de a arăta că te simți vinovată, că dai semne de transformare într-un „om nou", că te căiești, că-ți iei angajamentul etc., îmi dădea o senzație de greață. Și cu senzația asta nu puteam trăi.

Oroarea comunismului nu consta în despotism, ci în minciună. Vorba lui Bulă, care prefera să trăiască în sclavagism, fiindcă acolo nu trebuia să strige „Ramses, Ramses!". Mai târziu, ajunsă în libertate, am traversat un moment asemănător, când, fiind medic la Institutul de Expertiză Medicală, unde trebuia obligatoriu și procentual tăiate pensiile de invaliditate, iar bolnavii nenorociți și înfricoșați ajunseseră să ne spună „onorată instanță", am vrut să mă transfer. Întrucât de-acolo nu se pleca decât prin deces sau pensionare, am declarat grevă, anunțând-o în scris și la

Ministerul Muncii. Era în anul 1980. Nici dacă mă-mpuşcau n-aş fi rămas. În final au trebuit să cedeze.

Ziarul

Ştirea despre atitudinea mea „duşmănoasă" a zburat cu iuţeala gândului. Natural că nu mi s-a spus nimic, întrucât scrisul la gazetă era o treabă „voluntară". Undeva însă lucrurile fuseseră consemnate. Din partea colegelor aveam o dezaprobare generală, iar de la unele chiar aversiune. Le împiedicam să se elibereze. Pentru mine toată această opoziţie reprezenta un mare consum nervos, o şubrezire a puterii de rezistenţă.

Conflictul cu cei de „sus" a pornit de la un fleac. De serviciu era „Blonda", bună amică cu Lenţi, care-i raporta cu scrupulozitate toate evenimentele din atelier. Seara, în calitate de şefă de cameră, m-am dus să iau vesela. Fără nici un motiv a început să ţipe la mine, făcându-mi observaţie. Era o provocare de care nu mi-am dat seama şi i-am răspuns destul de „ţepos". După trei săptămâni aceeaşi gardiancă era din nou de serviciu pe culoarul nostru. De obicei îi plăcea să-şi arate „superioritatea", căutând să stea cu noi de vorbă, să ne facă să ne deschidem sufletul, ca să ne-ndrume. La mine se izbise de un zid care-o irita.

Printre noile „binefaceri" ale perioadei de readaptare era şi cititul ziarului. Ca să fie siguri că nu scapă nimeni, ziarul trebuia citit tare, răspicat, cu intonaţie, fără să se sară vreo virgulă. În camera 100 acest ritual era respectat cu sfinţenie. Lectorul oficial era Eugenia, a cărei voce egală, metalică, îţi străpungea urechile, chiar dacă ţi le astupai.

Cele care cereau cu vehemență citirea cu glas tare a presei, adormeau imediat, în timp ce noi, restul, trebuia să ascultăm ce linii de tramvai s-au schimbat în București sau despre bătălia de strângere a recoltei etc. O tortură suplimentară.

Aveam probabil și un sistem nervos nenorocit. Puiu, de exemplu, îmi spunea: „Eu aud numai ce vreau". La mine era invers. Orice zgomot sau sunet articulat îmi anihila gândurile. Aveam impresia, ca în *1984* al lui Orwell, că sunt obligată să stau mereu cu fața la ecran, ca să nu mi se îngăduie nici o picătură de libertate interioară. În consecință, după ce am preluat șefia camerei 101, am interzis categoric citirea cu voce tare a ziarului. Cele care oftau după așa un „obicei bun" se adunau în jurul domnișoarei Kira, care, cu voce scăzută, le iniția în știrile cele mai importante. Pe urmă ziarul circula în ordinea paturilor și toată lumea era mulțumită.

În iulie eram obligate să ieșim pe coridor să curățăm mazăre din care mai mâncam câteodată. Ca nu cumva să ne zboare gândurile în zone nepermise, ni se citea *Scânteia*.

Într-una din seri am fost duse la un film sovietic, *Printre oameni buni*, firește cu nelipsita temă a războiului. Totuși, peisajele, copiii, întâmplările dramatice, m-au răscolit. La întoarcerea în cameră ne adunasem mai multe pe unul dintre paturi, fără să scoatem o vorbă, când, brusc s-a deschis vizeta și vocea ascuțită a Blondei ne-a trezit: „Ce faceți acolo? Holtean, treci la patul tău!" Vichi s-a supus în tăcere. „N-aveți ce face?" a continuat Blonda, strident. „Ziarul l-ați citit?", a continuat ea. „Da, domnișoară, s-a citit la curățatul mazărei." „Dar articolul despre... creșterea boilor? (de exemplu) Șefa camerei să-l ia și să-l citească!"

Am simțit un tremur în tot corpul și senzația aceea îngrozitoare că iar trebuie să salut „pălăria din vârful prăjinei". Cu toate astea am răspuns calm: „Nu vă supărați, nu-l citesc". Și-a rotit ochii ei albaștri de fiară: „De ce?" „Sunt obosită." Nu-și putea permite să piardă *match*-ul, așa încât s-a stăpânit: „Cine vrea să-l citească?" „Îl citesc eu", s-a oferit Tina, fericită că i se dă ocazia să-și arate atașamentul. După zece minute s-a dat stingerea. Nimeni n-a spus nici un cuvânt. În sinea lor simțeam că mă condamnă. Îmi părea rău, îmi era teamă, dar eram incapabilă să procedez altfel. Am stat atunci, ca și acum, să mă-ntreb dacă „vitejia" și intransigența mea ar fi fost aceeași dacă eram în regimul de la Miercurea Ciuc unde, pentru o abatere minoră, te supunea la cătușe, izolator etc. Acum eram în perioada de „îmblânzire", în care se umbla la elementul psihologic, iar rezultatele au fost net superioare celor obținute prin torturi fizice.

„Mânzule, mânzule – îmi ziceau cele „înțelepte" – liniștește-te, intră în rând, vezi-ți interesul". Zadarnic. Era ca și cum i-ai cere unui râu să nu mai curgă, sau peștelui să nu mai înoate. Urma să vină duminica. De serviciu, aceeași Blondă.

Duminica

Simțeam că mi se pregătește ceva. Între timp ni se suspendase dreptul de-a sta culcate în pat, în timpul zilei, spre satisfacția gardiencelor. „Fiara blondă" nu-și găsea locul. După ce-am terminat curățenia camerei și micul dejun, a deschis vizeta: „Să nu văd pe nimeni cu picioarele pe pat. Toată lumea să ia o carte și să citească." Indicația avea o țintă precisă. Fiind duminică, voiam, ca de obicei, să ne

facem rugăciunea. Ne și așezasem în picioare între paturi, cu toate vocile „înțelepte" care ne sfătuiau: „Fetelor, luați-vă și voi câte-o carte în mână, chiar dacă nu citiți". Din nou trebuia să salut pălăria guvernatorului.

După zece minute ușa s-a deschis larg și a apărut zâmbind (citește rânjind) fiara blondă. Ne-a chemat pe mine și pe Nina în față, a luat ziarul și-a început să ne chestioneze: „Ce scrie pe pagina a treia sus în dreapta?" Eram hotărâtă să nu scot nici un cuvânt. După o scurtă tăcere, s-a întors spre restul camerei: „Ei, cine știe?" Pauză totală, deși era vizibil că toate făceau eforturi de rememorare. „Ei, atunci, ce știți să-mi spuneți din ziar?" Iarăși liniște. „Spune dumneata, Tina." Cu un aer radios pentru că fusese evidențiată, Tina a început să-i spună tot ce știa. Unde uita câte ceva, o completa gardianca. Din nefericire, numai ce scria la pagina a treia în dreapta n-a fost în stare să spună. Între timp, chiar și domnișoara Măriuca și-a mai amintit câte ceva. Celelalte deținute stăteau mute și priveau scena.

Blonda a continuat pe un ton strident: „Oare de ce credeți voi că Nina și Galina nu citesc niciodată? Ce au ele mereu de vorbit?" Biata domnișoară Măriuca a încercat să mă apere, dar mai rău a încurcat-o. Zicea: „Mă mir de Galina, că o știam o fată destul de deșteaptă. Ziarul, deși nu-i place să-l audă tare, totuși o văd cum îl citește". „Aha, deci nici vouă nu vă dă voie să-l citiți tare." Spectacolul ar fi continuat, dacă lui Vichi nu i s-ar fi făcut rău și n-ar fi căzut jos într-o criză convulsivă.

După masă a venit ofițerul de serviciu „Noroc Bun". „Care-i Răduleanu?" „Eu." „Dumneata ai refuzat să citești ziarul?" „Da." „Ei, ai să suporți consecințele"; după care mi-a ținut o teorie la care n-am răspuns nimic.

Izolatorul

De care eram sigură că voi avea parte. Îl aşteptam ca pe o binecuvântare. În sfârşit singură, singură, o bucurie după care am jinduit toată perioada de închisoare (cred că pe lumea cealaltă asta îmi va fi pedeapsa). Despre izolator ştiam lucruri exacte de la Nănuţa, care fusese pedepsită în ianuarie, când plutonierul deschizând soba a găsit arzând acolo resturi de material lemnos (păruşi). Firește, vinovată nu putea fi decât responsabila de atelier.

Preventiv, vreo două zile m-am dus la atelier cu tot bagajul. Singurul meu regret era că lucram la poşete, produs unde reuşeam să-mi fac norma. După câteva zile am fost chemată la comandant. M-a luat pe ocolite. „Dumneta ştii ce îndatoriri are o şefă de cameră?" „Da, să răspundă din punct de vedere administrativ de bunul mers al camerei." „Aha, deci numai din punct de vedere administrativ." Am încercat eu s-o mai dreg, dar n-a mers. De fapt, mi s-a explicat, nu eram pedepsită fiindcă am refuzat să citesc ziarul. Doamne fereşte, că doar nu era obligatoriu, însă eu, ca o nemernică, m-am purtat obraznic şi apoi am mai şi comentat dușmănos cele întâmplate.

La fel se întâmplase şi cu maica Nicodema[121]. Maica fusese legionară în tinereţe. La maturitate (acum avea 54 ani) se călugărise în acelaşi timp cu soţul ei. Provenea

[121] Aneta Vasilache (maica Nicodema), născută la 25.04.1912 în Galaţi. A urmat cinci clase liceu, iar la momentul arestării era călugăriţă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică", este menţionat „Mişcarea Legionară". A fost arestată la 2.07.1958 şi condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire" şi „delapidare". A fost închisă la Craiova, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la

de la mânăstirea Tismana și avea 25 ani de condamnare. Era un om foarte corect, credincios și perseverent. Câteodată, ca noi toate, se enerva pentru câte un fleac, izbucnind nervos și violent. După aceea suferea și-i părea rău. Cred că într-un fel i-am servit puțin de exemplu.

În ultimul timp n-am vrut să mai merg la film. Nu mai puteam suporta să văd scene de război, torturi, chinuri. Ajunsese ca totul să mă doară într-o așa măsură, încât la unele secvențe închideam ochii și-mi băgam degetele în urechi. Am decis deci să nu mai merg. Ofițerul de serviciu a fost de acord. Da, însă cele indignate și revoltate au fost colegele de cameră. Cum era să nu-ți placă ceea ce pentru ele era o fericire? Cea mai jignită a fost Lenți, apoi anchetatorul. Drept urmare, s-a dat ordin ca nimeni să nu mai rămână în cameră.

În luna următoare, maica Nicodema era într-o dispoziție proastă și a anunțat ofițerul că nu merge. S-a încins o discuție aprigă în care maica i-a argumentat: „Dacă dumneata nu ești în starea sufletească de-a merge la spectacol, ce faci, te duci?". În consecință, izolator cinci zile fiindcă s-a purtat „obraznic", iar data viitoare, ca pedeapsă, nu a mai avut voie să meargă la film. Logic. Numai că așa, visul cu fericirea mult visată mi s-a spulberat. N-am mai fost singură la isolator.

Izolatorul era o cămăruță de 2/1 m, unde trebuia să stai 17 ore în picioare. Ca hrană în prima zi primeai pâine și mălai (turtoi), a doua zi mâncare, a treia zi iar pâine și mălai ș.a.m.d. Prea rău totuși nu era. Era vară și-n plus se nimerise

28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

să fie de serviciu una dintre majorele cumsecade care ne primiseră. În altă tură era un sergent-major în vârstă, care mi-a dat să-nțeleg că mă știa de la Codlea, când veneam la ședințele medicilor. În tura lui ne făceam de cap. Ne introducea patul îngust de lemn (de o persoană) înainte de ora 22:00 și ne dădea patru pături în loc de două. Dormitul pe patul acela îngust era un chin, însă îmi luam revanșa când venea „nenea". Imediat îmi așterneam cojocelul sub ușă, ca să nu fiu văzută de la vizetă, mă încolăceam ca un cățel și așa dormeam până la apariția soarelui pe nasul meu transpirat. În schimb dimineața era de serviciu o scârbă tânără și rea, care ne păzea tot timpul. Tot ea îmi adusese și procesul-verbal pe care am refuzat să-l semnez.

Cele trei zile mi s-au părut extrem de lungi. Maica Nicodema era un om plin de calități, însă extrem de susceptibilă și, ceea ce era mai trist, lipsită complet de simțul umorului. Altfel era o fire tăcută și nu deranja. Dar... ce fericire ar fi fost să fi rămas singură! Și nu-mi dăduseră decât trei zile de izolator.

De la maica Nicodema mi-a rămas un psalm (singurul pe care-l știa), dar pe care l-am considerat cel mai frumos, lipindu-l pentru totdeauna de inima mea. Fiecare cuvânt parcă fusese scris pentru mine, iar unele fraze erau aproape o proiecție vizuală. Când spuneam *„tins-am către tine mâinile mele și sufletul meu, ca un pământ fără apă"*, aveam în fața ochilor imaginea unui sol negru, cu crăpături adânci, scorojit de secetă, ca niște răni dureroase. Și apoi acel SOS: *„degrabă auzi-mă Doamne, că a slăbit duhul meu"*. De câte ori n-am trăit senzația de alunecare interioară, de disperare, de pierdere a eului. Simțeam cum, cu forța lui malefică, *„a prigonit vrăjmașul sufletul meu și viața mea*

a călcat-o în picioare". E îngrozitor să mori înainte de a muri: „*Făcutu-m-a să locuiesc în întuneric ca cei de veacuri morți.*" Cu toate acestea, cu un rest de speranță și de umilită așteptare, spuneam: „*Fă să aud dimineața mila Ta, că spre Tine mi-e nădejdea*".

Aștept mereu acea dimineață...

Începutul reeducării

Întoarsă în celulă, am fost întâmpinată cu indiferență. Majoritatea considerau că am avut ceea ce meritam. Poate că aveau dreptate. M-au surprins însă figurile lor preocupate. Sigur se-ntâmplase ceva, mai ales că fusese și „Doamna Brună", mesagerul marilor evenimente. Abia către seară m-am lămurit.

În una din zilele în care am lipsit, fuseseră adunate la club pentru a li se citi un articol din *Glasul Patriei*, ziar editat de regimul comunist de la noi și care apărea în străinătate. Autorul articolului descria în culori negre mișcarea legionară. Semnat Nichifor Crainic. Am fost descumpănită.

Îmi aduc aminte de acel...

În țara
În țara lui Lerui Ler
Năzuiesc un colț de cer.
Voi găsi, nu voi găsi?
Nimenea nu poate ști.

...poezie pe care-o învățasem în liceu; sau cea din închisoare, cu versul final:

Când va cădea
Marele-ntuneric, vei vedea.

Cu intransigența vârstei și duritatea proprie, l-am judecat aspru. Cu timpul mi-am dat seama că nimeni n-are voie să îi condamne pe cei ce n-au mai putut rezista. Cu atât mai puțin cei de-afară. Puiu spunea că dacă ai rezistat, înseamnă că n-au fost folosite toate mijloacele. Metoda diabolică era să-ți arate că figurile pe a căror tărie te sprijini nu mai există, și că nu-ți rămâne decât să le urmezi exemplul.

Firește că la ședința cu pricina au luat cuvântul diverse. Numai că erau „categoria ușoară". Trebuia cineva din „bateria grea". Drept urmare, „Doamna" s-a adresat direct: „Mămăligă, ce ai de spus?" „Nimic". „Nicolicescu, ce părere ai?" În cazul acesta Natalița a renunțat la atitudinea ei pasivă și tolerantă, răspunzând cu demnitate: „Eu nu-mi pot bate joc de suferința mea".

Așa încât, deocamdată rezultatul n-a fost cel scontat. Deocamdată...

Clubul

Reprezenta un alt supliciu al „reeducării". Inițial, aceasta considerându-se probabil o mare favoare, erau chemate să beneficieze de ea numai „fruntașele". Pe noi ne aduceau doar când se proiectau diafilme cu diverse realizări: blocuri, fabrici, hidrocentrale etc. Foarte rar mai scăpa și câte un peisaj. Eu eram atât de obosită după zece ore de muncă, încât nu-mi doream decât să zac în nesimțire, cu ochii închiși.

Majoritatea însă se bucura: „Vai, avem diafilm! Ce bine ne pare!" Mă-ndoiam de sinceritatea lor. Într-o seară mi s-a dat prilejul să fac o faptă bună. Ni se „servea" un diafilm,

iar Tina, care jinduia după așa ceva, se nimerise să fie de serviciu la spălatul vaselor. Binevoitoare, ne-am oferit Nina și cu mine s-o înlocuim. Tina a fost foarte fericită, însă asta n-a împiedicat-o să comunice „sus" că ne sustragem de la reeducare și că îmi permit să dorm în timpul proiecției.

După un timp, când au văzut că nu suferim din cauza excluderii, a venit ordinul ca toată lumea să meargă la club. Cum să-ndrăznești să te-aduni, să te interiorizezi? Iarăși ca în cartea *1984*. Amândouă am refuzat să mergem. Eram condamnate la închisoare, nu la imbecilizare. Gardienii nu știau ce atitudine să ia. Noroc c-au protestat sincer „masele": „Adică ce, nouă ne face plăcere să mergem?" Într-una din zile, în plină adunare, Nina l-a întrebat direct pe educator: „Este obligatoriu să mergem la club?". Luat prin surprindere de o formulare atât de netă, a fost nevoit să răspundă: „Nu, nu e obligatoriu. Dar de ce să nu te duci? În sfârșit, dacă vrei poți să rămâi în cameră.".

Victoria a fost de scurtă durată, mai ales că „exemplul rău" începuseră și altele să-l urmeze. Așa că venea „Noroc Bun" și ne scotea cu sila din cameră. La club veneau să controleze, să vadă dacă citim. O dată, când a deschis Blonda ușa, Lili mi-a împins repede o carte în față. Săraca, voia să mă apere. Pentru toate era o corvoadă, căreia i se supuneau, considerând-o neesențială. Mie nu mi se părea deloc minoră și-mi apăram cu dinții picătura de viață interioară. Pentru asta eram considerată o răzvrătită, poate chiar puțin nebună.

Printre șefii noștri cei mai de temut se aflau și cei doi anchetatori. „Stan" și „Bran", cum îi numeam eu.

„Stan" părea mai mare în grad. Avea o mutră de golan de bulevard care stă pe marginea trotuarului scuipând

semnițe, cu un nas lung cu vârful puțin într-o parte și o privire nerușinată și obraznică. „Bran“ era un ungur cu o figură rotundă, blondă, părând politicos și binevoitor, foarte ascultător față de „Stan“, dar cu un nivel mai redus de înțelegere.

Într-o seară, la sfârșitul lui august, cei doi au intrat la noi în cameră. În asemenea situații mă retrăgeam în fundul celulei, fiindcă ori se discutau prostii, ori se spuneau bancuri echivoce. Așa înțelegeau ei să creeze o atmosferă „familială“. În seara aceea însă păreau furioși. S-au îndreptat spre noi două, iar Stan, cu un rânjet, ne-a întrebat: „Ei, ce faceți?“ Ce i se putea răspunde? Apoi a început să-și bată joc de religie. Nina s-a lăsat prinsă și a început să-i combată concepția atee.

La un sfert de oră după plecarea lor s-a deschis ușa: „Răduleanu, fă-ți bagajul!“ Și așa am ajuns în camera 100, celula celor de la „categoria grea“. De-acolo fuseseră scoase surorile Grama și înaintate la „fruntașe“. Amuzant era că, de-aici încolo, noi eram primele care ieșeam la club, unde ne continuam discuțiile privitoare la atâtea meandre și probleme sufletești.

Văzând că nu le reușește „figura“, tot într-o seară a apărut Stan („nas strâmb“) în camera 100. M-a căutat cu privirea: „Ei, ce-ți mai face prietena? De azi înainte nu mai aveți voie să stați de vorbă.“ „De ce?“ „Fiindcă așa vreau eu.“ Atunci n-a mai zâmbit. Același lucru i l-a comunicat și Ninei.

A fost picătura care a umplut paharul. Era totuși prea mult. Țineau cu tot dinadinsul să te „muleze“ și să te mutileze. Voiau să fie stăpâni și peste suflet. Nina era mai tare, așa încât a hotărât, în semn de protest, să înceapă greva

tăcerii. În atelier a raportat procurorului: „Întrucât mi se ia și dreptul de a vorbi, nu voi mai vorbi cu nimeni". La început răspundea la apelul de dimineață și seară când i se vorbea, prin semne, apoi s-a închis într-o tăcere totală. Au urmat insistențe, umilințe, anchete, fără vreun rezultat.

Oradea – purificarea camerei

În 31 martie, într-o seară, după ora 20:00 ușa cea mare s-a dat de perete și „Noroc Bun", conform obiceiului, a intrat zvâcnit, cu o listă în mână. Eu tocmai mă cocoțasem sus, în patul Eugeniei, mentorul meu la lucru de mână, unde mă străduiam să termin o bentiță de pânză deasă, cusută la două fire și cu găurele duble (o am și acum). Modelul românesc pe care-l coseam avea o semnificație deosebită. Voiam s-o fac cadou de Paști, Ninei. Îmi plăcea mult ora aceea când, așezată sub bec, cu picioarele sub mine, coseam în tăcere, împungând parcă și liniștea care se instala în cameră.

De pe listă a citit numele Maicii, al doamnei Bădescu, al doamnei Nicolau[122] și al Ninei. În ziua următoare, respectivele urmau să rămână în cameră. Motivul îl știam. Era sfârșit de trimestru, respectivele nu-și făcuseră norma, așa că le sunase ceasul.

[122] Iuliana Angela Nicolau, născută la 26.11.1912, în Cozmeni, Harghita. A urmat patru clase primare și a lucrat ca funcționar comercial, la arestare casnică. A fost arestată la 7.08.1958 condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964, prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

„Nicolaua" își făcuse gura pungă, d-na Bădescu zâmbea cu superioritate, iar Maica, în asemenea împrejurări, devenea nervoasă începând să bufnească.

Pleca însă și sprijinul meu moral. Plecase de mult în lumea ei de tăcere, în care fusese la un pas să se piardă pentru totdeauna. Sigur c-o duceau pentru refuzul ei de a vorbi. I se ascuțiseră trăsăturile, figura ei încremenită luase culoarea cerii. Totuși exista, o puteam vedea. Și eu care nu-i terminasem bentița...

Săraca doamnnă Nicolau, care la-nceput îmi fusese teribil de antipatică. Era o femeie redusă la proporțiile unei scânduri, cu o mutră acră, bănuitoare și teribil de egoistă. Vorbea prost românește, ceea ce n-o împiedica să tragă cu ochiul și cu urechea și să raporteze celor în drept. În viața „anterioară" fusese precupeață. Ne relata cu un haz manevrele pe care le făcea pentru transformarea cocoșului (tăiat) în găină, pentru a-l putea vinde evreilor. Povestirile ei despre „nenea Nicolau" (soțul) pentru care făcea închisoare, erau o bogăție. Cu toate că eram vecine în atelier, fusese multă vreme distantă față de mine, „înțepată". Se uita strâmb la mine, iar când măturam, avea grijă să-mi mai arunce o parte din gunoi. Amiciția a început de la un flegmon al spatelui, de pe urma căruia a suferit mult. Atunci m-am ocupat mai mult de ea, cedându-i și din porția mea de mâncare (eram în faza când mă străduiam să-mi iubesc vrăjmașii). Asta a făcut-o să mă privească cu alți ochi. Consacrarea mea definitivă s-a petrecut la cabinetul medical, unde doctorul închisorii m-a lăsat să-i incizez colecția. De atunci mă privea ca pe o salvatoare. Mi-a povestit pe îndelete viața ei, cu familia ei în care șapte generații fuseseră măcelari. La sfârșit a ajuns să-mi fie simpatică. Din păcate, în atelier lucra puțin și prost.

Probabil că urmau să fie duse la Miercurea Ciuc.

Doamna Bădescu nu părea să regrete prea mult plecarea. Munca în orice caz îi dăuna frumuseții și tinereții ei de 54 de ani. Firește c-o deranja perspectiva mâncării proaste pe care urma s-o primească, însă oricum era mai rentabil să stai și să lenevești toată ziua.

Cea mai supărată era însă maica Nicodema. Nu trecuseră decât câteva luni de la faimoasa ședință în care fusese eroina principală.

Așadar... „Marea ședință"

„Adevăratele înfrângeri
sunt renunțările la vis"
RADU GYR

În ceea ce ne privește procesul așa-zisei „reeducări", care avea ca unic scop dezumanizarea, a fost de proporții reduse, dat fiind numărul restrâns de legionare. La Aiud însă, închisoare prin excelență ocupată de legionari (motiv pentru care și în prezent nu se prea pomenește public de ea)[123], procesul de reeducare a avut o altă extindere și intensitate. De fapt, aici a avut loc un al doilea Pitești, desfășurat pe plan psihospiritual. Astfel, și acolo trebuia să-ți faci o autobiografie în care să te „autoînfierezi". Concluziile erau stereotipe –

[123] Pentru mai multe informații despre fenomenul „reeducării" de la Aiud, a se vedea Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud,* Editura Vremea, 2000; Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare* Editura Christiana, București, 2009.

Codreanu a fost un criminal, iar mișcarea legionară o adunătură de bandiți. Uneori se pretindeau și abjurări pe plan religios. Unii n-au acceptat aceste „autocritici", părăsind sala, alții și-au motivat refuzul: „Aici se discută politică, eu sunt condamnat pentru politică și nu mai vreau să am de-a face cu ea", iar alții, printre care și tata, s-au exprimat: „Câtă vreme n-avem vorbitor și nu veți scoate obloanele de la ferestre, nu avem ce vorbi!". Firește, cu toții și-au primit plata, adică mutarea la Zarcă, în cele mai inumane condiții.

Cât despre reeducarea de la noi, într-o seară suntem din nou adunate la club. „Șefii sufletelor" noastre, adică Nas Strâmb, Bran și educatorul, se aflau la masa prezidențială. Întrucât Eugenia avea dicție, a fost pusă să citească. Cel care scrisese articolul îmi era necunoscut, însă pe măsura ce ni se citea, simțeam că se apropie ceva grav. Autorul condamna întreaga Mișcare Legionară și pe toți conducătorii ei, atât cei trecuți, cât și cei prezenți. Vorbitorul era însă o personalitate marcantă a Mișcării Legionare, a cărei poziție m-a făcut să simt o durere de moarte. Mai târziu mi-am dat seama că ceea ce a tras în balanță a fost șantajul psihologic: „Din cauza ta atâția tineri stau în închisoare. Dacă te dezici de ideile tale, și ei își vor revizui atitudinea. De tine depinde eliberarea lor". Poate că a fost și un gest de autosacrificiu. Atunci însă se lăsase o tăcere mormântală. Nu îndrăzneam să mă uit la nimeni și mă sileam să-mi înghit lacrimile. În mine răsuna un clopot tras „în dungă" și spusele Eclezíastului: „*fericiți cei ce nu mai sunt*"[124].Deci totul era posibil. Diferite erau doar mijloacele. Urma, firește, capitolul

[124] Pentru o explicație suplimentară asupra contextului, a se vedea Studiul introductiv.

„discuții". Lenți, „omul de bază", s-a ridicat ca să întrebe mieros, de ce ziarele acestea, atât de bune și pline de adevăruri, nu se tipăresc și la noi în țară, ca să se lămurească toată lumea și să înțeleagă odată și odată. Răspunsul nu mi-l amintesc. Întrucât însă se lăsase o pauză stânjenitoare, au început solicitările, adresate nouă: „Ei, ce ai de spus?" Făcea o impresie foarte proastă să nu fi avut idei de comunicat. În orice caz, Natalița și Nina n-au avut nimic de spus. Lili, draga și buna Lili (închisă a doua oară – cu 18 ani condamnare), a zis cu multă hotărâre și curaj că ea, printre oamenii pe care i-a cunoscut, n-a întâlnit nici criminali și nici bandiți. Doamna Zamfiroiu, cu tot aspectul de „fir de ață", dar cu demnitate, a șoptit că e regretabil că unii și-au dat seama abia acum de ceea ce cred sau nu cred. Dacă ar fi făcut-o mai devreme, ar fi scutit multă lume să facă ani grei de închisoare (unul din exemple fiind chiar soțul și cei doi copii ai doamnei).

Pe Tina, în calitatea ei de intelectuală, o apucase analiza psihologică. O „ardea" curiozitatea să afle în ce măsură domnul în cauză este sincer, fiindcă știa de la colegii soțului său că, deși în domiciliu obligatoriu în Bărăgan și cu toată sănătatea șubredă, din punct de vedere psihic era „tare". Așa încât avea mari îndoieli asupra bunei credințe a autorului. La care i s-a răspuns, rânjindu-se, că nu putem ști ce e-n sufletul omului. Important este ce a scris.

La-ntoarcere (eram deja mutată la camera 100), s-au purtat cele mai banale discuții, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Totuși breșa fusese făcută, așa încât la următoarea ședință, se așteptau să curgă „spovedaniile".

La masa prezidiului apăruse și un domn cu un zâmbet larg, care ne îndemna mereu să ne simțim „ca-n familie" și

să spunem tot ce simțim, ca să ne ușurăm sufletește. Firește că el urma să fie duhovnicul.

Pentru încălzire ni s-a mai citit un articol tot din *Glasul Patriei*, tot de abjurare și condamnare a Mișcării, semnat de un comandant legionar. Ulterior, în 1964, pe drumul de eliberare, a fost întâmplător (!?) călcat de tren.

Fiindcă atmosfera nu se limpezea, Nas Strâmb a avut nefericita inspirație s-o atace pe maica Nicodema: „Ei, doamna Vasilache, ce ai de spus?" Credeam că urmează o eschivare sau un răspuns evaziv. Dar... surpriză de proporții. Stau și-acum și mă-ntreb de unde a luat Maica acea forță și chiar măreție?

Liniștit, calm, sigur a sunat răspunsul ei: „Eu am iubit și voi iubi întotdeauna Mișcarea Legionară, pe care-o admir din tot sufletul. Sunt mândră că eu însămi am fost legionară."

Nas Strâmb se înverzise și-și căuta zadarnic surâsul de superioritate ironică: „Cum, îi iubești pe bandiții aceia?"

„N-au fost bandiți. Din contră, au avut țeluri înalte și nobile." „Și ce-au făcut, mă rog, legionarii? Două școli și o șosea? Uită-te noi ce-am construit!" „Nu uitați că ei au stat la putere trei luni, pe când dumneavoastră 20 de ani." „Dar crimele făcute la rebeliune?" „Se spune că ele au fost făcute de comuniști, ca să compromită Mișcarea."[125]

Prezidiul se „asfixia". Educatorul devenise și mai tuciuriu, iar domnul care ne propusese „discuții în familie", amuțise. Atunci s-a cerut sprijinul „maselor". „Nicolicescu,

[125] A se vedea și colecția de documente editată de Ioan Scurtu, *Pe marginea prăpastiei*, vol. I, II, Editura Scripta, București 1992, precum și Ilarion Țiu, *Istoria Mișcării Legionare 1944-1968*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

ce ai de spus?" „Cred că Maica s-a referit la cei morți, pentru care sau împotriva cărora nu am nimic de spus." Lenți a „ciripit„ câteva idei „profunde", printre care și uimirea că cineva poate să mai spună așa ceva, după ce lucrurile care ni s-au citit au fost foarte clare. Figura cea mare a fost însă maica Xenia. Pe un ton inchizitorial s-a adresat „vinovatei": „Cum poți dumneata, maică, după ce te-ai lepădat de cele lumești, să zici așa ceva?... Eu... sunt foarte tulburată și... cer anchetă". C-un suspin și o senzație de leșin, maica cea consternată și atinsă în duhovnicie căzu pe bancă. „Piesa" a încheiat-o Tina P. Deși făcuse în 1940 parte din Cetățuie, se considera o victimă. A început să vorbească cu o ură pătimașă despre „oamenii aceia oribili", care-au căutat să-l inducă în eroare pe soțul ei, băgându-l la-nchisoare pentru a doua oară, pentru ca astfel cei doi copii să rămână în grija statului. Pe măsură ce vorbea se ambala, intrând într-o criză de nervi cu țipete și plânsete, așa încât șefii au fost obligați să ridice ședința.

Astfel a luat sfârșit „reeducarea" noastră. Asta a fost și ultima discuție „în familie".

În seara aceea, maica Nicodema a fost ocolită de toți. Numai eu (se putea?!) când s-a dat stingerea, i-am urat, pe un ton de frondă: „Noapte bună, maică!".

În contrast cu ceea ce auzisem în cursul zilei, mi-am amintit în cursul nopții de figura luminoasă a lui Radu Gyr, unul din cei pe care-i vedeam situați dincolo de tot ce-i omenesc. Îl știam din copilărie, atunci când îmi căzuseră în mână *Poeme de război*. În închisoare eram avidă să-i învăț poeziile, pentru citirea și difuzarea cărora se dădeau foarte mulți ani de condamnare. Tocmai de aceea colegele mele din „categoria grea" refuzau orice evocare a lor. Oricum,

eu îl vedeam ca pe un ostaș al Adevărului, îmbrăcat în armura martirajului pentru Dumnezeu, dreptate și țară. Mai târziu, când am ajuns totuși să învăț *Iisus în celulă* și când ajungeam la

S-a așezat lângă mine pe rogojină:
Pune-Mi pe răni mâna ta.
La glezne-avea urme de răni și rugină,
parcă purtase lanțuri cândva,
mă podidea plânsul.

Cele mai multe poezii ale sale le-am învățat de la Viorica Stănuleț[126]. De la ea mi-a rămas:

Morminte dragi, lumină vie,
Sporite-ntr-una an de an,
Noi v-auzim curgând sub glie,
Ca un șuvoi subpământean...
Sau acel
Doamne fă din suferință,
pod de aur, pod înalt.
Fă din lacrimi velință...

Și totuși, mai în surdină, îmi parveniseră unele păreri, comentarii, îndoieli, asupra conținutului unor poezii. Așa de exemplu,

Sumatra, Jawa, Mozambic,
ce lung vagabondaj marin,

[126] Viorica Stănuleț (Angela), născută la 4.09.1932 în Râmnicu Vâlcea. A absolvit Institutul Politehnic și a lucrat ca inginer chimist. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", se menționează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 4.09.1958 și condamnată la 23 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire". A fost închisă la Craiova, Jilava, Miercurea Ciuc, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere.

șezând în jilț lângă cămin,
cu prova-nfiptă în nimic.

Versuri care dădeau impresia unor visări lipsite de consistența realității, ale unor oameni mulțumindu-se doar cu soluții utopice.

Mai recent apăruse poezia *Noi n-am avut tinerețe*, cu ultima ei strofă:

Bătrâni cu obrazul de ceață
Cu pași năclăiți în tristețe,
Prin moarte-am trecut, nu prin viață.
Noi nu am avut tinerețe.

La aceasta, un deținut de la Aiud i-a răspuns printr-o poezie: *Noi am avut tinerețe.*

După 22 de ani de detenție, cu torturile și neomenești le condiții ale închisorii, bolile, dorul după copil, totul ducea la acel:

De greul temniței mă frâng
Pe negre lespezi mute,
Înfrigurat mă strâng și plâng,
Pe amintiri pierdute.
Azi nu mai vine Moș Crăciun...

Da, nu mai venea.

Însă cea mai cutremurătoare și mai reprezentativă pentru momentul acela, poezie în care vorbea pe rând despre tinerețe, despre durere și se încheia cu invocarea disperării, este cea căreia nu-i mai reținem decât ultima strofă:

Te-aștept, disperare, să vii peste mine,
Vagoanele duduie-n noaptea de-asfalt,
Iar eu te aștept la cantoane de jale.
Și-n fiece noapte, cu-n țipăt înalt
Hoitul meu blestemat
Mi-l arunc sub șinele tale.

Mai târziu, versuri care am considerat că l-au caracterizat cel mai bine au fost:

Nu scuip pe înfrângerile mele,
Ce-am adorat nu știu să ard
Și nu ridic în vânt obiele
În locul ruptului stindard.

Sfântul Nicolae – Oradea

Ultimul de care îmi amintesc, a fost și cel mai impresionant. Cu o lună înainte, Lili Mărășescu[127] mă anunțase că oprise din pachetele ei de „fruntașă" zahăr cubic și nuci, suficiente pentru cele trei camere. Întrucât a văzut că mă cam codesc să particip la inițiativa ei, i-a încredințat acțiunea lui Titi, care era „patroana" oricărei manifestări de acest fel (onomastici, sărbători, parastase). În plus, Titi avea și celofan roșu și ață tot roșie. Prin urmare în seara respectivă, urcate în patul de sus, am meșterit, în taină, niște pungulițe cu marginile înfoiate, ca să pară mai mari, le-am legat cu ață, în care am înfipt și un bețigaș de mătură. A doua zi dimineață, în atmosfera cenușie și mohorâtă a deșteptării, s-a

[127] Aurelia Mărășescu, născută la 17.10.1914 în București. A absolvit Facultatea de Litere și a lucrat ca funcționară, la arestare laborantă. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", se menționează „Mișcarea Legionară". A fost internată administrativ pentru 24 de luni de la 15.05.1948, când a fost închisă la Mislea. A fost eliberată la 5.10.1953, dar a fost rearestată la 26.07.1958 și condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

auzit: „Ia uite ce-am găsit în bocanci!". Rând pe rând fețele începeau să se lumineze, iar râsetele-au umplut camera când au constatat că „bețele" diferă în lungime. În unele pungi, Sfântul Nicolae lăsase ciorapi, șosete. Mie mi-a dat și o căciuliță (de la domnișoara Măriuca). Ultima care a descoperit darul, în sandalele ei uriașe, a fost maica Nicodema.

Tocmai zburasem cu gândul la amintirea bucuriilor de-altădată, când a intervenit, prozaic, maica: „Acum înțeleg de ce-am văzut-o pe domnișoara Titi azi noapte umblând printre paturi!".

Poftim de mai visează!... Noroc de Natalița, care-a dres-o: „Vezi, maica, dacă-i maică sfântă? A avut ochi să-l vadă pe Sfântul Nicolae".

Peste tot însă plutea o atmosferă senină, bună, caldă. Zeghile nu mai părea atât de aspre, nici gratiile atât de negre, nici camera atât de rece și mică. Ne simțeam acasă. Venise și la noi Sfântul Nicolae.

Crăciun – Oradea

A venit și-aici Crăciunul,
Să ne mângâie surghiunul.
Cade albă nea,
peste viața mea,
Care-aici se stinge...
Peste suflet ninge.
RADU GYR

Ultimul Crăciun trăit după gratii a avut o deosebită profunzime. Cu o săptămână înainte, Viorica venise la

patul meu de la etajul doi pentru o scurtă recepție. Mergea. În dimineața Ajunului, după ce ne-am liniștit, așteptând plecarea spre atelier, Viorica, mai hotărâtă decât mine, m-a luat la colind... Un act foarte imprudent (ziceau „înțeleptele"). O dovadă de misticism, de perseverență în vechile concepții – pe scurt, îți semnai actul de rămânere în închisoare. Totuși, cu oarecare frică, am început timid:

Bună dimineața la Moș Ajun!
Am venit și noi odată,
la mulți ani cu sănătate...

Cu toată teama și crisparea care domnea, un început de destindere începuse să apară pe fețele ascultătorilor. Se trezeau amintiri dragi dintr-o viață îngropată, dar nu uitată.

Titi („mama Titi"), care meșterea ceva în umbra patului, ne zice deodată: „Dar la mine nu veniți?". Noi atâta așteptam. Chiar ni se ridicase tonul la fraza „*Domnul Sfânt să ne ajute, la covrigi și la nuci multe.*" De sub basmaua lui Titi apar niște covrigi fabricați din pâine, marmeladă, cuișoare și câțiva mieji de nucă. Confecționarea lor a rămas o taină, mai ales că, de luni de zile, nu se mai primiseră pachete. De sus, de la etaj, de unde venea miros de slănină, auzim: „Dar la mine nu veniți?". Am înhățat urgent câte-o traistă pe care am agățat-o de gât și ne-am cocoțat la „casa" gospodinei. De-acolo am plecat cu o bucățică de slănină și zahăr. În dimineața aceea, ca prin minune, se întârzia scoaterea la atelier. Așa încât se răspândise o atmosferă caldă, bună, de intimitate. Elena cea rezervată, modelul meu spiritual, m-a sărutat pe frunte, iar eu m-am rezemat fericită de dânsa. Pentru mine Elena întruchipa perfecțiunea și orice gest din partea ei îl consideram o mare cinste.

Ziua de lucru a trecut foarte repede. Eram însă convinsă că seara se va găsi un program „relaxant" ca să nu ne lase în gândurile noastre. Și nu m-am înșelat. La ora 18:30 am fost invitate la club, pentru a audia conferința „Contrazicerile existente în Biblie". Ne-am așezat, evitând să ne privim.

Vorbitorul a ținut să ne asigure că e o simplă coincidență între titlu și ziua de azi. N-aveam nici un motiv să nu-l credem. A scos apoi niște foi bătute la mașină pe care a început să le citească (probabil că același material era prezentat la toate închisorile). Eu stăteam serioasă, dar am avut neșansa s-o zăresc pe doamna Lădaru, o olteancă masivă, șireată, dar foarte credincioasă. Profund îndurerată de ceea ce auzea, își rostogolea ochii peste cap, pe care și-l clătina tragic, într-un mod în care cu greutate îmi stăpâneam râsul. La ora 9:00 seara, vorbitorul își încheiase „predica". Numai că la punctul „nelămuriri" și „discuții" nu s-a înscris nimeni, ceea ce l-a dezamăgit profund.

Ne-am întors fără chef. În cameră fiecare se așezase pe patul său, așternându-se o tăcere nefirească și apăsătoare. Cu privirea fixă, cu fețele rigide și înăsprite, ca un soi de platoșă în spatele căreia se simțea durerea, singurătatea, deznădejdea, fiecare încerca poate retrăirea dureroasă a imaginilor de-altădată.

Azi nu mai vine Moș Crăciun
În noaptea de cenușă,
Ci doar tristețile se-adun
Să-mi plângă lângă ușă.

Bucuria o poți împărtăși, durerea îți aparține. E greu să-ți acordezi corzile la gama celuilalt. Viorica, căreia nu i te puteai împotrivi, mi-a declarat că merge singură la colind. Mie mi se părea că le-aș deranja din peregrinările

lor. Chiar și Titi își acoperise capul cu basmaua ei neagră. Totuși, împinsă de Viorica, am „ciocănit" timid: „Primiți colindători?" Imediat, de sub basma a apărut „gazda". Și... așa am început „tremurat și subțirel" *O, ce veste minunată!...* I l-am cântat tot. În cameră nu mai existau decât vocile noastre, netulburate. Vizeta nu s-a deschis, așa că am continuat. Am trecut la doamna Solange, femeie de viață, mare amatoare de muzică, la care s-a adăugat și vecina ei, d-na Bulea. Numai că acolo colindele noastre, din serafice și diafane, au devenit „lăutărești". De la Crăciunul spiritual s-a trecut la cel simbolizat de tăierea porcului și cârnați. Mi-a părut foarte rău, mai ales când și Elena mi-a subliniat acest lucru.

A doua zi ne-am dus și la camera 101, unde ne-am desfășurat tot repertoriul. Domnișoara Măriuca a plâns, Nina, care de două luni intrase în greva tăcerii, ne-a zâmbit. La „camera fruntașelor", i-am colindat numai doamnei Zamfiroiu la ureche, întrucât celorlalte le era teamă să nu fie „turnate" la anchetă.

Câteva portrete de la Oradea

Doamna Lădaru era una dintre figurile cele mai simpatice de care-mi amintesc. Venise cu un grupuleț de cinci femei de la Miercurea Ciuc, via Jilava. Printre ele se afla și Tina, spre marea mea îngrijorare. Toate erau îmbrăcate în civil, așa încât păreau foarte „nobile" în comparație cu noi. Prima impresie n-a fost dintre cele mai agreabile. Doamna Lădaru era mare, chiar mătăhăloasă, cu niște ochi albaștri ușor exoftalmici, o față plină, dublată de o voce atât de

forte, încât m-a redus la tăcere. „Adio liniște", am gândit. În învălmășeala sosirii, a fost singura care s-a interesat cine-i șefa, ca să vină apoi ceremonios să-mi întindă mâna: „Îmi dați voie să mă prezint – Lădaru". Îmi venea să râd, dar i-am întins tot atât de politicos mâna.

Totul avea de fapt un scop: să-i fac rost de antinevralgice, fiindcă o durea teribil coloana. I-am dat pat la parter și-am scotocit după niște calmante. Mult timp după aceea mi-a spus cât a impresionat-o gestul respectiv. În închisoare orice amănunt are un ecou.

În realitate, eram sincer îngrijorată de prezența în cameră a doamnei Lădaru, mai ales că era în relații amicale cu doamna Boca[128] – moașa – femeia-bărbat, cu o voce „superbă" și căreia noțiunea de *piano* îi era complet străină. Chiar de a doua zi, doamna Lădaru a fost mutată la „categoria grea", având o condamnare de 16 ani.

Până la reîntâlnire, mai auzeam câte ceva de la alții despre ea. Așa de exemplu, făcuse o mică hernie de disc, fiindcă la Jilava se apucase să facă o demonstrație de curățat zăpada. Doctorul i-a dat scutire să stea în cameră, însă zeloasă și activă, n-a rezistat și după câteva zile s-a înființat la atelier. Bineînțeles, durerile au reînceput mai violent, ceea ce a obligat-o să se prezinte din nou la medic.

---

[128] Valentina Boca, născută la 3.01.1910 în Mândrești, Galați, într-o familie de țărani înstăriți. A urmat două clase de liceu și a lucrat ca moașă. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", figurează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 13.01.1959 și condamnată la 1 an și 6 luni închisoare corecțională pentru „specula" și 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Mislea, Miercurea Ciuc, Jilava, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Dialogul între cei doi a fost următorul:

Doctorul (furios): D-ta nu eşti conştientă.

D-na Lădaru (smerită şi pătrunsă de vinovăţie): Aveţi dreptate, d-le doctor.

Dr.: Ţi-am spus să stai în cameră. Nu-ţi dai seama ce faci?

D-na L.: Aveţi dreptate, d-le doctor.

Dr. (în crescendo): Sigur, crezi că noi dăm indicaţii pentru bunul nostru plac. Ori crezi că sunt un tâmpit?

D-na L. (în virtutea inerţiei): Aveţi dreptate, d-le doctor.

Era teribilă. Olteancă. Extrem de naturală, firească, bună, cu o inteligenţă nativă. Altfel mâncăcioasă, veselă, gata să petreacă, să cânte şi să danseze. Şi când se-nfuria îţi stârnea veselia.

Solange (aşa o chema) avea o ură teribilă împotriva naşei care-i pusese acest nume. La ţară, unde nu se ştia franţuzeşte, oamenii pronunţau „solingi". Era într-o continuă mişcare. În cele din urmă se liniştise. Avea un temperament robust, care depăşea orice catastrofă. Uneori râdea şiret: „Am şi eu o ambiţie, să mai pun câteva chile, ca să ating cel puţin 90. Uite-aşa, să moară duşmanii când m-or vedea ieşind". Ideal de care era foarte aproape, întrucât mânca frenetic orice aliment şi în cantităţi apreciabile. Singurul pe care nu-l suporta era arpacaşul. Parc-o văd stând pe bancă, cu strachina în faţă, mestecând cu o expresie de durere şi rostogolind ochii. Se uita la noi, ofta apoi adânc, din rărunchi şi-mi atrăgea atenţia: „Să nu uiţi, Darie" (expresie din *Desculţ*), apoi ameninţător: „Să nu uiţi, că te ia mama dracului". Era mare specialistă în bocete. Un lucru nu ajunsese totuşi să-l priceapă. Ori de câte ori începea să bocească, oamenii începeau să râdă. „Odată erau chiar să mă şi bată", ni se destăinuia.

Draga Solange! Stătea uneori pe patul de la parter, legată țigănește c-o basma albastră, cu ochii închiși, legănându-și capul c-o expresie de comică suferință și cântându-și singură în surdină (din fericire, fiindcă n-avea ureche muzicală).

Foarte activă la toate manifestările culturale, unde nu se sfia să emită păreri curajoase și originale. Așa de exemplu, la recenzia unei cărți în care eroul principal era un comunist doldora de calități, și-a spus franc părerea: „Dacă și cei de-afară ar fi ca cel din carte, noi n-am fi azi aici". Nu înțelegea de ce pufnim în râs.

Un singur lucru nu-l admitea: atacul religiei. Atunci își clătina capul cu tragismul pe care-l avea și-n bocet, încât erai în mare primejdie să nu izbucnești în râs.

Recunoaștea că fusese legionară în 1940. „Așa era moda, toată lumea era."

Avusese o anchetă foarte grea. Mai târziu o întrebase pe anchetatoare: „Ce să fac când voi ieși afară? Doar mai are omul nași, fini, veri, se mai duce la câte-o nuntă, un botez. Eu să nu mai întâlnesc pe nimeni?". Era pătrunsă de patriotism local, ca toți oltenii. De Anul Nou pornise cu sorcova, cu traista și la sfârșit cu urarea: „Dă paraua, că dezleg cățeaua!"

Niciodată nu ne-a vorbit de copilul lăsat acasă. Cred că uneori veselia ei era un paravan. În atelier lucra repede și bine. Colegă bună, gata oricând să te-ajute. Nu suferea turnătoarele, dar era în relații bune cu toată lumea. Nu visa decât eliberarea, când se va duce în coteț la „Ghițișor", din care va mânca niște cârnați imenși. A plecat cu lotul din 13 aprilie. Tremura toată și n-a mai avut timp să-și ia rămas bun.

Doamna Boca apăruse în celulă o dată cu lotul de la închisoarea Miercurea Ciuc. Numele o caracteriza pe deplin. Două lucruri nu le-am înțeles în ceea ce-o privește: 1) cum de fusese căsătorită și 2) cum își exercitase funcția de moașă, întrucât avea niște mâini de „Sfarmă-Piatră". De fapt avea în totalitate o „croială" bărbătească. O voce baritonală de comandant de oști, căreia dacă încercai să-i mai pui un bemol, ieșea scandal. Aceeași rezonanță masculină o avea și sforăitul ei nocturn, care, natural, nu recunoștea că i-ar fi aparținut, fiindcă „ea nici nu adormise măcar".

Masivă, ciolănoasă, cu un păr cărunt tăiat scurt, avea pasiunea muncilor fizice. Iarna pe zăpadă și ger, când, la căratul lemnelor se-ntâmpla să dăm peste un butuc noduros și inutilizabil, doamna Boca intra într-o stare de fericire: „Îl despic eu!", lucru pe care-l făcea cu evlavie aproape.

Mi-o amintesc la prima curățenie de duminică. O asociasem cu Icușoara, cam nevolnică și nepricepută. A fost o zi tristă! Doamna Boca se apucase temeinic de treabă. Își scosese prin urmare fusta, așa că se i se vedeau niște izmene peticite și lunguțe. Umpluse toate hârdaiele cu apă, pe care-o arunca din belșug pe asfaltul camerei. Noi, celelalte, ne cocoțasem în paturile de sus, ca să nu-i stăm în cale. Își începuse activitatea cu toată inima, fiindcă-și dăduse seama că la noi nu se făcuse niciodată curat gospodărește. După ce freca fiecare pătrățel de asfalt, mai arunca încă o găleată de apă. Icușoara, legănându-se pe pantofi, se apleca și, cu multă delicatețe, cu vârful degetelor, mozolea o cârpă micuță. După ce o îmbiba bine, se scula și se îndrepta spre celălalt capăt al camerei, unde o storcea cu o singură mână. Se făcuse ora 10, plecasem la baie; venise ora 12, ora

prânzului și noi încă pluteam pe o mare de apă. Doamna Boca freca, transpira dar... nu termina. Abia către seară am fost salvate, fără ca doamna Boca să fie mulțumită de rezultat. Dacă ne-ar fi cunoscut gândurile...

Mai avea și alte îndeletniciri duminicale. De dimineață își punea firma de „lustragiu". Voiai nu voiai, ți se făceau pantofii. Ca să iasă mai lucitori, crema o întindeai cu degetele. Seara se deschidea „frizeria", întrucât din când în când primeam o așa-zisă foarfecă. Tunsoarea avea un model, dura o mulțime de vreme și te alegeai cu o mulțime de ciupituri (din cauza foarfecii). În caz că încercai să i te împotrivești, doamna Boca începea o intensă muncă de lămurire, prin care să-ți demonstreze că ai părul prea lung, că ți-ar sta minunat dacă l-ai tunde.

Asta fiindcă simțea o nevoie acută de activitate (fizică). Așa încât știam cu certitudine că duminică d.m., când în sfârșit ne linișteam și voiam să ațipim, doamna Boca va începe să-și spele rufele, să trântească capacul de la hârdău și să bocăne cu pantofii. Biata doamna Boca! Era foarte pofticioasă și dornică de o alimentație mai consistentă, așa încât primea cu recunoștință de la „cei avuți" în pachete. În atelier lucra încet și avea îndemânarea unui urs. Altfel bună, săritoare, dar cam supusă, ceea ce le determina pe celelalte s-o ocolească preventiv. Avea o condamnare de patru ani pentru „discuții dușmănoase", însă întrucât fusese înscrisă în 1940 de-a valma în Mișcare, o băgară în secția legionarelor.

După eliberare am revăzut-o, total întâmplător, cu ocazia unei inspecții a directorului de la Săpoca, pe care-l însoțeam. Lucra din nou pe post de moașă comunală și părea neschimbată.

În grupul „Solange" venise și o doamnă mai în vârstă (54 ani), micuță, plinuță și destul de vorbăreață: doamna Kira. Era prietenă cu Viorica, venită și ea de la Miercurea Ciuc. Având o condamnare de numai patru ani, a rămas în camera noastră.La început nu mi-a fost prea simpatică, iar sâsâitul vorbirii, ca și șchiopătatul prin cameră, aveau darul să mă irite. Cât de rușinată m-am simțit când am aflat motivul acestor defecte... În tinerețe, ca legionară, fusese prinsă de Siguranță și chiar în ziua de Crăciun, pentru a o obliga să divulge anumite persoane, i-au sfâșiat limba și i-au zdrobit fluierul piciorului. N-au reușit s-o facă să vorbească. De atunci am admirat-o și iubit-o. Ea ne considera pe noi, cele mai tinere, ca pe copiii ei. Rareori am întâlnit o persoană la care înțelepciunea experienței să se îmbine cu un echilibru și o tărie sufletească atât de deosebită. Și în același timp, atât de tânără sufletește, cum puțini tineri am văzut. Își păstrase elanul alături de simțul măsurii, idealismul alături de luciditate, fără a renunța la intransigențe față de ea. Disprețuia eroismul de fațadă, de factură ieftină. Lipsită de prejudecăți, cu un mare grad de toleranță și înțelegere, optimistă, știind să se bucure copilărește, răspândea în jur căldură și dragoste. Vara, când veneam năclăite din atelier, după ce șterpeleam ligheanul din cameră, îl umpleam cu apă, îmbăindu-ne în fundul spălătorului, ca niște „nimfe". Era, spunea Kira, „Iara" noastră (Iara fiind râul și localitatea din munții Apuseni unde locuise ea cu socri).

Era singura care înțelesese de ce nu puteam să scriu nici un articol la gazeta de perete. Și tot ea îmi temperase avântul când am vrut să cer să nu mai fiu trimisă la lucru. Asta s-a întâmplat într-o duminică din iulie, când am auzit vizetele deschizându-se și răcnetele comandantului.

La scurt timp s-a deschis și vizeta noastră și vocea gardianului (era unul cumsecade), sfios și parcă scuzându-se, ne anunța că nu mai avem voie să stăm culcate în pat în timpul zilei. Se reeditau condițiile de la Jilava. Deci muncă, dar fără drept de odihnă. În semn de protest am vrut să cer să fiu scoasă de la atelier. Mare greșeală! Noroc că doamna Kira m-a sfătuit să aștept până la 23 August (și ea credea în această utopie).

Știa să se poarte ca să treacă neobservată, să nu enerveze, ca să nu fie luată la ochi. Înghițea umilințe fără să crâcnească, dar știa să răspundă atât de înțelept și glumeț, încât nimeni nu se putea supăra. Soțul ei, naturalist și pictor, era de 20 de ani în detenție. Deși stătuseră împreună doar câțiva ani, îți dădeai seama de intensitatea sentimentului care-i unea, chiar dacă nu era exprimat în cuvinte. Nu întotdeauna eram de acord cu ea, dar n-o contraziceam. Dânsa mă sfătuia mereu: „Să nu răspunzi când ți se face observație, fiindcă te trezești cu o pedeapsă la izolator". N-am ascultat-o, cu toate consecințele. A plecat de la noi în preajma lui 23 August. Din câte știu și-a reîntâlnit soțul eliberat în 1964 și și-au continuat existența în acea minunată Iară, din Munții Apuseni, de care ne povestise atâtea.

Despre doamna Bulea auzisem de la doamna Bădescu încă de la Jilava. Întâlnirea a avut loc la Arad, în timpul când făceam anticameră la WC. Marișica era din Iași și aderase la Mișcarea Legionară în tinerețe, probabil în 1940, când era „la modă". Poate atunci să fi fost altfel. Acum însă, cu ochii aceia decolorați, oblici, cu privirea piezișă, cu mersul acela aplecat, căutând să sugereze supușenia și umilința, deși ea era înaltă și bine clădită, avea ceva extrem de respingător. Era surdă de-o ureche, dar auzea perfect ceea ce

se discuta. Se ghida după expresie și gesturi, nimerind la sigur. Toate fetele o ocoleau, fiind permanent izolată. Dânsa realiza această situație, însă susținea că se datorează atitudini ei de „reeducată".

Când vorbea, folosea un ton mieros, fățarnic, natural „cu acșent". Deși avea doar patru clase de liceu, se considera „intelectuală". Era în concurență și dușmănie cu celelalte „reeducate", a căror șefă era Rada. Certurile dintre ele ne mai salvau. Altfel, era toată ziua la anchetă, ca să furnizeze noi și proaspete „descoperiri". În atelier muncea repede și prost, dar făcea norma. Din pachetul pe care-l primea, nu dădea la nimeni. Când nu-i convenea ceva se îmbolnăvea de ficat. Până în 1962 fusese considerată de conducere un om „de bază". Totuși, din motive necunoscute a fost dusă la Miercurea Ciuc. După aproape un an ne-am pomenit cu ea, vioaie, veselă, plină de vești proaspete și relatări despre moartea maicii Mihaela, gata să-și reia „activitatea".

Ceva însă se schimbase, lucru pe care Marișica nu-l sesiza. Noua orientare punea accent pe de o parte pe atragerea personalităților, iar, pe de altă parte, pe anihilare nimbului care li se conferise. Degeaba bătea Marișica la ușile birourilor de anchetă. Domnii de-acolo se „luminaseră", brusc, descoperind că purtarea lor crudă față de atâția oameni valoroși se datorase și minciunilor unor asemenea elemente, singurele vinovate. Așa încât, epoca de glorie a Marișicăi apusese. A mai căutat ea să strălucească printr-un articol la gazeta de perete, un fel de *J'accuse*[129], în care

[129] Aluzie la faimosul articol al lui Emile Zola, din 1898, care a atras atenția asupra Afacerii Dreyfus, în care fusese acuzat de trădare și condamnat ofițerul cu acest nume.

înfiera Mișcarea Legionară și chiar și pe unele din cele prezente. Un foarte slab foc de artificii, fără nici o urmare.

Văzându-se astfel alungată de vechii stăpâni, Marișica a căutat să se aciuieze în preajma fostelor ei victime, astăzi la mare cinste. Aici însă s-a izbit de un zid de răceală și dispreț. Prea mult rău făcuse cu minciunile ei. Pentru mine, după cum am mai spus, a reprezentat concretizarea poruncii evanghelice „iubește-ți vrăjmașii". Iată-ți vrăjmașul în persoana Marișicăi, îmi spuneam. Iubește-o. Imposibil. În primul rând îmi era silă s-o ating. Am încercat să stau mai mult de vorbă cu ea, să caut să mă apropriu. Degeaba. Pe urmă însă, când am văzut-o alungată din toate părțile, cu aspectul acela de câine bătut, a început să mi se facă milă.

Către sfârșit, fie din spirit de imitație, fie ca să ne câștige bunăvoința, a început să facă niște eforturi de „umanizare". Așa de exemplu, când Natalița era bolnavă, i-a oferit porția ei de marmeladă (și era o mare mâncăcioasă). A fost refuzată categoric. Atunci parcă mi-a fost și mai milă, așa încât am reușit acel „maximum" de iubire a vrăjmașului – s-o frecționez pe spate când era răcită și să-i pun picături în ureche. Parcă începusem și s-o înțeleg. Voia să scape cu orice preț (avea 25 ani condamnare). I se spusese că mijlocul cel mai sigur e să te cațeri pe spinarea celuilalt. Asta și făcuse. Totuși s-a eliberat în ultima serie.

Pe Maria am cunoscut-o la Arad. Era înaltă, corpolentă, cu o privire albastră visătoare, însoțită de un zâmbet luminos și ușor superior. Având opt ani condamnare, am fost regrupate în aceeași cameră. O ființă care părea blândă, gata oricând să se facă folositoare, calmă, meticuloasă, ordonată și foarte minuțioasă (trăsături care s-au accentuat pe parcurs). Intenționase să intre într-un ordin călugăresc

catolic, *Surorile Sociale*[130], însă, prin desființarea acestuia, a fost obligată să renunțe. Celălalt aspect, de intransigență și intoleranță față de greșelile altora, l-am văzut, la Oradea, cu ocazia unui conflict cu Paula. Altfel, când rămânea singură, își ridica ochii într-o privire serafică. Atunci se ruga. Când intervenea într-o discuție, o făcea uneori atât de nepsihologic, încât aprindea vâlvătăi. Iar când credea că celălalt nu are dreptate, considera că are datoria să-i demonstreze logic și perseverent că a afirmat o prostie. Și asta o făcea calm, metodic, cu un zâmbet creștinesc, chiar dacă celălalt ajungea la exasperare. Se simțea obligată să-i arate greșelile și să-l îndrepte. Cu toate astea, avea un suflet de aur, de copil.

Drama s-a produs atunci când a fost pusă șefa camerei 101, după înlăturarea mea din funcție. Maria, tipicară și meticuloasă (ardeleancă), își îndeplinea cu avânt îndatoririle, însă nu știu cum se făcea, că majoritatea erau nemulțumite. Și doar se scula prima, ba chiar se spăla în cameră, pentru ca să aibă timp să aducă pâinea, ceaiul și să-l împartă. Nimeni nu aprecia acest efort. Poate fiindcă lipsea din el un grăunte de afecțiune (zic azi). Oricum, a fost foarte fericită când ne-am reunificat (camerele) și a scăpat de șefie.

În ultimele luni ne-am apropiat foarte mult. I-am cunoscut viața, mai ales frământările interioare, ceea ce ne-a legat în plus. Împreună am trăit adevărate momente de înălțare,

[130] Stănicel Maria, născută la 20.07.1922 în Arad. A urmat patru clase liceu. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este menționat „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 17.07.1960 și condamnată la 8 ani închisoare corecțională pentru „uneltire" A fost închisă la Codlea, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

unindu-ne „în Duh și Adevăr". Așa mi-a devenit și mai dragă. În atelier formam o echipă de doi. În timp ce lucram îmi povestea în șoaptă fragmente din propria existență, pe care nu credea că le va spune cuiva.

În ultima zi de închisoare, în Duminica Rusaliilor, după ce-mi făcusem liturghia, mă cocoțasem în patul Mariei. Voiam să-i spun Acatistul Bunei Vestiri, ca să vadă ce frumusețe conțin rugăciunile noastre ortodoxe. N-am reușit. Nici atunci, nici mai târziu.

După ce ne-au scos din cameră, pe noi, eliberatele, nu mai țin minte din ce motive, am mai trecut prin atelier. În colțul unde stăteam cu Maria, erau câteva damingene la care lucrasem amândouă, în ziua precedentă. Le-am aranjat în formă de cruce, ca semn de trecere. După mai mulți ani, am reîntâlnit-o.

Geta Nistor[131], supranumită și „Gloaba", deși era departe de a merita porecla, întrucât era mare, înaltă și multă. În „viața cealaltă" fusese contabilă, însă datorită vocii sale excepționale, de mezzosoprană, cântase în corul Filarmonicii. Acum avea o condamnare de 18 ani, tot pentru poeziile lui Gyr. Geta avea un temperament dramatic și un comportament exploziv și zgomotos. De altfel singură declara: „Nu-mi place liniștea". Din acest punct de vedere

[131] Geta/Georgeta Nistor, născută la 1.12.1916, în București. A absolvit Academia Comercială și a lucrat ca funcționară și ca artistă lirică. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", este menționată Mișcarea Legionară. A fost arestată la 24.07.1958 și condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire". A fost închisă la Văcărești, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964, prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole penale din AANP.

era catastrofală. Altfel, în ciuda fizicului său masiv, avea un suflet de copil afectuos și ascultător.

Din cauza personalității sale artistice, nu prea avea simțul măsurii, iar când se aprindea își pierdea frânele.

Mentorul ei, ca și al meu, era Elena. Așa încât, ori de câte ori discutam cu aceasta, Geta își băga capul ca un cățel: „Vreau și eu s-aud. Stau cuminte, numai lăsați-mă s-ascult."

E-adevărat că pe Elena nu te-ai mai fi săturat ascultând-o. Iar când povestea i se lumina fața și devenea frumoasă, mai frumoasă decât orice frumoasă. În ciuda aspectului fizic care n-o avantaja, pe chip i se revărsa sufletul. Înțeleapta, buna și dârza Elena. Poate de aceea i se spunea „Cheptosul", deși era cât o scândurică. Pe lângă toate, mai avea și un extraordinar simț al umorului. Cu puțini oameni am putut râde atât de mult. Ne relata, printre altele, cum înainte de arestare, fusese într-un magazin și-și alesese o stofă verde (dânsa fiind brunetă și smeadă la față). „Doamnă, să n-o luați, verdele vă-nchide", i-a spus vânzătoarea. „Și a avut dreptate", ne zicea râzând.

Ea mi-a dezvăluit frumusețile Bărăganului pe care-l îndrăgea atât de mult. Elena avea simplitatea, echilibrul și naturalețea „curelarului din Pateric". Aparența de fragilitate ascundea o tărie de neclintit. Ca profesoară de latină, nu i s-a mai dat voie să predea elevilor, și de fapt n-au mai vrut s-o primească nicăieri. A lucrat ca muncitoare necalificată pe șantier, la făcut cărămizi. De acolo a ieșit la pensie.

Un om adevărat. Un mare om. Da, dar *„Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii..."*. Poate de aceea reflectoarele amintirii stăruie asupra figurilor luminoase, pentru care a crede într-un ideal însemna mai mult decât viața. Am revăzut-o după ani, la Călărași, într-o căsuță care părea

a Sfintei Vineri. Era neschimbată. Și-mi amintea cum își povesteau cu Geta, cum vor ajunge să nu se mai recunoască la bătrânețe.

Să mă întorc, însă, la Geta. În atelier lucra încet, motiv care-i dădea complexe de inferioritate și-i provoca adevărate crize de plâns, fiindcă scădea procentajul atelierului. La sfârșitul detenției se combinase cu „Miau", o doctoriță din Slănic-Prahova, care semăna cu o pisicuță, și-și mai săltase productivitatea.

Geta avea o voce extraordinară, pe care nu și-o putea doza decât la *forte*. Avea două pasiuni: Gogu Georgescu[132] și Oratoriul *Tudor Vladimirescu*[133]. Nu s-a putut stăpâni să nu ni-l cânte și nouă la Arad. Când a început cu vocea ei gravă de altistă: „*Cine trece Oltul mare?*", am simțit un fior. A crescut apoi tumultos: „*E viteaz, răzbunător*", continuând cu o nuanță de amenințare: „*Cine umple de turbare zbirii-ntregului popor?*". Ca să ajungă la acel *ecce homo*: „*Este Tudor!*".

Era inutil să-i spui „mai încet". O dată pornită nu se mai putea opri, iar cântecul îi dădea o luminozitate care-o transfigura. „*Este Tudor, domn român*". Și-apoi urma strigătul acestei *marseileze* românești: „*Să sărim români cu toți, să scăpăm țara de hoți*". Ne uitam adânc unele la altele. Un dialog cu sufletul și din suflet. În Codul Penal nu fusese trecută această infracțiune.

Nu înțeleg de ce nu se mai cântă, în prezent, *Oratoriul*... Că doar de hoți nu duce lipsă țara. E-adevărat că ne-ar trebui și-un Tudor.

---

[132] George Georgescu (1887-1964), faimos dirijor român.

[133] Oratoriul eroic „Tudor Vladimirescu", aparținând compozitoriului Gheorghe Dumitrescu (1914-1996).

Getei îi plăcea enorm muzica simfonică, însă nu reținea melodii, așa încât se ținea scai de mine: „Mai cântă-mi din *Eroica* sau din *Patetica*", apoi relua fragmentul, dându-i o sonoritate răsunătoare, de se alarma întreaga cameră. Elena, măsurată și interiorizată, o mai ironiza câteodată pentru extazul afișat: „Sigur, Geta și simfonia!"

Geta mai avea un punct sensibil – pe Nicu – soțul ei, care-i ținea tovărășie la Aiud în a doua detenție, după un lung prizionierat în Rusia, care-l costase un plămân. Geta nu excela în simțul umorului. Admitea glumele, însă totul până la Nicu: „Dragă, nu-ți permit!" Când pornea să clocotească vulcanic, singura care o potolea era Elena. Față de dânsa avea o admirație nemărginită. „A zis Elena", reprezenta un argument de referință.

În ultimul timp, intrasem și eu în conul ei de admirație. Deși eram un „țâști-bâști", i se părea ei că sunt foarte înțeleaptă, așa că venea la mine să-i explic diferitele procese psihologice. În Postul Mare (ultimul din închisoare), stând culcate, mă ruga să-i spun Paraclisul Maicii Domnului. Altfel era foarte supusă și disciplinată. N-ar fi călcat un ordin, oricât de absurd și dăunător ar fi fost. Când ni se ridicase dreptul de-a sta lungite în pat, stătea nemișcată pe bancă, chinuindu-se cumplit.

Deși masivă, era destul de șubredă. La un moment dat făcuse o hidrosadenită, care se întindea, cu tot tratamentul medicamentos. Nu exista altă soluție decât metoda de la închisoare. Ca urmare, pe furunculul chinuitor s-a aplicat o pastă făcută din pâine scoasă din gură și amestecată cu săpun ras. Rezultatul a fost miraculos și total. Pe lângă toate acestea, era teribil de reumatică (făcuse Ciucul), iar piciorul ei cu numărul 40, când îi mai adăuga obiele, ciorapi și o gheată imensă, devenea uriaș.

Nostim a fost un sergent-major care venise să ne scoată la club. Când a zărit-o pe Geta culcată, cu șervetul pus pe ochi să n-o supere lumina și cu ei picioarele imense, ne-a întrebat: „Da' cu contrabasul acela ce-i?" Noroc că n-a auzit, fiindcă era extrem de susceptibilă (cine însă nu era în închisoare?).

Odată am văzut-o pe Geta frumoasă. Cânta în duet cu Vichi și era atât de dăruită cântecului, încât se transfigurase. Altfel, știindu-se lipsită de farmece feminine, se mai autoironiza. Ne povestea de exemplu, cum încerca uneori să se ghemuiască sub brațul lui Nicu și cât de dezolată era când își vedea picioarele atârnând peste canapea. Cu toate că era un dușman al liniștii, spulberându-ne multe momente prețioase, mie îmi era dragă așa cum era – generoasă, bună, lipsită de egoism, vulcanică și comunicativă.

A plecat în aprilie, atunci când se aștepta mai puțin. Marea ei dorință, de-a reintra în corul Filarmonicii, nu s-a realizat. N-au mai primit-o acolo și a desfășurat pe mai departe o muncă cenușie de contabil. A murit în toamna lui 1989, tocmai când pregătea parastasul pentru Nicu. Au găsit-o în baie, îmbăiată și cu coliva fiartă. Când au scos-o din casă, conform dorinței ei, au răsunat acordurile *Simfoniei Destinului*.

Despa[134] – macedoneancă, verișoară cu un Nicador, a constituit unul din modelele mele. Deșteaptă, voluntară, vulcanică și semeață, repezită în vorbe și mișcări, avea

[134] Despa Olaru, născută la 4.07.1920 în Grecia. A absolvit Facultatea de Medicină și a profesat ca medic. A fost verișoara legionarului Ion Caranica, unul dintre cei trei „Nicadori" care l-au ucis pe prim-ministrul I.G. Duca pe peronul gării din Sinaia, la 31 decembrie 1933. Pe fișa matricolă penală, la rubrica „apartenență politică", se menționează „Mișcarea Legionară". A fost arestată la 26.07.1958 și condamnată la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava,

farmecul aspru al colţilor de stâncă, de care totuşi îţi vine deseori să-ţi sprijini fruntea. Avea o aparentă lipsă de feminitate, în fapt o extremă pudoare în manifestarea trăirilor, dar şi când îşi permitea să le exprime, le simţeai profund şi intens. Uneori putea fi însă foarte dură şi violentă. Pentru ea, medicina, pe care o practica cu deosebită pricepere şi siguranţă, era un sacerdoţiu. Putea nopţi întregi să stea lângă un bolnav, să-i dea propria ei mâncare, medicamente chiar, numai să-l vadă vindecat.

În viaţa concretă era la fel de nedescurcăreaţă ca un copil. Tot aşa în materie de gospodărie. Se ştia când era rândul Despei la făcut curăţenie în cameră sau pe coridor. Deşi se străduia din răsputeri, îţi venea mereu să-i spui: „Lasă-mă să fac eu!". Lucru imposibil de realizat, întrucât era extrem de orgolioasă şi nu accepta din partea nimănui ajutor – dar nici critici.Singura excepţie o constituia Elena, căreia îi permitea s-o dăscălească sau chiar să-i facă observaţie. Atunci tăcea şi asculta ca un copil. În atelier, fiind foarte ambiţioasă, lucra repede, solid şi eficient, eliminând zorzoanele în care excelau Ani şi Liana. De asemenea, nu accepta nimic din pachetele altora. De altfel, Despa era deasupra celor materiale (hrană sau îmbrăcăminte), fiind gata să dea tot.

Multă vreme pentru mine a fost un fel de stea îndepărtată, de care nu îndrăzneam să mă apropii. Odată totuşi am rugat-o să-mi spună ceva în limba macedoneană. M-a înşfăcat imediat de braţ şi împingându-mă lateral (aşa mergea ea), mi-a spus câteva versuri populare, din care nu mi-a rămas mare lucru. Legătura sufletească am realizat-o

---

Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcăreşti. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

mai târziu, după revenirea ei din spital, unde fusese internată pentru pneumonie. Din motive necunoscute, deși avea 25 ani condamnare tot pentru poeziile lui Gyr, fusese introdusă în camera noastră 101 cu pedepse mici.

Atunci am putut sta de vorbă. Mi-a mărturisit despre aprinsa ei nevoie de singurătate (Doamne, cât o înțelegeam!) și despre poezia aceea, pe care numai între zidurile închisorii a înțeles-o:

Și când privesc la viața-mi,
îmi pare că ea cură
încet, repovestită de o străină gură,
ca și cum n-ar fi viața-mi,
ca și cum n-aș fi fost...

Identitatea acelorași trăiri m-a făcut să întrezăresc ceva din clocotul ei sufletesc. Altfel, avea ceva de cal sălbatic, în imposibilitate de-a suporta zăbală. Se zice că la Arad, când anchetatoarea a încercat s-o umilească, bătându-și joc de activitatea ei din trecut, de singurătatea ei (soțul era de mulți ani la Aiud), Despa i-a răspuns cu aprindere: „A fost cea mai frumoasă perioadă din viața mea". Închisoarea totuși o suporta greu și uneori se întâmpla să plângă fără a se putea stăpâni. În materie de credință însă nu ne-am putut întâlni. Spre surprinderea mea, am constatat că judecă prin filiera rațională. A stat puțin la noi. La scurt timp s-a reîmbolnăvit, de data asta de TBC, fiind internată la spitalul Văcărești.

Afară, am reîntâlnit-o de câteva ori. La început prietenoasă și caldă, apoi distantă și rece, chiar cu o nemărturisită ostilă condamnare pentru unele evenimente din viața mea personală. Fiind la fel de orgolioasă, am ocolit-o ostentativ. Acum însă... sunt sigură că, de acolo unde se află, mă înțelege...

Despre doamna Bumbăcescu am mai pomenit. La fel ca familia Zamfiroiu, și ai ei (soț, fiu, fiică) erau închiși pentru discuții dușmănoase și ajutor legionar, cu pedepse de la 15 ani în sus. Având de fapt motive reale, doamna Bumăcescu își compusese o figură de martiră. Totul în ea respira smerenie, blândețe și ascultare, în special față de cei de-afară, care trebuiau să-și dea seama că ea nu le poartă nici o pică pentru că i-au întemnițat copiii. În consecință, atât glasul cât și zâmbetul ei avea o dulceață deosebită când se adresa domnului plutonier, și avea o expresie de fericire când deschidea gura domnul comandant. Pe noi, cele „înrăite", ne apostrofa că n-am fost vesele, mai exuberante față de „înalta față". Cu această ocazie, Elena ne spunea ironic: „Am fost condamnată la muncă forțată, nu la râs forțat".

Lipsită de simțul umorului, era veșnic indispusă, căutând permanent ceva tragic, chiar și în micile noastre bucurii. Tot ca o expresie a devotamentului său, muncea mult, până la epuizare. Deși făcuse o eczemă la mâini din cauza nylonului cu care lucram și o hipertensiune care se ridica până la 25, nu accepta să renunțe la atelier. A fost nevoie de intervenția aproape forțată a medicului ca s-o oprească în cameră. Fiind de profesie gospodină, ne asasina cu curățenia, iar pentru plăcerea domnului plutonier, deși ne era greu, ținea morțiș să „mocirlim" zilnic, dimineața, cimentul de pe podeaua camerei.

Fiind șefa camerei, după discuții aprinse și păreri contradictorii, am decretat că spălatul cimentului se face doar săptămânal. În semn de protest și-a băgat mâinile bandajate în găleată, ca să se apuce să spele pe jos. Firește că n-am lăsat-o, dar în felul acesta ne-a obligat să frecăm zilnic

camera. Devenise extrem de susceptibilă. I se părea că cele din cameră o discută că e scutită de corvezi, așa că într-o zi a izbucnit nervos și s-a repezit să apuce hârdăul cel mare. O perioadă, fiind bolnavă, a stat numai cu Despa în celulă, ceea ce a fost pentru aceasta un adevărat chin.

Cântecul închisorii

Jelui-m-aș și n-am cui
Jelui-m-aș codrului.
Codrul are frunză verde
Dar pe mine nu mă vede
Nu mă vede, nu mă crede...

Foarte ciudat cum din adâncurile subconștientului, în anumite momente, urcă spre corzile vocale melodia cea mai adecvată stării sufletești în care te găsești, pe care cuvântul n-ar fi fost în stare s-o exprime. Cântam înainte de a-mi conștientiza starea interioară. Ca în toate cele ce se derulau în acele condiții, exista în această stare o încărcătură emoțională deosebită. Parcă întreaga ființă se scurgea în notele acelea. Astfel, fiecărei perioade din timpul detenției i-a corespuns o anumită melodie sau chiar mai multe. Așa de exemplu, lunile trăite cu Mia, în după-amiezele aurii de toamnă, când măsuram celula așteptând cu inima strânsă apropierea orei de anchetă, îmi venea în minte un fragment din partea I a *Simfoniei* lui Cesar Frank. Există în ea o frază apăsătoare, monotonă, grea cu o tristețe parcă disperată, dar calmă, deși fără scăpare. Ce vii sclipeau atunci frunzele plopului, ce violent era albastrul cerului, cum tremurau

rămurelele și ce grea ne era existența! După eliberare, când am reauzit-o, nu mi-a mai spus nimic. Acolo, eu eram instrumentul.

De la Mia am învățat *Feuilles mortes*[135], care-mi amintea de un amor pierdut. La „cavou", Mia și Ina erau afone și când cântau îți venea să evadezi. Acolo mi-a venit în auz cântecul din *Azilul de noapte*, al lui Maxim Gorki: *„soarele răsare și apune,/ dar în închisoarea mea e întuneric"*. Tot acolo mi-am reamintit de *Valsul nebunului*, pe care mi-l cânta tata la chitară. Intermezzo-ul meu romantic din închisoare a avut ca motiv cantabil valsul din *Moulin Rouge*. După procesul meu, n-am fost în stare nici să vorbesc, nici să vărs o lacrimă, deși mă ardea fizic în coșul pieptului. M-am trezit cântând o melodie care exprima mai mult decât orice manifestare de durere. Nu mi-o mai amintesc.

La Jilava mi s-a cuibărit cântecul *„O vioară cântă, lângă inima mea"* – continuarea în cuvinte n-o știam. Se termina însă cu un sfâșietor „niciodată".

Aradul a avut parte de ceva din *Balada Siberiei*. Mai târziu le fluieram *Ave Maria* de Schubert sau marșul funebru din *Simfonia a III-a*, ori *„Cântecul lui Solveig"*[136]. La anumite aniversări cântam din slujba de înmormântare, ceea ce le exaspera pe cele din preajma mea. Știu că la moartea maicii Mihaela am cântat *Cruce albă de mesteacăn*. Biata maică, n-a avut parte de așa ceva...

În sfârșit, o gamă diversă. Eram câte puțin în ele, însă toate aveau o pecete de adâncă tristețe, ca sufletul nostru.

---

[135] Melodie a lui Yves Montand pe versurile lui Charles Prévert.

[136] Arie din opera *Peer Guynt* (1875), de Edvard Grieg după o piesă de Henrik Ibsen din 1867.

În spatele momentelor de veselie, tremura tristețea, iar râsul ți se crispa, fiindcă „*cine plânge în fundul lumii, nu plânge acolo, plânge în mine*“. Și mie îmi murise Moș Crăciun. De aceea mă învârteam într-o continuă gamă minoră. Aflasem în sfârșit răspunsul la întrebarea „ce e viața“.

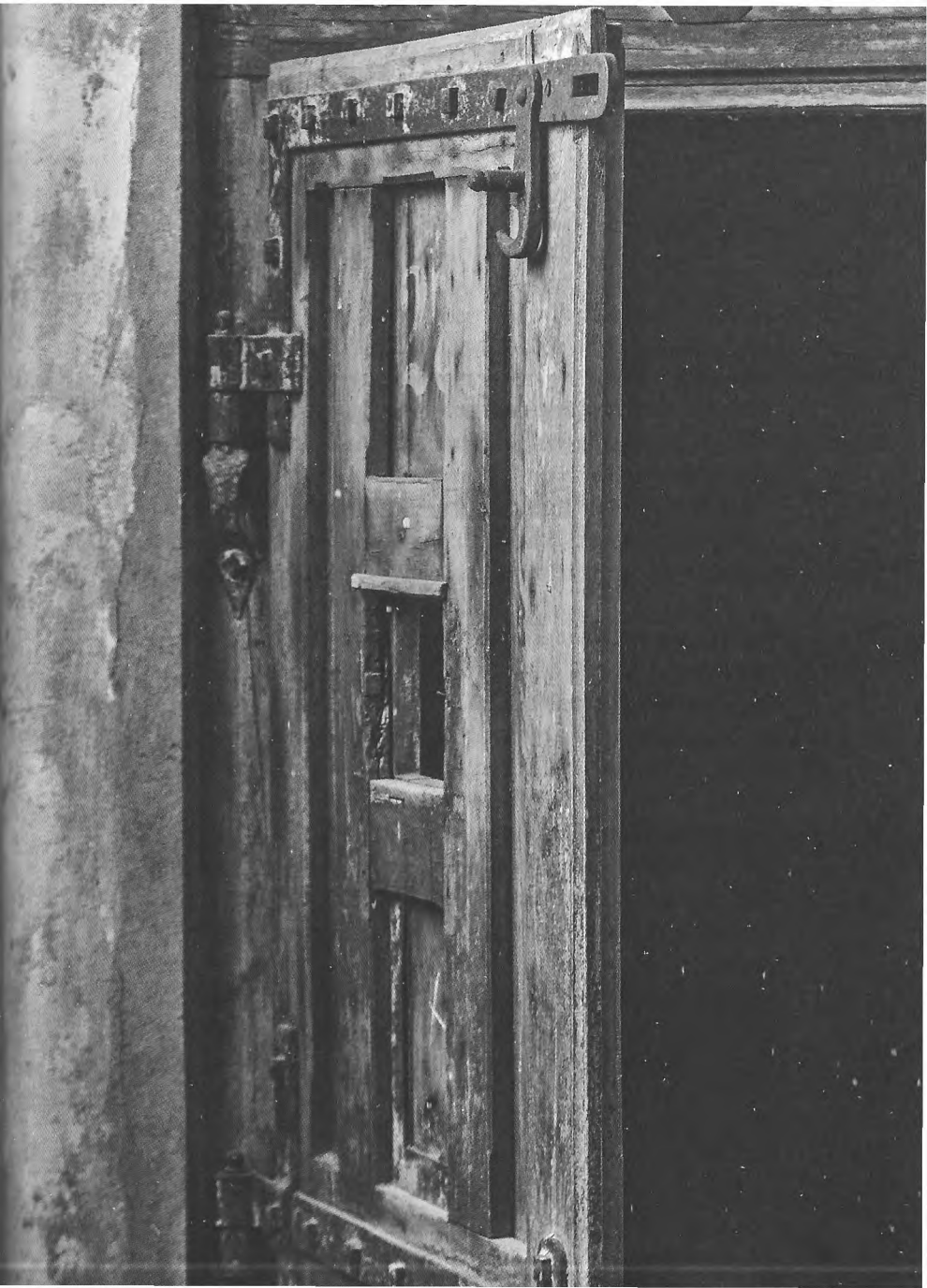

PARTEA A ŞASEA

ELIBERAREA

23 iunie 1964

„Acolo ședzum și plânsem..." PS. 136

Eliberarea și procesul au fost cele mai zguduitoare momente din toată perioada închisorii. Clipa eliberării am simțit-o ca pe o rupere dintr-un organism matern cu care ajunsesem să formez o unitate perfectă, având o singură inimă, plămân, vase. Eliberarea am trăit-o ca pe o sfâșiere lăuntrică și mi-a trebuit mult timp ca să mă detașez de această amintire. Am uitat foarte multe lucruri, însă pasul acela, unicul, pasul acela imens, după deschiderea porții celei mari, cu trecerea peste hotarul dintre cele două lumi, nu-l voi putea șterge niciodată.

În primul moment, când a scârțâit cheia, m-a cuprins o teamă teribilă în fața lumii „de dincolo". Pentru mine viața de-afară își pierduse „gustul". În închisoare găsisem o altă viață, de fapt adevărata viață. Știam cu certitudine c-o voi pierde în cotidianul exterior. Practic, și voiam, și nu voiam să ies. Numai că hotărârea nu-mi aparținea. Prin urmare, în clipa aceea unică am închis ochii, mi-am făcut cruce și am pășit pragul. Numai că doar corpul meu a făcut această mișcare. Sufletul meu nu se clintise din patul din celulă. Rămăsese acolo, fiindcă de fapt acolo era viața mea, acolo ardea focul meu interior și de fapt aș putea spune că acolo îmi găsisem „comoara".

Orașul – Oradea – a pornit să-l străbată o străină, un trup golit de „eu".

Tot itinerariul nu mi-l amintesc. Știu c-am intrat într-o biserică. Mi s-a părut goală. Și Dumnezeu rămăsese în spatele gratiilor. Am vrut să mă rog, dar n-am avut glas.

M-am oprit apoi undeva pe malul râului, îndreptându-mă spre un copac. Toată închisoarea visasem momentul întâlnirii cu pomul acela, pe care să-l îmbrățișez, să-l sărut ca pe un frate, să-i simt căldura sevei în palmă. Am întins mâna, dar degetele mele s-au întâlnit cu ceva dur, aspru și uscat. Copacul pe care-l așteptam rămăsese înăuntrul meu. Am pornit pe stradă într-o lume complet schimbată, deși nu trecuseră decât patru ani. Femei cu rochii scurte viu colorate, tineri ținându-și iubitele de talie, totul îmi părea atât de străin, de departe. Colegele mele se încadraseră imediat, ca un pește rearuncat în apă. Țin minte că-și făcuseră rost de un ruj, erau vesele, ciripitoare... La gară ne-a urcat educatorul care, plin de zâmbet, ne-a urat „drum bun".

Numai că drumul de-ntoarcere mi s-a părut nespus de greu. În cursul nopții toată lumea a stat la geam ca să revadă gările, lumea, luminile, libertatea. Eu am dormit buștean. La Aiud s-a urcat un „eliberat". Avea o figură palidă, slabă, și niște ochi mari, absenți, cufundați în orbite. Controlorul, vesel și vorbăreț, se apucase să-i povestească că de-acum s-a terminat cu Rusia, că „am întors oiștea". Una dintre fete venise înfricoșată să ne pună-n gardă, că avem de-a face categoric cu un provocator, care intenționează să ne tragă de limbă. Controlorul a vrut chiar să ne dea și o broșurică, în care ne arăta cum voiau rușii să ne desființeze și să ne împartă (nu sunt singurii). De îngrozite ce erau, fetelor le venea să-și bage degetele în urechi. În orice caz nimeni n-a acceptat să stea de vorbă cu el.

Mai aveam o ultimă speranță: întâlnirea cu munții, statornica mea pasiune. Numai că, Doamne, ce se întâmplase cu ei, de deveniseră atât de mici? Munții mei din închisoare mângâiau cu vârfurile lor cerul. Aceștia parcă făceau parte

dintr-un decor prost de carton. Așa încât le-am întors spatele, cufundându-mă în somn.

După ce am trecut de gara Ploiești, a început o stare de panică, resimțită ca o gheară înfiptă în stomac. Până atunci prezența celorlalte mă învăluise, ca o ocrotire și o siguranță. Încă mai făceam parte dintr-un „tot" liniștitor. Pe măsură ce se apropia momentul despărțirii, mă cuprindea o frică dureroasă, sfâșietoare. De acum trebuia să înfrunt singură „jungla". M-am așezat la geam ca să nu fiu văzută, și-am plâns cu sughițuri de copil orfan.

Rămasul bun ni l-am luat în compartiment. Am sărutat-o pe buna și draga mea Elena. De ea îmi era cel mai greu să mă despart. A fost omul care, fără să vrea, mi-a dat cel mai mult, prin ea însăși. Ultimele cuvinte pe care mi le-a spus au fost: „Să rămâi așa cum ești". Greu sfat. Oare l-am urmat?

Pe prietena mea, domnișoara Măriuca[137], am condus-o până la intrarea în blocul unde locuia, vizavi de gară. La ușă ne-am mai îmbrățișat o dată. Plângeam amândouă, fără să ne mai pese de cei din jur.

Și totuși, până la urmă a trebuit să rămân singură. Tramvaiul și apoi autobuzul m-au dus la destinația Chitila. Pe drumul spre casă am remarcat niște copaci înalți. Îi lăsasem pomișori. De-abia atunci mi-am dat seama de trecerea timpului.

---

[137] Maria Crinescu, născută la 25.11.1907 în Slatina. A urmat Liceul Comercial și a lucrat ca funcționară. În 1945 a fost arestată timp de șase luni „pentru că a simpatizat legionari". A fost arestată la 16.08.1957 și condamnată la 7 ani închisoare corecțională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de grațiere. Informații din fișele matricole din AANP.

În curte, mama m-a întâmpinat plângând zgomotos. Primul meu gând a fost: „Cine-i femeia aceasta bătrână care plânge?". A urmat apoi o perioadă grea de adaptare la viața „aerobă", adaptare care nu cred că mi-a reușit nici până în prezent.

Ceva din mine, ceva important, „rămăsese sub zidurile Troiei".

* * *

Acel vis din închisoare, în care scoteam oameni din vâltoarea mării, s-a realizat. Am devenit medic psihiatru, calitate în care m-am străduit să salvez cât mai mulți bolnavi din „valurile nebuniei".

Mi-am trăit profesia ca pe însuși sensul vieții mele, nu ca un mijloc prin care să-mi câștig existența.

Dar despre această perioadă în volumul viitor.

INDEX DE ANTROPONIME

A
Acterian, Marietta-Sadova – 268, 270, 271, 273, 277, 279, 281, 283-287, 297, 301
Albu, Susana – 28, 29
Anania, Valeriu (Bartolomeu) – 318, 361
Arnăuțoiu, Elena Ion – 30, 34, 35
Arnăuțoiu, Ioana Raluca Voicu – 35, 247, 265
Arnăuțoiu, Laurenția – 35
Arnăuțoiu, Petre – 35
Arnăuțoiu, Toma – 35
Artzhofen, Kira – 365, 374, 383, 412, 413
Atanasiu, Elvira – 352
Atanasiu, Vochița – 352

B
Bădici, Elena (Lina Bădescu) – 269-273, 277-283, 286-289, 291, 296, 298, 300-302, 308, 313, 393-395, 413
Bălteanu, Elena (Luluca) – 370
Blidaru, Gheorghe, anchetator – 87, 88, 234
Boca, Valentina – 407, 410, 411
Boloșină, Ralița – 262, 263
Brăiloiu, Maria – 251, 252, 259, 260, 266
Bulancea, Maria (Bulea) – 319, 331, 350, 406, 413
Bumbac, Elena (Crina) – 329, 330, 346, 347
Bumbac, Ioana (Bumbăcescu) – 351, 424

C
Calciu-Dumitreasa, Gheorghe – 45, 46, 180
Capon, Otilia – 122, 239
Carlyle, Thomas – 59
Călinescu, Ortansa – 279-283
Ceaușescu, Nicolae – 74, 119, 203, 334
Chiriencu, Ecaterina (Coca) – 230
Chirițescu, Marina (Ghega) – 26, 309, 310, 325, 344, 377
Ciupagea, Margareta – 352
Constantinescu, Coca (?) – 122
Cosma, Aurelia – 30, 34-37
Cotiga, Traian – 278
Crainic, Nichifor – 180, 389
Crăciun, Gheorghe – 180
Crețu, Gherghina (Greta) – 375
Crinescu, Maria (Măriuca) – 359, 385, 403, 406, 433
Cristea, Tudora – 27, 28, 36
Cristescu, Maria – 34

D
Diamantescu, Sanda-Gabi (Sanda) – 242, 243, 251, 259, 265, 266, 310
Dumitrescu, Petra – 158
Dumitriu, Florica (Dimitriu) – 186, 187, 200, 261, 262

E
Enoiu, Gheorghe, colonel de Securitate – 62, 75, 87, 88, 92, 122, 156, 157, 177, 192, 193, 232
Ersek, Maria Dorothea – 23, 32

F
Făină, Elena (Lenuța Faina) – 315, 316, 351

G
Gheorghiu-Dej, Gheorghe – 339
Giosanu, Elena (Eugenia) – 375, 376, 382, 396
Giosanu, Puiu – 26, 323, 383, 390
Golea, Ion – 26, 310
Goma, Paul – 62
Grama, Simona (Simina) – 312, 331, 332, 372, 373, 378
Grancea, Maria (maica Maftidia) – 342, 351, 360, 361, 367
Greceanu, Ana-Maria – 230
Grida, Elisabeta – 374, 375
Gurău, Vasilica (maica Veronica) – 120, 151, 169, 193, 274, 276, 277, 291
Gyr (Demetrescu), Radu – 74, 180, 271, 294, 371, 374, 395, 399, 403, 417, 423

H
Hanuțiu, Medeea – 74, 197, 198, 200, 203, 309
Hențiu, Eugenia – 30, 32, 37
Hrușciov, Nikita Sergheevici – 258

I
Imbrescu, Ilie – 10, 16, 19, 71, 75, 186, 188, 201, 202, 204, 271, 272
Iordache, Maria (maica Mihaela) – 275
Iovan, Ioan (Corneliu Silviu) – 275

J
Juriari, Ecaterina – 26, 27

K
Kiss, Ioan, căpitan de Securitate – 38

L
Lipan, Ecaterina (Titi) – 335, 349, 365, 370, 402-404, 406

M
Marin, Ana-Maria (Bobi) – 291, 308, 338
Maurer-Manoliu, Rozalia – 261
Mămăligă, Leonid – 9, 45
Mămăligă, Xenia (Nina) – 9, 10, 19, 20, 38, 43-47, 71, 77, 101, 103, 178, 179, 181, 182, 184, 186, 200, 202, 204, 206, 207, 210, 221, 252, 267-274, 277, 284, 289-291, 293, 294, 296, 301, 303, 304, 308-310, 329, 344, 362, 368, 369, 370, 376, 379-381, 385, 391, 392, 397, 406
Mărășescu, Aurelia (Lili) – 391, 397, 402
Mihalache, Ion – 119
Mihăilescu, Gheorghe, anchetator – 101, 103, 134, 177, 179, 181, 196, 199, 206, 207, 209, 210, 271
Miller, Elisabeta – 254-256, 262, 265
Morgan (?), Mia – 67, 68, 72, 76, 77, 80, 82, 85-97, 103-106
Morgan, Paul – 94
Mureșan, Mircea (Murășanu) – 78, 99, 103, 182, 197, 198, 200, 203, 207, 233
Muscalu, Maria (Mioara) – 371, 372

N
Nicolau, Iuliana Angela (Nicolaua) – 393, 394
Nicolicescu, Natalia (Natalița) –39, 330, 346, 347, 370, 390, 397, 403, 415
Nistor, Georgeta (Geta, Gloaba) – 417-421

O
Olaru, Despa – 421-423, 425
Oprișan, Constantin – 312, 372
Oprișan, Constanța – 312, 330-332, 372, 373, 378

P
Papini, Giovanni – 60
Pătrașcu, Maria Lucia – 347-349
Penescu, Fulvia – 118-120
Penescu, Ileana – 117-120
Penescu, Nicolae – 117-119
Plop, Maria – 35
Plopeanu, Tatiana (Tina) – 287-289, 291, 300, 384, 385, 391, 397, 399, 406
Policrat, Libertatea Cecilia – 133, 155
Policrat, Radu-René – 130-139, 155, 156
Pop Săileanu, Aristina – 27
Praporgescu (Codreanu), Elena-Lilica – 338
Predescu, Ana (Ani) – 366, 368, 377, 422

R
Răduleanu (Babcenco), Boris – 7, 9, 12, 13, 15, 16, 19-21, 43, 46, 50, 56, 69, 71-73, 75-77, 79, 90, 92, 98, 101, 102, 110, 114, 176-179, 182, 184, 186-190, 192, 193, 198-208, 210, 219, 221, 222, 228, 274, 275, 295, 297, 396, 426

Răduleanu, Mihai – 12, 13, 19-21, 43, 55, 57, 58, 101, 102, 110, 114, 176, 178, 179, 181, 184, 185, 198, 264, 295
Râmboiu, Septimiu – 78
Regele Mihai – 22
Reguneanu, Iuliana (Tatiana Egunova) – 151, 152, 230
Reiter, Edith-Maria – 242, 243, 246, 247, 253, 258, 264, 265, 268, 303
Rubanschi, Vera – 253-256
Rusu-Ardeleanu, Adriana – 367, 379

S
Sevianu, Igor – 91-93
Sevianu, Monica – 91-93
Sima, Horia – 94, 204
Sima, Maria – 256-258
Sporea, Ion (?), anchetator al Securității – 73, 75, 76, 79, 80, 87, 101, 149, 171, 172, 214-216, 234
Stalin, Iosif Vissarionovici – 22, 69, 70, 124, 137, 138, 185, 186
Stănicel, Maria – 415-417
Stăniloae, Dumitru – 19, 201
Stănuleț[i]u, Viorica (Angela) – 39, 400, 403-406, 412
Stoica, Ciprian – 77, 215, 216, 234

T
Turtureanu, Aurelia (Turianu) – 319, 331, 349, 350
Turtureanu, Victoria (Turianu) – 319, 331, 349, 350

V
Vasilache, Aneta (maica Nicodema) – 18, 386-388, 395, 398, 399, 403
Vărzaru, Antoaneta (?) – 121, 122
Vărzaru, Gheorghe (?) – 121, 122

Z
Zamfiroiu (Zamfirescu), Elena – 341, 342, 397, 406, 424
Zamfiroiu (Zamfirescu), Rodica – 331, 341, 342, 424
Zelea-Codreanu, Corneliu (Căpitanul) – 100, 159, 160, 166, 182, 183, 204, 318, 338, 395, 396

INDEX DE TOPONIME

A
Aiud, Pentenciar – 19, 56, 74, 75, 77, 93, 131, 180, 186, 201, 261, 271, 280, 295, 323, 342, 343, 347, 357, 395, 401, 420, 423, 432

Arad, Penitenciar – 9, 24, 25, 35, 71, 230, 256, 261, 276, 291, 304, 306, 310, 312, 315, 319, 329, 338, 341, 342, 347, 352, 356, 359, 360, 363, 364, 366, 370, 374, 376, 379, 386, 393, 402, 413, 415-417, 419, 422, 423, 426, 433

B
Basarabia – 12, 13, 58, 123, 161, 186, 203, 205, 206, 230, 256, 309, 310, 319, 366
Bălți – 56
Bărăgan – 119, 288, 344, 397, 418
Berlin – 22, 100
Brașov, Închisoare – 25, 60-63
Bucovina de Nord – 12, 374
București – 10, 13, 24, 34, 45, 63, 75, 102, 116, 124, 125, 131, 135, 145, 164, 201, 287, 375, 383
București, Institutul de Expertiză Medicală – 277, 381
București, Liceul Gheorghe Lazăr – 13

C
Canalul Dunăre–Marea Neagră – 58, 59, 323
Caransebeș – 44
Cehoslovacia – 41
Chitila – 13, 186, 200, 213, 304, 433
Cluj – 14, 70, 77, 182, 184, 185, 199, 233, 263
Cluj, Facultatea de Medicină – 14, 70
Cluj, Penitenciar – 25, 28
Cotul Donului – 13
Craiova, Penitenciar – 25

D
Dumbrăveni, Penitenciar – 25

F
Filaret – 303
Franța – 9, 10, 41, 45, 51, 104, 129, 163

G
Galați, Penitenciar – 25
Germania – 253, 255, 276
Gherla, Penitenciar – 55, 62, 77, 78, 275

I
Iași, Penitenciar – 25
India – 41

Î
Înscenarea de la Tămădău – 117, 118

J
Jilava – Fortul 13 – 9, 19, 24, 25, 30, 35, 55, 56, 71, 77, 94, 107, 112, 117, 131, 150-152, 158, 201, 221, 227, 230, 234, 251, 255, 257, 261, 262, 279, 280, 287, 291, 305, 310-312, 319, 323, 326, 329, 338, 341, 342, 347, 352, 353, 366, 372, 374, 376, 379, 386, 400, 402, 406, 407, 413, 417, 421, 426, 433

L
Lugoj – 13, 14, 44, 70, 185, 186, 201, 304

M
Malmaison, închisoare, centru de anchetă – 24, 181
Mănăstirea Viforâta – 342
Mănăstirea Vladimireşti – 120, 274, 275
Miercurea Ciuc, Penitenciar – 24, 25, 34, 35, 40, 74, 107, 251, 255, 261, 265, 280, 283, 310, 312, 315, 319, 320, 329, 330, 342, 344, 347, 351-353, 357, 365, 366, 370, 372, 374, 379, 384, 386, 393, 395, 400, 406, 410, 412, 414, 417, 422
Mislea, Penitenciar – 24, 33-35, 40, 255, 279, 287, 291, 315, 330, 338, 342, 353, 402, 407

O
Oradea, Penitenciar – 9, 18, 25, 32-34, 38, 71, 230, 245, 257, 261, 281, 287, 310, 312, 315, 319, 328, 338, 341, 343, 352, 356, 366, 370, 374, 376, 386, 393, 400, 402, 407, 416, 417, 422, 433

P
Păclişa, Sanatoriu – 7, 9
Piatra Craiului – 15, 58
Piteşti, Penitenciar – 25, 35, 312, 324, 342
Poiana Mărului – 15, 77, 378, 399, 406
Prut – 13

R
Rahova, Centru de Anchetă – 24, 155
Răduleni – 55
Republica Democrată Germană / RDG – 41
Republica Populară Română / RPR – 55, 58, 309

S
Siberia – 12, 123
Suceava, Penitenciar – 25
Săpoca – 411

T
Târgşor, Penitenciar – 77, 78, 99, 100, 182, 215, 338
Târgu Mureş, Penitenciar – 25
Timişoara, Penitenciar – 25

Ţ
Ţinutul Herţa – 12

U
Uniunea Sovietică / URSS – 12, 22, 41, 123, 130, 204
Uranus, închisoare, centru de anchetă – 9, 24-26, 56, 63, 66, 74, 181, 232, 238, 240, 245, 277, 291, 302, 333, 334

V
Văcăreşti, Penitenciar (spital penitenciar) – 24, 27, 34, 75, 121, 131, 151, 255, 275, 287, 291, 310, 315, 330, 347, 352, 376, 417, 422, 423
Vorkuta, lagăr – 123, 124

INDEX DE EVENIMENTE, ORGANIZAŢII ŞI PUBLICAŢII

A
Armata Roşie – 22, 141

C
Cetăţui – 288
Conferinţa de la Yalta – 130
Crimă de uneltire (împotriva ordinii sociale) – 9, 27, 40, 55, 71, 72, 94, 117, 121, 122, 131, 133, 158, 201, 230, 255, 257, 261, 262, 269, 275, 279, 280, 287, 312, 315, 319, 329-331, 341, 342, 347, 349, 350-352, 366, 367, 370, 375, 386, 393, 400, 402, 407, 416, 417, 421, 433

D
Decret de eliberare/graţiere – 26, 40, 78, 94, 201, 230, 242, 251, 257, 261, 262, 269, 275, 280, 287, 309, 310, 312, 315, 316, 319, 329, 331, 342, 348, 350, 352, 367, 370, 375, 376, 393, 400, 402, 407, 416, 417, 433
Domiciliu obligatoriu (d.o.) – 24, 31, 119, 338, 373, 397

F
Fii lui Dumnezeu, organizaţie religioasă – 255
Frăţiile de Cruce – 99, 312

G
Glasul Patriei – 389, 398

I
Internare administrativă – 23, 25, 78, 291, 308, 309, 338, 350

J
Jaful de la Banca Naţională – 93

M
Martorii lui Iehova – 21, 25, 29, 257
Ministerul de Interne / MAI – 23, 24, 78, 94, 181, 201, 308, 319, 323, 342
Mișcarea Legionară – 15-19, 21, 72, 74-77, 92, 94, 99, 116, 142, 162, 179, 180, 182, 186, 187, 200-202, 204, 206, 234, 245, 252, 267, 269, 276, 278, 279, 281, 282, 286-289, 296, 309, 310, 312, 313, 315, 318-320, 330, 339, 344-347, 361, 369, 370, 372, 374, 375, 386, 389, 396, 398, 407, 409, 411-413, 415, 424

N
Nazism – 22, 25
NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne URSS)– 12, 204

P
Partidul Comunist din România / Partidul Muncitoresc Român – 22, 43, 60, 91, 115, 125, 258, 339
Partidul Național Liberal / PNL – 131
Partidul Național Țărănesc / PNȚ – 117-118
Pitești, „experiment" – 252, 324, 395
Partizani – 67

R
Radio Europa Liberă – 46
Radio Vocea Americii – 130
Reeducare – 18, 38, 180, 312, 324, 328, 380, 390, 391, 395, 396, 399
Revoluția din 1989 – 10, 43, 130, 257
Revoluția din Ungaria – 141, 174, 317
Rezistența armată – 67
Rugul Aprins – 201

S
Scânteia – 383
Securitate / Direcțiunea Generală a Securității Poporului – 7, 9, 10, 15, 19, 23, 28, 37, 38, 40-42, 44-46, 55, 70, 88, 90, 92, 116, 119, 130, 131, 142, 147, 188, 203, 229, 239, 296, 304, 315, 338, 374
Sfat Popular – 57, 60, 258
Spiritism – 21, 112, 136, 142-145

U
Uniunea Tineretului Comunist / UTC – 69
Uniunea Tineretului Muncitoresc / UTM – 14, 185

Cuprins

STUDIU INTRODUCTIV
Fata „Călătorului" sau despre viața Galinei Răduleanu / 7
ALINA URS

REPETIȚIE LA MOARTE
... DIN SPATELE GRATIILOR

Cuvânt înainte / 51

PARTEA ÎNTÂI
Arestarea / 54

PARTEA A DOUA
Uranus / 66

PARTEA A TREIA
Jilava / 238

PARTEA A PATRA
Arad / 306

PARTEA A CINCEA
Oradea / 356

PARTEA A ȘASEA
Eliberarea / 430

Index / 435

Pentru mine, bătaia Destinului a răsunat într-o dimineață strălucitoare de septembrie...

Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.
Cine-l acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea – și râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Pare c-am murit de mult.

MIHAI EMINESCU, *MELANCOLIE*

1952 – Galina Răduleanu,
după eliminarea din liceu.

Sus: 1956 – Cu tatăl, Boris Răduleanu, părintele Ioachim şi vieţuitorii mănănăstirii Cetăţuia, Argeş.

Jos: 1957 – Împreună cu Xenia la peştera Sfintei Teodora de la Sihla, Neamţ.

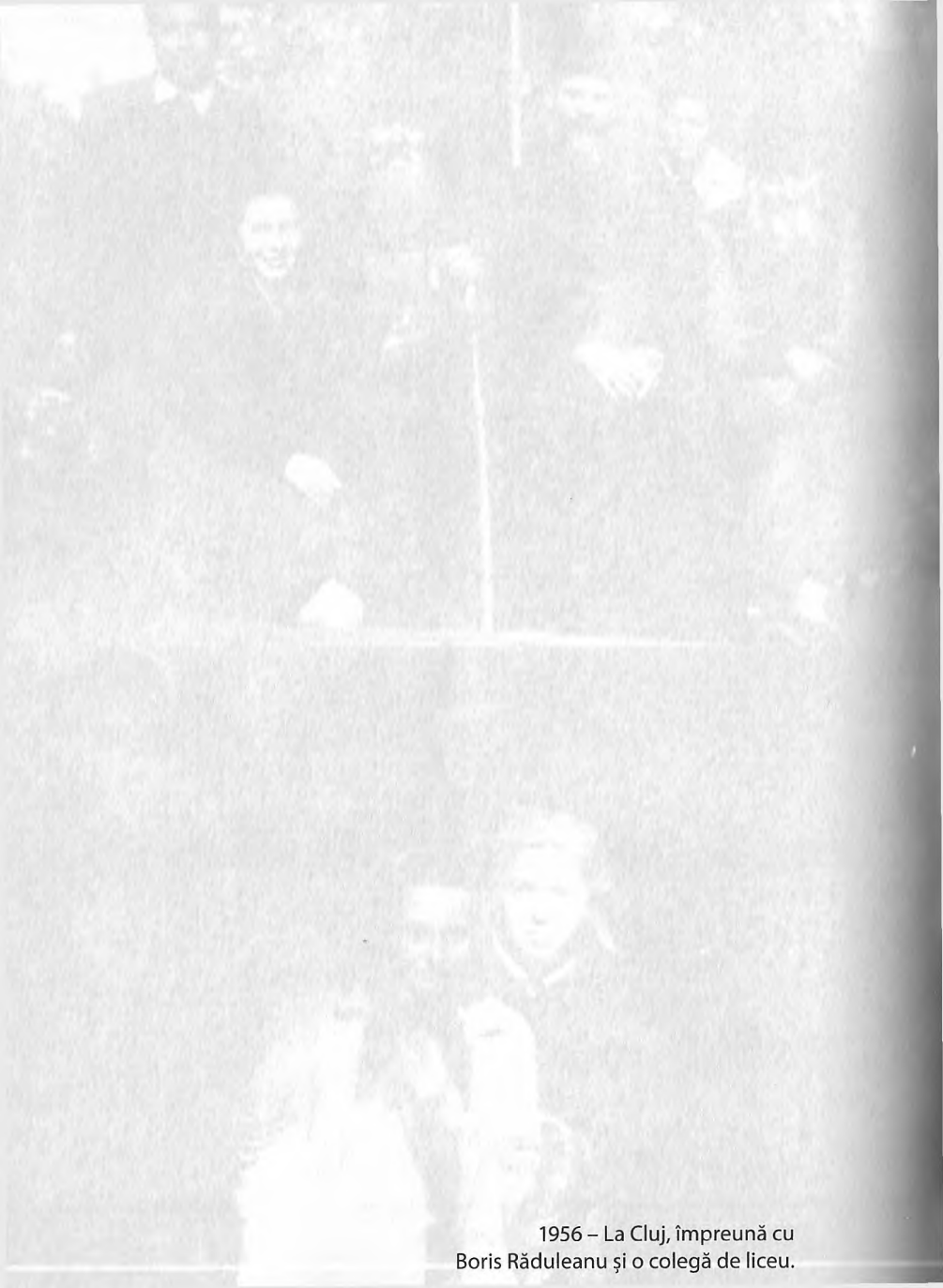

1956 – La Cluj, împreună cu
Boris Răduleanu și o colegă de liceu.

1958 – Galina Răduleanu
și fratele, Mihai, studenți.

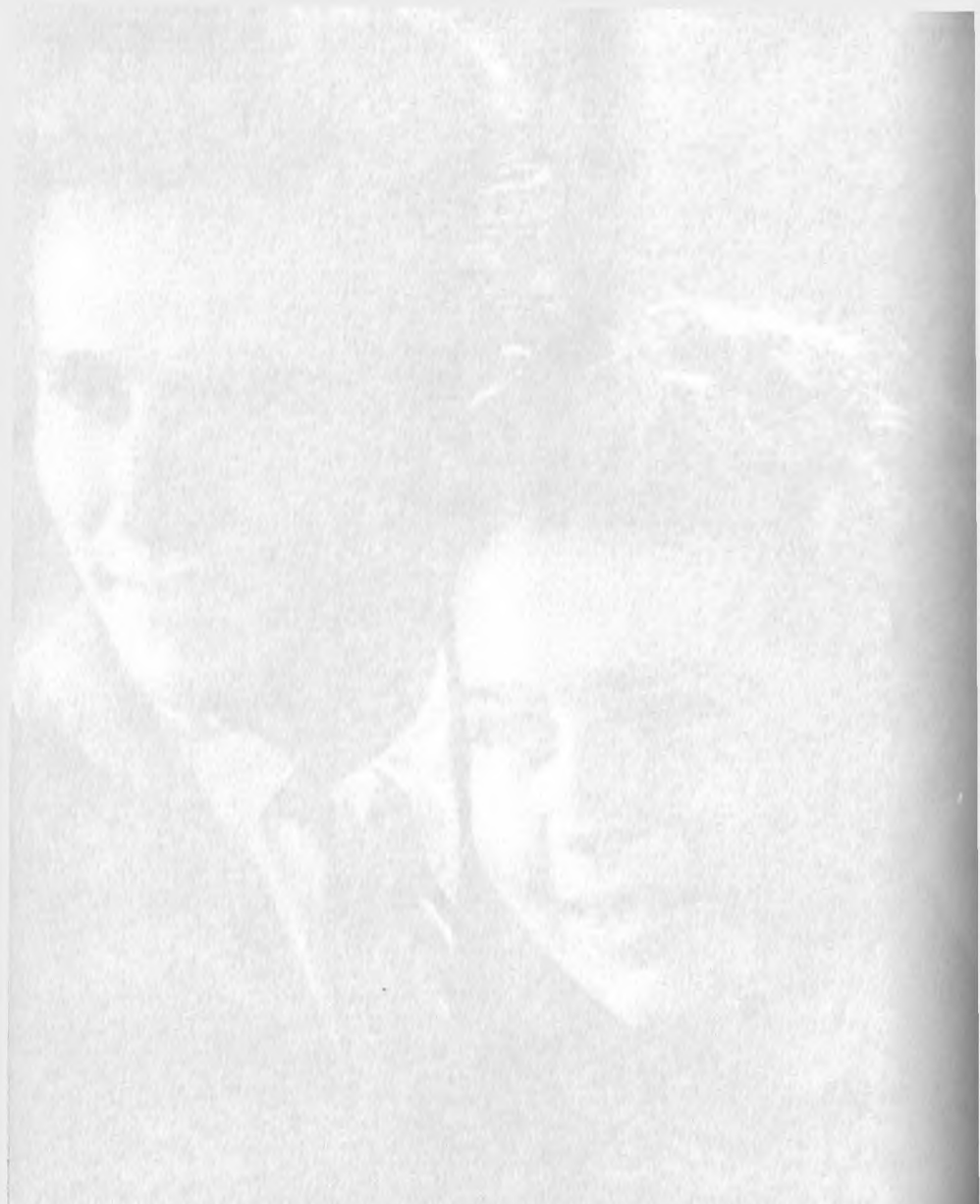

1960 – Manuscrisul cu poeziile preotului Ilie Imbrescu, găsit în fotoliul Xeniei Mămăligă, în timpul unei percheziţii a Securităţii.

Fotografie din dosarul informativ al Xeniei Mămăligă, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, f. 38.

50

Cojocul lucrat de mama Galinei Răduleanu,
ce îi va salva viața în timpul detenției politice.

Sus: 1967 – „Tata și cu mine.
Eu am rămas sub zidurile Troiei."

Jos: 1967 – Pe vapor spre Sfântul Gheorghe.

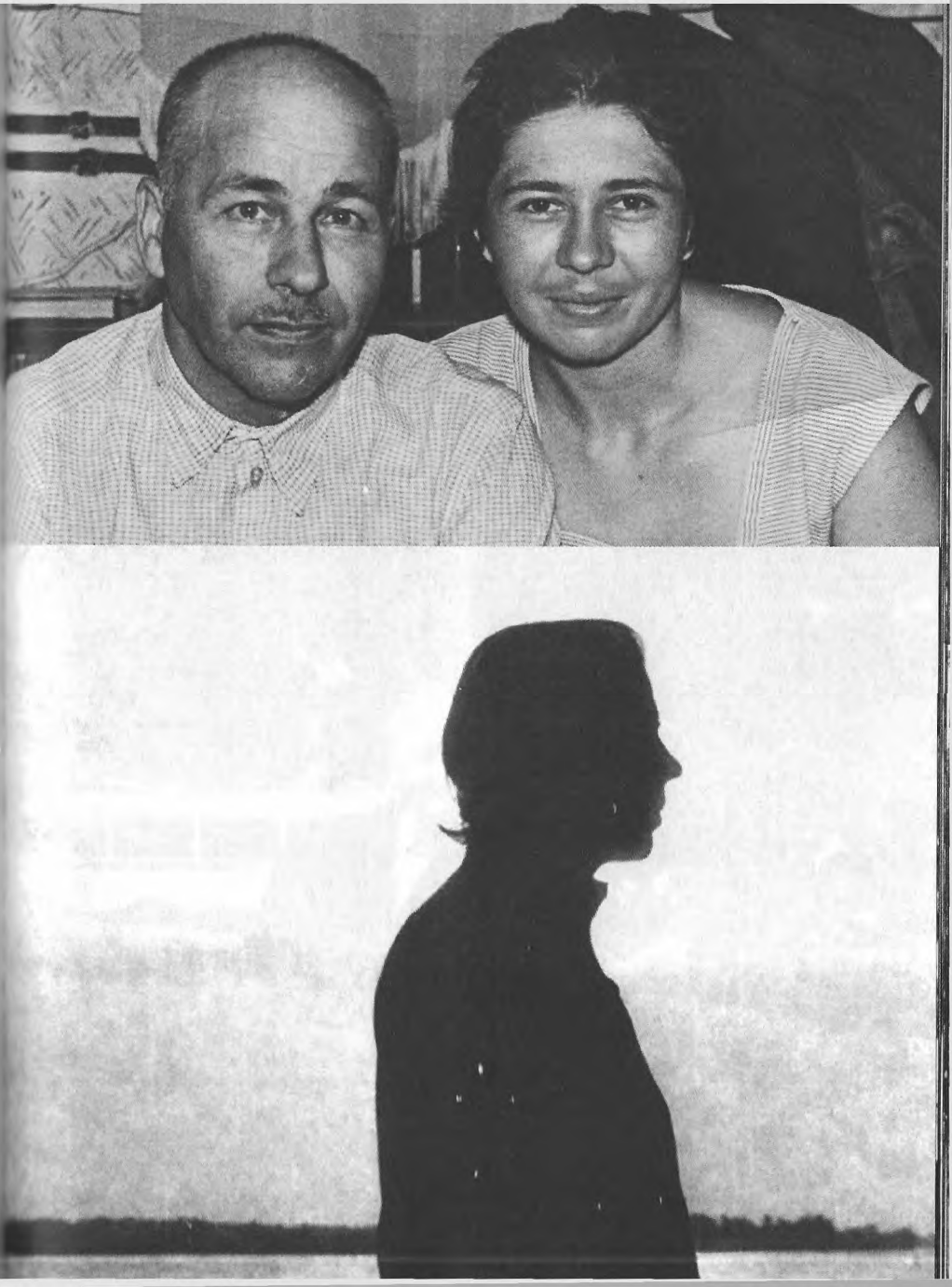

1968 – Galina Răduleanu și Boris Răduleanu, la Rarău.

1970 – Medic la Săpoca.

1974 – Mănăstirea Crasna.

1975 – Schitul Cetățuia, Argeș.

Sus: 2015 – Galina Răduleanu,
ghid la Fortul 13, Jilava.

Jos: 2006 – Biserica Sapienței,
cu obștea și Părintele Gheorghe Calciu.

2015 – Galina Răduleanu,
în ie de Dâmbovița.

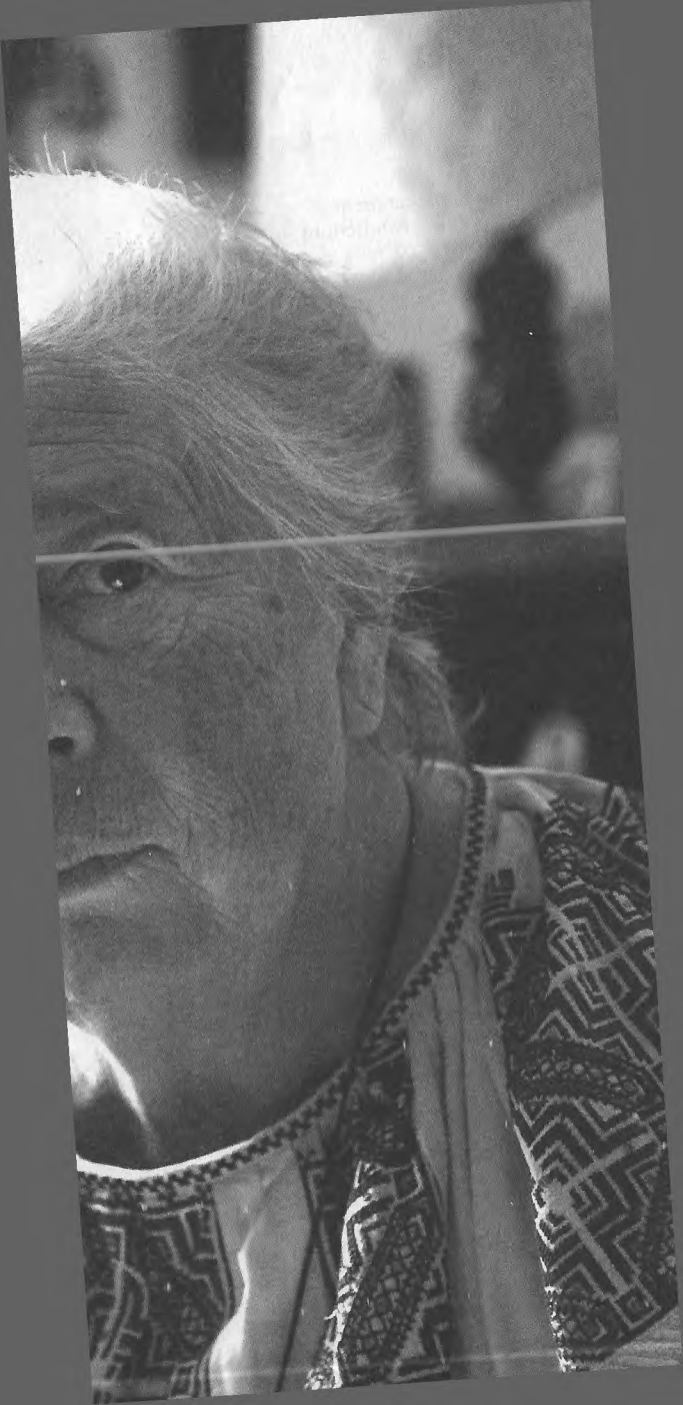

MANU SCRIS EDITURA

Str. Negru Vodă 30
Pitești, România
0774 651 257
contact@edituramanuscris.ro
comenzi@edituramanuscris.ro
edituramanuscris.ro

MANU SCRIS

Manuscris publică volume de memorii și biografii, albume, audiobooks și documentare video pe teme legate de detenția politică anticomunistă, colectivizare și rezistență în România.

www.edituramanuscris.ro

Memorialul Închisoarea Pitești este un spațiu memorial aflat în fostul penitenciar Pitești deschis publicului din 2014, ce dezvoltă proiecte educaționale pe teme legate de detenția politică anticomunistă din România.

www.inchisoareapitesti.org

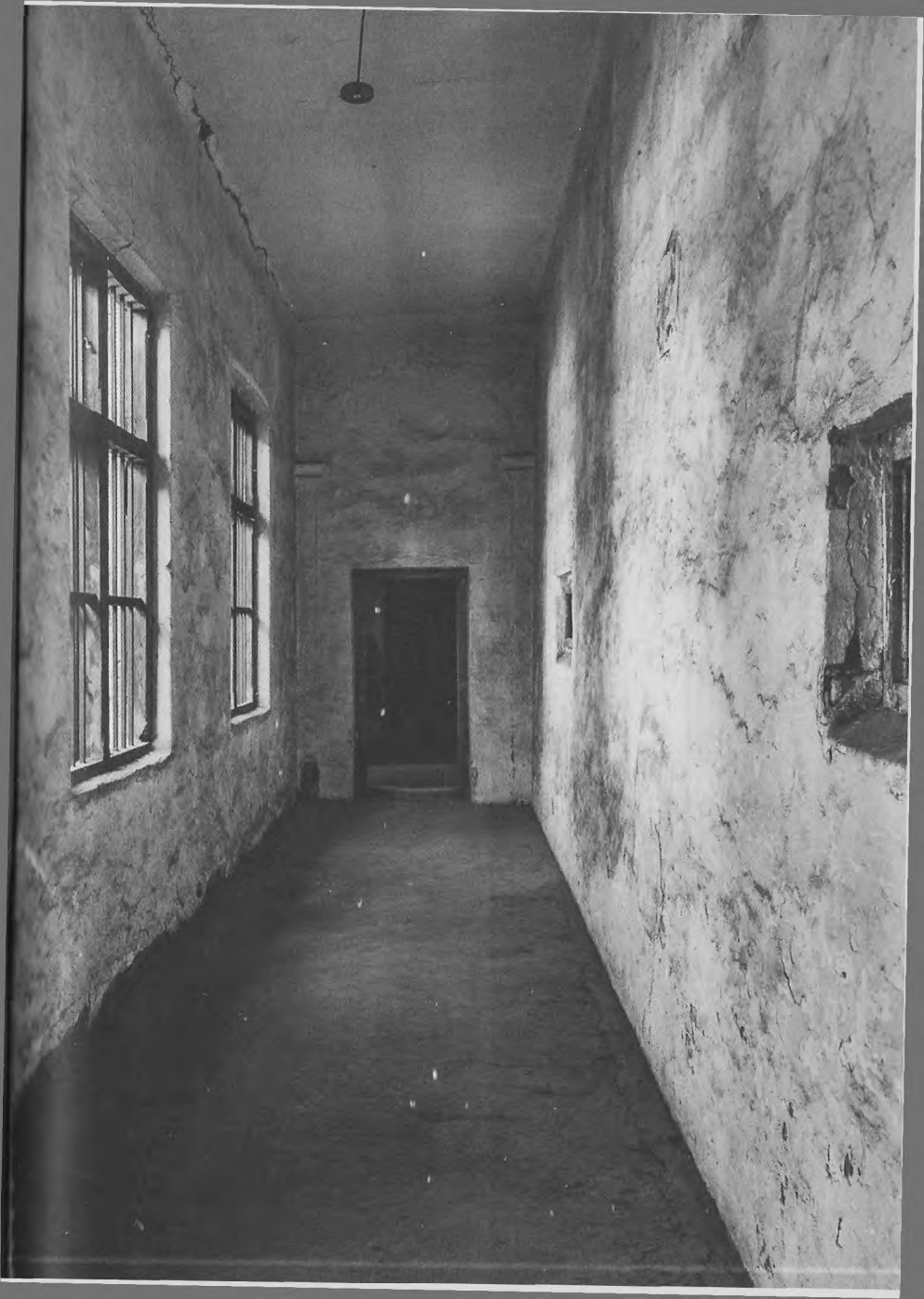

În 2016 se împlinesc cinzeci de ani de când Galina Răduleanu a terminat de scris memoriile de față.

Astăzi, autoarea lor nu se mai recunoaşte pe sine în „Repetiție la moarte...". I se pare că omul care a scris-o, fata care visa să exploreze locurile albe de pe harta lumii, nu mai există.

Vorbind cu ea într-o seară de iulie, după rememorarea plină de vervă a câtorva călătorii remarcabile făcute după 1989 în America Latină, a exclamat: „Vedi Peru e poi muori!"

Dar, după un moment de pauză, a adăugat că totuși a mai rămas un loc pe glob unde visează să ajungă: Insula Paştelui.